Mihnea Gheorghiu

5 LUMI CA SPECTACOL

Burebista
Mihai
Cantemir
Tudor
Independența

Teatru comentat

Editura Eminescu
www.dacoromanica.ro

seria

TEATRU COMENTAT

www.dacoromanica.ro

Coperta: AUREL PETRESCU

1980

BUCUREȘTI, PIAȚA SCÎNTEII 1

www.dacoromanica.ro

Mihnea Gheorghiu

5 LUMI CA SPECTACOL

Editura Eminescu

www.dacoromanica.ro

Materialul biobibliografic,
asupra reprezentării textelor,
precum şi selecţia fragmentelor critice
de MEDEEA IONESCU

www.dacoromanica.ro

UN CUVÎNT ÎNAINTE

ORICE ANTOLOGIE DIN OPERA unui autor se constituie într-un gest de limitare subiectivă față de munca lui de o viață, căci ea nu poate oferi decît o imagine oricum parțială. Poate de aceea nu-mi plac antologiile „făcute" și prefer să recurg la opera întreagă, dacă plăcerea bănuită plătește într-un fel timpul pierdut sau cîștigat cu ea. Această experiență am avut-o cu unii scriitori, clasici și contemporani, mai ales poeți și prozatori și cu cîțiva dramaturgi, surprinși în „Opere Alese".

Dar mie, marea lecție de obiectivitate mi-a dat-o lungul drum parcurs împreună cu imaginea universală și cu imaginea mea personală despre Shakespeare, poet și dramaturg la fel de mare și de impunător pentru văz ca și pentru auz, însă în a cărui lectură el mi-a apărut, — acum, într-un tîrziu, — mai mare și mai impunător decît oricînd pe scîndurile scenei, ale oricărei scene din lume, cu excepția lumii ca scenă.

Cred, prin urmare, că „teatrul citit" nu este doar o supraevaluare pur intelectuală a pre-textului dramatic, nici doar un martor durabil al textului transmis prin arta spectacolului și dedicat ei prin vocație; el explică și adaogă, compară și definește, instruindu-ne asupra sensului propriu al piesei și asupra „diferențelor specifice" ale autorului în raport cu timpul său și cu toate timpurile. Astfel, prin operația Carte, teatrul se restituie genului literar căruia îi aparține prin defi-

www.dacoromanica.ro

niție, supunîndu-se implicit judecăților de valoare pe care literatura e nevoită să le-nfrunte fără circumstanțele ușurătoare, subiective prin excelență, ale Jocului. Cu cărțile pe masă.

O piesă de teatru poate fi interpretată și „interpretată", în felurite chipuri, dar mai ales după chipul mental al autorului spectacolului, sau după alte criterii: dedramatizare, reteatralizare, actualizare și așa mai departe. De aceea se și face, la catedra de teatrologie, un curs de istoria universală a teatrului și altul de istoria spectacolului. Și încă unul, mi se pare, de istoria criticii de teatru.

Un spectacol vechi, ca și un ziar vechi, aparține istoriei, trecutului mai mult sau mai puțin glorios. Textul are o șansă în plus, una obiectivă, de fidelitate față de sine-însuși, deci de durată. Să fim, prin urmare, recunoscători editorilor noștri, pentru gestul acesta, de integrală restituire, precum este autorul.

O anumită categorie de cititori, — pe care dealtfel o respect, — se va întreba pentru ce am alăturat, în același volum, unor piese de teatru destinate inevitabil scenei, texte dramatice oferite cinematografului. E pentru că despre raportul intrinsec dintre teatru și film și despre poziția acestui raport în ecuația generală a spectacolului integral, am o părere personală, exprimată și cu alte prilejuri, mai pe larg. Cred, adică, în strînsa lor rudenie și mai cu seamă în mariajul lor ferici în viitor, în cerul noilor mijloace de comunicare.

Tot această preocupare, obsedantă, despre viitorul tea-t trului (în care văd actorul trăindu-și cultura și istoria în libertate și cunoaștere) m-a îndemnat să încerc modalități noi de expresie teatrală, în direcția unei literaturi *noi. Să încerc, repet.*

În sfîrșit, revin la Istorie. În acest moment al biografiei noastre culturale și artistice, remarc cu plăcere și cu oarecare neliniște spirituală, că literatura de pură născocire, fantezia slobodă a romancierului, poetului și dramaturgului național sau internațional, oricît de faimos, ne lasă indiferenți. Mai

www.dacoromanica.ro

mult încă, între un „film artistic" de imaginație și un bun documentar științific, sau un film social, preferințele actuale se îndreaptă acum spre acestea din urmă. Am învățat poate să privim adevărul în față. Să fim responsabili.

Continentul nostru a trăit plin de Istoria lui, dansînd prea adeseori împreună un dans macabru. Am învățat că uitarea adevărului și în primul rînd a adevărului istoric se plătește foarte scump, de către fiecare și de toți laolaltă, mai devreme sau mai tîrziu. Ca orice trădare și, mai presus de toate, trădarea de tine. Cu un asemenea act impardonabil se mai compară și uitarea martirilor patriei la cimitirul vorbelor.

Marile epoci ale istoriei lumii se arată inseparabile de succesiunea vremilor" trăite de poporul român în această parte a Europei. Povestea destinului nostru istoric cuprinde o imensă încărcătură dramatică.

Alegînd cinci asemenea „lumi" succesive și exemplare, ele se constituie, aproape firesc, într-un ciclu curgător, de ecouri și motive, specifice faptelor și cugetului nostru, de două mii de ani.

Sînt cîteva gînduri care explică și justifică poate și opțiunile istoriilor-dramatice din această carte.

Tot restul, în fine, ar putea fi simplă Literatură cu promisiunea unui viitor mai bun.

AUTORUL

www.dacoromanica.ro

FIERUL ŞI AURUL

Scenariu de film

www.dacoromanica.ro

FIERUL ŞI AURUL (BUREBISTA)

ÎNSCRIINDU-SE PE LINIA UNOR rodnice tradiţii, literatura dramaturgică a lui Mihnea Gheorghiu şi-a dobîndit performanţele şi un loc bine definit mai cu seamă pe calea teatrului istoric, de evocare a unor mari personalităţi şi dezbatere a unor idei de vibrantă rezonanţă în conştiinţa naţională. Filmul său duce această preocupare mai departe; o adînceşte şi dezvăluie un scriitor deosebit de înzestrat pentru mari ritmuri, polifonic în acelaşi timp, cu o acuitate vizuală care, detectabilă ca neliniştită în teatrul autorului, îşi va găsi aici spaţiile şi plasticitatea necesare. Fiindcă aplecarea către fondul de idei şi fapte al istoriei cunoscute este girată de o sensibilitate care şi-a asimilat experienţele dramaturgului modern, tehnica sugestiei dar şi buna dozare a discursului politic, forţa evenimentului, şocul neprevăzutului etc. În acest sens, s-ar putea vorbi, cu deosebire în Capul, *de o marcată ştiinţă a esenţializării, de un drum către descătuşarea largă a imaginaţiei, astfel încît faptul istoric determină imprevizibilul joc secund al artei, simbolul se constituie fără ostentaţie, alegoria vine dinăuntrul unei construcţii căreia îi sînt străine tezismul şi didacticismul dar, concomitent, nu ezită în faţa formulărilor tranşante, a ideilor fundamentale. Această tehnică a conciziei, a juxtapunerii, fără a forţa convenţia, fără a căuta în sine tururi de forţă, această tehnică, aşadar, a dramaturgului s-a prelungit, cu rezultate particula-*

www.dacoromanica.ro

rizante, individualizatoare, în filmele lui Mihnea Gheorghiu. În primul rînd este vorba de alegerea unor secțiuni de istorie, a unor momente asupra cărora scriitorul se apleacă frămîntat de pasiunea descifrării mobilurilor umane, dar și sociale, de obsesia desluşirii cauzalităților, a depistării pîrghiilor de natură a determina mutații. Operațiunea este una de adîncire, de forare, și sub aparența evocării, se ascunde analiza atentă, incisivă, cu concluzii conținute, cu alternanțe interesante de mijloace, întregul fiind adesea complicat și caleidoscopic, precum ne insinuează autorul că e istoria însăși.

Pentru procedeu, scenariul Burebista *mi se pare absolut semnificativ. Înainte de toate, este învinsă precaritatea informației istorice, precaritate obiectivă. Izvoarele, sigure în a atesta geografic și istoric prezența lui Burebista și a imperiului său nu furnizează și elementele carnației necesare unui personaj. Cea care* știe *și* creează *este imaginația; pornind de la cîteva sugestii, Mihnea Gheorghiu își asumă sarcina reconstituirii unei lumi în datele ei omenești. Aici se verifică puterea de a imagina, cu adevărat remarcabilă, a scenaristului, capacitatea de a nu calchia un document sau a ilustra, pe fizionomii aprioric acceptate. Verosimilitatea acestei lumi — verosimilitate în planul artei — e realizată din amănunte al căror rol nu e doar de a face mai convingătoare transmiterile de idei. Trei dimensiuni se constituie, și în ele constă una din importantele calități ale textului literar: Burebista se mișcă într-o epocă* istoricește *adevărată,* uman *adevărată, ca* specificitate etnică, locală *adevărată.*

Stilul de construcție și povestire amintit este cu atît mai potrivit în cazul unui film în care primatul imaginației este aproape absolut. Scriitorul creator de atmosferă, de tensiune, de dramatism, este dublat de un bun tehnician al scrisului pentru ecran. Cum intenția rîndurilor de față nu este să povestească scenariul, aș mai insista asupra particularităților sale filmice. Contrapunctul e mereu prezent. În piața cetății frea-

www.dacoromanica.ro

mătă o viaţă de toate zilele, orizontală, lină, din curgerea căreia, deodată, izbucneşte flacăra unui conflict; în altă parte, la Dionysopolis, pe malul Pontului Euxin, dramatismul se realizează din mici nuclee construite aidoma. Nu e vorba de simetrii formale, de spaţii dictate pur şi simplu de eveniment. Evitînd pericolul alegoriei, scriitorul recurge la similitudini de formulă cît mai atenuat: ceea ce se urmăreşte fiind sublinierea implicită a unor transferuri de civilizaţie şi cultură, tipologii, cu alte cuvinte, a unei umanităţi unice şi în condiţiile vremurilor antice. Lumea a fost şi este una, a oamenilor, iată o idee care străbate secret materia scenariului, şi în funcţie de ea, cu discreţie, se aleg taberele, se rostesc partizanatele. Burebista, înţelept şi pacificator, aliat cu ceea ce reprezintă progres, atît pe planul particular al poporului său, cît şi la scara epocii, creşte ca o personalitate firească, de o statură care se raportează la înţelepciunile şi ereziile întregii lumi. El este nu doar un rege, nu doar un binefăcător al neamului său, omul care a unit ţara, i-a fixat graniţele peste toate pămînturile locuite şi aparţinînd poporului din care s-a ridicat. Burebista este un gînditor, un om care suferă omeneşte pentru lumea întreagă, deopotrivă pentru dezastrul lui Pompei de la Pharsala, pentru pieirea lui Cezar, pentru declinul mîndrei Rome, adversara de temut a ţării sale, după cum e singurul adversar în stare să se opună puternicului Cezar. Burebista se exprimă despre romani în termenii următori: „Cred că înţeleg ce-ai vrut să spui, Dulla!... Romanii sînt oameni înzestraţi cu o mare ascuţime a minţii şi cu un înalt simţ al Justiţiei. Au luptat cu eroism pentru libertatea lor; au făurit şi făuresc măreţe lucruri... Am învăţat şi noi de la ei cîte ceva. Şi banii lor sînt buni şi de aceea merg şi la noi... Dar beţia puterii patricienilor s-a întins din păcate asupra poporului!... Sînt şi la Roma oameni cinstiţi; de fapt cei buni au fost răpuşi de ceilalţi, sau sînt surghiuniţi, ca tine. (Rîde.) Deşi, în formă, legile romane sînt cele mai bune din lume. Nu?"

Trimiteri din această umanitate de demult către lumea şi stările de lucruri din zilele noastre nu sînt greu de făcut. Cu fineţe, este reliefată nevoia de gîndire a lumii, nevoia eternă

www.dacoromanica.ro

de înțelepciune care să se opună orgoliului și violenței, poftei de putere, acaparării și dominației, nevoia ca glasul înțelepților să fie ascultat, avertismentul lor adresat istoriei să răsune în conștiințe. Sub acest raport, filmul are frumoase secvențe, de un bun-gust poetic și de o calitate superioară a gîndirii. Într-un final care, sigilat de dezastrul unei puteri și civilizații, pare a fi sub semnul implacabilei „fortuna labilis", glasul lui Deceneu, personaj de primă mărime în economia scenariului, rostește: „Nemuritor este numai gîndul . . ."

Remarcabilă este calitatea dialogului. Fără a fi nici exclusiv de curte, nici exclusiv de sorginte poporană, dialogul are, în dozaj chibzuit, din ambele. Replica amplă, ușor înflorită și colorată intelectual, de natură a sugera un anumit univers lingvistic de cancelarie regească, alternează cu rostiri simple, pe de o parte caracterizante, pe de alta ducînd bine acțiunea înainte. Civilizația țării lui Burebista are firescul culturii asimilate, astfel încît îi sînt străine pedanteriile sau neaoșismul. Filmul are, din acest punct de vedere, un adevărat fundal în dialogul concret, povestind întîmplări, legînd personajele în istorii comune, în ocupații comune, sugerînd obiceiuri; totul fără a ține povestea în loc. Biografiile se constituie astfel și verbal în mersul evenimentelor care se vor desfășura de la venirea celor trei gladiatori din oastea lui Spartacus, dar în ele există și o bună încărcătură de evenimente anterioare, ceea ce dă carnație, autenticitate, evită pericolul, frecvent în filmele istorice de la noi, personajului-schemă, emițător doar de vorbe frumoase dar neconvingător tocmai din cauza absenței unui „buletin de identitate". Povești despre vînători, evocări de obiceiuri, considerații despre frumusețea femeilor și glume precum cea despre Cezar, care s-ar sulemeni, declarații de dragoste, iată un fluid care învăluie și susține lanțul de evenimente, face ca finalitatea luptei și suferinței să nu stea sub semnul sumbru al deșertăciunii, oferă tonica deschidere a permanenței „micii" lumi a oamenilor, care nasc imperii și rezistă imperiilor prin taina lor superbă și simplă de a supraviețui.

PLATON PARDĂU

www.dacoromanica.ro

DRAMATIS PERSONAE

GETO-DACII

Regele BUREBISTA
Magul DECENEU
COMOSICUS, fiul său
INA, nepoata lui Burebista
VISCOL, general
VIEZURE, chestor
CASTABOCA, meşteşugar
ŢAP, şef de trib (transilvan)
CARP, şef de trib (moldovean)
MIDIA — „Magna Mater", şefă de trib (dobrogean)
CALOPOR, fiul ei, gladiator
LAI, cîntăreţ
COMATA, agricultor
HIRPUS, şeful de trib trădător
PESCARUL

GRECII şi ORIENTALII

ACORNION din Dionysopolis
AHILODOR, amiral
IRIS, dansatoare
MITRAN, solul lui Mitridate
NEGUSTORUL

ROMANII

CEZAR
POMPEI
CICERO
BRUTUS
MARC ANTONIU
C. A. HYBRIDA, proconsul
LIDIA, soţia lui
MARIUS DULLA, arhitect
MARCELLUS, consul
CURION, tribun
FABIUS, ofiţer
LABIENUS, ofiţer
LOCOTENENTUL lui Hybrida

CELŢII şi ALŢII

Regina HEBE
Druidul BREZA
CRITAS, şeful Tauriscilor
BOIAN, şeful Boiilor
SVED, mesager german
BERNA, meşter helvet
BEDAR, fiul său

Acţiunea începe în Europa, acum 2050 de ani

www.dacoromanica.ro

PREMIERA ABSOLUTĂ A FILMULUI
BUREBISTA
(producție a Casei de filme 5)

a avut loc la 18 septembrie 1980
în orașele
DEVA și PETROȘANI

DISTRIBUȚIA:

Burebista — GEORGE CONSTANTIN; Calopor — ION DICHISEANU; Deceneu — EMANOIL PETRUȚ; Acornion — ALEXANDRU REPAN; Castaboca — ERNEST MAFTEI; Lai — OVIDIU MOLDOVAN; Comata — ȘERBAN IONESCU; Boian — ȘTEFAN SILEANU; Midia — IOANA BULCĂ; Lidia — ANCA SZONYI; Ina — MONICA RUSU; Breza — CONSTANTIN DINULESCU; Țap — IULIAN NECȘULESCU; Comosicus — VLAD RĂDESCU; Carp — CORADO NEGREANU; Viscol — CSEH SZABOLES; Lup — VASILE NIȚULESCU; Viezure — PETRE VASILESCU; Sved — CORNEL ELEFTERESCU; Mitran — SANDU SIMIONICĂ; Hirpus — DAN ANTOCI; Hibrida — MIRCEA ANGHELESCU; Ahilodor — RADU DUNĂREANU; Cezar — NICOLAE ILIESCU.

Muzica — THEODOR GRIGORIU
Decoruri — BOB NICOLESCU
Costume — HORTENSIA GEORGESCU
Imaginea — PETRU MAIER
Regia — GHEORGHE VITANIDIS

www.dacoromanica.ro

PARTEA ÎNTÎI

ÎNTOARCEREA LUI SPARTACUS

Genericul filmului se derulează pe fundalul unei hărți în stil antic, ilustrată cu animale și oameni legendari, ce reprezintă teritoriul regatului geto-dac al lui Burebista, cu indicația principalelor triburi din unirea cărora s-a făurit, precum și a numelor vecinilor lui: la nord-vest, celții panonici, sciții din răsărit, coloniile grecești de la Marea Neagră și romanii de la sud de Dunăre, și cu localitățile menționate în diferitele părți ale filmului.

Textul „Argumentului" apare pe același fundal de generic care se șterge, treptat, cînd aparatul se apropie de locul geografic al primelor secvențe-ale filmului: depresiunea subcarpatică unde se află capitala geților, Argedava.

ARGUMENTUM
(insert)

La mai puțin de șapte secole de la întemeierea cetății ei, Roma devenise centrul lumii antice și se pregătea să devină cel mai mare imperiu al tuturor timpurilor. În anul 70 înaintea erei noastre, adică 683 *ab urbe condita*, expansiunea mondială a Romei se oprise la sud de Dunăre, de unde se întindeau bogatele pămînturi ale geto-dacilor, uniți acum într-un mare și puternic regat, sub sceptrul viteazului și enigmaticului Burebista. De-acum înainte, în fața ambiți-

www.dacoromanica.ro

sului Iuliu Cezar şi a invincibilelor lui legiuni romane şi *„barbare"*, rămînea un singur regat nesupus, Dacia şi un singur rege neînvins, el

BUREBISTA.

Destinul unic al acestor doi eroi ai istoriei lumii antice i-a făcut să se nască şi să moară în acelaşi an, să se admire şi să se dușmănească, fără a se întîlni faţă-n faţă vreodată, dar folosind, fiecare pentru sine şi împotriva celuilalt, aceleaşi unelte de război şi pace

FIERUL şi AURUL.

Trei bărbaţi tineri, blonzi şi voinici, cu chipul şi veşmintele însemnate de drumuri lungi şi obositoare, coboară, într-o noapte furtunoasă, printr-o trecătoare de munte, spre plaiul la poalele căruia se profilează casele unui sat. Se vede că sînt oameni înăspriţi de războaie şi suferinţe, bănuitori, cu armele mereu pregătite pentru un neprevăzut atac. Caii lor osteniţi merg la pas. Unul dintre ei e pe jos, ducînd de căpăstru calul tovarăşului său, ce pare suferind. El poartă la brîu, în loc de sabie, un fel de fluier cu două ţevi inegale. Primul călăreţ, probabil şeful lor, scrutează zarea.

E ziuă acum, soarele răsare din ceţuri, lămurind peisajul bogat şi impunător al depresiunii carpatice, din mijlocul căreia se ridică fumul unui horn înalt. O turmă de zimbri trece printr-un luminiş. Deasupra, într-un arbore înalt şi stufos, pe o platformă aşternută cu paie, un băieţandru îi urmăreşte atent pe călăreţi, scoţînd un şuierat, probabil vreun semnal anume.

Într-un vast luminiş al pădurii, un grup de mineri şi fierari muncesc cu voie bună, sub porunca unui meşter care bate un fier cald. Hornul cel mare aparţine unui cuptor de topit minereul, fiindcă din acea direcţie este transportată, pe rotile masive, materia primă a fierarilor. De pereţii fierăriei atîrnă arme şi capete de furci de fier, potcoave, cîrlige etc. Fierarul a auzit

www.dacoromanica.ro

şuieratul şi dă poruncă mută unei calfe, care se depărtează în grabă, iar el continuă lucrul cu barosul, mai atent în direcţia semnalului.

Cei trei îşi fac apariţia dintre copaci; primul se apropie, la oarecare distanţă, de starostele fierarilor şi-l salută latineşte:

CALOPOR: *Pax vobiscum!...*

Starostele se întoarce spre dînsul, apoi, trecînd cu privirea peste însoţitorii săi, îi răspunde şiret:

CASTABOCA: *Ad vitam aeternam...* dar, după vorbă şi după port, nu păreţi romani...

Călăreţul e bucuros de răspunsul acesta, dar nu se grăbeşte să-i explice mai mult.

CALOPOR: Nu sîntem; dar voi ce sînteţi, căci înţeleg graiul vostru?

CASTABOCA: Străinul e dator să răspundă la întrebarea stăpînului casei. De unde ştii limba noastră şi de unde veniţi?

CALOPOR: Vorbesc limba tracilor, fiindcă e limba părinţilor mei şi venim de departe, de foarte departe...

Între timp, grupul călăreţilor a fost împresurat, în linişte, de fierarii înarmaţi. Tînărul rănit, Comata, geme şi cade de pe cal. Primul descalecă şi-l ajută, împreună cu tovarăşul său. După o clipă de gîndire, starostele face semn oamenilor lui să se întoarcă la lucru şi calfei sale, Bedar, să-l ajute pe străin:

CASTABOCA: Duceţi-l pe fratele nostru la casa femeilor, să-l oblojească, iar pe oaspeţi conduceţi-i la colibă şi daţi-le cele de trebuinţă, să se întremeze.

Primul călăreţ trac îi întinde sabia lui scurtă, cu mînerul înainte. Starostele o ia, o priveşte cu ochi de expert, apoi i-o restituie zîmbind, arătîndu-i panoplia de pe pereţi.

CASTABOCA: Poţi s-o păstrezi, avem destule şi pare-mi-se mai bune... Ai fost gladiator?

CALOPOR: Da. Am fost în oastea lui Spartacus.

www.dacoromanica.ro

CASTABOCA: Dar tu, ce porți în brîu: un fluier. parcă?...
Fluieraşul trac pare surprins de întrebare, apoi surîde viclean.
LAI: Două fluiere, unul pentru bucurie, altul pentru mînie...
Starostele devine serios şi-l priveşte scrutător în ochi, dar nu-l întreabă mai mult şi-i face acum semn din cap să se alăture tovarăşilor săi, apoi, privindu-l din spate, îşi continuă lucrul.
CALOPOR *(se întoarce, însă, şi-l întreabă curios)*: Asta ce fel de armă este, la care ciocăneşti?
CASTABOCA *(se opreşte din ciocănit şi îi arată „arma")*: Un brăzdar de fier.
CALOPOR: De fier? La Roma sclavii ară cu pluguri de lemn.
CASTABOCA *(răspunde mîndru, continuînd să bată fierul cald)*: Precum vezi, şi plugurile noastre sînt mai bune decît ale romanilor.
BEDAR *(în drum spre coliba unde i-a poftit gazda, se simte dator să adauge)*: *Starostele* nostru vă consideră oaspeții săi...
CALOPOR *(nu se poate opri să se mire din nou)*: *Starostele* vostru munceşte?
BEDAR *(se mîră, la rîndul său, de întrebare)*: La noi toată lumea munceşte, cu sabia sau cu plugul...
LAI *(către gladiator, în amintirea unui vers latin)*: *Ense et aratro...*
Un grup de femei îi aşteaptă pe prispa colibei. Una dintre ele se îndreaptă degrabă spre tracul rănit. Casa femeilor este un fel de atelier de tors şi ţesut lîna, cînepa şi inul. Un frumos covor se zăreşte pe peretele din fund. Cuptorul şi vatra bucătăriei se află alături de casa femeilor. Se coace pîinea.

*

A doua zi, refăcuți, cei doi traci străini, însoțiți de un pîlc de călăreți, conduşi de Castaboca, se gătesc de plecare într-o direcție necunoscută. Rănitul, întremat, le face semn de rămas bun.

www.dacoromanica.ro

COMATA: Eu rămîn aici, să încerc plugul acela de fier.

În spatele lui, îi priveşte zîmbind Femeia care l-a îngrijit. Gladiatorul se preface supărat.

CALOPOR: Ţăranul tot la pămînt trage.

LAI *(privind podgoria de pe deal)*: Sau la vie...

Călăreţii pleacă la drum rîzînd; traversează o poiană plină de stupi de albine, în care lucrează doi prisăcari, printre uneltele lor de albinărit. Unul dintre ei le dăruieşte cîte o bucată de fagure de miere, într-o frunză de brusture.

★

Piaţa din perimetrul palatului lui Burebista e plină de artizani şi negustori, geto-daci şi străini, lesne de recunoscut după portul lor. Olari geţi, vînzători greci şi orientali de obiecte şi ţesături frumoase; coşuri cu fructe şi zarzavaturi, păsări şi purcei, amfore cu ulei şi grîne; cîţiva oieri daci vînd brînză şi miei; un zaraf schimbă bani; un bărbier îşi tunde clientul cu castronul în cap; un prisăcar îşi vinde mierea. Lîngă un trunchi de copac, un geambaş oriental îşi alege caii pe care urmează să-i achiziţioneze, plimbîndu-i în buiestru sau căutîndu-i la dinţi. Chestorul pieţii, voinic, oacheş şi cu un început de chelie, cu o tablă de ceară în mînă, urmat de un tînăr oştean, căruia îi cam fug ochii după o florăreasă, inspectează îtrgul, notînd cîte ceva la răstimpuri. Servitorul negru al geambaşului a scăpat un cal din coardă, fuge după el şi răstoarnă, din greşeală, pe stăpînul său. înainte de a prinde animalul speriat. Stăpînul se ridică din praf şi cu harapnicul, îl biciueşte pînă la sînge.

Călăreţii au intrat pe uliţă şi acum privesc spectacolul. Negrul, înspăimîntat, ferindu-se de o lovitură fatală, smulge harapnicul din mîna stăpînului său. Furios, acesta îi pune piciorul pe grumaz şi trage pumnalul din cingătoare, să-l înjunghie. Atunci, mîna cnestorului Viezure îl opreşte hotărît.

VIEZURE: Aici vărsarea de sînge e oprită, comise Mitran.

www.dacoromanica.ro

MITRAN *(e nedumerit în furia lui oarbă)*: E sclavul meu! Fac cu el ce poftesc.

VIEZURE: Aici nu există sclavi. Acasă la tine, faci cu el ce poftești.

Gladiatorul a auzit replica și în ochii lui se recitește aceeași mirare care-l urmărește de cînd a intrat în Dacia. Privește spre tovarășul său și trec mai departe.

Dinaintea atelierului olarului get, un grec se tocmește cu negustorul care-i arată marfa, niște amfore de toate dimensiunile, oale și ulcioare pictate și negre. Alături, din două vase enorme de pămînt, pline cu vin, un ajutor al său umple amfore și le cetluiește cu cîlți și ceară de albine.

Negustătorul grec e foarte atent la calitatea mărfii oferite de colegul său get.

GRECUL: Doresc o sută de amfore, jumătate cu vin roșu și jumătate cu vin alb, vechi, îndulcit cu miere. Romanilor le place vinul amestecat.

OLARUL *(clipește din ochi, înțelegător)*: Îl revindeți la Roma ca vin grecesc...

GRECUL: Acestea-s treburile negoțului. Ce-ți pasă?

OLARUL: Am întrebat, ca să știu dacă nu-i mai potrivit să-l turnăm de-a dreptul în amfore grecești.

GRECUL: Aveți și amfore grecești?

OLARUL: Cele mai frumoase și mai trainice, numai la mine se găsesc. Costă mai mult, dar face. *Bis dat qui cito dat* — cine dă repede, dă de două ori.

Negustorul grec cugetă o clipă șiret, apoi cere să i le arate. Se apropie și Viezure de taraba olarului. Acesta intră în atelier și-i face semn unui lucrător să-i aducă ceva. Ucenicul tocmai apăsa pe lutul încă umed al unei amfore „marca fabricii" grecești, cu o mică ștampilă de fier. Se ridică și ia de pe raftul de la gura cuptorului o amforă pictată, de toată frumusețea, și o scoate-n uliță, la tarabă. Negustorul grec o examinează, apoi strigă, indignat.

www.dacoromanica.ro

GRECUL: Aceasta este marca amforelor mele de Histria. Mi-aţi furat sigiliul. Îmi furaţi clienţii. Mă nenorociţi. Hoţilor. Săriţi, hoţii!

Chestorul Viezure se apropie precipitat de negustorul înşelat, chestionîndu-l asupra hoţiei de care se plînge. Grupul călăreţilor trece prin piaţă şi priveşte, în trecere, la pehlivăniile unui păpuşar care mimează şi acompaniază o comedie oarecare. Cînd ajung în dreptul tarabei, olarul mincinos e întins pe jos de gardianul chestorului, care se pregăteşte să-i aplice pe spatele gol, cu fierul înroşit, „marca fabricii" falsă. Atunci grecul se răzgîndeşte, smulge sigiliul din mîna gardianului şi intervine, către Viezure.

GRECUL: Stai, frăţico, poate că am greşit. Stai să mă uit mai bine.

Cu sigiliul în mînă — corpul delict — el se apleacă spre olar şi-i şopteşte la ureche.

GRECUL: Dacă plătesc numai vinul şi-mi dai amforele pe de-asupra... ce spui, te învoieşti?

Olarul, prins cu ocaua mică, se învoieşte; atunci, grecul, către chestor:

GRECUL: Preanobile păzitor al dreptăţii negustorilor, lasă-l, căci am greşit, din nebăgare de seamă.

VIEZURE: Nu e hoţ olarul nostru, precum strigai adineaori?

GRECUL: Nu e, am minţit, pe cinstea mea de negustor!

Chestorul e un hîtru care se pricepe la asemenea afaceri şi se preface convins. Ochii lui nu prevestesc însă nimic bun.

VIEZURE: Atunci, iertat să fie. Dar, pentru că domnia-ta ai strigat în piaţă că un get este hoţ, ai să răscumperi minciuna, cu preţul amforelor îndoit. Jumătate pentru cinstea lui şi jumătate pentru visteria regelui geto-dacilor. *(Batjocoritor.) Bis dat qui cito dat.*

Grecul îi numără-n palmă monede romane şi greceşti, răsuflînd uşurat.

www.dacoromanica.ro

Gladiatorul o vede și o aude și pe-aceasta și dă din cap, izbucnind în rîs, împreună cu ceilalți spectatori ai acestei întîmplări.

În imediata apropiere, pe prispa unui han, la umbra unui arbore pletos, lîngă o arcadă de viță, un dascăl-filozof discută cu discipolii lui, tineri și mai vîrstnici, sorbind din cănile lor de lut. Dascălul e asemănător unui preot budist, dar bundița și opincile îi atestă originea de prîn partea Olimpului.

MAGISTRUL: Vinul tracic este înșelător ca o bacantă.

Un discipol dac îl completează. Înalță și golește cana cu vin.

DISCIPOLUL: *In vino veritas,* închinător al lui Bachus-Dionysos!

MAGISTRUL: Marea voastră însușire, a dacilor, e că, dintre toți închinătorii zeilor, voi jertfiți cele mai multe cupe pe altarul lui Dionysos!

DISCIPOLUL: Zeul dacilor este Zamolxe, maestre!...

MAGISTRUL: Același zeu, cu alt nume! Care e deosebirea dintre ei? Poți să-mi spui, tinere filozof?

DISCIPOLUL: Al nostru dăruiește închinătorilor lui, nemurirea. Și nu bea! Pe cînd zeii grecilor beau, dar nu îndrăznesc să-i dăruiască pe bieții muritori cu nimbul eternității lor. Da, da, adu-ți aminte ce a pătimit Prometeu pentru treaba asta!

MAGISTRUL: Voi, dacii, sînteți niște barbari; niște barbari prea deștepți pentru mine.

La semnul Starostelui, călăreții se opresc dinaintea hanului care seamănă cu străvechile hanuri românești, cu prispă, pridvor și jitniță.

CASTABOCA: În seara asta, o să trageți aici, la Hanul pieței. Sînteți oaspeții regatului. *(Arătînd spre Magistru).* Mai sînt și alții. Are să vă placă. Mîine, mai stăm de vorbă.

Unul din călăreți descalecă, își leagă calul de un stănog și se îndreaptă spre hangiu, șoptindu-i ceva și arătînd către cei

www.dacoromanica.ro

doi sosiţi, în timp ce starostele şi ceilalţi doi călăreţi îi salută şi îşi continuă calea, printr-o mare poartă de zid, peste un pod, unde se înalţă palatul regelui Burebista.

Palatul regelui din Argedava se întinde pe o mare suprafaţă de teren, între două rînduri de ziduri de piatră şi palisade de pămînt bătut, între care se ridică diferite clădiri. În stînga este un fel de tabără-cazarmă militară de tip roman, în mijlocul căreia ostaşii fac diferite exerciţii de luptă, sub comanda şefului dac Viscol, al cărui nume vorbeşte de la sine despre firea şi puterea sa. Se fac exerciţii de sabie şi lance, trageri la ţintă cu arcuri mari, dar centrul atenţiei spectatorului se va îndrepta spre armele grele de război: catapulte şi turnuri de asalt, la care ostaşii lucrează cu multă îndemînare, sub ochii meşterului helvet, Berna, care le şi fabrică. La intrarea taberei se vede o statuie reprezentînd un călăreţ, în uniformă de luptă, pe un cal înzăuat, (aidoma călăreţului trac legendar). În dreapta se întinde o zonă rezidenţială de vile, cu aspect grecesc, locuinţe şi ateliere-prăvălii ale locuitorilor capitalei, unele cu colonade şi patio, ca acelea din Pompei. O clipă, aparatul va întîrzia asupra monetăriei regelui, unde aurarii şi argintarii săi lucrează la baterea monedei cu efigia sa şi la tot felul de giuvaeruri. În această zonă apar şi cîteva temple mici de piatră, ca templul Atenei de pe Acropole, şi un altar oriental, iranian, printre coloanele căruia se întrevede o statuie a zeului Mithra, cu ochi de peruzea. Un mare portic, cu ample trepte de piatră şi coloane (propylee), deschide intrarea spre un palat de piatră din blocuri masive, descinzînd direct din civilizaţia miceniană.

Pe latura din fund continuă lucrările de construcţie a unui apeduct, conduse de un arhitect roman. Pe schele lucrează zidari de toate neamurile, iar arhitectul Marius Dulla supraveghează funcţionarea unei mari macarale de lemn, mişcată cu o enormă roată, în interiorul căreia „păşesc" oamenii care o învîrt fără odihnă. Blocurile mari de piatră de construcţie

www.dacoromanica.ro

sînt dirijate, de pe schele, de alți zidari. (Vezi reconstituirea construcției apeductelor romane Aqua Claudia și Aqua Marcia.) Panorama capitalei lui Burebista prezintă aspecte ale unei vieți civilizate, deschisă influenței romane, grecești și orientale. Castaboca i-a văzut și s-a salutat, prietenește, cu Dulla și Berna, tovarășii săi din Consiliul pentru arme și fortificații. Acesta din urmă schimbă un semn de caldă salutare cu Bedar, fiul său. Atunci sînt zăriți și de Viscol, care-i face semn lui Castaboca să vină la el. El descalecă și lasă calul în grija calfei Bedar care intră în tabără, îndreptîndu-se spre grajdurile regale.

VISCOL: Meștere Castaboca, ce vînt te-aduce pe la noi?

CASTABOCA: Ai uitat, generale Viscol? E vremea adunării Consiliului armelor.

VISCOL: N-am uitat. Dar mi se pare că ai venit prea devreme.

CASTABOCA: Mai bine mai devreme.

VISCOL *(serios)*: L-am văzut cu tine pe tînărul helvet, fiul meșterului Berna.

CASTABOCA: Marele maestru al armelor mi-a trimis răspuns, prin calfa Bedar, fiul său, că va trebui să punem de grabă în lucru un nou model de catapulte, pe care l-a cumpărat de la spaniolul său din arsenalul Romei.

VISCOL: Romanii își reînnoiesc armele de asediu? Pentru ce? Sau contra cui?

CASTABOCA: Arhitectul Dulla nu știe? E roman, doar. Ce mai face?

VISCOL: El știe să facă palate și poduri. Acum face apeductul... Și nu mai e de mult roman; acum e de-al nostru.

CASTABOCA *(șoptit)*: M-a chemat regele. Cezar a intrat în Gallia.

Aparatul pătrunde în palat, unde sobrietatea încăperilor și tăria porților e cu gust îmblînzită de frumoase lucrări de artă în stil grecesc și oriental, mozaicuri, statui, vase, mobilier;

www.dacoromanica.ro

fără luxul strigător al regilor orientului şi al patricienilor romani. Impresia de forţă şi opulenţă e statornică, dar nu ostentativă. Regele se află în tovărăşia nepoatei sale Ina. Este un bărbat de vîrstă mijlocie, care arată mai bătrîn, din pricina corpolenţei sale. Cu mustaţă şi barbă rară, nasul turtit, ca de luptător, ochi mici, verzi şi ageri, părul creţ. Pare un om blajin, dar de ale cărui furii ai fi îndreptăţit să te temi. Tocmai a mîncat ceva şi nepoata îi şterge mîinile cu un prosop cald şi umed, pe care-l trece mai departe, împreună cu tablaua de masă, unei slujnice cu chip mongol, care-i zîmbeşte pe furiş, cunoscînd, pesemne, subiectul discuţiei Inei cu unchiul ei.

BUREBISTA: Semeni leit cu soră-mea!... Şi ea semăna leit cu maica noastră...

INA: Laptele şi sîngele ei, stăpîne...

BUREBISTA: Şi isteţimea, nepoată. Şi frumuseţea muierilor neamului nostru. Numai eu am ieşit urît, nepoată Ina.

INA: Ba! Cine zice?

BUREBISTA *(rîde)*: Cine-ar cuteza?

INA: D-apoi, dacă Măria-Ta chiar doreşti a fi frumos, asta-i, că te-i fi molipsit de la Caius Iulius Caesar. Numai, cum ţi-ar sta sulemenit, ca dînsul?... Cică se scarpină-n cap cu degetul mic, ca să nu-şi strice frizura, cu toate că e chel!...

BUREBISTA *(rîde)*: Dar de unde ştii tu, Ina, că Cezar se sulemeneşte?

INA *(schimbînd o privire cu slujnica ei)*: Iaca ştiu, de la una din roabele casei sale. A venit la noi, odată cu arhitectul roman, cînd l-au surghiunit.

BUREBISTA: Dar arhitectul tău e frumos?

INA *(face pe mirata)*: Nu m-am uitat... Şi-apoi, nu-i al meu. E sluga Măriei-Tale.

Cînd regele izbucneşte iarăşi în rîs, intră Viezure, iar Burebista îi face semn Inei, că se poate retrage.

www.dacoromanica.ro

BUREBISTA *(încă cu rîsul pe buze, către el)*: Nepoată-mea Ina a aflat că Cezar se sulemeneşte... *Pontifex-Maximus*, ha, ha...

VIEZURE: Asta ştie toată Roma...

BUREBISTA: Şi eu de ce n-am ştiut, Viezure? Însemnează că şeful poliţiei mele îmi mai ascunde cîte una din tainele sale... Nu?

VIEZURE: Nu, înălţate stăpîne, dar acea vorbă spurcată a romanilor, eu n-o puteam rosti de faţă cu Măria-Ta.

BUREBISTA: Te iert, dacă mi-o spui.

VIEZURE *(comic)*: „Cezar e bărbatul tuturor femeilor şi femeia tuturor bărbaţilor"...

BUREBISTA *(după o tăcere)*: Ai avut dreptate să nu mi-o spui, Viezure. Urîtă vorbă, despre un prinţ viteaz al Romei... Aceasta nu l-a împiedicat să cucerească Spania, şi acum să vrea Gallia... Să trecem la ale noastre. Ce-i nou?

VIEZURE *(le numără pe degete)*: Persianul Mitran, comisul regelui din Pont, a ales caii pe care a venit să-i cumpere pentru cavaleria lui Mitridate şi pleacă mîine.

BUREBISTA: Să-l păziţi, s-ajungă cu bine cu mesajul meu către regele Pontului.

VIEZURE: Un decan cu nouă călăreţi, pînă la Dunăre; apoi, oamenii lui Balta, pînă la cetăţile greceşti. Acolo îl aşteaptă Acornion.

BUREBISTA: Bine. A venit Castaboca?

VIEZURE: A venit, împreună cu doi străini.

BUREBISTA: Ce străini?

VIEZURE: Oameni buni. Castaboca ar dori să-i înfăţişeze la Curte.

BUREBISTA: Să-i înfăţişeze. Dar Consiliul armelor ştie ce vrem?

VIEZURE: Am zis că să afle mai bine de la Măria-Ta, după Adunarea prinţilor tarabostes... Iar Adunarea aşteaptă.

www.dacoromanica.ro

BUREBISTA: Să vină şi ei la Adunare.

VIEZURE: Pileaţii nu-i vor îngădui pe comaţi în Adunarea prinţilor tarabostes...

BUREBISTA *(cugetă o clipă; ironic)*: Au să se supere bogaţii pe săraci? Sau unora tot nu le convine a crede că dacii sînt o mlădiţă a geţilor şi că toţi ne tragem din neamul cel mai numeros şi mai răspîndit în lume după cel al indienilor? Marele neam al tracilor!

VIEZURE *(prudent)*: De cînd ai făcut uniunea triburilor trace, regişorii lor nu s-au deprins încă cu legile cele noi şi amintirea eliberării sclavilor nu i-a părăsit încă... Deşi unora le-ai plătit credinţa...

BUREBISTA *(necăjit)*: Cu aur, Viezure... Cu aurul nostru.

VIEZURE *(zîmbind rece)*: Şi altora, cu fierul... necredinţa.

BUREBISTA *(concesiv)*: După dreptate. Bine... Să nu-i mai supărăm. Deocamdată...

VIEZURE: Doi dintre şefi lipsesc de la Adunare...

BUREBISTA *(bănuitor)*: Care?

VIEZURE: Lup, principele din ţara aurului, şi Balta, pescarul, vărul Măriei-Tale...

BUREBISTA: Vor veni pînă la sfîrşitul Adunării, mai avem o lună înainte...

VIEZURE: Lup ar mai putea veni, dacă-l lasă celţii să treacă. Dar Balta, nu.

BUREBISTA: A murit?

VIEZURE *(clatină capul)*: După ce feciorul i-a căzut în robia piraţilor, durerea l-a răpus treptat pe bietul bătrîn. S-a dus la strămoşi!

BUREBISTA: Zamolxe să-l primească printre preafericiţi. Să mergem la Adunare. Timpul nu aşteaptă.

În sala mare a tronului, care seamănă cu sala Senatului roman, minus marmura — pentru că primează granitul şi lemnul sculptat — şade Adunarea anuală a nobililor şi coman-

www.dacoromanica.ro

danţilor de oşti ai triburilor geto-dace din regatul unit al lui Burebista. Scaunul lui e păzit de stegari purtînd stindardul său cu cap de lup. Se remarcă, printre dînşii, după port, oamenii de la şes şi de la baltă şi oamenii munţilor, cu trăsături nu prea deosebite, dar îmbrăcaţi altfel, cu influenţe explicabile prin poziţia geografică şi diversitatea marelui lor Regat, care se întinde de la Dunărea mijlocie şi Munţii Slovaciei pînă la Pontul Euxin şi din Carpaţii Păduroşi pînă la Balcani. Adunarea se ridică în picioare aclamîndu-l pe rege.

PRINCIPII GETO-DACI: Regelui regilor, glorie!

Burebista, purtînd pe frunte coiful-coroană tracic de aur, ridică ambele mîini, într-un salut sacerdotal, şi toţi iau loc în tăcere.

Participanţii la Adunarea căpeteniilor uniunilor de triburi (regii) şi-au lăsat armele la intrarea sălii, în paza scutierilor, şi s-au aşezat pe laviţele dispuse în două mari octogoane concentrice, în mijlocul cărora este jilţul lui Burebista. După salutul lor, au început vorbirile. Cei şaisprezece şefi vor raporta despre situaţia principatelor lor, aşteptînd hotărîrea supremă în pricinile care interesează starea regatului. Aparatul va insista asupra cîtorva dintre dînşii, care vor avea roluri principale în acţiunea ce va urma. Ei sînt Carp, get din sud-estul viitoarei ţări a Moldovei, Ţap, dacul din Munţii Apuseni, ai „ţării de dincolo de codri" (Trans-Silvania), şi Hirpus, tînărul şef al agatîrşilor daci, vecin cu ţara Ţapilor, îmbrăcat în straie bogate.

BUREBISTA: Avem o lună înainte, pentru judecarea cîtorva pricini de la miazăzi de Dunăre, cu pămînturile obştilor... Azi avem de luat cîteva hotărîri mai grabnice în treburile armatei... Să facem aşa?

CARP: Aşa să facem, mărite rege. Însă era poate de trebuinţă să se ştie că ce s-a hotărît odată, cu pămînturile obştilor, nu se mai schimbă.

BUREBISTA: Ce să se schimbe?

www.dacoromanica.ro

CARP: În adunarea cetei noastre de triburi, unii şefi nu-s mulţumiţi că pe pămînturile lor plugarii îşi împart recolta după legea nouă şi n-o mai împart ei, capii, după obiceiul pămîntului.

BUREBISTA *(ferm)*: Pămîntul e slobod; iar cine nu ară şi nu seamănă, nu culege; afară numai dacă e chemat la arme, şi atunci sabia lui este egală la parte cu plugul agricultorului.

CARP: Adică, ei mai zic că şi cu viile n-ar fi bine aşa...

BUREBISTA: Iar cu viile, numai vinul pentru trebuinţele casei să se păstreze în case; restul să se dea la negoţ, cu bun cîştig. Prea multă băutură strică. *(Zîmbind.)* Ni s-a dus buhul că sîntem beţivi... Mai beţi şi voi vinul îndoit cu apă, ca romanii! *(Rîd toţi.)*

HIRPUS *(insinuant)*: Dar cu aurul, cum este? Tot slobod şi se împarte egal?

ŢAP: De ce mai întrebi, Hirpus? Ştii doar că aurul nu este puţin, dar e scump la negoţ şi de aceea, cinci din zece ciubere merg la visteria regatului, pentru trebuinţele monetăriei şi ale oştirii.

HIRPUS: Am întrebat, pentru că noi nu credem că este drept ca aurul nostru să se mai împrăştie în cele patru vînturi, ca să-şi facă alţii cetăţi şi corăbii şi mai ştiu eu ce... Celţii şi romanii ni l-ar plăti înzecit.

BUREBISTA *(stăpînit)*: Rosturile acestui tribut au fost lămurite, odată, cu fratele nostru Lup... *(Bănuitor.)* De ce n-a venit el la Adunare şi te-a trimis pe tine Hirpus?

HIRPUS: E... bătrîn. *(Realizează eroarea.)* E bolnav.

BUREBISTA: Îl vom căuta... Şi, să ştii ceva, fecior de prinţ: plăteşte înzecit cine cîştigă înzecit, mai devreme sau mai tîrziu. Marele poet al grecilor a zis: „teme-te de vrăjmaş cînd vine cu daruri". Vezi să nu afli asta prea tîrziu!... Iar acum; fiindcă tot veni vorba de

www.dacoromanica.ro

Celți și de Romani, să ne sfătuim întru acestea!... *(Către Viscol.)* Consiliul armelor și fortificațiilor!

*

La deal de Cetate, pe prundul moale al Argeșului, într-un luminiș de luncă, un grup de copii de opt-zece ani, construiesc castele de nisip; mai încolo, alții fac întreceri sportive. Arhitectul Marius Dulla este antrenorul lor voluntar. Din luncă, un grup de fete, ieșite la culesul de fructe de pădure, urmăresc scena. Printre ele, Ina și slujnica ei orientală.

Acum, arhitectul dă lecții, mai în joacă, mai în serios, copiilor geto-daci, cum să facă o cetate sau o moară de apă, reproducînd, în mic, opera sa de la Argedava.

DULLA: Aici sînt zidurile cetății regelui. Pe aici vine chiar apa asta *(arată rîul)*, care alimentează orașul și care pune în mișcare morile noastre și udă grădinile, apoi se duce să umple șanțurile cetății, ca să ne apere de dușmani... Vedeți cît de bună și de harnică poate fi apa?

UN COPIL: Dar poate fi și rea?

DULLA: Cînd se revarsă nebună, și neînvățată. La asta e bună învățătura, să facă din ne-buni, buni!

Ina s-a apropiat de ei, ascultînd, în tăcere, lecția arhitectului mai mult civică decît profesională.

INA: Marius Dulla, marele arhitect al Romei, face case pentru copii?

DULLA: Pentru viitorii arhitecți ai Daciei.

INA *(așezîndu-se lîngă el)*: Spune-mi, Marius, pentru ce te-au surghiunit ai tăi, aici, la noi?

DULLA: Dictatorul Sylla a scos niște legi care, măgulind plebea cu o așa-zisă justiție, au transformat armata într-o bandă de tîlhari ai popoarelor, iar poporul roman, într-o turmă de paraziți. Cine s-a opus, a fost lichidat — și au fost sute și mii de oameni cinstiți și învățați; — iar cei mai cu noroc au fost trimiși în exil, la „barbari"...

www.dacoromanica.ro

INA: Deci, tu ai fost norocos, iar noi sîntem „barbarii"?!

DULLA: Grecii și romanii numesc barbari pe cei ce nu sînt de-un neam cu ei. Iar eu mă consider norocos că sînt aici!... *(Simțind că fata a așteptat acest răspuns).* Ina, te superi dacă aș spune, chiar fericit?

În curtea interioară (patio) a palatului din Argedava, în jurul unui havuz de mozaic cu apă țîșnitoare, Burebista se plimbă liniștit, acompaniat de un bărbat cu alură scitică, cu vorba domoală, Carp, căpetenia triburilor geto-dacice dintre Carpați și Olbia, purtînd semnul zimbrului. Pe margini sînt cîteva lavițe așternute cu frumoase scoarțe getice, pe care șed sfetnicii apropiați și puținele rude ale regelui, gustînd poame sau vin de miere. Viezure, de vorbă cu Berna, zîmbește privindu-l pe Dulla cum soarbe din ochi pe Ina, care cîntă din liră, acompaniată de slujnica ei cu ochii oblici.

BUREBISTA: Am aflat că, de la trecerea mea pe tărîmul de miază-noapte al Pontului, s-au obrăznicit hoții de mare, cu stăpînii portului Olbia...

CARP: Nu aceia; acei stăpîni nu mai sînt; uiți că, de-atunci, au trecut peste douăzeci de ierni... Stăpînii de astăzi ai Olbiei au alte planuri; vor să fie clienții Romei, ca să-i păzească romanii de năvălirile nomazilor...

BUREBISTA: Vor să-și facă romanii o *mare nostrum* și din Pontul Euxin, cum făcură din Mediterana? De ce nu le-ați spus grecilor că-i puteam păzi și noi, de nomazii din Răsărit? De ce nu le-ai spus, Carp? Avem două sute de mii de militari.

CARP: Pămîntul nostru este prea mare, el însuși, și tot mai greu de apărat. Ne-am tras și noi sălașurile spre apus, mai către munte.

BUREBISTA: Ai îmbătrînit prea devreme, frate Carp. Traiul bun moleșește... Cine e?

A intrat Castaboca urmat de cei doi tineri traci pribegi și, după un schimb de priviri cu Viezure, îi înfățișează

www.dacoromanica.ro

regelui și se retrage cu un pas. Ina va continua să cînte.

BUREBISTA: Cine sînteți voi?

CALOPOR: Mărite rege, eu sînt Calopor și am fost centurion în oștirea lui Spartacus. Iar el este Lai, cîntăreț și poet, și a fost sclav la romani, ca și noi.

BUREBISTA: Cunosc odiseea voastră... Spartacus a fost un mare general al neamului nostru de la miazăzi... Nu am înțeles de ce, atunci cînd s-a văzut copleșit, la malul mării, de armatele Senatului, de ce n-a trecut în Tracia; de ce nu s-a unit cu Mitridate? În strategia voastră a fost o greșală!

CALOPOR: Am fost trădați, Spartacus se învoise cu amiralul flotei africane, să ne treacă marea, la Mitridate. Dar romanii l-au plătit mai bine și flota hoților de mare a trecut, departe de țărm, cu aurul nostru...

LAI *(amarnic)*: Greșala strategică a lui Spartacus a fost încrederea lui în oameni și în cuvîntul dat...

BUREBISTA: În cuvîntul hoților!... Vorbește, Calopor... Mai departe...

În evocarea celor doi tovarăși ai săi, acompaniată de liră, Spartacus apare pe malul mării, ca dintr-un vis, în splendoarea sa fizică și morală, ca o statuie antică; un bărbat falnic, de vreo 30 de ani, blond, cu părul lung, cu o barbă deasă care-i încadrează chipul cu trăsături regulate, cu ochii mari, albaștri, cu o lucire cînd dureroasă, cînd blîndă, cînd furioasă, cu torsul gol, strîns într-o centură lată, cu încrustații mari, de bronz, umărul și brațul drept apărate de o placă metalică brodată cu lucrătură-n fir de aramă, prinsă pe sub încheietura brațului stîng, și cu încheieturile mîinilor îmbrăcate în brățări late, de luptă, purtînd în mîna dreaptă sabia scurtă și grea, cu mîner de os, a gladiatorilor, și-n stînga, scutul rotund împodobit cu chipul spăimos al Meduzei de aur, maica Șerpilor. Asemănarea lui cu Calopor e frapantă, dar acesta din urmă

www.dacoromanica.ro

nu poartă barbă şi are un aer mai puţin falnic, cu straiele lui ponosite.

CALOPOR: După ce — cumpăraţi de Crassus — piraţii mediteraneeni ne-au părăsit în cleştele romanilor, am izbit cu deznădejde, iarăşi, şi am scăpat din împresurare, spre miazănoapte, într-un măcel nemilos. unul contra opt... În bătălia de lîngă rîul Bradanus, Spartacus a căzut...

BUREBISTA: A murit acolo? N-a fost răstignit, la Roma?

LAI: A murit în luptă, trupul i-a fost luat şi ascuns de tovarăşii săi, undeva în munţi. De-acolo a dispărut, a treia zi. Unii zic că Zamolxe l-a înviat din morţi. Şi că este pe undeva şi că ne-aşteaptă...

BUREBISTA: Iar voi, ce-aţi făcut cu legiunea tracică?

CALOPOR: Urmăriţi de Crassus, am fost opriţi la trecătorile Alpilor, de Pompei, — „marele" Pompei, îngîmfatul, dispreţuitor de plebe, ucigaşul convoaielor de răniţi, de mame şi copii înfometaţi, al celor ce supravieţuiseră măcelului. Cu legiunile lui proaspete, leite-n argint, sătule de carne şi de vin...

Retrospectiva cinematografică, rapidă, a evenimentelor, acompaniată de liră, se realizează prin scurte scene disparate, în care surprindem cîteva clipe dramatice, precum răsturnarea în prăpastie şi incendierea carelor cu răniţi şi copii şi a puţinelor alimente ale fugarilor, răpirea femeilor, de către legionarii romani, dar mai ales rezistenţa înverşunată a gladiatorilor. La un moment dat, Calopor dă faţă cu însuşi Pompei, pe care-l atinge uşor cu sabia, dar e imediat împresurat de garda generalului roman, care-l împinge în retragere. Calopor conduce această retragere într-o ordine militară perfectă, salvîndu-şi o parte din oamenii scăpaţi din împresurare, printre care şi Lai, a cărui „armă secretă" ucide fără greş pe cei ce cutează să se apropie de el. E „fluierul mîniei", prin care suflă micile-i săgeţi înveninate în gîtlejul adversarilor săi.

www.dacoromanica.ro

BUREBISTA: Cum de n-aţi murit cu toţii, sau cum de n-aţi căzut prinşi?

CALOPOR: Am trecut la gali şi la helveţi. N-au fost prinşi decît vreo şase mii, care-au fost răstigniţi de-a lungul Viei Appia, între Capua şi Roma, ca o pildă pentru alte sute de mii de sclavi, dintre care s-ar mai putea ivi un Spartacus...

BUREBISTA: Şi, marele Pompei?

CALOPOR: Crassus şi „marele" Pompei, fierbînd de ură şi invidie unul împotriva celuilalt, au intrat în Roma, fiecare revendicînd pentru sine gloria înăbuşirii răscoalei şi cerînd drept răsplată consulatul... Dar Cezar va fi mai tare, dacă va cuceri Gallia.

BUREBISTA: Dacă... Şi-acum, voi, ce căutaţi, rătăcind pe aceste meleaguri?

LAI: Îl căutăm pe... Spartacus. Sau duhul lui...

BUREBISTA: Şi cum îi veţi recunoaşte duhul, sărmane visător?

LAI: Duhul lui se va fi întruchipat în acel conducător de neamuri din Tracia care va birui Roma. *(Lai scoate fluierul şi acompaniază, cu o nouă melodie tracică, lira Inei.)*

BUREBISTA: Roma?... Cum credea el, Spartacus, sau duhul său din Tracia, că va birui, singur, Roma?... Cum îi va putea el birui pe cei patru sute de mii de legionari, care i-au îngenunchiat pe regii Asiei şi Africii?

CALOPOR: Nu singur şi nu numai din Tracia. Noi — a zis Spartacus — ca să biruim Roma, trebuie s-o restrîngem la propriile ei puteri şi s-o înghesuim în propriul ei bîrlog. Trebuie să ridicăm împotriva ei toate popoarele pe care le cotropeşte, să năvălim cu o armată de o mie de mii, din toate provinciile ei, să înăbuşim între zidurile urbei sale acest neam de patricieni blestemaţi, care înrobeşte şi înghite pe rînd celelalte neamuri.

www.dacoromanica.ro

BUREBISTA: Fiecare popor să se apere pe sine! Mitridate se bate de zece ani cu romanii.

CALOPOR: Nu-i aşa! Fiindcă Roma nu se bate singură, ci împreună cu vremelnicii ei clienţi; orice război izolat cu ea va fi dinainte pierdut. Mitridate are să fie înfrînt, aşa cum a fost şi Hannibal. Popoarele de la Rin şi parţii au să fie nimiciţi, aşa cum au fost asvîrliţi cu faţa-n ţărînă, rînd pe rînd, cartaginezii, grecii şi iberii. Numai prin toţi laolaltă, şi toţi deodată, unindu-i pe toţi asupriţii într-un asalt comun, poate fi zdrobită această caracatiţă, care-şi întinde tot mai mult braţele nesăţioase asupra lumii întregi, impunîndu-i nedreapta ei orînduire, de stăpîni şi de sclavi...

Burebista s-a ridicat de pe scaunul său şi se plimbă, gînditor, printre ai săi, preocupat de o idee pe care nu vrea, sau nu poate să o exprime în această situaţie.

BUREBISTA: Robia e urîtă şi nedreaptă. E cel mai mare rău ce i se poate întîmpla unui om, şi unui neam, pe lumea asta. *(Schimbă vorba, iscoditor.)* Noi n-avem sclavi. Dar, pentru încă un soldat viteaz şi un alt Orfeu, mai e loc la Curtea noastră. Ce plată aţi pofti, pentru slujba asta?

CALOPOR ŞI LAI: Răzbunarea lui Spartacus.

BUREBISTA *(după o tăcere)*: Toate la vremea lor. Altceva?

CALOPOR *(schimbă o privire cu Lai)*: Mărite rege, tovarăşul meu va rămîne la Curte. Eu aş dori să lipsesc, o scurtă vreme, ca să-mi văd părinţii, la gura Dunării.

BUREBISTA *(îl priveşte atent)*: Eşti din neamul lui Balta, vărul nostru?

CALOPOR: Sînt fiul său bun.

BUREBISTA *(îl priveşte lung, ca şi cum în înfăţişarea acestui tînăr ar dori să desluşească trăsăturile cuiva deosebit de drag)*: „Calo-por"... da... Ştii ce înseamnă numele

www.dacoromanica.ro

tău, pe limba dacilor? „Fiul cel bun şi frumos"... Ştiai, Făt-Frumos?...

CALOPOR: Ce să ştiu?

BUREBISTA: Atunci, fiule, o să vorbim despre asta, ceva, noi doi. Am pentru tine o veste rea şi o veste bună şi să te găteşti de drum greu. *(Îl apropie de Carp.)* Acesta este marele şef al geţilor carpi, frate de sînge al vărului nostru Balta. El îţi va fi prieten şi călăuza la drumul acesta. Şi-acum *(bate din palme)* vă poftesc să mergem la cină.

În trecerea tuturor spre iatacul unde vor cina, se pot remarca reacţiile noilor sosiţi faţă de gazde şi ale acestora faţă de dînşii. Calopor îl fulgeră din ochi pe arhitectul roman Dulla, a cărui togă pare să-i stîrnească triste amintiri, deşi romanul îl priveşte cu multă detaşare şi o vădită admiraţie. În schimb, arhitectul e surprins neplăcut de interesul reciproc dintre Ina şi Lai, tînărul Orfeu.

INA: Cum te cheamă?

LAI: Lai.

INA *(fredonează)*: Lai-ilai- ilai-la...

LAI: Lira ta răsună la fel de melodios ca glasul tău.

INA: Ştii să cînţi şi din liră?

LAI: Ştiu.

INA: Şi ce mai ştii?

LAI: Din nai şi din fluier.

INA: Cîntă-mi ceva, din fluieraşul acesta!

Ina îi arată „fluierul mîniei", dar Lai aproape că o bruschează, respingînd-o.

LAI: Din acesta nu, niciodată, aici. Sper...

Fata n-a înţeles gestul cîntăreţului şi îl părăseşte, grăbind spre grupul unchiului său, unde o aşteaptă romanul.

*

Un călăreţ solitar, pe un cal de munte, mic şi puternic, purtînd pe cap şi pe umeri un coif-mantie dintr-o piele de ţap

www.dacoromanica.ro

negru cu cap, urcă pe o potecă abruptă, spre sălașul agatîrșilor din Munții Apuseni. Un zgomot ciudat îl face atent, aproape de gura văii de piatră, și descalecă. Țap se strecoară, cățărîndu-se, pînă-n buza hăului și ceea ce vede îl înspăimîntă. Din mina de aur ies oameni în zdrențe, purtînd în spate coșurile cu minereu. Ei sînt legați cu o frînghie unul de celălalt și cîțiva vătafi îi grăbesc cu bicele. Doi călăreți urmăresc scena, cu priviri de stăpîni. Unul este Hirpus, șeful trădător al tribului, celălalt este un șef celt purtînd pe cap un coif cu șoim de fier, Boian. Aspectul de robie și cruzime crește atunci cînd, printre minerii legați, Țap remarcă femei și copii. Dincolo de văgăună apare un fum gros. Țap se retrage și observă că valea e păzită de alți celți, din tribul Boiilor. Coboară la calul său și, dînd ocol văii, se îndreaptă spre sat. Satul a fost ars pe jumătate și prădat. Puține colibe au rămas întregi și par pustii. Cîteva păsări speriate, un cîine, un purcel; doi copii păzesc focul unde, pe niște pirostrii, fierbe o oală de fier plină cu terci de mei. O femeie bătrînă iese dintr-o colibă și reintră, vorbind cu cineva. Țap se strecoară printre zaplazuri, ascultă și intră în colibă cînd femeia iese la copii. Pe un pat scund zace un bătrîn cu un chip impunător, la gît cu o amuletă de fier reprezentînd capul de lup al șefilor daci. Țap intră, îl vede și-i șoptește să fie pe pace. Bătrînul Lup, grav rănit, abia se poate mișca, îi face semn să se apropie.

LUP: Țapule, n-ai venit la bine. Te-am așteptat, să iei lădițele cu aurul regelui, la luna nouă. Au năvălit ai lui Boian...

ȚAP: Celții au călcat pacea cu noi?

LUP: A fost vînzare de frate. Nepotul meu Hirpus i-a chemat.

ȚAP: L-am zărit, la gura minei, cu celții.

LUP: El s-a supus regelui regilor noștri numai din buze... A uneltit tot timpul cu druidul Breza, care i-a făgăduit mîna prințesei Hebe...

ȚAP: Dar tatăl ei ne-a jurat pace.

www.dacoromanica.ro

LUP: Pe bătrînul rege l-au sacrificat, după legea lor. Teme-te de Breza. Fugi şi dă de veste marelui Burebista că sclavia s-a abătut din nou asupra tribului agatîrşilor. *(Îşi scoate talismanul de la gît.)* Du-i semnul acesta, pentru credinţă... pînă la moarte.

Bătrînul îi dă amuleta, apoi cade pe pat; cu un efort, caută ceva, zgîriind podeaua de lut. Ţap înţelege, ia un pumn de ţărînă şi i-l pune în mîna lui dreaptă. Bătrînul strînge pămîntul în mînă, apoi şi-o pune pe piept şi moare. Ţap îi închide ochii şi se strecoară afară din colibă, pierzîndu-se în desişul pădurii.

Într-un defileu păduros pătrunde o coloană de căruţe cu cîte două roate legate-n fier, însoţită de celţi din tribul Boiilor, pe jos. Pe jumătate goi, cu centuri late de piele şi cataramе mari, de bronz, cu opinci înalte, prinse-n copci de metal, şi pe cap purtînd coiful cu şoim; alţii, cu coarne de bou. Poartă arme cu mînere de fier forjat în diverse chipuri şi lănci cu vîrful lat. Căruţele lor sînt încărcate cu lăzi, ce seamănă cu lăzile de zestre din ţara moţilor. Într-o căruţă sînt înghesuite o duzină de tinere femei dace, prizoniere. În fruntea coloanei, într-un car de luptă cu doi cai, Boian, şeful Boiilor. Alături de el călare, dacul trădător Hirpus, care scrutează marginile împădurite ale defileului.

BOIAN: La ce te uiţi, Hirpus? Ce vînat se află pe aici?

HIRPUS *(surprins)*: Capre negre... Trecem prin Valea Ţapului.

BOIAN *(ironic)*: Te temi? Ţapii nu-s fraţii voştri?

HIRPUS: Acum sînt fraţii lui Burebista.

De pe înalta stîncă a ieşirii din defileu, un bucium răsună, ca un semnal imitînd bocănitul ţapului. Boian ridică privirea şi vede pe culme, o ceată de prăştiaşi purtînd căciula de capră neagră a tribului. Face semn coloanei să se oprească şi trîmbiţaşul său sună răspunsul. Atunci, Ţap coboară pe calul său, urmat de o mică gardă de prăştiaşi. Un nou schimb

www.dacoromanica.ro

de semnale. Boian avansează, la rîndul său, urmat numai de trei lăncieri celţi.

BOIAN: Pace vouă, oamenii muntelui. Ce doreşte Ţapul cel mare de la noi, vecinii lui?

ŢAP: Pace ţie, Boian. Vrem să ştim pentru ce aţi lovit satul agatîrşilor, prietenii noştri şi le-aţi răpit aurul. N-am auzit cîntecul vostru de război.

BOIAN: N-am venit cu război. Prinţul agatîrşilor, Hirpus, a rupt legămîntul cu dacii şi ne-a chemat într-ajutor, plătindu-ne armele, cu aurul său şi cu femeile robilor săi. Nu am călcat legea fierului. Fereşte din drumul nostru!

ŢAP: Boian, tu n-ai călcat legea! Dar fapta ta va naşte o mare primejdie. Aurul acesta nu este al lui Hirpus, trădătorul fraţilor săi; e tributul agatîrşilor sloboziţi din robie de marele rege dac, fratele şi stăpînul nostru, căruia druidul vostru i-a jurat tihnă şi prietenie.

BOIAN: Druidul Breza ştie ce face.

ŢAP: Slăvit să fie marele preot al celţilor, vecinii noştri. Am auzit că el ţi-a făgăduit moştenirea regelui bătrîn şi pe Hebe, fiica regelui, de nevastă.

BOIAN: Aşa e. *(Generos.)* Am să te chem la nuntă.

ŢAP: Prin urmare, tu nu ştii că druidul Breza i-a făgăduit şi lui Hirpus mîna reginei Hebe? În schimbul aurului dacilor!

BOIAN *(furios)*: E o minciună. Druidul nu minte!

ŢAP *(provocator)*: Atunci, Hirpus te-a minţit pe tine, poftindu-mă pe mine la nunta lui cu regina celţilor?

HIRPUS *(sincer)*: Minte, nu l-am poftit la nuntă.

BOIAN *(bănuitor, către Hirpus)*: La care nuntă, prinţule Hirpus? N-am ştiut că mergem la nuntă. *(Arătînd spre carul cu sclave.)* Cu care dintre femeile *acestea* te va căsători marele preot al celţilor?

Ţap îşi dă seama că în acel moment, eliberarea acestor femei nu e posibilă, acum, fără o mare vărsare de sînge. Va veni

www.dacoromanica.ro

mai tîrziu; deşi una dintre ele se uită la el cu ochi rugători. Şi ochii ei sînt frumoşi.

ŢAP: Răspunde, Hirpus! *(Hirpus tace.)* Ascultă-mă, Boian. Îţi propun un tîrg cinstit, ca între vecini buni. Tu iei aurul pe care l-ai prădat, iar nouă dă-ni-l pe Hirpus. E fratele nostru şi-i vom face o nuntă mare, după datina neamului său. Dacă Marele preot al celţilor nu i-a făgăduit altă nuntă, druidul n-are să se supere tocmai pe tine, pentru asta.

BOIAN *(cugetă o clipă, apoi rîde cu hohote)*: Mi se pare că tîrgul tău este cinstit, vecine. *(Ironic.)* Dar marele tău rege, n-are să se supere pe tine, că i-ai părăsit aurul în mîinile noastre, fără luptă?

ŢAP: Marele nostru rege are aur destul. S-ar fi supărat pe mine dacă-l părăseam în mîinile voastre, fără luptă *(ironic)* pe credinciosul său Hirpus, puiul Lupului. *Hirpus, dîndu-şi seama că este părăsit de noii săi aliaţi, se avîntă înainte pe neaşteptate şi azvîrle lancea asupra lui Ţap. Acesta se fereşte şi-n aceeaşi clipă sloboade praştia în capul lui Hirpus. Cu ochiul spart, plin de sînge, Hirpus se repede la Ţap, cu sabia în mînă, dar paşii lui şovăie, iar cînd ajunge în faţa dacului, sabia îi cade din mînă. Ţap îl priveşte în faţă cu scîrbă, îi smulge de la gît talismanul cu chipul de fier al lupilor, asemănător celuilalt, şi-l asvîrle departe de sine, în praf. Se depărtează de el şi face un semn tovarăşilor lui. O ploaie de pietre din praştiile oamenilor săi se abat asupra trădătorului lapidat. Celţii privesc spectacolul fără să intervină. Unul dintre ei se apleacă şi ridică din praf piatra cu care Ţap l-a lovit pe Hirpus. Este o bucată de minereu aurifer.*

CELTUL *(exclamă uimit)*: Pietre de aur!... *(Începe să le culeagă, lacom.)*

ŢAP *(către Boian)*: Boian, ţi-l las şi pe Hirpus; du-i hoitul la regina voastră, să vadă şi ea ce fel de mire i-a peţit druidul Breza.

www.dacoromanica.ro

Ţap şi ceilalţi oameni ai muntelui se retrag în sus. Celţii, în frunte cu Boian, îşi continuă drumul, lăsînd trupul trădătorului, în mijlocul drumului. De pe culme, răsună un bucium şi Ţap mai strigă către şeful Boiilor.

ŢAP: Boian, hoţule, să ai grijă de aurul dacilor, că vei da socoteală! Şi sărut-o din partea mea pe tîrfa voastră de regină!

Celţii, furioşi, trag un nor de săgeţi după Ţap şi tovarăşii săi, care dispar după creasta muntelui, şuierînd ca haiducii. Hirpus se ridică anevoie şi cade.

*

Muntele magic (Kogainon) de la Sarmizegetusa adăposteşte templul Marelui gînditor Zamolxe, în jurul căruia se află o curte împrejmuită cu înalte ziduri de piatră. În centrul ei, sanctuarul, cu un altar de jertfă şi 12 scaune ce amintesc Masa tăcerii lui Brâncuşi, înconjurată de 360 de pietre, ce simbolizează zilele anului. Soarele la amiază străbate prin unghiul observatorului astronomic, depunînd o lumină stranie pe altar. În templu se înalţă statuia uriaşă a Gînditorului (imaginea mărită a statuetei de lut de la Hamangia), deasupra jilţului de piatră al Marelui preot.

Deceneu coboară din observator, însoţit de fiul său Comosicus. E îngrijorat de o ştire a acestuia.

DECENEU: Ce ştire este aceasta, fiule? Cine ţi-a spus-o?

COMOSICUS: A urcat la noi trimisul regelui Cerbilor, Sved, din ţara galilor. Descoperind taina acelui trist omor asupra druidului Dagda, el a venit să ne vestească mai dinainte despre războiul cu celţii, ca să fim pregătiţi.

DECENEU: Prin urmare, solia druidului Breza ascunde o lovitură mîrşavă... Ne cunoaştem, totuşi, de o viaţă...

COMOSICUS: Tată, uneori o viaţă e prea puţin spre a cunoaşte un om... Tu ai spus-o. Ai uitat?... Îl vei primi, totuşi?

www.dacoromanica.ro

DECENEU: Cu toată cinstea cuvenită unui mare preot... Dar tu, grăbește la Argedava și vestește-l pe rege de toate acestea.

În incinta templului lui Zamolxe, Deceneu îl întîmpină pe Breza, druidul celților, care vine, purtînd toiagul său cu cap de unicorn, însoțit de șase războinici falnici, pe jumătate goi, împodobiți cu arme și bijuterii barbare, trei purtînd coifuri cu coarne de taur, iar ceilalți trei, cu capete de șoim. La un semn al Marelui preot, garda druidului nu mai avansează în sanctuar, iar cei doi prelați se salută cu mîinile pe umeri, într-un gest sacramental, după care își încep plimbarea printre piramidele și clădirile ciudate ale astrologilor și alchimiștilor Muntelui magic. Aparatul îi urmărește de sus, pînă la intrarea în templu, oprindu-se între timp asupra pîlcului de călăreți, în frunte cu Comosicus, ce se îndreaptă degrabă spre Argedava.

DRUIDUL BREZA: Preaînțeleptule frate, am putut vedea, în templul tău, un *Muzeion* cu toate minunățiile minții și cheia misterelor zeilor. Pentru ce m-ai chemat?

DECENEU: Pentru că preoții tuturor zeilor se supun aceleiași legi: nemărginirea sufletului fără de moarte, paznic al păcii tuturor ființelor și tuturor lucrurilor lumii acesteia.

DRUIDUL BREZA: Pretutindeni, încotro privești, vezi *deosebirea* lucrurilor. Fiecare-și are ființa lui. Cum să nu fie cîte un zeu care să poarte de grijă fiecărui lucru?

DECENEU: Aceasta e credința celor ce nu cred în puterea ființei lor și așteaptă mila altora... Zeii sînt creația spaimelor noastre neștiutoare. *(Se oprește dinaintea statuii uriașe a Gînditorului.)*

DRUIDUL BREZA: După tine, atoateștiutorule, numai Zamolxe este cheia văzutelor tuturor și nevăzutelor. Și pe-acest preamărit zeu al vostru, cine l-a creat?

www.dacoromanica.ro

DECENEU: Nu a fost creat. Geneza e fiica timpului; iar El nu e supus vremelniciei, este asemenea cu el însuși. Zamolxe e ceea ce Este!

DRUIDUL BREZA: Iar omul, Omul, nu este fiul său?

DECENEU: Așa precum El este fiul Omului, semănător de stele și-ncepător de vremuri. El este Marele Gînditor.

DRUIDUL BREZA: Și puterea lui, cum și-o arată el muritorilor de rînd? Jupiter are fulgerele; Poseidon are...

DECENEU: Puterea lui este Legea.

DRUIDUL BREZA: Legea voastră!... Noi, celții, nu vrem să ne trădăm credința-n zeii noștri, pentru erezia ta.

DECENEU: Preasfîntule Breza, noi nu v-am cerut asta. Fiecare neam să-și slujească-n pace credința lui. Eu te-am chemat să-ți spun că regele nostru îi roagă pe principii celți, — pe Critas, șeful Tauriscilor, și pe Boian, șeful Boiilor — să înapoieze aurul agatîrșilor și să iasă din pămînturile dacice, pe care le-au cotropit, și să se-ntoarcă la sălașurile lor din Panonia, cu pace și voie-bună din partea noastră.

DRUIDUL BREZA: Pămînturile de aur sînt dobîndite cu armele, și numai cu armele le veți redobîndi. Aceasta e legea fierului, legea noastră!

DECENEU: Fierul cere sînge; iar eu îți cer ție un dram de minte: de ce vrei să-ți jertfești bărbații, viteji și destoinici, într-un război nesigur și nedrept?

DRUIDUL BREZA: Regina noastră Hebe, fiica lui Dagda, sălășluiește într-un templu făcut din craniile învinșilor în războaie. Cu capetele voastre, o să-i înălțăm palatul pînă la cer...

DECENEU: Pînă la cer se înalță ambiția ta nesăbuită, Breza. Pentru că nu regina Hebe poruncește acolo, în Peștera capetelor, ci tu, faptașul nepedepsit al morții druidului Dagda, celtul care dorea unirea celților cu galii, iar tu te-ai

www.dacoromanica.ro

temut, te-ai temut de-această unire, care ţi-ar fi răsturnat planurile de mărire.

DRUIDUL BREZA: Dagda a fost un sfînt, locul lui era în ceruri. Nu eu l-am trimis acolo, la părinţii noştri.

DECENEU: L-au trimis Boian şi Critas, pe care i-ai amăgit, făgăduindu-i fiecăruia trupul şi moştenirea reginei, la care tu însuţi rîvneşti. Pe cînd, ai chibzuit să-i pui să se omoare şi ei între ei; ori ai pofti să-i omorîm chiar noi, în războiul acesta?

DRUIDUL BREZA: Soarta acestui război o vor hotărî zeii, preaînţeleptule Deceneu. Zeii mei! Pregăteşte-ţi răscumpărarea cu aur, cu mult aur, preaînţeleptule... Tu şi regele tău cel bogat, care are zilele numărate... Fierul cere aur!

DECENEU: Fierul cere sînge...

DRUIDUL BREZA: Am zis.

Deceneu îl conduce pînă la ieşirea din templu, unde-l aşteaptă garda celţilor. Acolo îşi iau bun-rămas, cu acelaşi salut sacramental.

DRUIDUL BREZA: Tu eşti mai mare decît mine, Deceneu. De aceea, unul dintre noi este de prisos. Îmi pare rău de tine, adio, frate.

DECENEU: Încredinţează-ţi sufletul, zeilor tăi, druidule Breza, şi să-ţi fie ţărîna uşoară.

Breza se îndepărtează, împreună cu garda lui, urmat de privirea tristă a Marelui preot dac, care seamănă cu privirea gînditoare a zeului său.

★

Distanţate şi izolate ca nişte insule pe întinsul podişului, aşezările celtice în care locuiesc cele două mari triburi, nu prezintă între ele mari deosebiri.

Satul fortificat celtic apare pe deal, împrejmuit cu trei rînduri de stîlpi legaţi în scoabe de fier, „zidul" exterior, mai înalt, fiind asemănător forturilor americane din Vestul anilor

www.dacoromanica.ro

1800. Colibele sînt mari şi rotunde, fără horn, fumul ieşind printr-o gură rotundă din moţul acoperişului sferic. Liniile curbe ale arhitecturii lor ar putea prevesti viitorul stil gotic. În centrul spaţiului destinat sanctuarului, un gorgan de piatră adăposteşte intrarea peşterii-sanctuar în care locuiesc preoţii-druizi şi regina tribului, care, potrivit legilor matriarhatului, reprezintă suprema autoritate, în numele Eponei, zeiţa-iapă.

Vatra satului în care pătrundem oferă aspectul unei enorme potcovării, rolul principal revenind rotarilor, care leagă cu şine de fier înroşit roţile carelor de luptă. Caii rătăcesc slobozi printre gospodăriile ce dau impresia unei civilizaţii de pustă. Bărbaţii sînt pe jumătate goi, cu şalvari de piele legaţi la glezne, cu părul împletit în coadă pe spate, purtînd la gît coliere grele de sîrmă răsucită şi brăţări similare pe bicepsul stîng. Unii au mustăţi lungi şi ascuţite, pe oală, cei tineri sînt legaţi la frunte cu o bentiţă de lînă colorată, înnodată la ceafă. Cîţiva lucrează la bătut metalul unor scuturi, cu modele animaliere, sau chipuri omeneşti.

În parii ascuţiţi de la intrarea unor colibe stau înfipte capete omeneşti, semnul vitejiei locatarului. Dinaintea lor, femeile macină grîul în rîşniţe de piatră, sau cu pisălogul şi îngrijesc copiii, pregătind mîncarea. Una dintre ele face parte din grupul femeilor agatîrse luate în robie. În centrul cetăţii celtice se înalţă bustul de fier al unui zeu cu două capete văzute din profil, unul privind spre viaţă, altul spre moarte. Asemănarea cu un totem este izbitoare.

Interiorul peşterii se deschide printr-un mare hol, nu prea înalt, din grinzi puternice, mărginit pe laturi de mese de ospăţ cu laviţe, sau jilţuri masive, legate în metal topit sau lucrat, în care primează chipuri omeneşti şi motive ecvestre. În fund, un fel de scenă din stalactite şi stalagmite, o pădure de piatră în miniatură, avînd „la rampă" un rînd de cranii suprapuse. Prin fumul des, aromitor, distingem cele două grupe de şefi

www.dacoromanica.ro

celți, aparținînd tribului Boiilor (pe care-i cunoaștem) în frunte cu Boian, cu coifurile lor împodobite cu șoimi de metal cu aripile întinse, și tribul Tauriscilor, cu coiful rotund cu coarne de taur, în frunte cu Critas, purtînd un cap de taur negru, stilizat, cu ochi de chihlimbar. Un grup mai mic, lăturalnic, reprezintă solia Cerbilor galici, cu coifuri cu coarne de cerb, în frunte cu bătrînul Sved, în mînă cu toiagul cu cap de cerb, mesagerul lui Ariovist, șeful Suevilor dintre Dunăre și Rin și al arvenilor lui Vercingetorix. O melopee cu sunete ritmice, punctate de talgere, răsună, în surdină, în acest semiîntuneric. Druidul Breza, împodobit cu o mască de inorog (cap de cal alb cu un corn răsucit în frunte și coamă de păr blond omenesc), ținînd în mînă toiagul său cu aceeași insignă, se apropie de centrul altarului și aprinde focul sacru, care scapără ca o flacără de magneziu, iluminînd brusc întreaga încăpere. Toți strigă într-un glas „Eponé, Eponé, Eponé!", ridicînd săbiile lor lungi și grele, cu dublu tăiș, apoi se descoperă, ținîndu-și coifurile în mîna stîngă. La strigătul lor apare regina Hebe. Spectatorul crede că este o femeie de aur cu bustul gol. Dar tînăra și frumoasa apariție blondă, cu părul lung în „coadă de cal", poartă de fapt o armură subțire de aur, ce-i mulează în amănunțime formele sculpturale. Druidul îi depune la picioare coiful său, apoi izbește de trei ori cu toiagul în podea. Talgerele izbucnesc infernal, apoi se așterne tăcerea. Cei doi șefi celți o privesc fascinați, cu o adorație plină de concupiscență și, surprinzîndu-și reciproc privirile, se fulgeră din ochi cu o vădită gelozie.

DRUIDUL BREZA: Regina Hebe, fiica Iepei de aur, zeița noastră Eponé, a coborît printre noi, să asculte solia regelui Cerbilor de la asfințit, prin glasul druidului Sved. Pace lui. *(Hebe ridică brațul drept și-l coboară, spre încuviințare.)*

SVED: Slăvită regină a celților răsăriteni, îți aduc salutul neamului nostru de la soare-apune și vouă, nemurito-

www.dacoromanica.ro

rilor închinători ai Inorogului. *(Şefii celţi îi răspund într-un glas: „Eponé!".)* Regele Cerbilor vă spune că triburile germanilor lui Ariovist nu vă mai sînt vrăjmaşe şi că vor să se împace cu arvenii lui Vercingetorix, tînărul prinţ al galilor, pentru că ţinuturile lor au fost călcate de legiunile romane comandate de Cezar, a cărui poftă de cucerire nu cunoaşte margini, căci romanul nu va întîrzia să calce cu război şi sălaşurile voastre, dacă nu va fi oprit la vreme. Această mare primejdie, care ne pîndeşte pe toţi deopotrivă, trebuie să ne fie îndemn la unire. Unirea celţilor a fost, precum ştiţi, ultima dorinţă a druidului Dagda, slăvitul părinte al reginei Hebe. Acesta este mesajul de pace al Cerbilor. Am zis.

Fiica Iepei de aur ridică mîna stîngă, în semn că a înregistrat solia, şi Sved se retrage în colţul său. Apoi, ea ridică dreapta către druidul Breza, invitîndu-l să răspundă.

DRUIDUL BREZA: Regina noastră ştie, preacinstite Sved, că galii sînt duşmanii germanilor, iar germanii sînt duşmanii noştri. Mai ştie, de asemenea, că romanii n-au fost niciodată duşmanii noştri, ba chiar i-au trimis preasfîntului Dagda solie de prietenie, dacă nu-i vom stînjeni în războaiele lor. Unirea celţilor nu este pe placul zeilor noştri, pentru că ne-ar sili să ne supunem zeilor de la soare-apune şi regilor voştri, care se tem de războiul cu romanii. Noi nu ne temem de nimeni. Pacea este legea celor neputincioşi. Am zis.

Regina Hebe ridică mîna stîngă şi o coboară, încuviinţînd răspunsul lui Breza. Izbucnesc din nou, cu putere, talgerele şi strigătul „Eponé", al celţilor, care-şi agită războinic săbiile. Atunci Sved ridică toiagul său, în semn că are ceva de adăugat. Regina caută din priviri încuviinţarea lui Breza, care aprobă. Atunci, ea ridică mîna dreaptă, cerînd linişte.

www.dacoromanica.ro

SVED: Pacea şi unirea tuturor celţilor nu este semn de neputinţă, ci chezăşia puterii! Luaţi pildă geţilor şi dacilor, vecinii voştri, prin unirea cărora regele Burebista a făurit cel mai puternic imperiu din istoria marelui neam al tracilor.

Numele lui Burebista, rostit în faţa altarului lor, stîrneşte un vacarm de indignare în rîndurile celţilor, spre vădita satisfacţie a druidului Breza, care nu mai aşteaptă încuviinţarea reginei, ca să termine discuţia. El ridică toiagul său şi se face din nouă tăcere.

DRUIDUL BREZA: Respectăm solia oaspetelui nostru şi de aceea nu vom răspunde, precum s-ar cuveni, afrontului său. *(Către Sved.)* Mesager al Cerbilor, peste puţină vreme vei putea vedea cu ochii tăi cît de puternic este regele Burebista, cînd capul său va sta aici *(arată „rampa" de cranii a altarului)*, printre trofeele războinicilor noştri!

*

Pe cărările de la poalele Muntelui magic trec, în amurg, unităţi ale armatei lui Burebista. Călăreţii aduc pe departe cu cavaleria tracă din epoca anterioară, dar se remarcă echipamentul şi armamentul (casca cu borduri, cuirasa de bronz, articulată pe laturi şi evazată spre braţe, sau cămaşa de zale din verigi şi chiar cuirasa de zale de protecţie pentru pieptul cailor ofiţerilor) cunoscute din războaiele purtate de romani în Iliria; infanteria este mai diversă, de la oştirea de gardă, care lasă impresia unor legiuni romane cu cioareci şi opinci sau a unor regimente de gladiatori, cu casca de bronz a hopliţilor, cu scuturi de lemn acoperite cu piei, apoi lăncierii, arcaşii şi prăştiaşii; în sfîrşit, armele grele de asalt (pe care le-am văzut în tabăra din Argedava), transportate pe care puternice, cu roţi dintr-o bucată, trase de zeci de perechi de boi înjugaţi, după cum apar pe Columnă şi ca în satele vechi valahe. Pe scuturi sînt blazoane animaliere care indică origina tribală

www.dacoromanica.ro

a combatanţilor (ţapul, zimbrul, vulpea, viezurele, acvila şi tigrul Carpaţilor etc.), dar stegarii tuturor unităţilor militare poartă zmeul cu cap şi blană de lup, care reprezintă blazonul şi steagul regatului Daciei, aşa cum a rămas pînă la Decebal, şi a cărui fluturare în vînt produce un şuierat ca de balaur. În fruntea armatei călăreşte Viscol, cu doi stegari, urmat de Comosicus, într-o frumoasă armură de argint, purtînd pe coif însemnele lupului dacic, apoi Ţap, aşa cum îl cunoaştem; după ei trec, rînduri, pîlcurile de călăreţi de asalt şi pedestraşii. La coloana maşinilor de război, recunoaştem pe meşterul Berna cu fiul său şi pe Castaboca, îndemnînd servanţii catapultelor şi turnurilor să nu le producă vreo stricăciune la drum. Nişte căruţe cu paie, încărcate cu sute de oale negre gîtuite ca nişte ulcioare fără toartă, şi cîteva care grele, cu poloboace pline cu păcură, completează coloana aceasta. Aceste produse sînt materia primă a „bombelor incendiare" pe care le vor catapulta în tabăra duşmană „artileriştii" meşterului Berna, care nu mai ştie ce nouă maşină să mai născocească, precum snopul de suliţi care pornesc deodată şi se împrăştie în văzduh căzînd asupra inamicului ca o grindină ucigătoare, ca şi marele arc de metal (un fel de arbaletă) cu săgeţi lungi ce nu-şi pot greşi ţinta. Soarele apune pe această imagine, pierdută în nori de praf.

Pe bolta crepusculară apare luna. De pe terasa templului lui Zamolxe, Marele preot Deceneu şi regele său Burebista contemplă astrele printre axele mediane ale unui mare compas ceresc sferic chinezesc.

BUREBISTA: Ce ne prevestesc astrele, Deceneu?

DECENEU: În marea mişcare a astrelor, mărite rege, se pregăteşte unul dintre acele rare semne care-i tulbură peste măsură pe regi, ca şi pe oamenii de rînd.

BUREBISTA *(îngrijorat şi bănuitor)*: Ce semn?

DECENEU: Eclipsis. Slăvitul Soare curînd îşi va întoarce faţa de la făpturile pămîntului, lăsîndu-ne pradă întunericului.

www.dacoromanica.ro

BUREBISTA: Din ce pricină?

DECENEU: Din pricina Reginei nopții, care-i trece pe dinaainte cîteodată.

BUREBISTA: E un semn bun pentru regina Celților?

DECENEU: Acolo, la celți, nu regina poruncește ce-i bine și ce-i rău pentru ea și pentru supușii ei.

BUREBISTA: Druidul Breza?

DECENEU: Puterea lui trebuie înfrîntă; iar celții se vor supune sau vor pleca.

BUREBISTA *(aparent fără intenție)*: Uneori mă întreb, Deceneu, pentru ce ai cerut dacilor tăi, atunci, să jure credință mie, un tînăr prinț al geților, și m-ai încoronat rege aici, la Sarmizegetusa... Spune, prietene.

Întrebarea marelui rege nu așteaptă răspuns; e un pretext, diplomatic și amical, pentru a-și reconfirma o încredințare bazată pe faptul că dacii sînt doar o mlădiță a geților, a marelui trunchi tracic pe care-l reprezintă puterea sa.

DECENEU *(a înțeles importanța statului unitar geto-dac)*: Aceasta a fost porunca Marelui gînditor: „unirea face puterea", frate. De aceea ești, astăzi, cel mai mare dintre toți regii care au domnit vreodată asupra Traciei.

BUREBISTA: În războiul acesta pieri-vor mulți...

DECENEU: E rău destul că ne-am născut. Numai cerul moștenește lumea.

BUREBISTA *(a înțeles, la rîndul său, aluzia la relația dintre stat și religie)*: Răposata regină nu mi-a dat moștenitori. Era stearpă. Am făcut copii nelegiuiți...

DECENEU *(concesiv și prudent)*: Două sute de mii de viteji, de care pînă și romanii se tem.

BUREBISTA *(serios, sau numai promițînd diplomatic)*: Dacă voi pieri în războiul acesta, sau în altele, vreau să le fii tu părinte și stăpîn, Deceneu.

DECENEU *(profetic, evitînd răspunsul ce i-ar dezvălui vreo dorință)*: Nu-ți este scris, rege, să mori în războaie...

www.dacoromanica.ro

Steaua ta seamănă cu a lui Cezar!... Curios; ştiai că nici el nu are moştenitor legiuit, pentru că şi Calpurnia este stearpă?

BUREBISTA *(gînditor şi resemnat)*: Nemuritori sînt numai zeii...

DECENEU *(îl priveşte lung)*: Pentru că nu se ucid între ei. *Războiul cu cele două triburi se desfăşoară din zorii zilei, de la răsăritul soarelui pînă la amiază, pe două planuri de bătaie: unul pe cîmpia-platou din jurul dealurilor pe care apar cetăţile de lemn şi piatră ale celţilor; altul, care începe prin asediul şi asaltul la care vor porni geto-dacii. Aparatele de luat vederi vor urmări, însă, după un plan general, numai detaliile semnificative indicate de consilierul militar al filmului. Un detaliu: carele de luptă şi călăreţii Boii, în frunte cu Boian, ies din perimetrul satului lor, asupra cavaleriei conduse de Comosicus, care-i sfidează cu strălucirea armurii lui de argint lucrat. Între cele două fronturi, pedestraşii daci tocmai au terminat de a camufla cu paie a ţepelor înfipte în pămînt în timpul nopţii. De după dîmburile din spate se ascund catapultele, alimentate de ucenicii lui Berna, care-şi fabrică pe loc „bombele incendiare", din urcioarele negre, umplute cu păcură şi astupate cu fitil de lumînare, gata numai de aprins.*

În jurul catapultei stau de veghe arcaşii.

Comosicus se apropie, la trap, de zona strategică şi prăştiaşii aruncă un stol de proiectile asupra Tauriscilor, ca să-i provoace la luptă. Boian şi ai lui năvălesc orbeşte, aruncînd lănci şi săgeţi. La semnul lui Castaboca, sună buciumul cu gură de lup al geto-dacilor. Comosicus se retrage cu ai lui, spre centru, apoi îi împarte pe două aripi, în timp ce Berna începe „bombardamentul" său. Focul cuprinde paiele şi păcura aprinsă care, explodată din oalele negre, se împrăştie pe scuturi şi oameni, provocînd o derută, la care salvele arcaşilor şi ale prăştiaşilor contribuie puternic. Comosicus întoarce aripile cavaleriei sale, încercuindu-i pe războinicii celţi care luptă

www.dacoromanica.ro

sălbatec şi eroic. Burebista şade pe platforma turnului de luptă din preajma zidurilor satului fortificat al druizilor. El vede primejdia în care se află Comosicus, prins în vîrtejul luptei; remarcă, însă, în acelaşi timp, cum Critas, şeful Tauriscilor, pîndeşte din marginea taberei sale zdrobirea Boiilor de către daci, fără a interveni. El urmăreşte ceva. El vrea să cucerească maşinile de război din dosul dîmbului şi năvăleşte într-acolo. Castaboca şi cu ai săi îl zăresc şi întorc armele contra lui. Un snop de lănci, apoi altul, aruncate din catapultă, decimează pe atacanţi, fără a-i opri. Castaboca, deşi rănit, văzîndu-l în primejdie pe Comosicus, rănit şi el, îi sare în sprijin, ajutîndu-l să urce iarăşi pe cal. Garda celtică a druidului Breza aşteaptă pe ziduri, apărînd sanctuarul, de ameninţarea asediatorilor. Lipsa de unitate de acţiune a celţilor apare evidentă. Fiecare face ce vrea şi ce poate în luptă, în dorinţa de a tăia cît mai multe capete pentru „colecţia" personală, pe care şi le-atîrnă de curea, ca tolba vînătorului. Burebista se avîntă însuşi în luptă cu garda sa leită-n zale, lovindu-l pe Critas. A intrat în luptă şi tribul lui Ţap, cu şuieratul lor haiducesc, izbind rapid, metodic şi precis, în adversarii lor Boiii. Ţap l-a întîlnit pe Boian şi se bate cu el în ghioage şi săbii. Boian smulge o suliţă din mîna unui războinic şi o svîrle în dac, dar praştia acestuia e mai rapidă şi-l trînteşte jos, sub copitele cailor înnebuniţi de fum şi foc. Apare Critas, fericit că-l vede prăbuşit la pămînt pe rivalul său la mîna reginei Hebe.

CRITAS *(batjocoritor)*: Boiane, drum bun la strămoşi! Mîine eu voi fi regele triburilor noastre.

Boian scoate o toporişcă de la brîu şi o aruncă în ceafa lui Critas, care cade pe oblînc, dus de calul său, în fugă, spre porţile cetăţii sanctuarului, urmat de Tauriscii în derută. Boiii au fost aproape nimiciţi, puţini dintre ei iau calea retragerii. Burebista face semn alor săi să oprească urmărirea, lăsîndu-şi adversarii să se retragă în linişte. Critas priveşte

www.dacoromanica.ro

cu recunoştinţă gestul regelui dac, în timp ce porţile satului-sanctuar se deschid celţilor supravieţuitori pe care îi întîmpină druidul Breza şi slujitorii săi.

Misterul se explică deîndată ce, pe platforma de asalt, apare Deceneu, cu toiagul în mînă.

DECENEU *(tare)*: Druidule Breza, femei şi bărbaţi celţi, ascultaţi cuvîntul regelui nostru, care vine cu pace spre voi.

DRUIDUL BREZA: Preaînţeleptule Deceneu, e prea devreme; războiul abia a început!

DECENEU: Regele meu dăruieşte vitejilor războinici celţi o pace de o noapte şi o zi, ca să vă cinstiţi morţii şi să vă îngrijiţi răniţii, pînă mîine la amiază.

DRUIDUL BREZA: Şi, mîine, la amiază?

DECENEU: Dacă mîine, la amiază, nu vă predaţi, zeul cel mare al neamului nostru vă va da măsura puterii sale asupra zeilor tăi mincinoşi, druidule Breza. El va pune soarele în umbra puterii sale şi va preschimba ziua în noapte! Iar acea noapte nefirească vă va fi mormîntul, în vecii vecilor!

DRUIDUL BREZA: Regele tău nu poate fi mai puternic decît Soarele. Mai bine născoceaţi altă minciună, dacă vă trebuia un răgaz ca să vă lingeţi rănile.

BUREBISTA: Prinţule Critas al Tauriscilor, ascultă vorba mea!

CRITAS: Ascult vorba regelui Burebista.

BUREBISTA: Ai văzut cum a pierit floarea neamului lui Boian, hoţul de aur şi de pămînt, iar pe tine te-am lăsat să scapi, împreună cu ai tăi, la adăpostul cetăţii? Aşa e?

CRITAS: Am văzut, şi ce-i cu asta?

BUREBISTA: Zeii mincinosului Breza nu v-au ajutat. Mîine, noaptea zeului nostru va stinge ultima voastră zi.

Deceneu încearcă să-i atragă atenţia regelui său, cu toiagul,

www.dacoromanica.ro

că a intervenit o schimbare în programul lor, dar Burebista s-a înfierbîntat şi nu-l observă.

BUREBISTA: Alungaţi-l pe Breza şi vă vom dărui viaţa şi avutul, cu chezăşie de pace; iar pe tine, rege te voi face peste toţi celţii, vecinii noştri.

DRUIDUL BREZA: Nu-l crede, viteazule Critas; regele Burebista nu poate stinge soarele de pe cer.

CRITAS: Dar dacă va putea?

BREZA: Atunci, eu însumi voi da foc altarului Iepei de aur şi voi arde împreună cu el!

Întregul dialog, purtat de la aproximativ aceiaşi înălţime, între asediaţi şi asediatori, a răsunat în toată valea, coborînd o teamă mistică asupra ostaşilor ambelor tabere. În acel moment, o rumoare adîncă se ridică din pieptul celor de pe ziduri şi, îndată, strigăte de groază răsună în toată tabăra celţilor Toţi arată cu degetul spre soarele după-amiezii, care începe să intre în eclipsă, şi se trîntesc cu feţele la pămînt, implorînd iertare.

BUREBISTA *(către Deceneu, cu un zîmbet complice)*: Te-ai înşelat cu o zi, Deceneu!... De-asta îmi făceai semne?

DECENEU *(idem, către Burebista)*: Sînt un biet muritor, mărite rege. Data viitoare o să ne potrivim mai bine calendarul.

BUREBISTA: Cum de ţi-a venit în cap stratagema aceasta?

DECENEU: De la Thales din Milet în lupta cu perşii...

CRITAS *(porunceşte supuşilor săi)*: Deschideţi porţile, marelui rege Burebista, fiul Soarelui!... Moarte mincinosului Breza!...

Porţile se deschid şi dacii lui Comosicus pătrund în incinta satului, în urmărirea lui Breza. Se vede că aveau o misiune dinainte ştiută. Asediatorii daci pătrund în cetate, din toate părţile, iar Burebista intră direct, de pe platforma turnului, pe ziduri şi coboară pe scările interioare, precedat de Viscol şi urmat de Ţap şi de alţii. Pe porţi intră ucenicii lui Casta-

www.dacoromanica.ro

boca, purtîndu-şi stăpînul pe o targă, vegheat de meşterul Berna, plin de păcură şi funingine pe faţă şi pe mîini. Acesta ia un pumn de pămînt, îi umple cupa mîinii lui Castaboca şi i-o pune pe piept.

Ţap e înconjurat de grupul roabelor agatîrse, în cap cu cea frumoasă, fericite de eliberare, sub soarele care şi-a regăsit lumină.

ŢAP *(vesel)*: Femeile agatîrşilor! Ce-o să zică mama, cînd o să-i aduc în ogradă o căruţă cu muieri!

Din interiorul peşterii-altar se aude un strigăt de moarte şi şi iese un fum gros. Iese, ajutat de Comosicus şi ai săi, solul Sved al Cerbilor galici, apoi alţii. Între ei, o fată speriată, într-o cămaşă ruptă şi arsă, se agaţă de braţul fiului lui Deceneu.

COMOSICUS *(către tatăl său)*: Tată, druidul Breza a fost... a fost... ajutat de Critas, să se arunce în foc.

DECENEU: S-a ţinut de cuvînt... Iar această fată sărmană, cine mai e?

COMOSICUS: Nu ştiu, am scos-o din foc.

SVED *(avansează purtînd pe braţ superba mască de aur a fostei zeiţe-regine)*: Este Hebe, fiica răposatului nostru prieten, regele Dagda, pe care druidul Breza...

Deceneu îl împiedică să spună mai multe, subînţelegînd că se ştie, şi o acoperă pe fată, protector, cu mantia lui albă, încredinţînd-o fiului său şi asvîrlind în ţărînă vestmintele sacre din fir de aur; apoi întinzînd braţul drept spre Sved, îl prezintă regelui Burebista.

SVED *(i se închină)*: Druidul Breza a prorocit, mărite rege, că te voi vedea în faţa altarului său. Şi prorocirea lui s-a împlinit, deşi nu chiar după dorinţa lui... Solia mea s-a încheiat aici.

BUREBISTA: Solia marelui Cerb abia începe, după dorinţa mea. Ia-l pe noul rege Critas şi mergeţi cu pace la celţii de la soare-apune, spunîndu-le că unirea face puterea

www.dacoromanica.ro

şi că sîntem gata să-i ajutăm pe gali cu fierul şi cu aurul, în lupta contra cotropitorilor romani. Învins în Gallia, Cezar va fi proscris la Roma. Un salut părintesc tînărului şef Vercingetorix şi să auzim de bine!

Burebista şi-a luat rămas bun şi se depărtează, călare, cu ofiţerii lui, lăsîndu-l în urmă pe Deceneu cu Sved, să privească convoiul celţilor care-şi părăsesc satul incendiat şi zeul de fier cu două feţe. La orizont, ducînd calul de căpăstru, pe o pajişte, Comosicus o ţine pe după umeri pe prinţesa Hebe, în drum spre casă, în Dacia, ca-n basmul cu Făt-Frumos, fiul Iepei.

www.dacoromanica.ro

PARTEA A DOUA

CEZAR ŞI BUREBISTA

Printr-un canal din Delta Dunării, înaintează o barcă cu doi lopătari, asemănătoare canoelor indiene şi egiptene. Vîslesc în tăcere, atenţi la orice zgomot din desişurile populate cu păsări, şerpi de apă şi mistreţi. Un şarpe le taie calea şi se opreşte parcă să-i privească. Cînd se apropie de aparat, recunoaştem pe Carp şi Calopor.

Din ostrov se aude strigătul boului de baltă, repetat, ca un avertisment: Carp ascultă şi recunoaşte semnalul şi-l repetă, la rîndul său. La mal apare un om al bălţii, un pescar get, care-i ajută să tragă barca. Pescarul nu vorbeşte; îl cunoaşte pe Carp. Dar îl priveşte ciudat pe Calopor, care, de asemenea pare a-l cunoaşte de undeva, mai demult.

Satul în care pătrundem, printre sălcii cu ramuri ce ating faţa apei, e o frumoasă aşezare de locuinţe lacustre, tipice, legate între ele prin punţi înguste, ca un labirint, copleşit de verdeaţă şi lotuşi. Cîteva bărci sosesc şi pleacă, printre stîlpii puternici înfipţi în mîlul bălţii, şi se zăresc femeile lucrînd pe pontonul-prispă al casei lor. Într-un luminiş, o insulă printre nuferi, cu un ponton de piatră şi trepte ce urcă spre un fel de templu antic, din marmoră dobrogeană, asemănător, în mai mic, aceluia din Delphi, unde Apollo se adresa direct oamenilor prin intermediul Pythiei. Ajunşi acolo, omul bălţii, trage barca şi-i invită să intre.

PESCARUL: Magna Mater vă aşteaptă.

www.dacoromanica.ro

Cei doi tovarăşi de drum urcă treptele, fără vorbă, iar călăuza lor îi părăseşte. În semiîntunericul din interior ard cîteva opaiţe cu untdelemn aromitor. În faţa lor se înalţă statuia de marmură pictată a Şarpelui mistic (descoperită la Constanţa), ce pare să păzească făptura ce se zăreşte printr-o mare perdea de borangic, aşezată pe un trepied în faţa unui foc domol. Lîngă statuie, în dreptul perdelei, îngenunchiat, cu un rulou de papirus într-o mînă şi cu un condei de trestie în alta, un bătrîn în vestminte albe. El va repeta interlocutorilor răspunsurile Marii preotese a Şarpelui, cunoscută în provincie sub numele de Mama mare (Magna Mater), fiindcă ea nu-şi arată chipul şi vorbeşte numai în şoaptă.

CARP: Sînt Carp, şeful Zimbrilor şi aduc poruncile regelui regilor noştri, Burebista.

MAGNA MATER: Slăvit să fie numele său. Cine este tînărul care te însoţeşte?

CARP: Numele lui este Calopor, a fost în oastea lui Spartacus şi s-a întors acasă... Nu-l recunoşti? *(Către Calopor)* Păşeşte în lumină.

Calopor intră în bătaia luminii opaiţelor şi a focului, în faţa draperiei de borangic, şi încearcă să vadă, prin ea, chipul Marii preotese.

MAGNA MATER *(cu o voce sugrumată, dar suficient de înaltă pentru a nu mai fi nevoie de interpret)*: Îl recunosc. Este fiul nostru. Binecuvîntat fie cel ce mi l-a dăruit.

Calopor vrea să facă gestul de a se apropia de mama lui, dar interpretul şi Carp îl opresc, făcîndu-l să înţeleagă că asta nu se poate.

CALOPOR *(în genunchi, aproape să plîngă)*: Mamă, am aflat că tata a murit. Iar pe tine, acum, nu te pot vedea. Ce taină este aceasta, sau ce blestem?

MAGNA MATER: Ce ţi-a spus la plecare regele Burebista, stăpînul şi părintele nostru?

www.dacoromanica.ro

CALOPOR: A spus: *„fiule, am pentru tine o veste rea şi o veste bună şi să te găteşti de drum greu"...*

MAGNA MATER: Acesta este şi răspunsul meu, fiule... Acum; spune tu, Carp, veştile tale.

CARP: Regele nostru îţi cere să-mi îngădui a porunci eu flotei şi oamenilor lui Balta, ce se vor împreuna cu ai mei şi cu toţi geţii de la Dunăre, în războiul ce vine.

MAGNA MATER: Regele Burebista a făcut o alegere înţeleaptă. *(Parcă ar cădea în transă.)* Cu douăzeci şi două de ierni în urmă, a coborît la noi, pe Dunărea îngheţată, şi i-a supus pe oamenii bălţii, cu tăria şi dărnicia lui. Şi a ospeţit la noi pînă primăvara, cînd Balta şi-a scos corăbiile la mare şi el s-a întors în Dacia. *(Către Calopor.)* Cîţi ani ai tu, fiule?

CALOPOR: Douăzeci şi unu, la luna plină.

MAGNA MATER: ...Fiica cea de aur a negurii eterne...

CALOPOR: Cine, mamă?

MAGNA MATER: Luna, fiule. Tot ce e veşnic vine de la ea şi sălăşluieşte în Şarpe, izvorul înţelepciunii şi vistiernicul tainelor celor mai scumpe...

Interpretul le face semn celor doi că preoteasa a încheiat această întrevedere. El îi înmînează lui Carp ruloul de papirus. Carp îl ia şi-l parcurge din ochi cu mulţumire. Se retrage, luîndu-l cu sine şi pe Calopor care priveşte fascinat chipul de marmoră pictată al Şarpelui cu ochi de smarald. Atunci răsună, ca prin vis, dar destul de tare, ultimul avertisment al Marii preotese.

MAGNA MATER: Carp, să ai grijă de fiul Şarpelui...

Caiacul cu cei doi vîslaşi solitari face cale întoarsă prin labirintul de canale şi plauri al Deltei. După lungi minute, Calopor rupe tăcerea, muncit de aceeaşi fantastică imagine, stîrnită de un şarpe ce le taie calea.

CALOPOR: De ce n-a vrut măcar s-o văd?

CARP: E o poveste tristă. Midia era nespus de frumoasă, pe vremea aceea, cînd s-a măritat cu prinţul Balta...

www.dacoromanica.ro

O dată, o furtună de vară cu trăznete a incendiat Delta. A prins-o la mijlocul pădurii în flăcări. A ars atunci... Părul, obrajii, mîinile... S-a retras în templu şi, de-atunci n-a mai îngăduit nimănui s-o vadă. Nici bărbatului ei. Tu erai pe mare, atunci, cu năvodarii, erai copil... şi ai dispărut...

CALOPOR: Aveam doisprezece ani; pe furtuna aceea am rătăcit pe mare. Ne-au capturat piraţii, care ne-au vîndut la Callatis, negustorului de sclavi... Aceasta era deci taina şi blestemul?

CARP *(evaziv)*: Poate, şi-aceasta... Ne-apropiem de locul întîlnirii cu omul nostru.

La ieşirea din gura Dunării, se zăreşte orizontul mării. O corabie se leagănă într-un golf şi un foc fumegă pe ţărm.

Pe vela mare a navei vedem, pictate în cărămiziu şi albastru marin, două triunghiuri, în centrul cărora apar însemnele flotei getice: Şarpele (simbolul stăpînului pămîntului) şi Delfinul purtînd pe spate un om (semnul stăpînului mării).

Pe puntea navei din larg, la ancoră, se mişcă cîţiva marinari. Trei personaje privesc atent ţărmul. Este o navă relativ uşoară, cu o velă mare la un singur catarg şi cu două rînduri de lopătari de fiecare parte, una dintre acele corăbii rapide, de vînătoare care protejau vasele de comerţ sau de pescuit, fiindcă piraţii puteau apărea oricînd. E un model îmbunătăţit al triremei clasice greceşti. Unul dintre personaje e Căpitanul navei, ceilalţi doi sînt persanul Mitran şi Acornion, fruntaş al cetăţii-port Dionysopolis, aliată a geţilor dunăreni, în vestmintele ţării lor. Paznicul focului de pe mal dă şfară, adică semnalizează cu trîmbe de fum.

CĂPITANUL *(„traduce")*: Sosesc! *(Către marinari.)* Lopătarii la posturi! Pregătiţi ancora!

Barca se apropie de corabie şi cei doi se urcă, pe scara de frînghie, pe punte, primiţi de ceilalţi trei.

www.dacoromanica.ro

Carp îi înmînează căpitanului navei înscrisul pe papirus primit de la Magna Mater. Acesta îl parcurge atent, apoi i-l restituie, cu o plecăciune.

CĂPITANUL: Flota ascultă comanda la tine.

CARP: Atunci, la drum.

După plecarea căpitanului se aud cîteva porunci, se ridică vela și răsună primele lovituri de tobă, care imprimă ritmul lopătarilor de pe galere, amestecate cu foșnetul tot mai desluşit al valurilor mării. Mai înainte de a se face prezentările, Calopor se grăbește să-l informeze pe Carp cu privire la Mitran.

CALOPOR: Eu pe omul acesta îl știu; l-am văzut în oborul din Argedava; este un geambaș persan...

Ceilalți trei se privesc o clipă în tăcere, apoi izbucnesc deodată în rîs.

CARP *(părintește)*: Mai înainte de-a spune că știi ceva, trebuie să știi întradevăr; iar, mai înainte de toate, trebuie să știi să taci. Dumnealui este...

Carp îl privește în ochi pe Mitran, ca și cum l-ar întreba dacă vrea să se știe cine este; apoi, la încuviințarea acestuia îl prezintă.

CARP: Este prințul Mitran, sfetnicul de taină al Măriei-Sale Mithridate al VI-lea Eupator, regele Pontului, al Galatiei, Paflagoniei și al Bitiniei. Iar domnia-sa *(arătînd spre grec)* este prietenul nostru Acornion, mai marele cetății Dionysopolis și Mare preot al lui Dionysos.

ACORNION: După cîte știam, mărite șef, te așteptam să vii singur la această întîlnire de taină. Acest tînăr, care te însoțește, trebuie să fie un om de încredere, dacă l-ai adus aici cu tine.

CARP: Este Calopor, fiul lui Balta, care pierdut a fost și s-a aflat și vine cu mine de la Curtea marelui nostru rege.

Mitran și Acornion îl salută cu respect, cîntărindu-l îndelung din ochi pe tînărul get de la Dunăre.

www.dacoromanica.ro

ACORNION *(către Calopor)*: Strămoşul mamei tale, regele Rhemaxos, a fost, din veac, ocrotitorul cetăţilor noastre... *(Către Carp, cu abia stăpînită aprehensiune.)* El va fi căpetenia?

CARP: Nu. Deocamdată, comanda mi-a fost încredinţată mie, *(cu un zîmbet prietenos faţă de Calopor)*, ca mai bătrîn.

MITRAN: Atunci, să începem. Regele meu mulţumeşte cu recunoştinţă regelui tău pentru ajutorul făgăduit şi-i spune că i-a bătut pe romani şi a ajuns la Bosfor. Dar, acum, romanii au trimis contra lui cea mai puternică armată a Romei şi sorţii izbînzii sale se pot întoarce...

CARP: Cine o comandă?

MITRAN: Marele Pompei, în persoană.

CALOPOR *(nu se poate reţine)*: Pompei? Dacă Pompei se bate cu regele Mithridate, eu mă duc să lupt sub steagurile sale. Am jurat că Pompei va muri de mîna mea!

CARP *(supărat)*: Deocamdată, lupţi sub steagurile regelui tău! Şi nu uita că eu am jurat să am grijă de tine.

ACORNION *(cu abia simţită ironie)*: Acum înţeleg de ce Burebista, în marea lui înţelepciune, ţi-a încredinţat ţie comanda geţilor de la Dunăre. *(Către Calopor.)* Nu te supăra pe mine, fiu al Şarpelui!

MITRAN *(explică, împăciuitor, ca un bun oriental)*: Regele meu are destui oşteni viteji, ca tine, tinere prinţ; cererea lui către regele vostru este mult mai însemnată. *(Către Carp.)* Va trebui, prin urmare, ca regele Burebista să coboare mai repede cu oastea spre miazăzi, şi să deschidă al doilea front în Tracia, ca să-l prindem în cleştele nostru pe Pompei şi să pornim, după aceea, împreună, spre Roma.

CARP: Credeţi că s-a ivit timpul potrivit? Ce spui, Acornion? Dacă planul acesta nu izbîndeşte, mă tem că voi veţi fi ţapul ispăşitor. Adu-ţi aminte, acum douăzeci de

www.dacoromanica.ro

ani, generalul Sylla a distrus Atena, ca răzbunare pentru alianţa ei cu Mithridate.

ACORNION: Aşa e. Dar motivele noastre sînt mult mai puternice să credem că altfel nu se poate. Pompei cunoaşte, pesemne, planul acesta şi, ca să-şi asigure spatele, a dat ordin proconsulului Macedoniei, Caius Antonius Hybrida, să ierneze în cetăţile pontice greceşti.

CARP: Hybrida? Jefuitorul şi ucigaşul geţilor din Scytica Minora? O ia de la început? Dacă-i aşa precum spui, acesta este un motiv de război în toată regula.

ACORNION: Întocmai! Hybrida şi-a anunţat vizita, ba ne-a cerut să pregătim jocuri şi serbări în cinstea lui. Doreşte să-i aducem chiar gladiatori de la Roma. O să ne coste o avere.

CALOPOR *(sarcastic)*: Gladiatori de la Roma? O să-i aibă! Cel puţin unul, cu siguranţă.

MITRAN *(serios îngrijorat)*: Dacă Pompei cunoaşte, sau măcar bănuieşte, planul nostru, timpul nu mai aşteaptă. Iar dacă romanii ocupă cetăţile greceşti *(către Carp)*, ieşirea voastră la mare este definitiv închisă. Flota romanilor din Mediterana e, acuma, blocată de noi la Bosfor. Dar, pentru cîtă vreme? Mă tem că acesta va fi începutul sfîrşitului nostru şi-al vostru.

CARP *(către Acornion)*: De cîţi militari dispune legiunea macedonică?

ACORNION: Proconsulul ne-a trimis vorbă să pregătim casă şi masă pentru zece mii de oameni.

CARP *(calm)*: Dacă vin ca musafiri, sînt mulţi, dacă vin ca inamici, sînt puţini. *(Către Mitran.)* Spune-i regelui vostru că se poate bizui pe noi şi că Pompei nu va trece! *(Către Acornion.)* Şi-acum, hai să punem la cale, amîndoi şi cu flăcăul acesta, masa şi circul proconsulului.

www.dacoromanica.ro

*

Portul şi oraşul cetăţii greceşti Dionysopolis (Balcic), de pe malul mării, semăna cu celelalte aşezări vechi pontice (vezi Histria, Callatis şi Tomis), reproducînd în mic pe cele din Grecia veche, mai înainte de cucerirea romană. Descrierea lor amănunţită se află în toate cărţile de istorie antică a civilizaţiei europene. Pe terasele acelui frumos colţ al litoralului Pontului Euxin, care urcă din port spre oraş, se văd case bogate cu vaste grădini, în care sclavii culeg roadele podgoriilor şi ale livezilor de măslini. Ne aflăm pe la sfîrşitul lunii metageinion (august-septembrie) şi începutul lunii boedronion (septembrie-octombrie), cînd ţăranii ară cu plugurile lor de lemn, pregătind pămîntul pentru grîul şi orzul recoltei următoare, cealaltă aflîndu-se deja în hambare.

În port se leagănă corăbii greceşti şi străine şi o triremă romană, iar pescarii îşi repară plasele pe lîngă cherhana. Pe deal se zăreşte cartierul de vile şi unul din templele lor frumoase, de piatră, al lui Dionysos.

Piaţa centrală din jurul agorei seamănă puţin cu piaţa cetăţii Argedava, dar arhitectura elenistică, rafinată, se impune prin stilul ei specific, meridional.

Comerţul cotidian continuă, ba chiar, sub un copac, se poate zări un negustor bogat, care cumpără doi sclavi în lanţuri. Atmosfera este însă mai puţin destinsă şi veselă, proprie firii locuitorilor, şi explicaţia apare brutal prin marele număr de soldaţi romani, ale căror patrule mărşăluiesc, disciplinat şi impunător, în ţinuta lor de campanie, sub steagul militar cu fascii şi insignele SPQR ale centurionilor. Legionarii romani sînt echipaţi de război, cu cască de fier cu garnituri de bronz, prelungită peste urechi (cassis), platoşă din plăci de fier prinse-n curele (lorica), sabie cu mîner de os (gladius), javelot cu colţar, scuturi de lemn acoperite cu piele groasă, pictată cu blazonul acvilei romane, şi în sandale cu ţinte. Defilarea lor tăcută, de stăpîni, are ceva din sobrietatea orgolioasă a soldaţilor Reich-ului german, desigur, cu două milenii mai înainte.

www.dacoromanica.ro

În fruntea fiecărui grup, cîte un cavaler priveşte, de pe cal, cu superioritate, pe localnicii care-şi văd de treburile lor, cu un aer nepăsător. De pe terasa vilei rechiziţionată pentru dînsul şi mobilată cu luxul timpului şi locului aceluia, proconsulul C. A. Hybrida şi locotenentul său, stau întinşi pe cîte un fotoliu-pat, privind de sus, cu vădită satisfacţie, panorama ce se desfăşoară la picioarele lor, serviţi de un sclav şi o sclavă, cu fructe şi băuturi răcoritoare. Intră Acornion, urmat de Ahilodor, comandantul grec al pieţei, al cărui aspect militar apare destul de jalnic, în aceste împrejurări.

HYBRIDA: Bun venit, la noi, Acornion; locotenentul meu mi-a raportat că e mulţumit de colaborarea voastră. Ce ştiri mi-aduci?

ACORNION: Totul e pregătit pentru serbările pe care le-ai poruncit.

HYBRIDA: Vom avea şi gladiatori?

ACORNION: Cei mai buni din cîţi am avut vreodată. Ne-au costat foarte mult.

HYBRIDA *(cinic)*: Oraşul vostru este bogat.

ACORNION: A fost.

HYBRIDA: Dar tu eşti un neguţător avut.

ACORNION: Am fost. Războiul împiedică comerţul pe mare. Iar ca preot al cetăţii, nu mai am îngăduinţa să mă ocup de comerţ.

HYBRIDA *(ironic)*: Ca senatorii noştri... Eşti preot al lui Dionysos, mi se pare.

ACORNION: Am fost ales anul acesta.

HYBRIDA *(cu intenţie)*: Ştiai că, la Roma, cultul acestui zeu păcătos e interzis? *(Acornion aşteaptă urmarea; ca să afle unde vrea s-ajungă proconsulul.)* Aş putea să te pun în lanţuri; sau preferi o amendă onorabilă?...

ACORNION: Proconsulul ştie mai bine ce-are de gînd să ordone.

www.dacoromanica.ro

HYBRIDA: Eşti viclean, Acornion... Te iert, de data asta. *(Către locotenentul său.)* Mai ales că nu sîntem la Roma, iar jocurile lui Dionysos le-ar putea convinge pe femeile voastre să fie mai drăguţe cu soldaţii mei, după... atîtea luni de abstinenţă. *(Rîde, amuzat de gluma lui, acompaniat de rîsul locotenentului.)*

ACORNION: Tocmai despre asta ar avea ceva de spus Ahilodor, comandantul pieţei oraşului.

HYBRIDA *(concesiv)*: Vorbeşte, amirale!

AHILODOR: Cetăţenii se plîng de comportarea jignitoare a unora dintre soldaţii romani. Au prădat cîteva prăvălii, au intrat şi prin casele unor cetăţeni onorabili şi s-au legat de femeile lor.

HYBRIDA: Aşa e la război... vai de cei învinşi!

AHILODOR: Dar aici nu este război!

LOCOTENENTUL *(insinuant)*: Poate că are să fie...

HYBRIDA *(cu „haz")*: Poate că şi este, dar nu ştiai tu. *(Rîde iarăşi, răutăcios.)* Cine ştie?

ACORNION: Proconsulul ştie mai bine decît noi ce se cuvine, Ahilodor. Noi să ne vedem de treburile noastre, pentru ca totul să se termine cu bine.

HYBRIDA *(concediindu-i)*: Da, da, vedeţi-vă mai bine de treburile voastre.

Cei doi greci se retrag, cu o plecăciune demnă, fără grabă.

*

În furnicarul pieţei, pe sub colonade, o tînără femeie romană, însoţită de o sclavă, cumpără legume şi fructe proaspete. Din prăvălia unui Pescar, un tînăr, care seamănă şi el a pescar, o priveşte cu o deosebită luare-aminte. Femeia (Lidia) îl recunoaşte brusc şi scapă din mînă coşuleţul, al cărui conţinut se revarsă pe jos. Sclava se apleacă să-l ridice şi să culeagă fructele căzute.

LIDIA: Nu le mai lua de pe jos; du-te la negustor şi cumpără altele.

www.dacoromanica.ro

Sclava ia coşuleţul şi face cale-ntoarsă în piaţă, iar Lidia intră în prăvălia pescarului, care, înţelegînd că se petrece ceva neaşteptat, iese dinaintea tarabei sale acoperind interiorul obscur al prăvăliei. Tînărul acela este Calopor, care o cunoscuse cîndva pe femeie, la Roma, şi această nebănuită întîlnire i-a surprins pe amîndoi.

CALOPOR: Lidia, ce faci tu aici?

LIDIA: Dar tu, cum ai ajuns aici? Te crezusem mort. Valeria mi-a povestit ce groaznică soartă aţi avut, după căderea lui Spartacus. Copilul lor a murit la naştere. Te-am căutat, printre miile de răstigniţi de pe Via Appia...

CALOPOR *(atent, la trecerea unei patrule romane)*: Am scăpat. Aici nu putem vorbi. Vino, la noapte, în grădina templului lui Dionysos.

LIDIA: Am să încerc. Nu ştiu dacă voi putea... Dar dacă nu pot?

CALOPOR: Pescarul acesta îţi va spune unde mă poţi găsi. *Sclava s-a apropiat cu coşul; Lidia îl îmbrăţişează din fugă pe fostul gladiator şi iese din pescărie, prefăcîndu-se că a vrut să cumpere ceva. Ia un peşte de pe tarabă şi plăteşte pescarului, în privirile căruia stăruie o întrebare fără răspuns, şi, continuîndu-şi drumul, se pierde în aglomeraţia pieţei.*

PESCARUL *(dojenitor)*: E o mare nesăbuinţă... Nu-ţi dai seama că totul poate să cadă, dintr-o prostie ca asta? Tocmai femeia asta ţi-ai găsit să-ţi ia minţile, şi tocmai acum?

CALOPOR: Cum, adică, „tocmai" femeia asta?

PESCARUL: Tu mă întrebi pe mine? Părea că vă cunoaşteţi foarte bine. Este nevasta proconsului Hybrida! Trebuie să dispari numaidecît...

O patrulă romană se apropie şi pătrunde în colonade. Pescarul îi face vînt tînărului trac pe uliţa din dos. Ofiţerul roman vine direct spre taraba pescarului. Este chiar locotenentul lui Hybrida.

LOCOTENENTUL: Cine era omul acela?

www.dacoromanica.ro

PESCARUL *(aranjîndu-şi marfa)*: Care om?

LOCOTENENTUL: Cu care ai stat de vorbă adineaori.

PESCARUL: A, muşteriul de-adineaori? Un prăpădit. Voia să cumpere nisetru de Dunăre şi n-avea parale nici de-un stavrid... E plină piaţa de pungaşi, de la o vreme.

Ofiţerul citeşte în ochii pescarului o undă de batjocură la adresa tuturor „pungaşilor" de care a plină piaţa, şi se retrage mofluz, cu oamenii lui.

*

Un grup de ofiţeri romani, acasă la proconsul, rîd şi vorbesc, la un pahar de vin. Îmbrăcată ca o veritabilă matroană romană, Lidia trece printre musafiri, dînd porunci sclavelor casei, cu un glas stăpînit.

LOCOTENENTUL *(cu intenţie)*: Slăvite Caius Antoniu, iată o invitaţie pe care nici unul dintre bărbaţii Romei n-ar putea-o refuza. Dar numai cu încuviinţarea stăpînei casei.

HYBRIDA *(o strigă, cu falsă politeţe)*: Lidia!

Lidia se apropie, încercînd să-şi stăpînească resentimentele. Cunoaşte „manierele" soţului ei, dar acum e prea tulburată ca să-i răspundă cu atitudinea ei firească.

LIDIA: M-ai chemat, Caius?

HYBRIDA: Astă-seară vreau să oferim oaspeţilor noştri o cină de zile mari, demnă de bătrînul Lucullus. Aş dori să poftim şi nişte... nişte distinse persoane din localitate *(rîsul ofiţerilor denunţă destul de limpede sensul cuvîntului „distinse")* ...Ne dai încuviinţarea?

LIDIA: Voi da bucătarilor poruncile de trebuinţă, ca totul să fie la înălţimea „distinşilor" tăi oaspeţi. Numai că eu nu voi putea împărtăşi bucuria lor, pentru că intenţionam să mă retrag mai devreme şi le cer scuze... pentru nepolitetea mea.

LOCOTENENTUL: Iată un răspuns vrednic de o adevărată matroană romană.

www.dacoromanica.ro

HYBRIDA *(bătînd din palme)*: Se aprobă.

Toţi cei de faţă reiau, cu oarecare deferenţă, aplauzele stăpînului casei, în timp ce Lidia se retrage în apartamentul ei.

*

O seară caldă de toamnă pontică; numai foşnetul arbuştilor tulbură liniştea acestui colţ singuratic al oraşului grecesc. La poalele dealului arde un mic foc de tabără, în jurul căruia trei legionari romani rîd soldăţeşte, bînd, cu rîndul, dintr-o amforă. Rezemat de trunchiul unui smochin, din umbra căruia putea cuprinde cu privirea intrarea grădinii, Calopor aşteaptă cu nerăbdare sosirea fiinţei iubite. O siluetă se strecoară în umbra coloanelor templului, urmată, la scurt timp, de o alta. Sclava Melania a stat o clipă la pîndă, apoi, la semnul ei, Lidia, cu capul acoperit de un voal care-i cade pe umeri, se apropie de locul întîlnirii. Un scurt şuierat al gladiatorului, ca un semn de recunoaştere cunoscut, o îndreaptă spre fostul ei iubit.

LIDIA: Am venit. În noaptea asta, începe alaiurile dionisiace şi toată lumea petrece. Abia am reuşit să scap de...

CALOPOR *(cu obidă)*: De soţul tău?

LIDIA *(cu un suspin vinovat)*: Ai aflat?

CALOPOR: N-am ştiut. Şi n-am crezut cînd mi-a spus pescarul...

LIDIA: Am crezut că eşti mort, Caló! Părinţii mei m-au silit să mă mărit cu primul venit, cînd au aflat de păcatul meu. Proconsulul era prietenul familiei...

CALOPOR *(furios)*: Patricienii nu se căsătoresc decît între ei şi nu se iubesc decît pe ei.

LIDIA: Şi vara mea, Valeria, era patriciană şi l-a iubit pe Spartacus... Dacă nu era ea, nu te-aş fi cunoscut atunci. Împlinisem 15 ani. Mai ţii minte ospăţul lor de logodnă? *(Îl trage spre ea, mîngîindu-i chipul.)* Ai sorbit una după alta cinci cupe de vin neamestecat şi Spartacus te-a dojenit, rîzînd cu înţeles... Era obiceiul

www.dacoromanica.ro

tinerilor traci, de a goli, la ospeţele de nuntă, atîtea pahare cîte litere are numele iubitei... *(Îl sărută timid.)* Eu n-am înţeles. A doua zi ai atîrnat o cunună la uşa casei mele şi a treia zi mi-ai aşternut flori în prag. Nici despre obiceiul acesta n-aveam ştiinţă... Pe urmă am înţeles că aşa începe iubirea. *(Plînge.)*

CALOPOR: Ce trist destin a avut iubirea noastră, Lidia!...

Lacrimile lor se întîlnesc într-o îmbrăţişare în care patima şi deznădejdea se amestecă cu uitarea.

LIDIA: Ce cauţi aici? Romanii n-au uitat răscoala voastră şi, cînd îi prind pe tovarăşii lui Spartacus, îi răpun fără judecată.

CALOPOR: Nici noi nu i-am uitat pe cei şase mii de crucificaţi... Şi nici că bărbatul tău a fost unul dintre călăi...

LIDIA: Ce te-a adus aici?

CALOPOR: Răzbunarea lui Spartacus...

Se aude un zgomot de paşi şi pe zidul alb al templului se profilează umbrele unor soldaţi. Sclava vine, speriată, spre a-şi avertiza stăpîna.

MELANIA: Stăpînă, în grădină au intrat soldaţii. Fugi, cît mai ai vreme; voi încerca eu să-i reţin.

LIDIA *(sărutîndu-l încă o dată)*: Cînd te mai văd?

CALOPOR: Niciodată. Du-te. Nici eu nu pot rămîne aici... Mîine trebuie să mă bat în arenă, fără să se ştie cine sînt. Va fi ultima mea luptă de gladiator...

LIDIA: Am să vin să te văd, pentru ultima oară...

CALOPOR: Nu! Pleacă din oraş, cît poţi de repede. Mai multe n-am dreptul să-ţi spun!...

Melania o smulge din braţele lui şi o trage după ea, în grabă, spre tufişurile din fundul grădinii. Calopor se face nevăzut, în altă direcţie. Se aude glasul locotenentului: „Căutaţi-l pretutindeni. Trebuie să fie pe undeva, pe-aproape!". În acel moment, pe treptele templului începe să coboare spre oraş, cu făclii, surle şi tamburine, alaiul dionisiac, cortegiul alcătuit

www.dacoromanica.ro

din bacchante, sileni şi satiri, în frunte cu Marele Pan, cîntînd din naiul său cu şapte ţevi şi dansînd în jurul unei femei frumoase, în văluri transparente, Iris, preoteasa misterelor lui Dionysos, zeul vinului şi al viţei de vie, din cetatea ce-i purta numele. În oraş, orgia şi carnavalul aveau să continue pînă la ziuă.

Cortegiul carnavalesc se desfăşoară pe uliţele oraşului, îngroşîndu-şi rîndurile dezordonate cu alţi dionisopolitani, mai cu seamă femei, mascaţi în felurite chipuri. Printre ei, spectatorul va remarca un număr de bărbaţi care, mînjiţi pe faţă cu chinoroz, sau drojdie de vin, au aerul că au motivele lor ca să se amestece în alaiul dionisiac.

De pe terasa lui, proconsulul şi oaspeţii săi, printre care se numără cîteva femei vesele din port, participă cu chef mare la spectacolul uliţei.

Melania se apropie de poarta casei, cînd o mînă soldăţească o apucă de umăr.

LOCOTENENTUL: Melania, ce cauţi tu pe uliţă, la ceasul acesta? Unde e stăpîna ta?

MELANIA: Acasă, stăpîne. Doarme.

LOCOTENENTUL: Cine poate să doarmă, în noaptea asta? Mai bine făcea o plimbare prin parc...

MELANIA *(inocentă)*: Mă duc să-i spun, stăpîne, că vrei s-o pofteşti la o plimbare...

LOCOTENENTUL: Eu pe tine am să te poftesc la o plimbare... *Profitînd de înghesuiala din jurul lor, Melania se smulge din braţele lui şi intră în casă. Militarii romani supraveghează cortegiul, căutînd parcă pe cineva. Calopor, amestecat în alai, ascunzîndu-şi chipul, a ajuns în dreptul Marelui Pan, care se uita la el cu interes pe sub masca lui de drac cu coarne şi picioare de ţap. Marele Pan vîră mîna într-o oală cu drojdie de vin şi-l mînjeşte pe Calopor pe faţă, apoi smulge o mască de silen de la un dansator şi i-o îndeasă pe cap tînărului urmărit.*

www.dacoromanica.ro

Calopor e gata să-i mulţumească străinului binevoitor, cînd acesta se-apleacă spre dînsul şi ridicîndu-şi masca de pe faţă i se arată pentru o clipă; este Lai, cu naiul său.

LAI: Gata, ai făcut destule prostii! Cînd ajungem la colţul uliţei, fugi la corabie.

Colţul uliţei este însă blocat de o patrulă a poliţiei militare romane, care se vede că l-a recunoscut, fiindcă trag săbiile şi se-apropie de el ameninţător. În vacarmul muzicii de carnaval, nu se disting sunetele naiului pe care Marele Pan îl duce la gură, dar la suflarea lui puternică, cei patru soldaţi primesc cîte un „proiectil" în gîtlej şi se răsucesc în aer, prăbuşindu-se printre picioarele dansatorilor ameţiţi de vin şi de spectacolul oferit de Iris, purtată goală pe un scut improvizat. Incidentul a trecut neobservat, în nebunia generală.

*

Pe plajă, la picioarele zidurilor cetăţii, cîteva barcaze pescăreşti debarcă oameni înarmaţi. De pe ziduri, cineva aruncă scări de frînghie. Oamenii înarmaţi escaladează zidul şi pun stăpînire pe porţi, în timp ce din oraş răsună muzici asemănătoare cu trişcaşii şi chiuitoarele din Bistriţa noastră.

*

Amfiteatrul oraşului de pe malul mării, făcut pentru vechile spectacole de teatru grecesc, a fost amenajat în circ pentru romani, amatori dealtfel de spectacole, mai violente, care constituie aici majoritatea publicului pestriţ. Ofiţerii au venit îmbrăcaţi în togă, numai cîteva grupuri de militari, fără suliţe şi scuturi, indică prezenţa oaspeţilor oraşului. O linie de soldaţi înarmaţi păzesc, totuşi, tribuna oficială (oppidum), în care vom distinge, sub un baldachin de purpură instalat pe patru stîlpi împodobiţi la vîrf cu acvila romană, statul major al proconsului Hybrida, avînd la dreapta sa pe Lidia şi la stînga pe locotenent. În loja de alături se află notabilităţile oraşului, cu Acornion şi Ahilodor, care sînt cam neliniştiţi, în contrast cu buna-dispoziţie a celorlalţi, şi prorteasa gitană Iris. Oamenii

www.dacoromanica.ro

de rînd din amfiteatru aşteaptă spectacolul cu o firească nerăbdare. Faţă de publicul obişnuit, acesta face însă o cam ciudată excepţie. Numărul mic de femei şi absenţa copiilor ar putea da de gîndit ochiului expert al poliţiei militare romane. Dar sînt cu toţi după o noapte furtunoasă. Cele două femei foarte frumoase atrag însă atenţia generală: Iris, într-o luxoasă toaletă orientală, ca o adevărată Cleopatră egipteană, pe frunte cu o cunună de frunze de viţă legate-n fir de aur, şi Lidia, o adevărată fiică a Romei. Părul lung îi flutură în voie pe umeri, dar pe frunte e strîns într-o diademă bătută-n pietre scumpe. Tunica, ţesută dintr-o lînă albă, fină, şi împodobită pe la poale cu un chenar subţire de aur, lasă să se întrevadă silueta ei sveltă şi mlădioasă. Peste tunică poartă o palla cu dungi purpurii, ce cade în falduri moi. Graţia ei pură contrastează cu chipul viclean şi buhăit de viciu al bărbatului ei, mai în vîrstă, dar pomădat şi parfumat, care savurează strugurii tămîioşi şi piersicile de pe o tipsie de argint, pe care odihnesc cupele cu must proaspăt, ştergîndu-şi degetele pe pieptul togii, prinsă pe umărul drept într-o pafta de aur bătută cu pietre. Hybrida poartă pe frunte coroniţa de lauri a generalilor victorioşi. În momentul la care ne referim în descrierea acestui spectacol, mimii şi măscăricii, îmbrăcaţi în tot felul de piei de animale sau deghizaţi în femei, părăsesc arena circului, alungaţi cu bice pocnitoare de gardienii teatrului, făcînd tot felul de giumbuşlucuri, spre hazul spectatorilor. La sunetul trîmbiţelor, ce anunţă şi la corrida intrarea toreadorilor, începe defilarea gladiatorilor, cam o sută, care ies din carcere şi, încolonaţi cîte doi, trec prin faţa oppidum-ului, salutîndu-i pe oficiali. În frunte merg, conform ritualului acestor lupte, un mirmion (gladiatorul înarmat cu scut, cască şi vizieră cu aripioare şi sabie scurtă) şi un retiar (cel înarmat cu o plasă şi un trident). Între aceşti doi gladiatori urma să aibă loc prima luptă din program. Urma un grup de nouă perechi, apoi alte treizeci de perechi, ce aveau să se măsoare între ei, pe rînd, ca

www.dacoromanica.ro

două mici armate inamice, îmbrăcați, pentru ocazie, în uniforme diferite: unii în tunici scurte, de purpură, purtînd la coif cîte două pene negre (tracii), iar ceilalți în tunici albastre și coifuri cu pene albe (samniții).

Cei o sută de gladiatori fac înconjurul arenei, în aplauzele și strigătele spectatorilor, dar nu se întorc în carcere, ca de obicei, ci se desfășoară într-un ring, în centrul căruia rămîn cei doi protagoniști. Aceștia fac cîțiva pași pînă în fața tribunei și se opresc dinaintea prezentatorului (lanist), care iese de sub platforma tribunei oficiale și, întorcîndu-se cu fața la public, salută și anunță.

LANISTUL: Ave, consule! Jocurile în cinstea ta încep cu lupta pe viață și pe moarte dintre un retiar samnit și un mirmion trac, cei mai buni gladiatori ai școlii de la Roma. Faceți pariurile!

Publicul poate vedea numai chipul retiarului, cu capul gol, deoarece casca ușoară a gladiatorului (mai mult pentru ornament decît pentru protecție) îi acoperă complet fața. Prin viziera perforată, ochii sfredelitori ai tracului misterios s-au fixat asupra tribunei. Prinzîndu-i parcă mesajul nevăzut, Lidia îl privește pe gladiator cu o dureroasă duioșie. Ea a gustat din mustul înșelător de pe tablă și acum golește încă o cupă, ca și cum băutura i-ar da curaj să reziste la sîngerosul spectacol ce va urma.

HYBRIDA: Nu-s răi deloc! Tinerii ăștia promit să moară frumos. Retiarul samnit pare mai hoț... Pariez o mie de sesterți pe retiar!

LIDIA *(amețită)*: O mie de sesterți pe gladiatorul trac!

După această deschidere a jocului, spectatorii mizează, în gura mare, pe cîte unul dintre adversari, apoi lanistul dă semnalul începerii, reluat de trîmbițele din cele patru colțuri ale stadionului. Privirile locotenentului se ațintesc brusc asupra semnului de pe scutul tracului. Este semnul Șarpelui, blazonul regal al geților de la Dunăre, protectorii seculari ai cetăților

www.dacoromanica.ro

pontice. Privirea lui înconjoară amfiteatrul remarcînd poate ceva suspect.

LOCOTENENTUL *(către proconsul)*: Spectatorii au venit fără femei şi copii...

HYBRIDA *(atras de lupta care a început)*: Eşti prea familist: iubitule... Vrei să vină toţi cu nevasta, ca mine?

Mirmionul a luat poziţia în gardă, cu stîngul înainte şi toată greutatea corpului pe genunchii îndoiţi, ţinînd sabia în jos, paralel cu şoldul drept, în aşteptarea atacului retiarului. Acesta face o mişcare derutantă, apoi, cu o săritură de tigru, aruncă plasa asupra gladiatorului, pregătindu-şi tridentul spre a-l străpunge. Acesta evită, în ultimul moment, plasa, care-l depăşeşte, zburîndu-i pe deasupra capului. Trece la atac, luîndu-se după retiar, care fuge să-şi recupereze plasa. Cînd îl ajunge din urmă, acesta se răsuceşte brusc şi-l atacă cu tridentul, care, însă, nu-l atinge şi e deviat, la distanţă, de scutul mirmionului. Atunci, retiarul reia plasa şi o asvîrle-n plin, acoperîndu-şi adversarul. Mirmionul se zbate-n ochiurile de sfoară tare, încercînd să scape, în timp ce retiarul ajunge la tridentul său şi se repede la victimă. Dar tracul, printr-o sforţate a braţelor sale puternice, rupe ochiurile şi se ridică de jos, încurcat, totuşi, cu picioarele-n plasă. Tridentul izbeşte, şi scutul îi sare-n ţăndări. Lupta continuă, dovedind, din ambele părţi, o înaltă profesionalitate, dar ceva nu e în regulă cu lupta asta: nu curge sînge. În sfîrşit, gladiatorul îşi desfăşoară plasa în care-i erau prinse picioarele şi, cu un gest de adevărat pescar din Deltă îl prinde pe retiar în propria-i armă, culcîndu-l la pămînt, la un pas de tridentul său. Cu gestul clasic al învingătorului, priveşte-n sus, aşteptînd semnul de graţie sau de osîndă, al proconsulului. Un observator mai atent ar putea remarca, totuşi, că jocul gladiatorului s-a deplasat treptat spre tribuna oficială, iar finalul luptei are loc doar la o aruncătură de băţ de înaltul sărbătorit. Acelaşi observator avizat ar fi surprins că cele 39 de perechi de gladiatori de pe

www.dacoromanica.ro

marginea arenei s-au întors cu faţa spre public, cu armele pregătite, împotriva cu totul altui adversar decît vecinul lor apropiat, şi caută din ochi togile şi uniformele militare, cum pîndeşte vînătorul vînatul său.

În clipa în care Hybrida, furios că a pierdut pariul, întinde braţul cu degetul mare în jos, semnul de moarte, gladiatorul nu execută acest ordin mut şi, dimpotrivă, îşi ajută partenerul să se ridice din praf, ca la un final de piesă, la cortină. Gladiatorul face doi paşi înainte şi-şi scoate casca. Vederea chipului său îl umple de groază şi de furie pe roman. Este Calopor, care seamănă în chip fantastic cu Spartacus. Toţi se ridică în picioare, paralizaţi de frică.

HYBRIDA: Spartacus!... La arme!

În acelaşi moment, gladiatorul smulge tridentul şi-l azvîrle, cu putere şi precizie, în proconsul; însă acesta, cu o mişcare instictivă, îşi face scut din trupul Lidiei şi tridentul îi străpunge acesteia pieptul. Întreg amfiteatrul devine un vacarm de ţipete de groază. Calopor se repede spre tribună, escaladînd-o dintr-un salt, cu un urlet de fiară rănită, şi-l străpunge pe Hybrida. Moartea proconsulului e semnalul aşteptat de gladiatori, care năvălesc asupra romanilor şi începe un măcel nemilos. Locotenentul îşi revine din stupoarea de o clipă şi repetă ordinul comandantului său, al cărui leş sîngerînd zace prăbuşit peste jilţul purpuriu.

LOCOTENENTUL: La arme, Romani!

Disciplina de luptă a soldaţilor romani îşi spune acum cuvîntul. Trîmbiţele lor de luptă sună apelul. Într-o ordine verificată în lungi bătălii, ei se adună în formaţie de luptă şi se retrag spre oraş, răspunzînd, lovitură contra lovitură, inamicului furios, surprinşi, totuşi de sprijinul dîrz şi curajos, pe care localnicii îl dau adversarilor lor.

Calopor uită de toţi şi de toate, ţinînd în braţe trupul Lidiei care abia mai respiră. Ochii lor sînt plini de lacrimile despărţirii supreme.

www.dacoromanica.ro

CALOPOR: De ce ai venit aici? Lidia, de ce?... Lidia, dragostea mea, de ce?...

LIDIA *(îl mîngîie pe obraz, cu un ultim gest de tandreţe)*: E mai bine aşa... Caló, să nu mă uiţi...

Lupta continuă pînă în piaţă, unde călăreţii romani, alertaţi, se alătură camarazilor lor. Dar agora a devenit o capcană pentru romanii împroşcaţi, de la ferestrele caselor, cu săgeţi, pietre şi tot felul de proiectile improvizate.

Poarta cetăţii se deschide şi intră, cu calul în spume, un centurion, care raportează locotenentului.

CENTURIONUL: Azi-noapte, armata lui Burebista a ocupat cetăţile Histria, Tomis şi Callatis şi vine spre noi!

La ordinul locotenentului, romanii se retrag din oraş, ieşind precipitat din cetate. Dar, abia ieşiţi, porţile se închid şi se baricadează în urma lor, cei rămaşi fiind măcelăriţi de gladiatori şi de locuitorii înarmaţi, ieşiţi pe uliţe.

Pe dealurile din jurul cetăţii, apare armata geto-dacilor, sub comanda lui Burebista. Alături de el e Viscol, cu coif şi zale, şi în spatele acestuia e Comata, agricultorul, fostul tovarăş al lui Calopor; ei îi urmăresc pe romani cum vin, ca oile la abator. Viscol ridică sabia lui mare şi o ţine o clipă aşa, apoi o coboară brusc, şi atacul general începe. Pe zidurile cetăţii au luat poziţie de apărare localnicii, sub comanda lui Carp, Lai şi Ahilodor, lîngă care Acornion priveşte calm desfăşurarea atacului vijelios al geto-dacilor asupra resturilor armatei romane, prinsă la mijloc, fără scăpare.

*

Pe malul Mării Negre trece o lungă coloană militară geto-dacică, în marş de campanie, cu cavaleria în frunte, urmată de pedestraşi, maşinile de război şi căruţele cu bagaje trase de boi, încheindu-se cu o ariergardă călare. Pe culmea dealului, trec, în monom, călăreţii răzleţi, care păzesc coloana de la distanţă, în pustietatea uscatului dobrogean. Viscol călăreşte la pas, gînditor, după stegarul armatei, care poartă insignele

www.dacoromanica.ro

lui Burebista. În urma lui vin trei chipeși călăreți, trei vechi prieteni, cu care am făcut cunoștință la începutul povestirii noastre: Comata, vesel, Calopor, trist, și Lai care le cîntă din fluier, un cîntec de dor. Aparatul se depărtează, cuprinzîndu-i pe toți, odată cu marea la orizontul căreia o corabie se apropie încet.

*

În portul cetății grecești, o corabie se leagănă la ancoră, sub pavilionul flotei getice.

Pe terasa casei, odinioară ocupată de Hybrida, Acornion și Carp îl așteaptă pe Ahilodor, care-l conduce aici pe Mitran. Acesta vine îmbrăcat în vestminte de doliu.

MITRAN: Prieteni, mă bucur să vă revăd, dar veștile mele vor fi doar spre bucuria dușmanilor noștri... Regele meu nu mai este! El, al cărui strămoș, după tată, a fost Darius, fiul lui Hystaspe, iar după mamă, Alexandru cel Mare, a fost părăsit de oaste și de copiii lui și omorît ca un cîine!...

CARP: Și gîndul se sperie, la vestea asta, prietene Mitran...

ACORNION: Dar Pompei?

MITRAN: Pompei ne-a ocolit, mai întîi, cucerind și jefuind, pe rînd, toate regatele vecine, din Armenia, pînă la Marea Roșie. Cînd s-a întors la noi, era rege al regilor Orientului, cu carele pline de bani și de scule prețioase, împărțind aur și făgăduieli, în jurul său, tuturor șovăielnicilor și trădătorilor.

Pe terasa unde are loc această conversație, se vede marea, pînă departe, extinzîndu-și orizontul în imaginația spectatorului, spre cetăți în deșert, cu oaze și caravane de cămile, cu călăreți africani numizi ce poartă în loc de coifuri capete de lei sau scuturi din blană de tigru și, suprapus, chipul impunător al lui Mithridate, *din portretul care l-a inspirat și pe*

www.dacoromanica.ro

Racine pentru celebra tragedie ce-i poartă numele şi în care i-a înţeles, atît de bine, politica:

„Si dans tout l'univers quelque roi libre encore,
Parthe, Scythe ou Sarmate aime sa liberté,
Voilà nos alliés: marchons de ce côté!"

(Racine, *Mithridate*, 1, 3)

Regizorul filmului poate, de asemenea, răspunde tentaţiei de a-i contrapune chipul, frumos şi triumfal, al lui Pompei, în armura lui de aur, primind, pe o tipsie, capul lui Mithridate — precum Irod, capul lui Ioan Botezătorul — oferit de fiul său, Farnace, în schimbul păcii şi al recunoaşterii lui ca rege-client al regelui regilor Orientului.

AHILODOR: Aşa fac toţi proconsulii romani... Cum a murit Mitridate?

MITRAN: Soţia lui, Stratonice, l-a vîndut lui Pompei, ca să-l întroneze pe fiul ei, dar celălalt fiu al regelui, Farnaciu, a răsculat armata, promiţîndu-le comoara lui Mitridate dacă-l proclamă rege pe el! Scîrbit de toate, regele a chemat tihna morţii... Pe urmă, familia a venit, i-a tăiat capul şi i l-a oferit, pe o tipsie de aur, marelui Pompei!...

ACORNION: S-a sinucis Mitridate?

MITRAN: A luat otravă, dar nu putea muri. Şi, atunci a rugat, cu ochii în lacrimi, pe cel din urmă prieten al său, să-i curme suferinţa...

CARP: Şi, cine a fost acela?

MITRAN: Eu!... Regele meu mi-a dat mai înainte o scrisoare pentru regele tău... Acuma Pompei e la Roma, unde s-a proclamat un triumvirat pentru puterea supremă: Pompei, Crassus şi Cezar...

ACORNION: Va trebui să plec la Roma...

*

E iarnă la Argedava. În palatul lui Burebista asistăm la una din serile sale de sfat, la gura focului, cu sfetnicii lui, în

www.dacoromanica.ro

aşteptarea ambasadorului său de la Roma. Sînt de faţă: Deceneu, Viscol, Viezure, Carp, apoi Dulla îmbrăcat în haina dacică, şi Ina (relaţiile dintre aceştia apărînd mult mai apropiate), misteriosul Lai şi Calopor, a cărui stare sufletească depresivă nu promite nimic bun.

BUREBISTA: Mitridate ar fi meritat o soartă mai bună...

DECENEU: Visul lui a fost prea mare pentru lumea şi puterile lui...

VISCOL: Ce periplu de necrezut! Fugi din Armenia, cu romanii după tine pînă-n Caucaz, ocoleşti marea noastră; dinspre partea sciţilor, pe la Olbia, vii la Dunăre şi cobori la Bosfor, în spatele romanilor...

VIEZURE: Acest periplu este astăzi un fapt împlinit, care le-ar putea da-n gînd şi romanilor să-l înfăptuiască, şi într-o bună zi ne-am putea trezi cu Pompei sau cu Cezar *ante portas*. Romanii sînt un popor ticălos... dar la războaie se pricep!

BUREBISTA: Aceasta seamănă cu avertismentul din scrisoarea lui Mitridate. Planul său, pe care ni-l lasă moştenire, era să traverseze Tracia şi Macedonia, apoi Panonia, şi să intre în Italia prin Ţara galilor, cu care, în acest scop, îşi făcuse relaţii şi nădăjduia că ura faţă de jefuitorii neamurilor, *latrones gentum*, şi cotropitorii universului, *raptores orbis*... să aducă în tabăra sa şi alte popoare alpine şi peninsulare...

CALOPOR *(tresare din ciudata lui stare de somnolenţă)*: Acesta era şi planul lui Spartacus!

DECENEU: Şi soarta lor a fost asemănătoare...

CARP *(către Viezure)*: Ai spus că romanii sînt un popor ticălos? Să ştii că greşeşti! Nici un popor nu e ticălos, dacă-şi vede de casa şi masa lui. Dacă nu-l apucă beţia puterii şi se poftеşte-n casa şi la masa altuia, ca proconsulul Hybrida...

www.dacoromanica.ro

Amintirea proconsului Hybrida îi produce o strîngere de inimă lui Calopor, care nu-i scapă prietenului său Lai şi celorlalţi.

DULLA *(către Carp)*: Dintre toţi cei de faţă, eu aş putea şti ceva mai mult despre firea romanilor de la Roma, poate tocmai fiindcă eu sînt un roman din Dacia.

DECENEU: Tu eşti un prieten de-al nostru, dovedit la greu, şi mi se pare că *(priveşte, cu un zîmbet părintesc, spre Ina)* vrei să devii şi un frate de-al nostru...

BUREBISTA: Cred că înţeleg ce-ai vrut să spui, Dulla!... Romanii sînt oameni înzestraţi cu o mare ascuţime a minţii şi cu un înalt simţ al justiţiei. Au luptat cu eroism pentru libertatea lor; au făurit şi făuresc măreţe lucruri... Am învăţat şi noi de la ei cîte ceva. Şi banii lor sînt buni şi de aceea merg şi la noi... Dar beţia puterii patricienilor s-a întins, din păcate, asupra poporului!... Sînt şi la Roma oameni cinstiţi; de fapt, cei buni au fost răpuşi de ceilalţi, sau sînt surghiuniţi, ca tine. *(Rîde.)* Deşi, în formă, legile romane sînt cele mai bune din lume. Nu? *(Către Lai.)* Mai cîntă-ne ceva, tinere Orfeu!

LAI *(recită, pe acordurile lirei, ca o aluzie la Dulla)*:

„De al Troei rege Priam, fiu mezin,
Cît încă sînt cu voi aici — agale,
Voi povesti: cum a sorbit din plin
Iubirea, cu amarurile sale,
Şi bucurii, şi-apoi cumplita-i jale.
Ajută-mă, zeiţă, să înstrun
Trist viersul meu ce plînge cînd îl spun.

Voi ştiţi cum grecii, straşnic înarmaţi.
Porniră cu o mie de catarge,
La Troia, şi ani zece îndelungaţi
Bătură-n zidul ei, cătînd a-l sparge,

www.dacoromanica.ro

Spre-a răzbuna în ochii lumii large
Cea faptă a lui Paris, ticăloasă,
Răpind-o pe Elena lor frumoasă."

Pe aleea cunoscută, ce duce la intrarea palatului, acum înzăpezită, un grec impunător se apropie, salutat cu respect de Viezure, în cojocul lui de urs, care-l primește în capul scării și-l conduce la rege.

BUREBISTA: În sfîrșit, iată că ai sosit, Acornion.

ACORNION *(se închină ceremonios)*: *Prótu kai megistu gegonotos epi Trakes basileon.* (Te salut, cel dintîi și cel mai mare dintre regii din Tracia.)

BUREBISTA *(răspunde protocolului)*: *En te prote kai megiste philia.* (În cea dintîi și cea mai mare prietenie.)

După saluturile în limba oaspetelui, Burebista îl invită pe prietenul și ambasadorul său, să-i povestească cele întîmplate, în lungul răstimp al călătoriei sale.

BUREBISTA: Ei, Acornion, ai lipsit cam multișor de la curtea noastră. Ce noutăți ne-aduci de la Roma? Ce noi războaie plănuiește Senatul patricienilor? *(Cu amară ironie.)* Ca de obicei, contra acelora a căror înfrîngere promite cele mai bogate prăzi? !...

ACORNION: Cea mai însemnată dintre știrile mele, aflu că ți-a fost cunoscută și te-a întristat destul, ca s-o mai spun o dată. De aceea, voi începe cu o veste bună pentru cineva de aici. Triumvirii au grațiat pe toți surghiuniții dictatorului Sylla. Cato îl felicită pe arhitectul domniei-tale și-l poftește să-și revadă prietenii, pe Cassio, Brutus și ceilalți...

DULLA: Și Cicero?

ACORNION: Cicero a fost exilat de Cezar.

BUREBISTA: Începe bine! Te ascultăm, Acornion, vremea nu ne zorește...

ACORNION: Deci, Cezar a cîștigat războiul cu galii. Înalta noblețe și eroismul lui Vercingetorix, la Alesia, nu l-a

www.dacoromanica.ro

împiedicat pe Cezar să-l pună-n lanţuri şi să-l trimită la moarte.

DECENEU: Regele cunoaşte acestea. Ne-a povestit Sved, mesagerul Cerbilor... Spune mai departe.

Aparatul îl părăseşte pe Deceneu ascultînd vocea lui Acornion, care vorbeşte despre prezenţa sa la Roma, şi spectatorul pătrunde, treptat, în timpul şi locul povestirii sale, acompaniată de cîntecul lui Lai, cînd nostalgic, cînd furtunos.

ACORNION: Mărite rege, m-ai întrebat ce războaie mai plănuieşte Senatul roman? Ei bine, află şi miră-te: Pompei plănuieşte războiul contra lui Cezar...

*

La poalele Alpilor, în mijlocul taberei lor, cele patru legiuni din Gallia Cisalpină, care-l însoţesc pe Cezar în Italia, aşteaptă în formaţie pentru raport sosirea comandantului lor suprem. Sînt puternici şi trufaşi, în ţinuta lor de regimente de gardă. Cei doi ofiţeri superiori din imediata sa subordine, Fabius şi Labienus, strălucesc în amurile lor pline de decoraţii. Ei îl însoţesc pe Cezar, care vine din cortul său, apoi iau poziţia în faţa frontului, unul la flancul stîng, celălalt la flancul drept şi comandă onorul la general.

LOCOTENENŢII: Ave Caesar Imperator!

Acest salut era obişnuit în cadrul armatelor romane care au luptat multă vreme împreună departe de Roma. Întreaga oştire repetă acest salut.

CEZAR *(adresîndu-se legiunilor sale)*: Camarazi, gallia a căzut! Sub steagurile mele aţi dobîndit slavă şi avere şi aţi ucis un milion de barbari. În sacii voştri de campanie s-a adunat mai mult bănet decît în pungile senatorilor de la Roma!

Soldaţii aprobă acest bilanţ glorios, repetînd: „Ave Caesar Imperator!"

CEZAR: Astăzi se împlinesc şapte sute de ani de la fundarea Romei. Cei ce mă vor urma vor fi mîndri de clipa

www.dacoromanica.ro

aceasta, şi gloria lui Cezar le va încununa memoria pentru încă şapte sute de ani! *(Urale.)*

*

În cortul lor, locotenenţii discută sensul acestui apel adresat de general soldaţilor, în locul unui bun-rămas, deoarece, conform legii romane, nici un comandant nu putea intra în Italia, decît după ce şi-a lăsat soldaţii la vatră.

LABIENUS: Credeam că Cezar va face elogiul de bun-rămas, dar discursul lui semăna mai mult cu altceva...

FABIUS: Cezar a aşteptat ca victoria noastră în Gallia să-i fie răsplătită de Senat cu titlul de consul...

LABIENUS: Pentru aceasta există legi la Roma. Soldaţii sub arme nu votează în For...

FABIUS: Dar soldaţii pot face Forul să voteze... Dacă Colegiul augurilor proroceşte că Cezar salvează patria? *Salus reipublicae suprema lex!...*

LABIENUS: Şi cine-i garantează asta, Fabius?

FABIUS: Preşedintele colegiului augurilor, tribunul Marc Antoniu...

LABIENUS: Frumuşelul a ajuns chiar aşa departe? De-asta l-a scutit Cezar de armată!

FABIUS: Pe Cezar l-a costat operaţia asta opt milioane...

LABIENUS: Dar tribunii poporului vor opune *veto!*

FABIUS: Se vede, Labienus, că la viaţa de cazarmă te pricepi mai bine decît la viaţa politică. Tribun a fost ales amicul său Curion... Alte opt milioane!

LABIENUS: Cezar şi-a investit bine aurul galilor...

FABIUS: O parte, Labienus, o parte...

LABIENUS: Partea leului. *(Cugetă.)* Tovărăşia leilor nu mi-a plăcut nici la circ. Rag prea tare şi miros urît...

FABIUS: Banii nu au miros... camarade!

*

Vocea lui Acornion intervine iarăşi din off, spre a face legătura dintre scenele relatate din auzite sau văzute de dînsul.

www.dacoromanica.ro

La acestea din urmă, regizorul va fi atent ca povestitorul să apară, uneori, în cadru.

Ne aflăm în Forul roman, pe treptele Senatului, unde cetăţenii s-au adunat să afle dacă zvonul războiului civil se adevereşte.

În sala monumentală, luxoasă, cu bănci de marmură şi perne de purpură şi splendide mozaicuri pe podea şi plafon, senatorii vorbesc şi se întrerup, ca toţi latinii.

CONSULUL MARCELLUS: Cezar a intrat în Italia fără să depună armele. Legea e dură, dar e lege şi pentru el! Apreciem victoriile sale, dar ce face el acum îl dezonorează!

TRIBUNUL CURION: Marcellus, consule, să nu ne pripim. Generalul poate fi inculpat şi scos în afara legii dacă trece rîul Rubicon, adică dacă într-adevăr marşul său ameninţă Roma, precum vrei să insinuezi. Poporul are încredere în Cezar.

MARCELLUS: Dacă tu vorbeşti în numele poporului, Curion, Cezar nu şi-ar fi putut plăti un mai bun avocat. Ce spune Cicero?

CICERO: Armele să cedeze în faţa togii! Dacă Cezar trece Rubiconul, face un gest de agresiune contra Statului şi va trebui să suporte rigorile legii.

MARCELLUS: Şi tu, nobile Brutus, care eşti ca şi un fiu pentru Cezar?

BRUTUS: Îl iubesc pe Cezar ca un fiu, mi-e prieten, *sed magis amica veritas!...*

CICERO: ...„Dar şi mai bun prieten mi-e adevărul." Nu-i lămurit, Brutus! Alege, dintre două rele, pe cel mai puţin rău! Adevărul, sau Cezar!

Atunci cînd Senatul se amuza de acest tur de elocinţă al lui Cicero, un ofiţer roman dă buzna, printre coloane, strigînd.

LABIENUS: Cezar a trecut Rubiconul. Zarul a fost aruncat!..

www.dacoromanica.ro

Deasupra vacarmului ce se ridică din Senat și din For, răsună celebra maximă din dreptul roman:

MARCELLUS: *Salus reipublicae suprema lex esto!...*

În numele poporului roman, Cezar este demis din toate funcțiile sale. Din acest moment, Pompei, rămas *consul sine collega* preia conducerea armatei pentru apărarea Republicii...

Pompei apare pe treptele Senatului, cu fața la poporul care-l aclamă atunci cînd Marcellus îi pune pe frunte cununa de lauri a comandantului suprem. Acornion se apropie de el și-i spune cîteva vorbe, pe care Pompei le ascultă distrat, cu oarecare condescendență.

*

Îl revedem pe Acornion la palatul lui Burebista, pe locul său, unde întreaga asistență îl ascultă cu multă luare-aminte.

BUREBISTA: Dar ce dorea Cezar, pentru sine, pentru Roma? Care sînt proiectele lui?

Acornion îl citează, în traducere, pe Cezar, care-l dublează din off în latinește, pînă cînd aparatul se fixează pe Cezar.

ACORNION: Dictatura sa! „Nu-i loc de a ezita într-un proiect care, pentru a fi lăudat, are nevoie să fie executat".

VOCE CEZAR: *Nullus cunctationi locus est in eo consilio, quod non potest laudari, nisi per actam...*

Cezar ocupă acuma clădirea Senatului, înconjurat de legionarii săi, comandați de Fabius. În jurul său apar Curion și Marc Antoniu, un bărbat frumos, de statură herculeană precum și alți partizani ai săi, printre care pretorul Lepidus.

CEZAR: Consulii fiind fugiți din Roma, în cap cu viteazul Pompei *(rîsete)*, statul nu poate funcționa normal. Îl invit, deci, pe pretorul Lepidus să facă o propunere în fața Senatului.

www.dacoromanica.ro

LEPIDUS: În împrejurările critice prin care trece statul, propun o lege care să reinstaleze dictatura, pînă la viitoarele alegeri consulare, de peste două săptămîni. Cine este *pro?*

Senatul-marionetă al lui Cezar votează în unanimitate, ridicîndu-se în picioare şi salutînd cu braţul drept întins şi apoi şed jos. Se ridică Marc Antoniu, trecînd mai în faţă.

MARC ANTONIU: Văzînd unanimitatea Senatului, şi considerînd ca o trădare absenţa consulului rebel Pompei, propun ca Cezar să fie numit, de pe-acuma, *consul sine collega* şi *dictator perpetuus*. Consult în acest scop şi vocea poporului.

Reprezentant al acestei vox populli, *tribunul Curion simte de datoria sa să răspundă invitaţiei amicului său.*

CURION: Tribunii poporului, adică eu însumi şi Marc Antoniu, care este şi Mare preot al Colegiului augurilor, propunem pe marele Cezar şi pentru funcţia de *pontifex maximus*, care i-a fost răpită pe nedrept de rebeli, şi de tribun al poporului, pe viaţă.

TOŢI ÎN COR: Ave Caesar! Ave Caesar!

Cezar se află acum pe aceeaşi înaltă tribună de pe treptele Senatului, din faţa Forului, aclamat de mulţimea plebei şi de soldaţii săi, cărora le dă tonul locotenentul său Fabius, alături de care remarcăm apariţia unui soldat galo-roman, cu un ochi ascuns sub un bandou de piele şi-n care îl vom recunoaşte pe Hirpus, şeful trădător al dacilor agatîrşi, salvat de la moarte pe semne de o patrulă de celţi. Cezar priveşte plebea cu un aer imperial, scărpinîndu-se în cap cu degetul mic, ca să nu-şi deranjeze coafura pomădată, capul său fiind pe jumătate pleşuv sub cununa de lauri.

Hirpus pare o cunoştinţă apropiată a lui Fabius după felul în care îşi vorbesc. Întîmplarea face ca Acornion să fie în preajma lor în For.

FABIUS: Cezar va fi împăratul lumii.

www.dacoromanica.ro

HIRPUS: O lume din care va lipsi cel mai mare şi mai bogat regat din vecinătatea Romei.

FABIUS: Ce regat?...

HIRPUS: Regatul lui Burebista!

Acornion ciuleşte, literalmente, urechile, la numele regelui său şi se strecoară mai aproape de ei.

FABIUS: Cezar are proiectele lui şi în acea parte a lumii, nobile Hirpus. El nu lasă, ca Pompei, lucrurile la jumătate...

HIRPUS: Nădăjduiesc că eu nu voi lipsi din proiectele sale. Dacă dispare Burebista, un rege-client al lui Cezar; ar fi, aş fi....

FABIUS: Poate că Cezar va fi sfătuit de prietenii lui că un nobil dac, deposedat de Burebista, i-ar fi mai util şi mai credincios decît alţi pretendenţi...

HIRPUS: Un sfat bun, ca acesta, merită tot aurul Daciei!

FABIUS: O parte, Hirpus, o parte... Nu uita partea leului...

Pe malul Mării Adriatice, în cortul său somptuos, Cezar, înconjurat de statul său major, îşi cîntăreşte din ochi forţele terestre şi navale cu care-l va lovi pe Pompei. Dinaintea sa e întinsă harta sud-estului Europei şi Orientului mijlociu, de la gurile Dunării şi pînă la gurile Nilului.

CEZAR: Pompei s-a retras în Tracia. Oriunde se va retrage îl voi distruge, pentru că imperiul roman trebuie să aibă un singur stăpîn şi va cuprinde lumea!

FABIUS: Un singur regat nu se va lăsa cuprins în imperiul acesta, Cezar, pentru că la hotarul lui a fost oprit şi Dariu al lui Histaspe şi Alexandru Machedon...

(Arată pe hartă.) Aici, la Dunăre.

CEZAR *(imperial)*: Viitoarea mea carte se va intitula „De bello dacico" *(În mare, strateg.)* Vom ocoli Marea Neagră de la răsărit spre apus, căzîndu-le-n spinare fără veste, ca leul, în timp ce garnizoanele din Panonia şi Moesia inferioară vor face joncţiunea...

www.dacoromanica.ro

FABIUS *(îl întrerupe, provocator, cu o ironie socratică)*: Burebista cunoaşte şi planul acesta, slăvite Cezar; el nu-i cocoşelul galic...

CEZAR *(sincer admirativ, în realismul său rece)*: Bravul şi enigmaticul meu Burebista! Misteriosul arhitect al tuturor alianţelor inamicilor Romei! Cu Mithridate, contra lui Pompei; cu galii contra lui Cezar... Între timp, el îi bătea pe celţi şi ocupa cetăţile noastre pontice...

FABIUS: Barbarul de la Dunăre tace şi face!

HIRPUS *(cu vădită invidie)*: E un lup bătrîn, care se pricepe la vînat. Mai ales în pădurile lui...

CEZAR *(oferindu-i, pe ocolite, o şansă anume)*: Lupul bătrîn sfîrşeşte în colţii puilor lupoaicei, cînd le-a venit vremea. Ce spui, Fabius? Nu cunoşti vreun lup tînăr prin pădurile Daciei?

FABIUS *(arătînd spre Hirpus)*: Cezar, *ecce lupus!* Lupoaica romană l-a şi fătat pe viitorul *rex dacorum!*

CEZAR *(profetic, privind orizontul)*: Am avut aurul orientului şi fierul occidentului. Acum ne trebuie mai mult, pentru că sîntem mai mulţi şi mai puternici. Va trebui să cucerim *(la privirea lui Hirpus, se corectează)* să eliberăm singura ţară care le are din belşug pe amîndouă: Dacia! Voi trece Dunărea, aşa cum am trecut Rubiconul!

Hirpus pune genunchiul la pămînt, în faţa lui Cezar, iar acesta ridică braţul drept deasupra lui, ca o binecuvîntare:

CEZAR: Dacia felix!

*

Privind de pe celălalt mal al Mării Adriatice, Pompei, înconjurat de consulii şi senatorii legiuitori ai Romei (minus Cicero, care se retrăsese prudent), are la dreapta sa pe locotenentul Labienus, care-l abandonase pe Cezar.

www.dacoromanica.ro

POMPEI: Ne instalăm aici, pentru a avea necontenit sprijinul galerelor noastre. Am scufundat flota lui Marc Antoniu; Cezar nu poate trece marea înot...

LABIENUS: Cezar este plin de neprevăzut. Am luptat cu el în Gallia şi a biruit în condiţii mai grele...

POMPEI: Cunosc „De bello gallico", Labienus!...

LABIENUS: Tactica lui favorită este izolarea inamicului de baza de aprovizionare. Or, baza noastră de aprovizionare este Tracia. Acolo, în spate, avem munţii. Dacă — presupun, prin absurd, Pompei! — Cezar ocupă acele poziţii, noi, între el şi mare, nu mai avem altă şansă decît fuga în Egipt!...

POMPEI: Da, da, poate că e logic ce spui... Îl vom aştepta pe Cezar în Tessalia *(arată pe hartă)*, aici, pe cîmpiile de la Farsala... Şi, fiindcă e vorba de Tracia... A venit la noi un sol grec al tracilor lui Burebista? Chemaţi-l!

Este adus, în cortul lui Pompei, deschis cu faţa la mare, Acornion, în vestmintele lui de nobil grec. Se înclină dinaintea sa, iar romanul îl poftеşte pe un jilţ în faţa lui.

LABIENUS: Marele Pompei doreşte să ştie pentru ce ai venit în tabăra noastră.

ACORNION: Am fost la Roma şi l-am văzut pe Cezar triumfînd în For...

POMPEI *(sarcastic)*: Scurt are să-i fie triumful, dictatorului...

ACORNION: Aceasta o ştiu numai zeii. Ceea ce ştiu eu, Acornion, şi va şti curînd marele meu rege Burebista, este însă foarte sigur, şi cred că marele Pompei îmi va da dreptate.

POMPEI: Te ascult, Acornion.

ACORNION: Cuprins de nebunia lui imperială, Cezar vrea să treacă Dunărea şi să cucerească Dacia.

POMPEI: Ca să ajungă la Dunăre, trebuie să treacă mai întîi peste cadavrul meu.

www.dacoromanica.ro

ACORNION: Dacă va trece, regele meu va trece, cu cei două sute de mii de soldaţi ai săi, peste cadavrul lui Cezar!..

LABIENUS: Ai zis două sute de mii?

ACORNION *(negustoreşte)*: Bob numărat!

POMPEI: Burebista s-a mai bătut cu romanii?

ACORNION: I-a bătut pe romani, nu de mult, în Scytica Minora... dacă v-aduceţi aminte.

POMPEI *(îşi aduce aminte)*: Da... proconsulul Hybrida!... Insinuezi că m-ar fi bătut şi pe mine?

ACORNION: Eu? Nici gînd!

POMPEI: Bine, du-te la regele Daciei şi spune-i că, dacă mă ajută în războiul cu Cezar, cu armată şi cele de trebuinţă, Pompei va fi prietenul lui Burebista şi oricînd, la Roma, cuvîntul său va fi ascultat cu respect, ca de la egal la egal. Du-te, Acornion şi grăbeşte-te pentru răspuns!

Aparatul face o trecere şi se fixează pe Acornion, care se uită la Burebista. Regele se plimbă prin încăpere, muncit de o idee ce i-a venit, dar ale cărei urmări îi apar confuze, şi, pentru prima oară nu poate lua singur una dintre acele hotărîri lucide şi repezi cu care ne-a deprins. Îl priveşte în ochi pe Deceneu, care-l urmăreşte în plimbarea lui gînditoare. Cu un gest domol, Lai îşi încarcă fluierul-armă cu o săgeată înveninată. Deceneu aşteaptă ceva.

BUREBISTA *(către el)*: Ce e de făcut?

DECENEU *(l-a înţeles şi-l susţine)*: Romanii au o zicere care nu-i lipsită de înţelepciune... *(Burebista îl întreabă din ochi.) Ex malis eligere minima...*

DULLA *(traduce)*: „A alege din două rele pe cel mai mic". Cicero!

Burebista se uită la Dulla cu luare-aminte, de parcă ar vrea să afle cît de credincios îi este romanul acesta, cu care a încuviinţat să se mărite nepoata lui.

www.dacoromanica.ro

BUREBISTA: Dulla, prietene, ai fost iertat de Senat. Amicii tăi te aşteaptă. Du-te la Cicero şi la ceilalţi, la Cassio şi Brutus. Află ce cred ei despre noi şi spune-le că noi nu vrem război cu Roma, decît dacă războiul acesta ne este impus, de nebunia imperială a lui Cezar... Înţelegi?

DULLA: Înţeleg că nebunia imperială a lui Cezar trebuie oprită!

BUREBISTA: Iar tu, Acornion, du-te în Tessalia, la Pompei, să-i duci răspunsul nostru la solia ta.

Intervenţia ironică, în surdină, a „cîntării" lui Lai seamănă cu refrenele cu tîlc ale bufonilor lui Shakespeare. Ea intervine în clipa de cumpănă în care regele nu se decide cum să-şi formuleze răspunsul hotărîtor.

LAI *(cîntă)*:

„Cu glas bărbat solia şi-a rostit,
Prea limba lui, în chipul cuvenit.
Făr' de cusur cuvîntul răspicîndu-l,
Iar spre a-şi spune şi mai bine gîndul,
Şi-l zugrăvi-n purtare şi pe faţă,
Aşa precum Retorica ne-nvaţă..."

Cei de faţă aşteaptă, într-o tăcere încordată, această neaşteptată hotărîre a regelui lor. Calopor se ridică în picioare, ca într-o transă, stăpînit de o forţă interioară sălbatecă, mai puternică decît el.

ACORNION: Ce răspuns, stăpîne?

BUREBISTA: Îi vei spune că cererea lui de ajutor a fost primită cu bunăvoinţă şi că *(călcîndu-şi parcă pe suflet)* Burebista este prietenul lui Pompei.

În aceeaşi clipă, Calopor sare ca un tigru înjunghiat şi trage sabia.

CALOPOR: Prietenul lui Pompei este duşmanul nostru. Moarte lui Pompei!

www.dacoromanica.ro

Se repede asupra regelui înmărmurit, ca şi ceilalţi, de gestul demenţial al gladiatorului. Cu o clipă înainte de a-şi desăvîrşi intenţia ucigaşă, Calopor scapă sabia, ducîndu-şi mîna la gîtlejul străpuns de săgeata mortală suflată din „fluierul mîniei" lui Lai, apoi se prăbuşeşte la picioarele lui Burebista. Regele cade în genunchi şi-l cuprinde cu nespusă dragoste în braţele sale, de parcă ar dori să-i redea viaţa şi tinereţea pierdută. Lacrimile sale fierbinţi picură pe obrajii celui căzut.

BUREBISTA: Caló, fiul meu iubit! De ce, Făt-Frumos? De ce n-ai putut să înţelegi? De ce, tocmai tu?

Calopor e pe sfîrşite. Lacrimile şi vorbele calde pe care le simte lîngă obrazul său îl transpun în altă clipă dureroasă a scurtei sale vieţi: chipul şi lacrimile Lidiei în clipa despărţirii lor din urmă. Şi, fără să ştie de ce, este răspunsul ei care-i vine pe buze, rostindu-l cu un zîmbet tandru şi dureros.

CALOPOR: Lidia... E mai bine aşa...

Mărturisirea paternă, aproape neînţeleasă, a regelui său, l-a lăsat pe Deceneu mut de uimire; poate că aceasta a fost soluţia fatală a dilemei sale privind moştenirea coroanei dacice. Singur Carp, prietenul din tinereţe al nefericitului părinte, a înţeles dimensiunile acestei tragedii, atît de asemănătoare cu acelea din teatrul grecesc. El îl desparte, cu blîndeţe, de trupul neînsufleţit al băiatului, apoi, ajutat de Viezure, scoate leşul din sală. Acornion şi Dulla se pregătesc de plecare, la rîndul lor. Dulla se apropie de Ina şi timida lor îmbrăţişare de rămas bun păstrează asupra-i, ca o povară nespus de apăsătoare, amprenta tragediei la care au asistat. Romanul iese. Doar Acornion mai rămîne, stingher, şoptindu-i ceva generalului Viscol.

Burebista, cu braţul pe umărul lui Deceneu, priveşte pe fereastră ninsoarea ce se aşterne peste oraş.

BUREBISTA *(abia auzit)*: Singurul meu fiu, Deceneu... *În colţul celălalt, Lai a rămas cu privirile aţintite asupra porţii prin care a trecut, spre veşnică odihnă, neodihnitul*

www.dacoromanica.ro

lui prieten și tovarăș de luptă. Ina se apropie de el, cu un gest consolator de recunoștință.

INA: Îți mulțumim, Lai, pentru...

LAI *(inconsolabil)*: Ai văzut, Ina, tot am cîntat, aici, din „fluierul mîniei"... Și cîntecul acesta a ucis sufletul meu... El a plecat să caute duhul lui Spartacus... Acum plec și eu... Pe drumul acesta nu-l pot lăsa singur.

Lai a rămas, vorbind, cu fluierul „acela" în mînă; cînd îl vede din nou îl rupe și-l aruncă în foc. Își ia sarica pe umăr, și iese singur pe ușa pe care ieșise micul cortegiu funerar. Viscol întrerupe meditația regelui.

VISCOL: Măria-ta, cine va conduce armata noastră, în bătălia lui Pompei cu Cezar?

Burebista, zguduit încă de cele întîmplate, nu poate răspunde imediat întrebării tehnice a generalului său. Are parcă sentimentul că a fost părăsit de toți cei dragi și că nimeni nu înțelege martiriul său moral.

DECENEU *(răspunde calm, în locul lui)*: Comosicus, generale Viscol. Comosicus, fiul meu.

Viscol salută și iese, împreună cu Acornion. Ina s-a așezat pe un jilț, în fața focului, pentru o așteptare îndelungată.

*

E o primăvară timpurie pe cîmpurile Daciei. Pomii sînt în veșmînt de sărbătoare; un prisăcar își curățâ stupii, fiindcă albinele au început să treacă din floare-n floare. Un grup de plugari au ieșit la arat, cu plugurile lor cu brăzdare de fier, pe ogoarele fără hotare. Sub un zarzăr înflorit, o femeie întinde un șervet cu arnici, pentru masa pe care așază o strachină mare, aburind; scoate o turtă de grîu, și o rupe-n trei. Apoi își leagănă mai departe copilul mic, într-o covată de tei, în așteptarea plugarului, care acum dejugă boii, cu ajutorul unui țînc de 5—6 ani, cu o joardă-n mînă.

Comata se apropie, cu copilul după dînsul ca un cățel. Îi surîde femeii, apoi se apleacă și-l ia pe ăl mic, tot băiat, în

www.dacoromanica.ro

braţe, ridicîndu-l spre coroana pomului în bătaia soarelui. Atunci Comata îi zăreşte pe călăreţii daci trecînd la deal, în trapul mare al cailor, şi se miră cine le-o fi comandantul, pentru că este un militar roman. Femeia îi ia copilul din braţe şi-l strînge la sîn, cu un fel de îngrijorare. Călăreţul din fruntea micii coloane aruncă o privire spre ei şi le face cu mîna un semn prietenesc, trecînd mai departe, grăbit. E Marius Dulla, încă învestmîntat în uniforma legiunilcr ce s-au opus lui Cezar în războiul civil.

COMATA: E de-ai noştri!... Hai la masă, muiere, că nu te văd de foame... Adă mai întîi ulciorul ăla! *(Gustă cu sete, dar i-l restituie, cam nemulţumit.)* Ai pus apă-n vin? !...

FEMEIA: Am pus vin în apă... să nu-ţi cadă grea.

COMATA *(ocoş)*: Vezi să nu cazi tu grea!... *(Rîd amîndoi.)* Vreau să am trei băieţi... Trei fraţi... *(Cu o undă de dureroasă amintire.)* Trei fraţi eram şi noi, cînd am venit aici... Mai ţii tu minte?

*

Si la Sarmizegetusa e primăvară, dar adoptînd culoarea locală. Burebista şi Deceneu termină de comentat cu Comosicus întoarcerea din lunga lui călătorie.

COMOSICUS: Precum v-am spus, Cezar „a venit, a văzut şi a învins", mai înainte ca Pompei, înfricoşat, să-şi desfăşoare grosul armatei sale. Detaşamentele noastre s-au întors, fără pierderi, acasă.

BUREBISTA: Iar Pompei a fost într-adevăr omorît, de cum a debarcat în Egipt?

COMOSICUS: A fost omorît de amicii romani ai Cleopatrei *(puţin jenat)* Amica lui Cezar... I-au tăiat capul şi l-au oferit, pe o tipsie de aur, lui Cezar. *(Printr-o trecere, ca o scenă dintr-un coşmar, proiectată pe tivul de aur al unui nor, acel nor înfăţişează scena cu Cleopatra, descrisă de el, şi care pare să se destrame odată cu norul.)*

www.dacoromanica.ro

BUREBISTA *(brusc)*: Ce ştii despre Marius Dulla? L-a văzut pe Cezar?

COMOSICUS: Trebuia să sosească! Am înţeles de la un curier, că are o veste de cea mai mare însemnătate pentru noi.

BUREBISTA *(către Deceneu)*: Nădăjduiesc că amicii lui mai au un cuvînt de spus, la Roma.

DECENEU: La Roma contează numai ultimul cuvînt, şi acela este al dictatorului. *(Privind pe fereastră.)* Dar, iată-l pe omul nostru! Comosicus, du-te de-l întîmpină.

*

Într-un iatac depărtat al palatului sobru de pe Muntele magic, femeile lucrează la războiul de ţesut şi la gherghef. Remarcăm imediat simpatia ce leagă două tinere, atît de deosebite şi la vorbă şi la port, celta Hebe şi geta Ina, care-şi admiră reciproc lucrul. Apoi, Hebe, aruncîndu-şi ochii pe fereastră, o cheamă în grabă pe prietena ei să vadă şi ea cine a venit, pentru că în curtea interioară a palatului-templu, a intrat Marius Dulla, întîmpinat de Comosicus.

Romanul pătrunde în sala în care îl aşteptau Regele şi Marele preot. Dulla arată foarte obosit de graba călătoriei sale, atît de neaşteptată. Burebista e nerăbdător să afle răspunsul lui Cezar la apelul transmis senatului său.

BUREBISTA *(cu încordare)*: Ce spune Cezar?

DULLA: Nimic. Cezar nu mai este!

BUREBISTA: A murit? Cum? Unde?

DULLA: În plin senat. A fost înjunghiat, de fiul său Brutus.

*

Norii de primăvară se adună deasupra munţilor. Primii stropi, grei şi calzi, ai noului anotimp, umezesc obrajii celor doi bărbaţi, Burebista şi Deceneu, care trec prin cercurile de piatră ale Sanctuarului, îndreptîndu-se, fără grabă, spre adăpost în templul unde pare că-i aşteaptă statuia Marelui gînditor.

www.dacoromanica.ro

Profilaţi pe aceasta, ei schimbă ultimele replici din conversaţia lor.

DECENEU: Şi steaua lui Cezar a apus...

BUREBISTA: Numai zeii sînt nemuritori...

DECENEU: Nemuritor este numai gîndul... *(În aceeaşi clipă, un trăznet lung, urmat de un bubuit răsunător, apoi altul, brăzdează cerul.)* Vin furtunile echinocţiului de primăvară!...

Ca într-o efigie săpată în bronzul amurgului, cei doi regi ocupă prim-planul acelui sfîrşit de mileniu.

FILMUL VĂZUT DE...

ECATERINA OPROIU:

„Scriitorul Mihnea Gheorghiu care a inaugurat epopeea naţională cu *Tudor* şi a dezvoltat-o cu filme precum *Cantemir* şi *Muşchetarul român* a urmărit aici reconstituirea nu numai a unei personalităţi, „cea mai de seamă personalitate din istoria noastră veche", ci şi a unei lumi pe cît de vastă şi frămîntată pe atît de puţin cunoscută, lumea de dincolo de zidurile Romei, acea lume pe care cartografii antichităţii, dar nu numai ai ei, o prezentau ca o pată albă peste care scriau: „extra muros non est vita" sau „hic sunt leones". Interesul pentru această lume quasienigmatică nu e doar un plus de curiozitate. El vrea să marcheze un act reparator, o viziune nouă plină de îndreptăţite remuşcări şi nu trebuie să fii „de specialitate" ca să ştii că acest tip de abordare face parte dintr-o suflare modernă mondială."

(*România Liberă*, septembrie 30,1980.)

CĂLIN CĂLIMAN:

„Fierul" şi „aurul" sînt dominantele simbolice ale filmului: gigantica rivalitate dintre „diplomaţia armelor" şi „diplomaţia aurului" practicate de marii eroi-inamici ai primului secol, Caesar şi Burebista („născuţi, înăl-

www.dacoromanica.ro

ţaţi şi asasinaţi — aproximativ — la aceeaşi dată") constituie ipoteza dramatică principală a filmului. Şi ar mai fi, cred, o „lumină particulară" a acestui film important al epopeii cinematografice naţionale: preocuparea realizatorilor de a-i face cît mai apropiaţi contemporanilor pe eroii evocaţi pe ecran..."

(*Contemporanul*, septembrie 26, 1980.)

NATALIA STANCU:

„Urmînd firul bogat al evenimentelor istorice, *Burebista* are pînă la un punct datele unui film de acţiune din care nu lipsesc bătăliile de un anume spectaculos. În acelaşi timp, scenaristul a fost preocupat de conturarea unui tip de spiritualitate specifică, a unui mod de a privi Universul, Cosmosul, istoria, condiţia omului, civilizaţia — mod ce şi-a conservat şi trimis esenţele, peste milenii, pînă în anii noştri. Se relevă astfel, ca o permanenţă, nevoia de pace şi tihnă „timp al zidirii", resimţită de un popor unanim admirat pentru vitejia sa, pentru capacităţile sale militare, dar şi pentru cultul muncii. Se relevă setea de libertate şi înalta consideraţie acordată fiinţei umane, faptul că raţiunea, omenia, bunul simţ erau ridicate la rangul unui cult. Se sugerează rolul pe care-l juca familia, bogata viaţă afectivă a oamenilor, faptul că un conducător de mărimea lui Burebista avea vaste cunoştinţe, luase contact cu cele mai importante cuceriri ale ştiinţei timpului ..."

(*Scînteia*, septembrie 25, 1980.)

D. I. SUCHIANU:

„Filmul *Burebista* (scenariul — Mihnea Gheorghiu, regia — Gheorghe Vitanidis) nu va inventa peisaje echivalente (cum au fost cele din primele filme), ci va prezenta, ca un muzeu etnografic, toate locurile autentice descoperite de istoricii noştri vechi şi noi, precum şi unele reconstituiri după indicaţiile specialiştilor. Se vor evita exagerările, de pildă, nu se va spune chiar categoric că dacii desfiinţaseră sclavia, ci că în vremea lui Burebista, munca liberă copleşise munca oamenilor simpli şi ai conducătorilor lor. De asemenea, filmul arată cît de onorate, şi tratate pe picior de egalitate, erau femeile."

(*România literară*, septembrie 25, 1980.)

www.dacoromanica.ro

CAPUL

Dramă-spectacol în două părți

"The Play's the Thing..."
SHAKESPEARE

www.dacoromanica.ro

CAPUL

DUPĂ CONDUCĂTORUL MIŞCĂRII

de la 1821 evocat în Tudor din Vladimiri *şi în* Zodia Taurului, *dramaturgul Mihnea Gheorghiu s-a oprit, prin drama* Capul, *asupra unei alte personalităţi a istoriei noastre: Mihai Viteazul. Pe urmele lui Bălcescu, pe care „drama-spectacol" la care ne referim îl şi aduce în scenă, şi asemeni altor creatori contemporani, Mihnea Gheorghiu redeschide „sfînta carte unde se află înscrisă gloria României, ca să pună dinaintea ochilor fiilor ei cîteva pagini din viaţa eroică a părinţilor lor".*

Recreerea împrejurărilor Cronicii în această piesă (care se bazează, evident, pe o extrem de densă documentare şi care transmite implicit o mulţime de informaţii interesante stă sub semnul evidenţierii substratului şi sensului politic al istoriei; a marilor şi micilor „mecanisme" ce reglează necesitatea şi întîmplarea în destinul popoarelor şi în funcţie de care se definesc adevăraţii lor conducători. Demers suficient pentru a conferi piesei dimensiuni actuale, contemporane, rezonanţă în prezent şi certă contribuţie la înţelegerea fenomenului de azi.

Perspectiva politică e evidentă şi în tema mai generală a piesei şi în comemorarea şi redimensionarea personalităţii eroului de la Călugăreni, Mirăslău şi Gorăslău.

Pe de o parte Capul *evocă, ca şi* Istoria românilor subt Mihai Vodă Viteazul *„luptele uriaşe pentru libertate şi unitate naţională, cu care românii, sub povaţa celui mai vestit*

www.dacoromanica.ro

şi mai mare din voievozii lor încheiau veacul al şaisprezecelea".

Pe de altă parte, originală evocare a lui Mihai Viteazul, Capul, *este istoria unui destin tensionat şi făurit de o mare voinţă. Domnitorul, animat de ideea libertăţii şi unităţii naţionale apare aici ca un erou monumental şi complex, demn de pana marelui Will. Opus eroilor shakespearieni fascinaţi de coroană, opus unui Richard sau Henric, voinţa de putere a eroului lui Mihnea Gheorghiu se obiectivează şi se înnobilează, exprimă voinţa dobîndirii independenţei şi unităţii neamului din care face parte.*

„Istoria noastră pentru scenă — afirmă autorul — îşi propune să observe calvarul acestei personalităţi singulare din cronica românilor, urcuşul său spre jertfa supremă şi pogorîrea lui în eternitate, zăbovind un minut cu el acolo, sus, la cumpăna apelor, cînd eroul şi-a legat numele de Unirea celor trei ţări sub steagul destinat să devină drapelul naţional al României".

Viteaz, eroul lui Mihnea Gheorghiu este nu mai puţin un bun strateg şi tactician pe cîmpul de luptă al tratativelor, negocierilor, alianţelor. Sînt însă conjuncturi geografice, istorice, cînd abilitatea diplomatică, oricît de mare, se loveşte de fatalitatea puterii, a puterilor ostile. Sînt, pe de altă parte, aspiraţii de „spargere a cercului fatal", de „scoatere a istoriei" raţionale din ţîţîni, de atingere a unei noi condiţii, binemeritate, care cer, mai presus de orice, sacrificiul de sine, semeţia capului pe care sabia îl taie, făcîndu-l însă nemuritor.

Subtil dialectician al istoriei de pe poziţii marxiste şi excelent cunoscător al cronicii neamului, Mihnea Gheorghiu subordonează aşadar drama personalităţii unei meditaţii asupra condiţiei noastre istorice a ţărilor române, de „cui în papucul a trei mari imperii" (cum se va exprima în Cantemir) şi încercărilor de-a o depăşi.

În acest sens, „capul sau pajura" nu exprimă numai alternativa pentru care a luptat un erou ambiţios, ci o condiţie

www.dacoromanica.ro

impusă, condiția dramatică de existență *a unui popor care a trebuit să se sacrifice, generații la rînd, pentru dreptul la o* existență demnă.

Printre multele conotații prilejuite de imaginea, simbol central al piesei, este și ideea zădărniciei zbaterii omenești. Piesa lui Mihnea Gheorghiu are însă un sens opus. Ea este un elogiu adus jertfei în slujba patriei. Nu întîmplător Capul *sfîrșește în acordurile grave și energice ale cunoscutului cîntec care spune că „Eroi au fost, eroi sînt încă / Și-or fi în neamul românesc... Și din așa părinți de seamă / În veci s-or naște luptători / Ce pentru patria lor — mamă / Vor sta de strajă-n viitor".*

În Capul, *Mihnea Gheorghiu propune o reactualizare, o nouă meditație asupra istoriei și a marii personalități a lui Mihai Viteazul — prin intermediul unei inedite formule estetice, de evocare dramatică și de reprezentare teatrală, de cultivare a iluziei dramatice de tip tradițional și de spargere a ei prin procedeul „teatrului în teatru".*

Bine articulată pe ideea conducătoare, bine finalizată, compoziția acestei drame se bucură de libertatea colajului. Și colajul impresionează aici nu atît prin abilitatea montajului, cît prin interferarea sugestivă a citatelor și trimiterilor și lipsa oricăror prejudecăți în realizarea lui.

Analogia este în Capul *suverană. În vecinătatea unor părți strict originale, de evocare, dense de informație și bogate în culoare, pe care autorul însuși le numește „paseiste" piesa fructifică direct, sau parafrazînd, cîntecele, eresurile și ritualurile populare, caractere și mobiluri din* Răzvan și Vidra, Istoria... *lui Bălcescu, poemele lui Bolintineanu și nuvelele lui Negruzzi. Dar și fragmente celebre din cronica shakespeariană ori mereu tulburătorul „a fi sau a nu fi". Dar și binecunoscuta „Patria o muerte".*

Ce reprezintă această formulă teatrală cu atît mai surprinzătoare în contextul dramei istorice românești, a cărei factură

www.dacoromanica.ro

predominant romantică este, încă, de puternică și autoritară tradiție?

Ce reprezintă această modalitate navatoare, propusă de Mihnea Gheorghiu, cu doi ani înaintea lui Paul Foster, autorul Elizabetei I?

Dramaturgul însuși a explicat-o, nu în căutarea unei justificări, evident, ci ca o meditație asupra genului în special, a șanselor și condițiilor impactului artei cu publicul, în general. O meditație girată deopotrivă de competența teoreticianului și cercetătorului istoriei teatrale și aspirația scriitorului de a dialoga într-un mod cît mai direct, viu, spontan cu publicul. Dacă am merge pe firul comentariilor lui Mihnea Gheorghiu am înclina să acordăm prioritate tocmai virtuților de comunicare ale formulei, „argumentelor ce țin de teoria limbajului, a modalităților de transmisie a informației pe măsura noilor ondiții ale spectacolului" ale fondului său aperceptiv: senczorial, ideatic, literar.

Aluviunile culturale nu-s numai o soluție a dramei, ci și una vizînd un impact mai strîns cu publicul, cu memoria lui literară (în care alături de lecturi clasice se află și pagini de ziar și lozinci ale luptei revoluționare din anii noștri) și mai ales cu memoria lui teatrală, cu gîndirea lui contemporană.

Apelul la propriile amintiri ale spectatorului, la situațiile cunoscute, la folclor, la citatul cultural, are o funcție asemănătoare folosirii (în spectacolele contemporane care transfigurează opere clasice), a stimulilor — sonori, muzicali, vizuali — contemporani, a peisajului, ambianței firești. Facilitează comunicarea.

După cum invers formula „teatrului în teatru" foarte pronunțată în această „dramă-spectacol", cum o intitulează însuși autorul, este o cale a cultivării gustului pentru montarea modernă. Evocarea tinde să devină și pe această cale un cît mai viu dialog în conștiințe.

www.dacoromanica.ro

*

Diferit de principiile şi justificările consacrate ale tehnicii colajului, piesa lui Mihnea Gheorghiu este, cum precizam şi mai sus, clar articulată sub semnul unor „idei conducătoare", al unui „liant ideologic declarat ca un manifest". Cu mult mai importantă decît capacitatea formulei literare şi spectaculare a Capului *de a stabili un impact direct cu spectatorii mi se par virtuţile convenţiilor piesei de a reprezenta „regulile jocului dintre destinul omului şi destinul omenirii", de a comunica* o viziune despre istorie şi umanitate. *Pentru a face monografia unui erou naţional titanic şi de valoare universală, autorul a simţit nevoia utilizării unor imagini luate din istoria universală şi caleidoscopul unui „theatrum mundi".*

Schimbarea la vedere a măştilor de către actori nu trimite numai la cunoscutul adagiu „alte măşti, aceeaşi faţă", ci şi la capricioasa dialectică a etern umanului şi elementului-surpriză în configuraţia caracterelor şi a personalităţilor, la complexitatea existenţei şi experienţei umane, ce poate traversa eşecul şi victoria şi poate cunoaşte victoria în eşecul aparent. Ea sugerează totodată personalitatea diversă şi contradictorie a fiinţei umane, care poate alia sublimul şi ridicolul, acţiunea şi contemplaţia. După cum metamorfoza elementelor de decor nu exprimă numai schimbarea locului desfăşurării scenice, ci multiplele ipostaze ale vieţii (grave şi lucide; contemplative şi implicate în acţiune).

Cum am observat, în Capul *scrupulele de situare în timp şi de evitare a anacronismelor dispar, ca şi cele de situare geografică. Dimpotrivă, urmărim răsturnări ale cronologiilor, comprimări ale timpului, acţiuni simultane. Ne mişcăm în spaţiu — ca pe un covor imaginar — traversînd diferite matrici spirituale şi zone etnografice. Ce aduce acest „joc" cu spaţiul şi timpul în planul semnificaţiei? Evident, într-o primă şi largă mişcare, o impresionantă deschidere spre etern şi universal. Timpul piesei este, de fapt, Istoria omenirii, spaţiul ei material — Pămîntul iar cel spiritual — Conştiinţa.*

www.dacoromanica.ro

Ni se sugerează generalitatea în spațiu și repetarea în timp, caracterul de mecanism al istoriei, caracterul iterativ al unor împrejurări ale ei ca și permanența unor aspirații de putere politică și atotputernicie umană ori de realizare a unor idealuri supraindividuale de libertate, de progres istoric și etic.

Și cu aceasta piesa trece (jocul ei între teze și antiteze este bogat și complex!) din general în particular, din universal în specific românesc. Referințele la istoria, folclorul și miturile noastre sugerează vechimea și flacăra nestinsă a luptei cu cotropitorii, a voinței noastre de libertate și independență.

Structura piesei Capul *are și calitatea îmbinării teatrului de trăire cu cel de reprezentare, a îmbinării unor momente de implicare cu unele de distanțare ce permit emoției să se iltreze în idee și atitudine. Spargerea convențiilor tradiționale și negarea continuă a oricărei convenții nou propuse pentru fructificarea posibilităților alteia, stimulează imaginația și incită gîndirea spectatorului, scoțîndu-l din curgerea aparentă a evenimentelor și angrenîndu-l în dialectica lor reală, stimulîndu-i capacitatea de generalizare și luciditatea restabilirii diferențelor specifice.*

Ca și alte piese importante ale teatrului nostru istoric și în Capul *atitudinile demitizatoare țintesc acreditarea mai lucidă, tensionată de idei — și poate mai dramatică — a mitului unui erou național, o relevare a permanențelor și actualității aspirației de libertate și independență.*

Preocupat să-l situeze pe Mihai Viteazu în contextul istoriei și marii literaturi universale, Mihnea Gheorghiu reușește în mod deosebit să-l restituie conștiinței contemporane. Emoționînd-o și insuflîndu-i un adînc sentiment de apartenență la un pămînt apărat cu mari sacrificii, un adînc sentiment de iubire pentru eroii nemuritori ai neamului.

NATALIA STANCU

www.dacoromanica.ro

AUTOGRAF

CAPUL SAU CÎTEVA CONSIDERAȚII DESPRE CRISTALIZAREA UNEI STRUCTURI DRAMATICE

După experiența consumată cu *Zodia Taurului*, am avut timp de cinci ani obsesia căutării unei modalități de expresie și mai directă, mai *populară*, a celor ce aveam de spus, încercînd s-o aflu pe aceea care să „argumenteze" cu mijloacele unei dramaturgii în același timp pregnante și lipsite de ostentație și care să-și găsească cel mai ușor ecoul în conștientul istoric al spectatorului din România. Deci m-am întors la sursele teatrului popular național: *păpușile* și *Irozii*, ambele cuprinzînd în modalitatea lor artistică însușiri de mare expresivitate, moștenite din tezaurul protoistoriei teatrului românesc și universal. Mi-am dat seama, pe plan teoretic, că tot ce a dat mai bun, de secole, dramaturgia și lunga carieră a artelor spectacolului, de la tragos-ul antic și trecînd prin drama elizabetană, pînă la „Teatrul în teatru" contemporan, își poate afla un strămoș în cele două forme polisemice ale teatrului nostru popular și care, dacă vreți, reprezintă, în fond, una singură: „agonia" miturilor reprezentată de omul-actor pe scena vieții. Omul care se joacă pe sine în ipoteza luptei cu inamicii eroilor săi legendari, mai bine înarmat decît acei eroi și martiri, pentru că timpul l-a ajutat să învețe atît din izbînzile, cît și din înfrîngerile lor, din adevărurile nepieritoare, ca și din erorile lor fatale.

Din această concepție despre Teatru și despre „teatru în teatru" s-a născut și forma dramatică la care m-am decis, ca să evoc fulgerătoarea carieră politică a lui Mihai, din punctul de vedere al „actorului" de azi (mai probabil) de mîine.

Mărturisesc că, la început, m-a muncit și pe mine dilema teatrologică a lui Marx „a schilleriza" sau „a shakespeariza". Eu îl prefer pe Shakespeare, iar in cazul de față preferința se justifică și prin faptul că eroul nostru a fost contemporan cu dramaturgul englez,

www.dacoromanica.ro

aproape de-o seamă cu el. De aceea am și recurs, fără remușcări, la serviciile părintelui lui Hamlet, atunci cînd faptele istorice semănau.

În același timp, am înțeles că tradiția poetică orală, — populară și cultă — aveau un greu cuvînt de spus în această istorie dramatică și am recurs, în egală măsură, la datele oferite de ele, de la baladă și pînă la Bolintineanu și la cîntecul eroic modern. Iar atunci cînd necesitatea teatrală logică a intermezz-ului comic mi-a impus-o am transcris direct un moment din clasica noastră epopee eroi-comică *Țiganiada*, procedeu întrebuințat, la vremea sa (și-a lui Mihai Vodă) și de Shakespeare (amintiți-vă de Falstaff în război).

(*Istoria ca martor*, în *Caietul program* al Teatrului Național din București, nr. 29, stagiunea 1975—1976, p. 7)

„Nu pot fi de acord cu scriitorii care se folosesc de unele pagini ale istoriei pentru a furniza ornamente pe marginea lor repovestindu-le în absența inspirației originale. [...] Expresia ei contemporană e obligată să fie sinceră și inteligentă, să nu contrazică adevărul (un adevăr care, oricît de rațional, nu poate fi decît subiectiv) și să respecte criteriile etice și estetice ale acestui „joc", fiindcă acesta este jocul de-a viața și moartea.

Unii cred că poți „polemiza" cu istoria. Nimic mai fals. Însă și „demitizarea" este, în sine, un lucru neserios. Jocul cu istoria se produce în sfera tragicului. Nu poți lăuda, sau ofensa, nepedepsit, chiar dacă ai certitudinea absolută a adevărului, pentru că orice adevăr absolut nu-i decît suma unor adevăruri relative [...]

N-am inventat nimic. Nici teatrul în teatru și nici perspectiva simultană. Nici dramaturgii și teatrologii dinaintea mea n-au inventat nimic. Ați observat, la Voroneț, cum se alătură filozofii Greciei antice și eroii mitologiei creștine, pe același panou de frescă? [...]

Eu am simțit și aici nevoia de a restitui istoriei românilor platforma ei europeană și universală, ca și în *Zodia Taurului*. Noi am avut totdeauna treabă cu marile puteri, și nu mă puteam eschiva de la asta [...] În *Capul* există o subtilă și voită trimitere la aceste evenimente, ca și la altele. Alăturarea lor istorică seamănă cu stilul icoanelor noastre pe sticlă. Așa-numitele „unități" clasice nu-și aveau locul într-o piesă a cărei acțiune e soră, de stil și de sînge, cu drama elizabetană [...] E o epocă celebră pentru subiectele ei

www.dacoromanica.ro

dramatică, epoca Mariei Stuart, dar și a lui Falstaff și a lui Don Quijote.

Nu puteam să-l privez pe Mihai al nostru de un avantaj cîștigat. Dacă vreți, nu „demitizarea" m-a preocupat, ci mai curînd „deprovincializarea" lui artistică.

(...*Despre adevărul istoric și adevărul artistic*... o convorbire de Paul Tutungiu, în *Teatrul*, iulie 7 1975, p. 5, 7.)

www.dacoromanica.ro

PREMIERA ABSOLUTĂ A PIESEI:
TEATRUL NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI
1 noiembrie 1975

DISTRIBUȚIA

Mihai — COSTEL CONSTANTIN; Banul Mihalcea — N.GR.BĂLĂNESCU; Stanca, Elizabeth, O femeie din popor — SIMONA BONDOC; Primul jucător, Zamoyski, Burtă, Schönkenbonk — MARIAN HUDAC; Bălcescu, Aga Leca Racotă, Beaury — C. DINULESCU; Udrea Băleanu, Ostașul ardelean, Malaspina, Moise — EMIL LIPTAC; Radu Buzescu, Baba Novac — AL. GEORGESCU; Călăul, Turturea — EMIL MUREȘAN; Al doilea jucător, Preda Buzescu, Sigismund Bathory — MIHAI NICULESCU; Grămăticul, Csaky, Generalul Basta, Stroe Buzescu, Ștefan Răzvan, Pintea — LIVIU CRĂCIUN; O femeie din popor, Slujnica țigancă, Maica Tudora — OLGA DELIA MATEESCU; Beiul arap, Tandaler, Episcopul Napragy — C. STĂNCESCU; Alexandru cel Rău, Ieremia Movilă, Korniș — CALBOREANU-Jr.; Hamlet, Cardinalul Andrei Bathory — GHEORGHE VISU; O jupîniță, Kiraly, Cîrlig — GRIGORE GONȚA.

Regia: LETIȚIA POPA
Scenografia: ELENA IONESCU.

Numărul de spectacole: 69.
Numărul de spectatori: 9 113.

www.dacoromanica.ro

TEATRUL NAȚIONAL DIN CRAIOVA

23 decembrie 1975

DISTRIBUȚIA

Mihai Viteazul — PETRE GHEORGHIU; Tudora — ELENA GHEORGHIU; Stanca — LENI PINȚEA-HOMEAG; Sultanul Murad al III-lea — MANU NEDEIANU artist emerit; Rudolf al II-lea — PAVEL CÎSU; Generalul Basta — ION PAVLESCU; Sigismund Bathory — GEORGE BULANDRA; Sigismund Vasa — BARBU MORCOVESCU; Petru Movilă — C. IONESCU; Ștefan Răzvan — MIRCEA HADÎRCĂ; Elizabeta I-a — ANCA LEDUNCA; Leca Racotă — MIHAI CONSTANTINESCU; Strce Buzescu — REMUS MĂRGINEANU; Radu Buzescu — PETRE ILIESCU-ANATIN; Preda Buzescu — D. AURELIU; Banul Mihalcea — VASILE COSMA; Tandaler — VALER DELLAKEZA; Cîrlig — EMIL BOZDOGESCU; Burtă — VLADIMIR JURAVLE; Parpanghel — ANGHEL POPESCU; Ostașul — DAMIAN OANCEA; Baba Novac — PAVEL CÎȘU; Turturea — VALERIU DOGARU; Csaky — RADU NEGOESCU; Korniș — EMIL BOROGHINĂ; Kiraly — DAN WERNER; Andrei Bathory — CONSTANTIN SASSU; Episcopul Napraghy — IANCU GOANȚĂ; Moise Secuiul — MIRCEA HADÎRCĂ; Schönkenbonk — DAMIAN OANCEA; Pintea — LUCIAN ALBANEZU; Crainicul I — CONSTANTIN FUGAȘIN; Crainicul II — DAMIAN OANCEA; Crainicul III — VALER DELLAKEZA; Crainicul IV — VLADIMIR JURAVLE; Beaury — ILIE GHEORGHE.

www.dacoromanica.ro

Regia: MIRCEA CORNIȘTEANU
și FLORICA MĂLUREANU
Scenografia: FLORICA MĂLUREANU
Muzica: IOSIF HERȚEA

Număr de spectacole: 24.
Număr de spectatori: 12 100.

www.dacoromanica.ro

ARGUMENTUL PĂRȚILOR

Dat fiind marele număr de lucrări dedicate lui Mihai-Vodă Viteazul, o nouă piesă de teatru cu acest subiect n-ar face bine să povestească ce știe fiecare; dar poate să repovestească ceea ce fiecare crede că nu poate să uite, pentru ca istoria să nu se mai repete, deși, în același timp, incorigibili, oamenii iau mereu totul de la început, ca la teatru.

Formula de „teatru în teatru" este aceea pe care o recomandă autorul. Pentru economia spectacolului, fiecare actor va juca mai multe roluri, conform dictonului eminescian „alte măști, aceeași față".

De exemplu: același actor va fi Bălcescu-Hamlet-Ștefan Răzvan-Bathory; aceeași Femeia și Maica Tudora; ar fi amuzant ca intermezzo-ul din „Țiganiada" să fie realizat cu interpreții lui Csaki-Falstaff, Movilă, Korniș și Kiraly. Cei trei frați Buzești pot intra în felurite combinații, unul în rolul lui Pintea, altul Zamoyski; de asemenea Băsta-Don Quijote, în Alexandru cel Rău. Mihai și Mihalcea își păstrează eventual personalitatea. În cazul în care se joacă spectacolul cu măști, orice combinație e posibilă. Dacă nu toți actorii știu să cînte și să danseze, va fi nevoie de un cor și un mic corp de balet.

Ochiul observatorului de azi nu se va putea desigur desprinde de peisajul său firesc și de propriile sale amintiri. De aceea și ilustrația muzicală a spectacolului va prefera să traducă temele ei preclasice în ritmuri moderne, iar sceno-tehnica va recurge la mijloacele ei de comunicare de azi.

www.dacoromanica.ro

PARTEA ÎNTÎI

Pe o scenă deschisă, înclinată uşor spre public, în centrul ariei de joc se află un obiect, ca un trunchi de piramidă, asemănător „jertfelnicului" din templele în aer liber ale popoarelor antice din zona noastră geografică, sau ca altarul dionisiac de la originile tragediei. Folosinţa lui variată depinde de concepţia regizorală şi scenografică. La începutul piesei va apare ca un cap omenesc uriaş, pe chipul căruia e zugrăvită o expresie de puternică şi dureroasă credinţă, asemănătoare celor de pe crucifixurile spaniole din secolul al XVI-lea.

Într-un cerc — amintind sanctuarul mare circular de la Sarmizegetusa — stau aşezaţi un grup de tineri, bărbaţi şi femei, costumaţi (mascaţi) mimînd statuile ce marchează ora în orologiile medievale. Vom recunoaşte şi cîteva personaje celebre: pe Don Quijote, Hamlet, Falstaff, Colombina etc.; ei sînt în repaos. La semnalul muzicii, ei se pun în mişcare, ca o serpentină, apropiindu-se, concentric, de „capul" din mijlocul scenei, apoi revenind, în aceeaşi mişcare, la locul lor, de data aceasta, în picioare, ca o horă, cu care va începe jocul individual al actorilor.

Mişcarea aceasta, hieratică, asemănătoare cu „jocul fetelor" din Oaş, se va repeta la sfîrşitul părţii întîia a spectacolului. Unii dintre ei au instrumente, eterogene, din diferite epoci: o caterincă, o tobă, o cobză, o tamburină, o ghitară etc.

www.dacoromanica.ro

Ajunşi în faţa „altarului", ei se opresc, în tăcere, un minut, ca şi cum căpetenia lor ar descifra inscripţia de pe monument. O voce puternică citeşte inscripţia autentică.

FEMEIA: „Aici odihneşte cinstitul şi răposatul capul creştinului Mihai marele voevod, ce au fost domn Ţării Româneşti şi Ardealului şi Moldovei; cinstitul trup zace în Cîmpia Turzii. Şi cînd l-au ucis nemţii, ani au fost 7109, în luna august 8 zile."

Grupul îngenunchează. Înconjurînd piedestalul, cineva acoperă „capul" cu o pînză de culoarea sîngelui. Un tînăr, cu figură şi mantie de carbonar roman (masca lui Bălcescu) se opreşte, drept, în faţa piedestalului, şi deschide o carte. Apoi hora se pune în mişcarea prestabilită, avînd acum în frunte femeia care recită, cîntînd, începutul baladei lui Mihai-Vodă Viteazul, acompaniată de COR.

FEMEIA: „Auzit-aţi de-un oltean
De-un oltean, de-un craiovean
Ce nu-i pasă de Sultan?
Auzit-aţi de-un Mihai
Ce sare pe şapte cai
De strigă Stambulul: vai!"

În timp ce CORUL intonează, în continuare, „Cîntecul lui Mihai", echipa de joc se distribuie în scenă la un loc prestabilit, aşa cum o cere spectacolul scenei ce va urma. Atunci cînd fiecare actor e la locul său, costumîndu-se din mers, se face linişte, iar interpretul lui Bălcescu îşi depune ceaslovul pe „pupitrul" său improvizat şi începe să citească, în timp ce caterinca cîntă ceva, amintind un marş de la 1848.

BĂLCESCU: „Deschid sfînta carte unde se află înscrisă gloria României, ca să pun dinaintea ochilor fiilor ei cîteva pagine din viaţa eroică a părinţilor lor. Voi arăta acele lupte uriaşe pentru libertatea şi unitatea naţională, cu care românii, sub povaţa celui mai vestit şi mai mare

www.dacoromanica.ro

din voevozii lor, încheiară veacul al șaisprezecelea. Povestirea mea va cuprinde numai opt ani: 1593—1601, dară anii din istoria românilor cei mai avuți în fapte vitejești, în exemple de jertfire către patrie. *Istoria românilor sub Mihai-Vodă Viteazul.*" *(Închide cartea și îngenunchează, cu fruntea pe ea.)*

Muzica revine la ritmul popular, cu instrumente naționale, ritmul dacic-oșan, marcat și de darabană.

CORUL „El e domnul cel vestit
Care-n lume a venit
Pe luptat și biruit.
Spuie rîul cel oltean,
Spuie vadul dunărean
Și codrul călugărean,
Cîte lupte au privit
Cîte oase au nălbit...
Ca nisipul de pe vad,
Ca gemetele din iad!..."

Scena ce urmează evocă momentul, consemnat în baladă, în care banul Mihai al Craiovei trebuia să fie executat, din porunca lui Alexandru cel Rău. Cel ce va fi „Călăul" smulge pînza de pe butuc și-l acoperă cu ea, pînă la gît, pe actorul îngenuncheat, care joacă acum rolul osînditului. Cercul actorilor închipuie o piață, pe fundalul căreia, pe un practicabil („cerdacul domnesc"), iau loc curtenii domnitorului.

„Țărani", „tîrgoveți" și „meseriași", buluciți în jurul eșafodului improvizat, așteaptă, cu sufletul la gură, clipa execuției. Din cerdacul domnesc, privesc vodă Alexandru cel Rău, boieri și jupînițe pe care-i vom mai revedea. Domnitorul ia, de pe o tipsie întinsă de un țigan, o bucată de rahat turcesc, apoi se preface că oferă o altă bucată Doamnei sale, care cască gura grațios, dar el o trece mai departe și o depune în gurița unei jupînițe cu nuri, de lîngă dînsa, spre hazul celor apropiați și rîsul acru al Doamnei păcălite. Cel care aplaudă mai tare

www.dacoromanica.ro

„gluma" este Aga LECA RACOTĂ, a cărui nevastă se giugiuleşte fără perdea în spatele lui cu BEIUL arap, guvernatorul militar al Cetăţii. Către succesele ofiţerului otoman se îndreaptă plecăciunea servilă a celui mai bogat curtean al lui Alexandru Vodă, soţul becisnic al DOAMNEI STANCA, frumoasă şi semeaţă boieroaică, îmbrăcată cu luxul oriental al cinului său înalt. Unchiul ei, venerabilul mare BAN MIHALCEA, înconjurat de boieri români, vîrstnici şi tineri, printre care fraţii BUZESCU, sînt retraşi mai la o parte, preocupaţi mai mult de ceea ce se va petrece în piaţă.

Grămăticul îşi potriveşte mai bine potcapul soios şi tuşeşte. Răsună bătaia tobelor, care pogoară tăcerea în piaţa domnească.

GRĂMĂTICUL: Din porunca prea-milostivului şi de bine-făcătorului Alexandru-Voievod, se osîndeşte Banul Mihai al Craiovei, la pierderea cinului şi a capului său de răzvrătit!...

Privirile tuturora se aţintesc acum spre Vodă, ca să vadă dacă dă semnul iertării sau al morţii. Cerdacul e ca un stup multicolor şi constituie un spectacol în sine. Chipul trufaş al Doamnei Stanca se îndreaptă, cu o admiraţie nereţinută, spre voinicul osîndit. ALEXANDRU îşi prelungeşte dinadins satisfacţia gestului osîndei, cu rînjetul care i-a dat porecla; părînd că ascultă cu luare-aminte strigătele norodului: „Iertare, Măria-Ta! Iertare!..."

Întorcîndu-se spre călău, domnitorul îi face semnul execuţiei, imitînd în aer, cu un gest molatec al palmei, tăişul securii. Atunci se aude, cristalin şi puternic, peste mulţime, un sunet de caval care cîntă „Cînticul lui Mihai". El dă tonul unui cor, neaşteptat, care răsună ca un bocet, sau ca o îmbărbătare a condamnatului.

CORUL ŢĂRANILOR:

„Auzit-aţi de-un oltean
De-un oltean, de-un craiovean
Ce nu-i pasă de Sultan!"

www.dacoromanica.ro

Spectatorul își dă seama acuma, că, de fapt, acesta a fost un semnal dinainte pregătit. „Călăul" își smulge cagula de pe cap. E un flăcău bălan, zdravăn, neașteptat de chipeș. Stupoare, în piață și în cerdac.

O FEMEIE: Dar ăsta nu-i Gîdea; este Turturea, potcovarul...

TURTUREA *(strigă)*: Ei da, eu nu sînt Gîdea călăul. *(Arătînd spre Vodă.)* Călăul, uite-l acolo!

În panica ce se așterne, flăcăul îl dezleagă pe Mihai de butuc și-l ajută să se strecoare prin mulțimea care-l primește și-l adăpostește de mercenarii domnești și de ienicerii pașei. Domnitorul și suita lui s-au retras, furioși. Printre cei din urmă care părăsesc cerdacul văruit, spre butcile lor, e Banul Mihalcea, cu nepoata sa, Stanca Doamna, care rîde cu hohote.

În timp ce CORUL își reia cîntarea, decorul se schimbă, la vedere, într-un interior, unde „butucul" este acum o masă întinsă. În iatacul de taină al caselor sale de la Curtea-Veche, banul MIHALCEA are musafiri ciudați. Din sala de mîncare, unde cina e pe sfîrșite, luminată cu policandre scumpe, se aude zvon de glasuri și clinchet de cupe. Un slujitor îl anunță, în șoaptă, pe marele Ban că persoana așteptată n-a venit încă. Fără să-și trădeze neliniștea, banul MIHALCEA poruncește sufragiului să strîngă masa.

MIHALCEA *(bătînd din palme, după moda turcească)*: Vinul meu, de la Drăgășani.

(Slujitorii aduc poame și zaharicale și schimbă vinul mesenilor, turnîndu-l pe cel comandat, din amfore înalte de argint bătut, venețian.)

UDREA BĂLEANU *(admirînd pocalul)*: Am văzut undeva un serviciu ca acesta. Este de Cellini?

MIHALCEA: Este o imitație. Dar argintul e bun. Mi l-au turnat la Praga. Zlătarii lor se pricep la scule de-astea. Rudolf a adunat la curtea lui de la Hradceny, pe marii meșteri ai Europei.

UDREA: Da, cred că acolo l-am văzut...

www.dacoromanica.ro

AGA LECA RACOTĂ: Ce poveste ne mai spui, mărite Bane, despre Liga lui Rudolf? *(Ironic.)* Cînd va catadixi să slobozească pe ticăloşii creştini de sub jugul otoman? *(Cîntărind în palmă pocalul scump, de argint.)* Şi cam cît ne-ar costa slobozia asta? Poate că ne-ar veni mai ieftin corăbiile veneţienilor... *(rîzînd ironic)* cu condiţia să mai poată trece nevătămate prin Bosfor, pe sub bombardele din cele şapte tunuri...

STROE BUZESCU: Agă Leca, mi se pare că Domnia-ta de toate ştii să-ţi baţi joc, dar ce s-ar cuveni să se facă nu te taie capul să dai pe gura aia colţată... Asta fac boierii noştri, pămînteni!

UDRÈA: Asta facem... Şi ne mai adunăm, la cîte un pahar de Drăgăşani, ca să ne bocim după slava trecută... Ca şi fraţii moldoveni...

PREDA *(rîde)*: Ei se mîngîie cu Cotnarul...

STROE: Lasă, frate, că am o treabă cu Leca Racotă. Matale ce crezi, boierule, ce crezi, cu-adevărat?...

LECA: Ce văd! Că unii trageţi la Liga creştină a împăratului Rudolf; alţii vă mîngîiaţi cu mila Înaltei Porţi, cu condiţia unor „dreptăţi" sarbede pentru boierii pămînteni! Asta văd aici; şi ce-ai vrea să cred eu? Ce să cred acum, cînd turcii bat la porţile Oradiei Mari? *(Se îndreaptă spre Banul Mihalcea, provocator.)* Să cred că o mică conspiraţie, de oameni slabi şi dezarmaţi, tremurînd de teama iscoadelor lui Alexandru cel Rău şi a beiului, sînt gata să mîntuie Ţara Românească şi, poate, creştinătatea? Ce să cred, frate Buzescule? Cred că e tîrziu şi că e vremea să vă duceţi pe la conacele voastre... Altfel s-ar putea să păţiţi ca bănişorul Mihai, cel cu sîngele înfierbîntat de cîntecele prostimii...

(În timp ce vorbirea Agăi LECA RACOTĂ umple literalmente încăperea cu glasul său antipatic şi cu statura lui burduhănoasă, intră STANCA, frumoasă încă şi aprigă muiere.)

www.dacoromanica.ro

STANCA *(intră fredonînd)*:

...„Auzit-aţi de-un Mihai
Ce sare pe şapte cai
De strigă Stambulul, vai?..."
Parcă aşa cînta prostimea în piaţa palatului, nu-i aşa, Buzescule?

STROE şi PREDA *(într-un glas)*: Aşa!

STANCA *(gustă vinul şi strîmbă din nas)*: Eram sigură că beţi poşircă de-asta, ţărănească... Bărbatului meu, postelnicul, i-a sosit un vin de Hios, miere şi busuioc, nu alta, şi m-am gîndit să mai îndulcesc grijile acestui sobor boieresc, cu plăcerile vieţii. *(Bate din palme.)* Kiriac!! Îmi dai voie, unchiule?

(Banul Mihalcea se înclină, cu simpatie, conducîndu-şi nepoata spre o sofa, în timp ce arnăutul Kiriac se apropie, cu butoiaşul de vin. Slujitorii schimbă vinul în pocale. Servitorul credincios al Banului îi face semn că omul aşteptat a sosit. Intră RADU BUZESCU.)

RADU: Sară bună, la cinstitele feţe. Eu „trecui dealul jumătate, căzu potcoavele toate" şi-ntîrziai la cină... *(Către o frumoasă slujnică ţigancă ce-i aduce o tipsie cu fripturi.)* Venişi să-mi atîrni lingurile de gît?...

ŢIGANCA *(cu intenţie)*: Ţi le-aş atîrna eu, boierule, dar mă bate bărbatul...

(Radu Buzescu preia tipsia şi un pocal cu vin de Hios şi se pune pe ospătat, nu mai înainte de a fi mîngîiat din ochi formele slujnicei care ieşea, măgulită dar şi ruşinată de rîsetele boierilor. Buzescu schimbă o privire cu gazda, făcîndu-i semn că „totul e în regulă". Trage o duşcă din cupa de vin grecesc şi se strîmbă.)

RADU: Ce-i poşirca asta zaharisită? Hei, Rado, n-aveţi un clondir de Drăgăşani cinstit în casa asta?... Ce faci, postelniceaso?

www.dacoromanica.ro

(Doamna Stanca izbucneşte în rîs, ia din mîna ţigăncii carafa de vin şi-l serveşte dînsa.)

STANCA *(în şoaptă)*: Ce mai face prietenul domniei tale, bănişorul Mihai cel viteaz?

RADU *(o priveşte, bănuitor, în ochi)*: Mi-a făgăduit, că, dacă scapă de ocnă, se duce la mănăstire.

STANCA: Trage la călugăriţe?

(Leca a auzit discuţia dintre Radu şi Stanca şi a rîs cu poftă de gluma postelnicesei.)

Printr-un artificiu scenic similar, schimbarea locului acţiunii e marcată cu cîteva elemente de decor.

În Mănăstirea Cozia, ctitoria lui Mircea cel Bătrîn de pe malul Oltului, măicuţele trec spre vecernie, chemate de bătăile de toacă. În „biserică", unde „butucul" redevine un fel de altar-iconostas cu icoana Maicii Domnului, în picioare, MAICA TUDORA vorbeşte încet cu un bărbat, îngenuncheat la poalele tîrsînei sale.

TUDORA: Eu, fiul meu drag, vieţuit-am viaţa acestei lumi deşarte şi am petrecut lumeşte destul în tot chipul în viaţa mea, înainte de a ajunge paznic la duhul răposatului Mircea Voievod, strămoşul neamului vostru, aici la Cozia.

(Călătorul îngenuncheat ridică fruntea, intrigat de ultimele cuvinte ale stareţei. Este MIHAI. Privirile mamei sale se aţintesc cu drag asupra bănişorului fugar. În ochii bătrînei, o femeie care a fost cîndva foarte frumoasă, joacă o lumină de şagă ce ascunde ceva mai mult decît vorbele spuse.)

TUDORA: Da, ai auzit bine, Mihai. Al neamului vostru. Al tău şi al slăvitului tău părinte.

MIHAI: Bine, mamă, dar tata n-a fost...

TUDORA *(punîndu-i degetul pe buze)*: Să ieşim, fiule. Zidurile acestui sfînt locaş nu au urechi pentru asemenea spovedanii, bune doar pentru florile poienilor şi apele Oltului...

www.dacoromanica.ro

(E cald. El şi-a scos bundiţa de lînă de capră şi a rămas numai în cioarecii olteneşti cu găitane şi cămaşa albă de in, deschisă la gît. Mihai aşteaptă vorba mamei. Un dangăt uşor de clopot sparge liniştea. Ei păşesc încet, îndreptîndu-se spre alt colţ al scenei. Mama vorbeşte, într-un tîrziu, mărturisindu-şi „păcatul" cu o mîndrie aproape mişcătoare.)

TUDORA: Tu, Mihai mamă, nu eşti feciorul negustorului de pe Ialomiţa... Pe umărul tău drept porţi însemnul de foc al inelului domnesc. Căci eşti fiul lui Pătraşcu, Vodă cel Bun şi eşti os de domn, din stirpea ctitorilor Ţării Româneşti... Pentru păcatul acesta mă aflu eu aici; căci ce mi-a fost drag pe lume s-a dus fără-ntoarcere... Da, da, şi mă tem, fiule, acum că şi Alexandru Vodă a cunoscut taina naşterii tale, dacă azi te urmăreşte cu urgie, ca Irod pe fiul nazarineanului.

MIHAI: Mamă, cum era tata?

TUDORA: Ca tine.

În odaia stareţei e o atmosferă caldă şi primitoare. Decorul realist nu este obligatoriu. Dacă regizorul se decide pentru unul ca acesta, va ţine seama de cîteva lucruri, de pildă: calitatea mobilierului şi micile obiecte preţioase ce împodobesc refugiul monahal al bogatei stăpîne de la gurile Ialomiţei glăsuiesc despre viaţa pe care a trăit-o şi despre gustul ei ales. Un „virginal", în colţul odăii (pe clapele căruia pianotează un început de melodie), covoarele scumpe de pe jos şi icoanele bătute-n metal preţios, completează interiorul „chiliei" sale. Mihai se uită pe fereastră, în grădina Mănăstirii, îmbrăcat de plecare, în timp ce Tudora termină de scris o scrisoare.

MIHAI: Mamă, şi de ce n-aş putea acuma să-mi cer dreptăţile mele de la domnie? Boierii noştri mi-au arătat prietenie. Iar norodul, doar o chemare aşteaptă ca să se ridice contra Răului...

TUDORA: Eşti neînvăţat, fiule. Ca floarea-n primăvara timpurie. Şi lesne te-ar răpune cele rele. Boierii sînt schimbători; iar norodul nu ştie ce vrea; decît „schimbarea

www.dacoromanica.ro

domnilor, bucuria nebunilor"... Tronul e o ispită de moarte pentru cine nu cunoaşte şi amarul şi zaharul stăpînului. Ai vreme 'nainte, să-ţi cumperi învăţătura de la mai-marii lumii acesteia, cu aurul şi cu sabia.

MIHAI *(rîde, apoi îşi sărută, protector, mama)*: Cu sabia mai înţeleg, mamă; oastea e meseria mea. Dar aur de, unde-om lua, maică stareţă? Ieşim, amîndoi, în haiducie? Iar „mai-marii lumii acesteia" cum vrei să-l primească pe-un fugar osîndit la moarte-n ţara lui?

TUDORA: Vezi, fiule, vorba asta, taică-tu vitreg, negustorul n-ar fi spus-o niciodată... Fecior de împărat, învaţă de la negustori că tăcerea e de aur; iar de la dragomani că limba poate fi mai ascuţită decît sabia!

MIHAI *(acelaşi joc)*: N-am ştiut că avem şi dragomani în familie.

TUDORA: Puţine ai ştiut, fiul meu şi multe vei afla. Acum, taci şi-ascultă, copil nesăbuit. De la Pătraşcu cel Bun ai moştenit darul armelor şi sîngele fierbinte. Asta-i boală fără leac. De la negustor, iată ce-ai moştenit. *(Scoate o pungă de piele de căprioară, dintr-un sertar ascuns al sipetului, şi i-o strînge în palmă.)* Şi să te rogi pentru el, carele te-a iubit fără să se fi îndoit vreodată, pînă la moarte, de credinţa doamnei sale. Căci a murit tînăr, Dumnezeu să-l ierte...

MIHAI *(răstoarnă-n palmă conţinutul preţios)*: Olmazuri! Cu asta pot cumpăra o împărăţie... Maică, maică!

TUDORA: E un timp al agoniselii, Mihai şi alt timp al risipei. Să nu te pripeşti la risipă, căci n-ai învăţat încă să agoniseşti. Iar cînd vei şti de la mai-marii lumii că ţi-a venit vremea, să te duci cu această epistolă la fratele meu, Iani Cantacuzenul, care este vel-dragoman la Constantinopole, iar ce ţi-a spune el, aceea să faci! Şi-acum găteşte-te de drum peste munte, că mi se bate ochiul stîng şi ăsta-i semn de primejdie.

www.dacoromanica.ro

Acum spectacolul își schimbă stilul voit „paseist" într-un intermezzo de dezbatere liberă actuală, între „actori" (însă cu o ilustrație muzicală, cinematografică și coregrafică foarte ritmată) destinat să explice saltul peste unele evenimente, cunoscute din cartea de istorie a fiecăruia. În centrul scenei doi interpreți joacă cărți pe o tobă, în timp ce alții participă la „joc", precum se va vedea.

PRIMUL JUCĂTOR: Spectacolul nostru de aseară nu cred că a rezolvat vreuna din problemele reale ale personalității eroului nostru.

AL DOILEA JUCĂTOR: N-a fost decît prologul. Introducerea.

PRIMUL JUCĂTOR: Cam lungă. Dar, mă rog, cu un asemenea subiect, dacă ar fi vrut, Shakespeare ar fi scris o întreagă epopee dramatică. În definitiv, Mihai Viteazul a fost contemporan cu el și dacă regina Angliei ar fi avut curiozitatea să-l cunoască pe eroul nostru...

AL DOILEA JUCĂTOR: Și plăcerea, plăcerea, seniore...

PRIMUL JUCĂTOR: Mă rog, nici chiar așa; Elizabeth I, regina lui Shakespeare, a avut plăcerea de a-l trimite la eșafod pe iubitul ei, lordul Essex, exact în anul în care, tot din simpatie regală, Rudolf al II-lea a prezidat la uciderea eroului nostru. Așa e cu împărații ăștia. Slujba-i slujbă... Crezi că Irod-împărat n-a fost, poate și el, un rege simpatic? Crezi că i-a omorît pe toți copiii aceia fără un motiv, cum să-i spun, *politic*?... Era în joc tronul lui... Asta-i chestie foarte serioasă, scaunul, aș zice chiar eternă, dacă *eternitatea* n-ar fi ea însăși o problemă, cum să-i zic... personală.

AL DOILEA JUCĂTOR: A cui?

PRIMUL JUCĂTOR: A lui Dumnezeu.

AL DOILEA JUCĂTOR: Dumnezeu n-are probleme personale. A avut una singură și a rezolvat-o în șapte zile. O problemă de creație.

www.dacoromanica.ro

PRIMUL JUCĂTOR: Aşa zic istoricii lui. De fapt numai a enunţat-o. Pînă la urmă a scris o piesă proastă pe care, de 7000 de ani, fiecare o joacă după capul lui.

AL DOILEA JUCĂTOR: À propos. Ce facem cu piesa noastră? Ar trebui să lămurim o mulţime de lucruri şi nu găsesc o soluţie mai... teatrală. Prea multe personalităţi celebre în jocul eroului nostru. Prea multe cărţi de jucat.

PRIMUL JUCĂTOR: Depinde de jucător. Cum le joacă. Sau cum le mănuieşte.

AL DOILEA JUCĂTOR: Am o idee.

PRIMUL JUCĂTOR: Ştiu. A fost a mea.

AMÎNDOI: Cu cărţile pe masă!...

PRIMUL JUCĂTOR *(emfatic)*: Lumea e o masă de joc.

AL DOILEA JUCĂTOR *(aparte)*: „Lumea e o scenă"... Shakespeare.

PRIMUL JUCĂTOR: Ce îşi dorea jucătorul nostru? Să domnească! Îşi căuta combinaţia pentru o chintă regală.

AL DOILEA JUCĂTOR: Îmi place metafora. Dar cu cine avea să joace El?

PRIMUL JUCĂTOR: Foarte simplu. Cu *soarta* lui. O soartă, trebuie să recunoaştem, cam vitregă.

AL DOILEA JUCĂTOR: Admirabil, admirabil! Soarta vitregă deschide jocul, cu o carte tare. Trage!

PRIMUL JUCĂTOR *(se scoală în picioare)*: Trei rigi şi o pereche de valeţi! Care e miza?

AL DOILEA JUCĂTOR *(idem şi dezvăluie capul statuar)*: Capul. Capul lui Mihai Viteazul.

(Muzica precipită mişcarea scenică ce va urma, prin ritmuri şi sunete adecvate.)

Scena se preschimbă într-o schiţă de hartă a Europei timpului, marcată de steagurile şi stemele principilor ei, care apar în efigia celor trei „rigi", pe suprafaţa unor panouri — cărţi-de-joc ce se ridică, pe rînd, la un semn al PRIMULUI JUCĂTOR. Fiecare dintre aceste panouri e păzit de cîţiva „cavaleri"

www.dacoromanica.ro

din tagma respectivă, cu rolurile lor din istorie. Se remarcă (grupat) Regele Rudolf al II-lea păzit de generalul Basta, Malaspina etc.; Sultanul Murad al III-lea păzit de Sinan Paşa şi alţi turci; craiul Sigismund-Vasa al Poloniei de şleahta lui; iar cei doi „valeţi" sînt Ieremia Movilă şi Sigismund Bathory. Românii (munteni, moldoveni şi ardeleni, inclusiv secuii) au simple steaguri.

Deplasarea grupurilor în scenă împrumută rigiditatea „irozilor". Diferenţierea lor vizuală se va realiza prin steagurile oştirilor în mişcare; steagul galben-*auriu cu stema valahă, corbul cu crucea în cioc pentru munteni; steagul* roşu *cu bourul pentru moldoveni; scuturi şi steaguri* albastre, *în centru cu stema albă în opt colţuri pentru ardeleni, şi steagul verde al Profetului, cu semiluna, pentru otomani. Pentru imperiali, steagul negru cu vulturul german de argint şi pentru poloni, steagul alb cu stema roşie a regelui Sigismund-Vasa. Nobilii maghiari apar cu flamuri purtînd blazoane de familie, pe altă culoare, spre a nu se confunda cu roşul, galbenul şi albastrul poporului român.*

Atenţia principală va cădea pe „cei trei regi", începînd cu Sultanul.

CORUL:

„Trei crai de la răsărit
Spre Stea au călătorit
Şi-au mers după cum citim,
Pînă la Ierusalim"...

AL DOILEA JUCĂTOR *(arătînd Capul)*: Scăpat de la Craiova, unde Alexandru cel Rău pusese preţ pe capul lui, fiul din flori a lui Pătraşcu cel Bun, ajuns la Stambul, dat-a 100 000 de galbeni lui Sinan Paşa, aşijderi şi altor viziri, a promis că va ajutora oştirea otomană care cucerea Europa, şi astfel, în toamna anului 1593, Mihai a fost pus domnitor, cu ceremonii măreţe, de către însuşi sultanul Murad al III-lea.

www.dacoromanica.ro

PRIMUL JUCĂTOR: Cartea principală în jocul soartei sale a fost, prin urmare, Sultanul. *(Panoul — carte-de-joc indică primul rigă.)* Imperiul turcesc se întindea din Asia Mică şi Africa, pînă la porţile Vienei. Jumătate din Ungaria era un paşalîc turcesc, pînă la Oradea, de unde începea Principatul autonom al Transilvaniei, mădular din vechea Dacie ferice, dar tributar şi el Porţii Otomane. De la Dunăre, Imperiul Otoman urca pe malul mării prin Crimeia tătărască, pînă da-n regatul crailor poloni, fiindcă Rusia era încă departe, la Moscova. Principalul furnizor în alimente şi bani al Imperiului, Ţările române, n-au ajuns niciodată paşalîc, dar îşi plăteau din greu dreptul de a se conduce singure. Turcii obişnuiau să-şi respecte cuvîntul dat... cu mici excepţii.

Mişcarea panourilor şi proiectorul care le pune în lumină ilustrează explicaţia JUCĂTORULUI. Acum lumina cade pe riga Rudolf. Alături, generalul Basta este un Don Quijote sinistru.

PRIMUL JUCĂTOR: Iată-l pe regele apusean. Imperiul Habsburgic cuprindea Europa, din Franţa şi pînă la Oradea, ocupînd cealaltă jumătate din Ungaria, ţara cehilor şi slovacilor. El „proteja" Transilvania ca să nu cadă în ghearele trufaşilor nobili maghiari, care visau la Ungaria Mare; o protejau după dreptul leului. Rudolf al II-lea avea o curte la Praga şi alta la Viena. Habsburgii, împiedicaţi în expansiunea lor spre vest de Franţa şi spre răsărit de Polonia filoturcă, îşi îndreaptă privirile spre sud-est, spre fostul regat al Daciei, unde veneau însă în conflict cu turcii. De aceea ei fac planul unei coaliţii occidentale antiotomane, sub pulpana Suveranului Pontif, purtînd numele de „Liga Creştină". Ţările române erau socotite, pe bună dreptate, victime, vreau să spun partenere, foarte preţioase, în

www.dacoromanica.ro

jocul acesta. Pe lîngă Rudolf îi veţi remarca desigur pe diplomatul iezuit Malaspina şi pe generalul Basta încărcat de decoraţii.

(Lumina evidenţiază acuma grupul rigăi polon, cu alţi doi „pani", purtînd coifuri pompoase, şi cu un boier moldovean.)

PRIMUL JUCĂTOR: Polonia, la rîndul ei, îndeosebi după înfăptuirea statului feudal polono-lituanian, urmăreşte aceeaşi politică expansionistă, atît spre Rusia lui Boris Godunov — ajungînd într-o zi pînă la Moscova, — cît şi spre Ţările române, plănuind stabilirea la Dunăre a liniei de hotar dintre posesiunile polone şi Imperiul Otoman; adică visau şi ei să acapareze fosta Dacie. Boierul acela grăsan este trădătorul Movilă, pe care Craiul îi va scoate din mînecă de cîte ori va voi să ocupe Moldova sub pretextul puterii legitime. Acesta e unul dintre valeţi.

(Ieremia Movilă, purtînd un mic panou de „valet", se uită la Rigă obsecvios şi-i face o reverenţă, la îndemnul dispreţuitor al „panului" polon.)

PRIMUL JUCĂTOR *(rîde ironic)*: Domnul Movilă aşteaptă ceva pentru că, mai jos, acolo, la Iaşi, domneşte un protejat al familiei Bathory, Ştefan Răzvan, — desigur, de acord cu polonii. *(Proiectorul luminează scena de la Iaşi, unde Ştefan Răzvan ţine steagul roşu cu bour.)* Ştiţi care!? Răzvan haiducul literat, ţiganul-erou din piesa cu Vidra! Dar asta e altă legendă istorică. Să trecem, deci. Vreau să zic, să trecem munţii, în Transilvania. Timpul e scurt şi situaţia e mai complicată acolo, din cauza altui valet, fantele Sigismund Bathory.

Lumina scenică se opreşte un minut asupra grupului din Transilvania, în care se află o serie de personaje din preajma verilor Bathory, ce vor juca un rol individual în scena care urmează. Panoul lor de „valet" are două capete, cîte unul pentru Sigismund şi Andrei Bathory.

www.dacoromanica.ro

AL DOILEA JUCĂTOR: Stai puțin. Ai uitat tocmai poanta jocului nostru. Acolo.

Acolo, în extremul nord-vest al hărții, apare, ca un manechin bogat împodobit și fardat, Regina ELIZABETH a Angliei, purtînd într-o mînă sceptrul și în alta un craniu de aur. Alături de dînsa, Hamlet, luîndu-i craniul din palmă, va fi interpretat de AL DOILEA JUCĂTOR. Mai tîrziu, Regina își scoate rochia și rămasă într-un „tutu" de balerină, va fi COLOMBINA.

PRIMUL JUCĂTOR: Acolo este nefericitul prinț al Danemarcii trimis de soarta lui vitregă în Anglia Reginei mărilor, Elizabeth R. Problema lui este universală.

HAMLET: „Aceasta e întrebarea: a fi sau a nu fi.
Oare-i mai nobil, mai cinstit,
să suferi în tăcere loviturile
nedrepte ale ursitei rele, sau
apucînd o armă, tu să curmi
al restriștilor noian?... De
n-ar fi somnul morții, cine-ar
mai sta să rabde, biciul și
disprețul celor mari, fărădelegea și
poverile durerii; de n-ar fi
groaza tainei ce urmează și-acel
hotar necunoscut, de unde nu-i
călător să se fi întors vreodată..."

PRIMUL JUCĂTOR: Iată-ntrebarea. *(Arată spre Mihai.)*

Atenția spectatorului trebuie să se concentreze acuma asupra grupului muntenesc, din jurul lui Mihai-Vodă. Cercul său este larg în jurul tronului care e instalat în locul „Capului" cunoscut. Recunoaștem, printre sfetnicii săi, două grupuri de boieri, diferențiați prin vîrsta lor. Boierii tineri, în frunte cu BUZEȘTII, sînt partizanii politicii sale ferme; ceilalți, conservatorii și intriganții, sînt pentru c o n c e s i i către dominatorul străin, turc sau polon.

www.dacoromanica.ro

MIHAI: A venit vremea ca principele Țării Românești să vă întrebe: a fi sau nu mai bine de noi, să suferim mai departe rușinea robiei nelegiuite sau, apucînd armele, să-i punem capăt?

LECA: Măria-ta, care robie? Și care arme? Ești voievod legiuit, înscăunat de Sultan. Ce-ai plătit, ai primit. Dacă le mai ești datornic cu ceva turcilor, plătește-ți datoria și cinste vei avea. Noi vrem pace; cu armele, în țara asta, numai paguba și pustia s-a ales de curțile boierești. Plătește-ți pacea și onoarea, iar dacă ți-a ajuns sacul la fund, cere, stoarce și vei găsi.

MIHAI: Țara a fost stoarsă de vechea domnie. Acum au copleșit-o stelnițele și lipitorile străine. Cu cît veți îndura mai mult, cu atît mai mulți vor veni și mai multe vor cere: aur, vite, grîne, nutreț și oști. Sultanul se va bate cu Împăratul, și de război nu veți scăpa. Și cine va plăti oalele sparte? Eu? Nu! Voi! Trăiți ca iepurii, pe moșiile voastre pustiite și sărăcite. Doamnele voastre se poartă-n haine vechi, ca slujnicele părinților lor. Oh! aș fi vrut să am o curte de oameni mîndri și bogați, ca seimul lui Sigismund-Vasa, polonul, și ca dieta lui Rudolf; iar voi, voi vă mîncați de sub unghii, ca să vă plătiți pacea și rușinea și robia la turci...

STROE BUZESCU: Tributul și obligațiile au crescut de zece ori în zece ani. Tratatul vechi îi oprește pe otomani să stăpînească moșii sau case, ori să-și facă geamii pe pămîntul nostru...

RADU: Și ei l-au călcat, cu miile.

PREDA: Ne-au luat cu japca sate și conace de la neamurile noastre și le-au vîndut pe nimic la cămătarii greci. Se înstrăinează țara!

MIHALCEA: Singuri, cu sabia goală-n mînă, tot nu ne-o putem lua îndărăt. Rudolf ne-a trimis răspuns că Sigismund Bathory ar fi bucuros de-o solie a Măriei-tale.

www.dacoromanica.ro

MIHAI: Crezut-ai, boier Leca, că voiam să-ncalec şi să te iau cu mine, la rezbel, pe nepusă masă?

LECA: Păi... Mă-ntrebam şi eu...

MIHAI: Un negustor m-a învăţat să nu mă pripesc a porni încotrova, mai 'nainte de a şti ce dobîndesc din acea parte şi dacă „daraua nu-i mai mare decît ocaua"...

LECA: Aşa mai vin de-acasă...

MIHAI: Şi să nu ştie stînga ce face dreapta... E limpede?

MIHALCEA: Bathory joacă şi el jocul ăsta.

MIHAI *(serios)*: Ne trebuie una sau mai multe alianţe puternice. Le vom da toate garanţiile. M-am aliat cu Liga Creştină din propria mea voinţă.

Din acest moment, grupul lui Mihai rămîne în întuneric, în aşteptare, iar solia lui pleacă la Sigismund Bathory. Ajunsă acolo, face numai pantomima închinării steagului, apoi boierii intră-n dansul Curţii, fiindcă au picat tocmai la nuntă, unde COLOMBINA joacă rolul miresei ca în Commedia dell' Arte *şi cochetează cu generalul Basta.*

HAMLET: Trebuie să spun că Sigismund Bathory, ca şi vărul său, Cardinalul, au probleme de familie care seamănă întrucîtva cu ale familiei mele. Însuşi Sigismund are ceva comun cu unchiul meu Claudius, soţul mamei mele. La fel de fanfaron şi intrigant şi la fel de laş, la fel de orgolios, şi de nestatornic şi la fel de gelos pe gloria celor mai buni decît el. La ceasul acesta aici, la Alba-Iulia, prinţul Transilvaniei îşi serbează nunta, cu o rudă de-a împăratului Rudolf, din a cărui Ligă s-a decis să facă parte, fără să ceară voie Sultanului, pentru că grofii unguri vor să-l folosească, acuma, ca un instrument în jocul lor personal de-a suveranitatea Ungariei mari, joc perfid în care, mizînd pe drepturile străbune ale pămîntenilor români un „as" ca Mihai Viteazul putea fi atras şi păcălit. De aceea, la 20 mai 1595 se putea încheia tratatul de ali-

www.dacoromanica.ro

anţă cu Mihai, contra Imperiului otoman. Măcar, de ochii lumii creştine.

Scena e pregătită pentru a sugera lupta de la Călugăreni din 13—23 august 1595, şi suita altor bătălii cu turcii, la care participă, sub comanda lui Mihai, trupele sale, haiducii lui Novac şi unităţi transilvane, cu Kiraly secuiul. Boierii coboară de la Alba Iulia, şi se aşază, ceremonios, la „masa căpitanilor". Se deschide cu un tablou de tabără în aşteptare, la lumina unor facle, unde Mihai, alături de FRAŢII BUZEŞTI şi alţii, cinează sobru. Paharnicul TURTUREA toarnă vinul într-o cupă, gustă din ea, apoi o întinde Domnului. Lupta va începe la răsăritul soarelui.

Pe melodia cunoscută, a „legendei" lui Bolintineanu, CORUL comentează.

CORUL: „Ca un glob de aur luna strălucea
Şi pe-o vale verde oştile dormea;
Dar pe-un vîrf de munte stă Mihai la masă
Şi pe dalba-i mînă fruntea lui se lasă;
Stă în capul mesei, între căpitani,
Şi recheamă dulce tinerii săi ani.
Viaţa noastră trece ca suava rouă
Cînd speranţa dulce ne surîde nouă.
Astfel astă dată viaţa lor curgea;
Cugetele triste nu-i mai tulbura;
Luna varsă raze dulci şi argintoase,
Austrul le suflă coamele pletoase;
Căpitanii toarnă prin pahare vin
Şi în sănătatea lui Mihai, închin..."

CĂPITANII: Viaţă lungă!... *(Urale.)* Viaţă...

MIHAI *(cîntă, acompaniindu-se cu un instrument de coarde)*:
„Nu vă urez viaţă, căpitanii mei!
Moarte, sau izbîndă, iată ce vă cei!
Ce e viaţa noastră în sclavie oare?
Noapte fără stele, ziuă fără soare.

www.dacoromanica.ro

Cei ce rabdă jugul şi-a trăi mai vor,
Merită să-l poarte, spre ruşinea lor!
Sufletul lor nu e mai presus de fierul
Ce le-ncinge braţul, iau de martor cerul!
Dar românul nu vrea cîmpuri fără flori,
Zile lungi şi triste fără sărbători.
Astfel e vulturul ce pe piscuri zboară:
Aripile taie-i şi va vrea să moară!
Astfel e românul şi român sînt eu
Şi sub jugul barbar nu plec capul meu".

CĂPITANII: Jurăm! jurăm! jurăm! Patria, sau moartea!

Un răpăit de tobe şi un sunet lung de trîmbiţă, ca un cocoş cu glas de aramă, vesteşte răsăritul soarelui. La orizont apare o lumină roş-aurie, cu un bubuit de tun solitar. Semnalul.

Un crainic intră în scenă şi raportează.

CRAINICUL: Oştile stau faţă-n faţă!

Se aud strigătele de luptă ale românilor: „Isus! Isus!"... şi ale turcilor: „Allah! Allah! hu!..." cu ecou prelungit.

Mihai, îmbrăcat ca în iconografia rămasă celebră, ridică steagul de luptă şi iese, urmat de căpitanii săi. Bătălia simulată începe, marcată prin zgomote, mişcări de grupe, tropote de cai, strigăte de moarte, înaintări şi replici. Turcii avansează strigînd: „Sinan! Sinan!"... iar românii replică: „Mihai! Mihai!". La un moment dat, turcii invadează scena. Atunci apare Mihai, cu pieptar de zale, cu chipul şiroind de sudoare şi de sînge, cu sabia şi cu lancea steagului său.

MIHAI: La pod! La pod! La steagul Profetului!

(Ostaşii, cu steaguri, îl urmează, prin larmă.)

*

Un paşă rănit a căzut şi e părăsit lîngă o roată de căruţă. Intră în scenă un grup de patru robi ţigani în frunte cu TANDALER, îmbrăcat cu arme de pricopseală (armata lui Falstaff). Unul dintre-ai săi dă să ia turcului punga de la brîu şi inelul de pe deget. Tandaler îl înţeapă-n spate cu suliţa.

www.dacoromanica.ro

TANDALER: Ce faci, bre Cîrlig? Uiţi că eu sînt leul vostru, tata şi mama voastră? Mozoc, Parpanghel, Burtă, cine-i leul vostru?

CÎRLIG: Tu, Tandaler; tu eşti, mînca-te-aşi; da nu mă-nţepa că-s gîdilos.

TANDALER: De-aia ne-a slobozit boierul nostru, să ieşim la ciordeală, sau la mardeală? *(Se-apleacă şi vrea să ia punga turcului, înlăturîndu-l pe Cîrlig, dar jefuindu-l vede că turcul e de rang mare.)* Staţi fraţilor, că hăsta-i boier turcesc! Dacă-l luăm prins, ni-l răscumpără Sultanul cu o biserică de caş.

CÎRLIG: Nu lăsa cioara din mînă pă-caşul...

TANDALER: Cioară eşti tu! Feri în lături, dacă vrai să mai mănînci caş cu mămăligă pă şatră. Feri, dar-ar benga-n tine de ciurar!

CÎRLIG: Geaba ai fi tu leu-bulibaşa, da' n-ai minte nici cît e-n ciurul meu... Păi, cum s-ajungem noi la Sultan? mai bine-l vindem lui Vodă! Ce spui, Burtă?

BURTĂ: Eu nu pociu nice ca cum a crede. Cine-auzi, sau vazù vreodată un Vodă cumparînd un boier de la lingurari, fie el şi boier turcesc? Luaţi bine seama ca nu cumva dracu să vă-ngîne; că v-aţi mîncat biserica!

(Turcul geme şi dă să se ridice. Un alt turc se-apropie de el, să-l ajute. Ţiganii fug. Turcii ies. Ţiganii se-ntorc de-a-ndaratelea, împinşi din urmă de un ostaş ardelean.)

OSTAŞUL: Unde fugiţi, măi, frache?

TANDALER *(comandă fanfaron)*: La pod!... la bătălie!...

OSTAŞUL: Mintenaş, da' podul Neajlovului este în cea parte, pe ghincolo.

TANDALER: Că bine zici, fratele meu. Ne-a luat dracu minţile. Că prinserăm un barosan de sultan să-l dăm plocon lui Vodă şi-a venit un drac de-a lu Allah şi-l făcu scăpat.

www.dacoromanica.ro

OSTAŞUL: Unde e? De ce nu l-aţi omorît?

TANDALER: Păi, ei erau doi şi noi eram singuri... A fugit, dă frică, păgînul. După el! La pod!!

Mihai trece iarăşi, croindu-şi cale numai în cămaşă şi cu capul descoperit smulge o secure din mîna unui soldat şi-şi face uliţă prin oastea invadatorilor, urmat de haiduci, apoi de ceilalţi, în timp ce lupta continuă în scenă, în planul al doilea.

Turcii retrăgîndu-se strigă: „Aman! aman!"

CORUL HAIDUCILOR *(care intră în scenă, biruitori)*:

„Foaie verde maghiran
M-a făcut muica oltean
Am căciulă de-astragan
Şi haină cu găitan
Puişor de craiovean
Şi neam de mehedinţean
Nu mi-e frică de Sultan.
Nu mi-e frică nici de dracu
Că sînt Gruia lui Novacu".

(MIHAI reapare în scenă, avînd în spate pe paharnicul TURTUREA şi pe unul din BUZEŞTI legat la cap cu o năframă neagră fiindcă şi-a pierdut un ochi în bătălie.)

MIHAI: Am învins! *(Urale.)* Unul contra zece. De la Ştefan cel Mare, românii nu le-au mai dat o asemenea bătaie cotropitorilor. Ţara e slobodă. Oltenii şi muntenii şi ardelenii şi haiducii lui Baba Novac, s-au bătut ca leii... Dar şi-ai noştri, am rămas unul din zece...

NOVAC: De ce n-au venit oştile leite-n zale ale lui Rudolf? Unde e Sigismund? Ce face?

KIRALY: Face nuntă. *(Rîsete.)* Are să se bucure de victoria Măriei-tale, ca de propria lui victorie... E mîndru de tine. *(Mihai tace, plin de obidă.)*

BUZESCU: Acum ce facem, Măria-ta?

MIHAI: O bătălie cîştigată nu-i un război cîştigat. Ne retragem.

www.dacoromanica.ro

BUZESCU: Şi turcii?

MIHAI: Vor înainta. Ei au de unde şi au cu ce continua acest război. Urcăm la munte, şi după ce Liga ne va da banii şi oştile făgăduite, ne vom întoarce, ca vîntul şi nu ne vom mai opri pînă la Stambul.

MIHALCEA: Dar imperialii au fost bătuţi, săptămîna trecută, de turci şi de tătari, chiar la porţile Imperiului.

MIHAI: Tot răul spre bine. Rudolf va pricepe că fără noi nu se mai poate. Noi am dovedit că Sultanul poate fi biruit.

LECA: Eu nu prea pricep ce fel de izbîndă a mai fost şi asta. Turcii ne vor trece acuma moşiile prin foc şi sabie. E mai rău ca înainte. Ţară fără lege, fără stăpîn.

(Apare DOAMNA STANCA cu mica ei suită şi cu un copil.)

STANCA: Noi ce facem, acum, Mihai? Nu ţi-a fost bine, ca domn al Ţării Româneşti? Acum, în pribegie, are să ne fie mai bine? Se pustieşte ţara. Războiul ăsta mie nu-mi mai place. Încearcă să te-mpaci cu Sultanul. El e cel mai tare. Pe ce te bizui?

MIHAI *(către tovarăşii săi)*: Pe ei, pe spada asta şi pe *soarta* mea.

STANCA: Cît ai să te retragi? Ţara e mică şi singură.

MIHAI: Ţara e mare... E una-n trei ţări şi vor fi trei în una singură.

STANCA: Vorbe de clacă! Iar eu ce fac? Unde să mă duc?

MIHAI: Du-te la mînăstire.

În sunetele tobei şi fanfarelor, toţi cei prezenţi în scenă, cu steagurile lor: munteni, moldoveni, ardeleni şi poloni, apoi Sigismund Bathory îmbrăcat în armură, fac o mişcare lungă, din defilarea căreia va reieşi că Ieremia Movilă, cu ajutorul polonilor şi turcilor, coboară la Bucureşti, apoi se retrage urmărit de Răzvan; pe urmă şi turcii părăsesc scena, revenind totul ca la început, cu fiecare grup la locul său. Întreaga mişcare s-a făcut pe cîntecul CORULUI.

www.dacoromanica.ro

CORUL SOLDAŢILOR:

„Spuie rîul cel oltean,
Spuie vadul dunărean
Şi codrul călugărean,
Cîte lupte au privit
Cîte oşti au mîntuit,
Cîte oase au nălbit...
Ca nisipul de pe vad
Ca gemetele din iad!"...

Principalii interpreţi ai evenimentelor istorice consemnate în piesă se adună în centrul scenei, în jurul Capului. Ei îşi scot peruca sau mantia şi depun alături de ei, o parte din recuzita ce-i caracterizează: steaguri, arme etc. Fac această „demitizare" la vedere, pe măsura necesităţilor rolului fiecăruia. Aşa cum stau acuma, în cerc, dau impresia că se află într-o pauză a spectacolului lor de „teatru în teatru". Un chelner, cu o masă rulantă, distribuie răcoritoare.

MIHAI *(actorul)*: Dificultatea acestui rol începe abia acuma, pentru că, ori mergem cu el la fiecare bătălie şi-atunci intrăm într-un spectacol pentru care scena noastră nu-i destul de largă, iar rolul principal devine decorul şi mulţimea sau...

HAMLET *(actorul)*: E greu, oricum, fiindcă pentru rolul acesta scena este lumea întreagă. Ca să-l joci, trebuie să încetezi de a-l înţelege ca un „rol"; să-i înţelegi blestemul încercării eroului de a sparge acest cerc fatal în care e conştient că se mişcă, ca o veveriţă în cuşcă. Lumea lui era o temniţă... Pune-te în locul meu.

BUZESCU *(îşi scoate bandajul de pe ochi)*: Problema ta principală sîntem noi, boierii. Am plecat împreună la drum. Noi vrem să fim stăpîni pe averile noastre şi pe privilegiile castei noastre şi să le sporim, fără prea multe riscuri.

www.dacoromanica.ro

UDREA: E o alianță, în felul ei, poate mai bună decît aceea cu Bathory, dar, numai o alianță.

TURTUREA: Mai e și poporul, Țara. Eu l-am însoțit, de la Craiova, fiindcă am crezut în misiunea lui, de dreptate, de libertate.

HAMLET: Să nu uităm că o Țară, un popor cu o conștiință națională, este o noțiune care nu s-a ivit în Europa decît mult mai tîrziu. Dorul de libertate, de dreptate, al celor asupriți, al clasei de jos, e altceva, e ceva etern.

NOVAC *(mîncînd un sandwich)*: Exponentul acestui dor, sîntem noi, haiducii. Acesta e rolul meu. Să nu le-amestecăm.

TURTUREA: Atunci, pentru ce îl urmați pe domnitor?

NOVAC: Așa. Că plătește bine. Că e băiat simpatic. Stă cu noi la masă. Cu domnia, haiducii n-au stat niciodată la masă. Minciuna sta cu regele la masă.

ȘTEFAN RĂZVAN: Atunci rolul meu trebuie scos mai în față. Eu, Ștefan Răzvan, fost-am rob pe moșie, am fost căpitan de haiduci și hatman de oaste și am ajuns domn al Moldovei.

STANCA: Pentru că ai sedus-o pe nepoata lui Moțoc, pe Vidra. Ea te-a împins la tron, din ambiție.

HAMLET: Ca lady Macbeth... Ea unde e? Unde e Vidra? Unde-i interpreta?

STANCA: Ar fi trebuit s-o joc eu, dar nu-mi place rolul. Nu-mi plac femeile care poruncesc bărbaților ce să facă. Cu Mihai e altceva. L-am iubit, l-am urmat, i-am făcut un copil. Am sentimente materne.

MIHAI: E ceva putred în Danemarca. *(Către Hamlet.)* Scuză-mă, pentru replică. Dar nu pricep. Boierii nu mă iubesc? Nici Stanca nu mă mai iubește?

STANCA: Ești soțul meu. Nu contează că m-ai înșelat cu hangița aia „Tudorițo-nene", și cu prințesa, cu ita-

www.dacoromanica.ro

lianca. Aşa e la război şi semeni cu măta. Eu nu-ţi cer decît să asiguri succesiunea la tron pentru fiul nostru şi dacă se poate, nu te-atinge de banii pe care i-am depus la bancă... adică la Mînăstire. I-am pus deoparte, ca să-ţi fac un monument frumos după moarte.

MIHAI *(rîde)*: Să fi sănătoasă, Doamnă. Banii aceia s-au dus pe gîrla Neajlovului, la Călugăreni.

STANCA *(rece)*: Atunci... atunci nu-ţi rămîne decît să-i pui la loc, de unde-oi şti. Războiul se face pentru prăzi, pentru bani, pentru moşii... Poate şi pentru glorie, dar eu nu sînt Vidra. Primul meu bărbat era bancher; eu nu m-aş fi încurcat cu un om de rînd *(se apropie de Mihai şi-l sărută pe obraz)*, stăpîne.

MIHAI: Mulţumesc. Asta clarifică niţel şi rolul meu. M-am ridicat deci contra domnitorului pus de turci, din sete de putere şi de domnie. Dar cu turcii-n spinare nu puteam avea nici domnia şi nici puterea dorită. Am trecut deci la luptă pentru libertate, pentru ţară. Asta au înţeles-o şi boierii şi ţara.

MIHALCEA: Unii dintre boieri. Alţii au înţeles altceva.

MIHAI: Ce?

MIHALCEA: Că te-ai folosit de dînşii, ca să devii singur stăpîn peste toţi, ca regii din apus. Şi fiindcă Ţara Românească e mică, pofta ce-ai poftit ar fi mult mai mare. De-asta unii te-au părăsit sau trebuie să te părăsească.

LECA: Eu, Leca Racotă, cred că-mi convine să joc un rol de trădător, fugind în tabăra moldovenilor, alături de baronii poloni, sau la turci. Un trădător care, dacă se-ntoarce roata, poate deveni un erou. E interesant. Poate că vrea şi Udrea.

UDREA: Eu aş vrea să fiu un personaj care e credincios celui ce stăpîneşte ţara prin graţia lui Dumnezeu şi

www.dacoromanica.ro

voința marilor puteri garante; pentru că averea mea e aici, în țară. Eu cu turcii nu mă pot împăca. De aceea Mihai ar trebui să se împace *el* cu turcii... ca să nu trecem noi la poloni, adică, la frații boieri moldoveni.

RĂZVAN: Atunci, cred că rolul meu crește în importanță, tocmai pe mișcarea contrarie. Eu am fost pus domn la Moldova de craiul polon. Problema libertății moldovenilor mei e alta. Ei trebuie să se unească cu frații munteni, contra stăpînirii turco-polone. Eu, dacă-mi dați voie, îi voi conduce pe moldoveni, la unirea cu Mihai-Vodă.

HAMLET: În istorie scrie că polonii te-au tras in țeapă pentru trădare, fiindcă ai încheiat un tratat secret cu Sigismund Bathory, recunoscîndu-l pe el rege al Daciei, adică și al Moldovei și Munteniei.

MIHALCEA: Este adevărat. Așa am iscălit și noi la Alba-Iulia, dar noi n-am luat-o în serios. Era înainte de bătălia decisivă de la Călugăreni. Și eu am semnat tratatul acela, de „vasalitate".

RĂZVAN: Și de ce l-aș fi luat tocmai eu în serios pe Sigismund? Am făcut-o, ca să-l pot ajuta pe Mihai, cu oaste românească, sub nasul celor trei crai. Nu i-am alungat eu pe turci din București? Am făcut-o pentru Dacia nouă, pentru unirea creștinilor români sub același steag, oricare ar fi fost regele ei: un ardelean, un muntean, sau un moldovean.

STANCA: Adică tu! Văd aici gheruțele nepoatei lui Moțoc. Se voia regină, lady Macbeth. Uite, de abia acuma începe să mă tenteze rolul Vidrei. *(Îl privește seducător.)*

RĂZVAN: Vidra a murit, la ora asta. Caută-ți altul.

MIHAI: Dacia nouă. Iată țelul. Dar cum? Încotro să-ndreptăm acțiunea?

www.dacoromanica.ro

TURTUREA: Fraţii noştri ardeleni gem în întunericul nedreptăţii. Sînt mulţi şi nu-s la prima răscoală. Ei plîng şi vorbesc şi cîntă, ca şi noi, aşteptînd un principe român care să-i scape din robia străină, cum ne-ai scăpat de turci, Măria-ta. *(Cîntă.)* „Munţii noştri aur poartă, Noi cerşim din poartă-n poartă"...

MIHAI: Asta e o replică frumoasă. Păstreaz-o pentru urmare. Dar ce facem cu Sigismund?

NOVAC: Mă duc eu acolo. O fugă de cal. Îl omor, îi iau banii şi-i împart la iobagi şi restul i-aduc aici, zău i-aduc, că ne trebuie pentru ţară, pentru Dacia.

SIGISMUND: Nu e nevoie. Eu abdic de bunăvoie.

MIHAI: Cum aşa? De ce?

SIGISMUND: M-am sfătuit aici, cu un grup de colegi, cu nobilii unguri. Hai, domnilor, explicaţi-vă planul. De fapt, n-aş avea chef să scot eu castanele fierbinţi din focul în care suflă dumnealor încă de cînd Principatul Transilvaniei s-a proclamat independent de Austroungaria.

MIHALCEA: Nobilii maghiari se răscoală contra Imperiului de Habsburg? Hei, Csaky şi Korniş, răspundeţi, frate!

CSAKY: Imperiul a fost bătut de turci; arhiducele Maximilian, fratele lui Rudolf abia a găsit un cal ca să scape din prinsoare. Era gata să dea un regat pentru un cal.

KORNIŞ: Iar Sigismund a fugit atît de repede de la Timişoara, că nu s-a mai putut opri pînă la Tokai, la el la vie. Bathoreştii-s toţi nişte cîini puturoşi.

MIHAI: Nu, Korniş, nu se poate, domnilor. Îl rog pe Sigismund să-şi joace rolul mai departe. Principele Transilvaniei poate conta pe noi în realizarea planului celor mari: alungarea turcilor din Europa.

SIGISMUND: Înfrîngerile mă deprimă. Vreau un concediu plătit. Mi l-au oferit polonii. Dar nu vreau să-l ofensez

www.dacoromanica.ro

pe Rudolf. Aşa că am acceptat oferta lui. Cedez principatul nostru lui Maximilian, iar frate-său împăratul îmi oferă, în schimb, două ducate liniştite într-altă ţară, plus o rentă viajeră. Vărul meu, cardinalul Andrei, mi-a scris că e o tranzacţie excelentă.

MIHAI: Dar unde este cardinalul Bathory? Unde-i popa?

ZAMOYSKI: Pe aici, pe la noi, la Cracovia, sau la Liov; discută cu cancelarul Zamoyski — adică, cu mine, — să-i împace pe unguri cu turcii şi cu polonii. Şi cu tătarii chemaţi de Movilă pentru ocuparea principatelor române.

MIHAI: Se pregăteşte deci unirea celor trei principate, sub steagul Profetului? Cardinalul a uitat că şeful Ligii este însuşi Papa?

ZAMOYSKI: Prinţul Andrei nu ţine prea mult la cariera bisericească. Iar papa e ocupat cu ereticii săi de la Roma. Inchiziţia nu mai pridideşte cu mulţimea rebelilor. Ieri, în Campo dei Fiori, l-au ars pe rug pe profesorul Giordano Bruno.

HAMLET: Gîndea prea mult; oamenii aceştia sînt primejdioşi.

MIHALCEA: Asta simplifică lucrurile. Sigismund nu mai vrea să fie regele Daciei sub sceptrul împăratului creştin; dar Andrei ar vrea să fie el, cu ajutorul turcilor. Noi ce facem?

UDREA: Cu cine mergem? Cu Împăratul sau cu Sultanul? Ordin, Măria-ta!

MIHAI *(încurcat)*: Nu mai ştiu... totul părea simplu, cum spune banul Mihalcea. Acum rolul meu se complică. Dacă rămîn vasalul principelui Transilvaniei, iar el se declară vasalul turcilor, mă întorc de unde am plecat, la Bănia Craiovei.

BUZESCU: E-adevărat şi nu e bine. Ar urma să te-ntorci în piaţa Băniei, iar Turturea să-ţi taie capul pe butuc.

www.dacoromanica.ro

TURTUREA: Nu-mi place rolul ăsta de călău. Am fost avansat „paharnic", omul său de credinţă.

HAMLET: Asta nu te împiedică să-i fii şi călăul, dacă aşa e piesa. Istoria e plină de regi otrăviţi de paharnicul lor, sau înjunghiaţi de fiul lor, Brutus.

UDREA *(către Sigismund)*: Ce faci, domnule? Sigismund! Albă, sau neagră?

SIGISMUND: Dar eu n-am cedat încă Principatul, vărului meu. Acolo guvernează Maximilian, cel puţin deocamdată. Poate că mă răzgîndesc iarăşi şi revin la Alba-Iulia. Măcar ca să-i fac în ciudă antipaticului ăsta de Basta, care dă şi el tîrcoale tronului, aşteptînd mila lui Rudolf.

BASTA: Rolul meu e foarte ingrat. În fond nu sînt decît un cavaler îndrăgostit de glorie; îmi place literatura şi politica şi chiar aştept o mare iubire, dar sînt prea trist de felul meu şi din cauza asta n-am succese, nici în amor şi nici în literatură. Asta m-a îmbolnăvit de ulcer şi m-a decis să-mi închiriez spada, în schimbul decoraţiilor de pe piept. Ele mă consolează. Mihai mă enervează fiindcă prea are succese în toate. Cunosc o prinţesă la Alba-Iulia care s-a îndrăgostit de el numai din auzite şi în aşteptarea lui refuză să-şi mai primească soţul în pat. Îl disprețuiesc. Adeseori natura, norocul şi nebunia laolaltă dau ambiţie de Principe unei inimi mici şi slabe, de bastard al unui precupeţ cu o rîndăşoaică.

MIHAI: Sînt fiul lui Pătraşcu cel Bun, sînt os de domn. Trebuie să mă tratezi după merit.

HAMLET: Dacă fiecare ar fi tratat după merit, cine-ar scăpa de stîlpul infamiei?

KIRALY: Pierdem timpul, cu filozofia, iar eu aştept să-mi vină rîndul, să-i tai capul lui Andrei Bathory după bătălia de la Şelimbăr. Altă dată să vă învăţaţi rolu-

www.dacoromanica.ro

rile mai bine. Toată lumea ştie că „turcul plăteşte". Deci, după Călugăreni şi celelalte bătălii cîştigate în Balcani, Mihai a făcut pace cu turcii, aceştia recunoscîndu-i independenţa dobîndită prin luptă, dreptul la tron, etcetera.

LECA: Adevărul e că turcii nu s-au împăcat cu armistiţiul acela şi m-au pus pe mine să-l omor pe furiş. Dar scena asta mi-aţi tăiat-o din text. Păcat. Puteam face un Iago memorabil. Acum i l-aţi dat lui Basta. O să vă pară rău. Dar, asta-i piesa.

KIRALY: Basta este instrumentul austriecilor, aşa cum Bathory este al nemeşilor maghiari, care au răpit drepturile noastre, ale secuilor şi bineînţeles toate drepturile românilor ardeleni, ce constituie majoritatea ţărănimii. Habsburgilor le convine nedreptatea şi neliniştea din principatul Transilvaniei.

MIHAI: *Divide et impera*. Nu, Malaspina?

MALASPINA: Aici greşiţi amîndoi. Victoriile lui Mihai nu ne-au lăsat indiferenţi. Lăsaţi-mă să joc scena din palatul lui Rudolf, unde eu şi Basta facem pentru el planul de creare a unui mare stat habsburgic, alcătuit din Ungaria, Transilvania, Moldova şi Ţara Românească. E o scenă-cheie.

MIHALCEA: Asta cînd s-a petrecut? După ce ai venit cu Pezzen la Tîrgovişte şi i-aţi recunoscut lui Mihai-Vodă domnia ereditară, de faţă cu noi?

BASTA: După, bineînţeles! Tocmai de-asta zic că mi-aţi dat un rol ingrat. Eu sînt, în fond, un cavaler, nu un iezuit ca Malaspina şi compania.

MALASPINA: Eşti Don Quijote. Ca vocaţie artistică, vreau să spun. Scena asta a fost scoasă, la repetiţie, din cauza ta. E demodată; deşi personajul este etern. *(Către boieri.)* Pînă la urmă, nici Mihai al vostru n-are să fie mai mult decît un „cavaler al tristei figuri",

www.dacoromanica.ro

dacă declarația de supunere către Imperiu, făcută de voi în mitropolie la Tîrgoviște, va fi sinceră. Citez: *„nos consiliarii et officiales Illustrissimi Michaelis Vaivodae Transalpinae, iuramus per Deum vivum quod ab hac hora Sacratissimo Romanorum Imperatori tota vita nostra fideles et obedientes erimus, amicis Suae Maiestatis amicis, inimicis inimici erimus"...** Prețul, un milion de mărci germane.

MIHAI *(jucînd)*: Dumnezeu mi-e martor că eu nu zăbovesc, ci sînt gata să-mi vărs sîngele pentru creștinătate.

MALASPINA *(sceptic)*: Amen... Oltean viclean. Sau Don Quijote...

MIHALCEA: Reluăm, atunci, scena, de acolo. Zamoyski!

ZAMOYSKI: Mihai a înțeles deci că trebuie să folosească situația creată, ca să unească cele trei țări românești, sub sceptrul lui. Încă din vara anului 1599, planul acesta al său era bănuit de riga Poloniei, care îi reproșa că vrea să reunifice Dacia și să domnească singur, ca un suveran absolut, să fie „împăratul românilor". Eu plec, deci, să iau măsurile impuse de împrejurări. Vii cu noi, Sigismund?

SIGISMUND: Vin și eu cu tine. Adică vin să abdic încă o dată, ca să dau dietei posibilitatea de a-l alege principe al Transilvaniei pe omul vostru, pe vărul Andrei; ca să scurtăm piesa.

MIHALCEA: Trebuie să-i comunic deci lui Rudolf, că în virtutea declarației comune de la Tîrgoviște, Mihai Vodă este silit de împrejurările politice să cucerească Transilvania și poate Moldova.

** N.A. (trad.): „noi, sfetnicii și bcierii prea-nălțatului Mihai Vcevodul transalpin jurăm pe viul Dumnezeu că din ceasul acesta vom fi toată viața supuși credincioși ai Sfîntului Imperiu Roman, prieteni ai prietenilor Maiestății sale și dușmani ai dușmanilor săi."*

www.dacoromanica.ro

MIHAI: Întîi să facem împrejurările şi pe urmă faci comunicatul... Gata, poftiţi, fiecare la locul său! *(Se întunecă. Proiectoarele se sting. Toţi îşi pun costumele şi ies din scenă.)* Haideţi, meşteri mari, calfe şi zidari. La lucru! Zidirea noastră fi-va cea dintîi unire politică a principatelor române. La lucru!...

(Iese.)

HAMLET *(rămas singur în scenă, cu Capul, se îndepărtează, adresîndu-i un surîs anume)*: Noapte bună, dulce prinţ.

CORTINA

www.dacoromanica.ro

PARTEA A DOUA

Începe la Alba-Iulia, unde, în sunete de orgă, CARDINALUL, jucat de interpretul lui Hamlet, cu o pălărie roşie, prezidează o şedinţă a „dietei", la care participă un înalt prelat şi alţi doi nobili unguri (Episcopul NAPRAGY, Ştefan CSAKY şi Gaspar KORNIŞ), doi secui (Albert KIRALY şi MOISE) şi sasul SCHÖNKENBONK.

CARDINALUL ANDREI *(binecuvîntează, punîndu-şi coroana pe potcapul său roşu)*:

Ar trebui să plîng de bucurie,
Că-ntors din ţara regelui polon,
Sînt azi stăpînul uns al ţării mele
De nobili sfetnici azi înconjurat.
Ca muma despărţită de copil
Ce plînge şi surîde cînd îl vede,
La fel eu plîng şi rîd şi-ţi dau bineţe
Şi te cinstesc prin gura mea regească,
Sobor al meu. Cu mine, nu vă temeţi,
Că vreun eretic răzvrătit, ca Doja,
Sau alţi iobagi tîlhari, ar cuteza
Nepedepsiţi să calce legea sfîntă
A dreptului stăpînilor, pe sclavi.
Valahul este rob domniei-mele,
Aşa cum rob al Domnului sînt eu.

www.dacoromanica.ro

EPISCOPUL: Eminența voastră excelentissimă are avantajul de a avea sprijinul Proniei, împotriva vasalului necredincios. Dar pe lîngă puterea și mîntuirea cerească, aveți nevoie și de puterea nobilimii maghiare, fiindcă iobăgimea română e multă și se va ridica cu preoții ei în frunte să-l întîmpine pe mișel ca pe un mîntuitor.

ȘTEFAN CSAKY: Mulți, dar proști. Iobagii români nu se vor ridica, decît dacă Mihai îi va dezlega de supunerea la senior. Și el n-o va face, fiindcă nu-l vor lăsa boierii lui s-o facă, chiar dacă l-ar împinge inima sa de bastard prost.

GASPAR KORNIȘ: Nobilimea maghiară din Transilvania și din Imperiu, va fi prezentă aici, sub steagul vostru regal, căruia Mihai i se va supune, sau va pieri.

ALBERT KIRALY: Nu vorbiți, cu trufie, voi, Csaky și Korniș. Eu l-am văzut ce poate, la Călugăreni... Și mai e ceva. Spune-le, Moise.

MOISE: Noi, nobilii secui, nu ne vom grăbi la război, pînă ce drepturile noastre, hrăpite de Bathorești și de seniorii unguri, nu ni se vor înapoia cu chezășie trainică, împărătească.

CSAKY: Împăratul nu e mai bună chezășie, decît cuvîntul nobilimii maghiare!

SCHÖNKENBONK: Pentru noi, sașii, e mai bună; adică fără garanții de izbîndă, n-avem nici un interes să-l supărăm pe prințul românilor care pe noi nu ne-a supărat.

EPISCOPUL: Eminența voastră excelentissimă, ei nu văd cu ce garanții de izbîndă vreți să se îndemne Transilvania și celelalte principate române contra prințului român... rebel.

CARDINALUL: Suflarea pămîntenilor nu poate
Să darme pe alesul domnului
Și orice om va ridica mișelul
Cu fierul său spurcat să dea-n coroana-mi

www.dacoromanica.ro

De aur, împotrivă-i va avea
Un înger, dat de Domnul, pentru mine.
Cînd intră-n luptă îngeri, muritorii
Se-nchină: dreptul şi-are păzitorii!
(Se închină.)
Nu rîdeţi, voi, de rugăciunea asta;
Nici toată apa mării-nfuriate
Nu şterge mirul unui rege uns!...

EPISCOPUL: Amin. *(Către ceilalţi.)* Nobili domni, principele cardinal vă dă toate garanţiile de izbîndă. El n-a fost uns numai de sfînta biserică, dar şi de riga polon, cu voia sultanului...

SCHÖNKENBONK: E uns de toţi, cu toate alifiile...

Tabăra lui Mihai este un triunghi, cu vîrful de atac spre cele trei direcţii principale ale inamicului: nobilimea maghiară, hatmanul polon şi paşa de la Giurgiu, din taberele cărora apar semne de nerăbdare, lumini şi zgomote surde. E înconjurat de boierii şi căpitanii săi de la Călugăreni. Intră SCHÖNKENBONK, venind din Alba-Iulia.

MIHAI: Te aşteptăm, Schönkenbonk. Ce face popa?

SCHÖNKENBONK: Acolo porunceşte Ştefan Csaki, cu nebunia lui domnească, el e guvernatorul lui Bathory şi geniul său rău. El zice că din neamul ciobanilor săi care-i păzesc caprele nu-ngăduie să se ridice vreunul cu capul peste sine.

MIHAI: Adică eu. Şi popa?

SCHÖNKENBONK: Tot aşa zice, dar mai frumos.

MIHAI: Şi secuii?

SCHÖNKENBONK: Unii cu ei, alţii cu tine.

MIHAI: Şi voi?

SCHÖNKENBONK: Te-aşteptăm la Braşov, gata cu cele de trebuinţă... *(Îi mai spune ceva, la ureche.)*

MIHAI: Du-te şi spune-le, lui Moise şi Kiraly, c-am zis că cine va trece dintr-o tabără-n alta, să li se cruţe viaţa,

www.dacoromanica.ro

ca să nu se ucidă fraţii între ei.

(Iese Schönkenbonk.)

MIHAI: Ţara e încolţită din toate părţile. Polonii coboară cu Movilă să-i dea scaun la Moldova şi poate mai încoace, unde ei nădăjduiesc să se împreune cu Osman care aşteaptă semnalul, la Dunăre. Trebuie să-i batem repede, pînă nu prind de veste unii de ce fac ceilalţi. Împăratul zice că ne-ar fi trimis banii şi ajutorul cu generalul Basta, dar nici o ştire dintr-acolo.

MIHALCEA: Acolo Vlădica Ioan de la Prislop ridică toată românimea pentru noi, cam la treizeci de mii de coase şi seceri... Se scoală Ţara Ardealului.

STROE BUZESCU: E greu cu Ţara Românească.

MIHAI: Cu Ţara?

TURTUREA: Cu Ţara?

PREDA BUZESCU: Războaiele ne-au pustiit tîrgurile şi satele. Nu mai are cine culege pîinea de pe cîmp.

UDREA: Visteria e goală, cu toate că nu ne mai fură turcii. Locuitorii dau bir cu fugiţii.

RADU BUZESCU *(rîzînd)*: Acuma cuconiţele noastre fac treaba slujnicelor, iar noi, ostaşii, pe-a ticăloşilor de plugari. Ca să legi ostaşul de oaste, trebuie să legi şi plugarul de plug, Măria-ta.

LECA: Au fugit robii de pe moşii, care-ncotro, pe unde le-a venit cheful de ducă; nu le mai dă nici dracul de urmă...

TURTUREA: Nimenea nu fuge de la bine şi de stăpîn bun.

MIHALCEA: Numai străinul e stăpîn rău; datina e bună.

UDREA: Atunci, să-l legăm pe ţăran de pămîntul pe care s-a strămutat, care, unde munceşte.

MIHAI: Pînă lipim tustrele ţările şi facem un trup şi o lege mai bună pentru toţi creştinii de rumâni. *(Boierii se privesc cu înţeles.)* Slobozi sau ba.

TURTUREA: Dar mulţi rumâni au intrat la oaste, Măria-ta! Şi mulţi au murit la Călugăreni, la Tîrgovişte, la Giu-

www.dacoromanica.ro

giu, la Plevna, la Silistra, la Nicopole, de la Timişoara pînă la Sofia. Şi ţăranii fraţilor moldoveni, vecinii, fost-au. Şi-acum ieşi-vor la porunca Măriei-tale iobagii Ardealului, să moară aşa cum n-au trăit: slobozi!

MIHAI: Cine luptă cu mine se pricopseşte; comandanţii oştirii transilvănene s-au îmbogăţit după ce-i băturăm pe turci; pînă şi ostaşul cel mai mărunt avea măcar patru cai, afară de alte spolii... Dar, Ţara... rumânii, sau vecinii, adică ţăranii neliberi, să rămînă pe moşiile pe care s-au aşezat după retragerea turcilor, ca să nu mai poată fi, cu alte cuvinte, aduşi îndărăt de foştii lor stăpîni. *(Rîde.)* Fiecare cu norocul şi soarta lui.

(Fiecare rîde în felul său, afară de Turturea, care-i priveşte în ochi pe boieri, apoi pe Mihai, aşa cum îl privise acesta odinioară pe el, în Piaţa Băniei şi Mihai întoarce capul.)

NOVAC *(către Turturea)*: Vezi, Turturică frate, că „ticăloşii de plugari" cum le zic căpitanii, n-au încotro decît să iasă-n haiducie, ca să fie slobozi. Soarta.

TURTUREA: Şi unde-i va duce soarta asta?

NOVAC *(rîde)*: În ţeapă, ca pe Răzvan; de-acolo cerul se vede mai aproape.

MIHAI: Dacă ne batem întîi la Moldova, turcii stau în spinarea noastră. E bine deci să-i lăsăm pe turci. Au vrut pace, să vrem pace cu ei! Plătim tributul, dacă ne lasă cetăţile Dunării de pe malul românesc; solul nostru trebuie să-i asigure că-i rămînem credincioşi, sultanului, după datină.

STROE BUZESCU: Credincioşi?!

UDREA: Bine chibzuit! Sultanul are acuma griji în altă parte, şi două minciuni bune sînt mai de nădejde decît un adevăr prost.

LECA: Care adevăr?

UDREA: Al tău.

www.dacoromanica.ro

LECA *(cu intenție)*: Al nostru: fă-te frate cu dracu, pînă treci puntea. *(Către Mihai.)* Mă duc eu la Osman.

MIHAI: Du-te, dar vezi să nu rămîi pe-acolo, că te scot și din gaură de șarpe. *(Către Mihalcea.)* Tu du-te la Basta și spune-i că-l așteptăm la Sibiu cu ajutorul făgăduit. *(Către Udrea.)* Tu pleci la Buzău și-l împingi pe Movilă la miazănoapte pînă se-mpreună cu polonii. Acolo vin eu să-i bat, că vreau să-mi adăp calul acolo la hotar, în apa Nistrului. *(Către Radu, Preda Buzescu și Novac.)* Cu oștirea Craiovei și a Jiului voi urcați pe la Turnu Roșu și tăbărîți la Sibiu. Eu trec munții pe la Ploiești, că la Brașov ne-așteaptă sașii și secuii răsculați, să batem Făgărașul. Aici rămîne fiul meu, Pătrașcu-Vodă, cu Stroe Buzescu, pînă vine aga Leca cu răspuns de pace și-apoi tu *(către Stroe)* urci cu lefegiii repede, pe la Pitești să-i cazi în spinare lui Korniș. Trebuie agerime, iuțeală și neclintită îndrăzneală. La drum!

Mișcarea grupelor și muzica de tobe și trîmbițe reia stilul dramatic folosit pentru Călugăreni, dar în cele trei direcții indicate. LECA face cîțiva pași pînă la steagul turcesc păzit de BEIUL arap, unde se oprește cu un genunchi la pămînt. Mai tîrziu, va veni cu arapul, la Alba-Iulia, cu firmanul de care se va vorbi atunci. Primii care intră în luptă cu baronii maghiari vor fi haiducii lui NOVAC. UDREA se bate cu polonii, care se retrag, în timp ce un grup de moldoveni, se amestecă, cu cușmele-n suliți, fericiți, cu oastea fraților munteni. Un mic grup de scuturi albastre se prezintă la MIHAI, în frunte cu PINTEA.

PINTEA: Eu sînt cavalerul Pintea, căpetenia românilor ardeleni; am fugit din tabăra grofilor. Kiraly ne-a dat iertare, precum i-ai trimis răspuns. Avem și pe secui printre noi. Pe cine batem?

MIHAI: Csaki și Korniș! Ei îs tartorii.

www.dacoromanica.ro

În tropotul cailor, bubuitul tunurilor şi strigătul de bătaie „Ardealul! Unire! Ardealul!" muzica reia tema „atacului", a armatelor române de la Mărăşeşti. Vălmăşagul se retrage într-un colţ al scenei, cu steagurile amestecate, în strigăte de: „Şelimbăr", „Victorie"!, unde îl recunoaştem pe generalul Korniş luat prizonier de PINTEA.

KORNIŞ: Cavalere, sînt generalul conte Gaspar Korniş. M-am dat prins de bunăvoie, ca să opresc măcelul între fraţi.

PINTEA: Fraţi? Sînteţi nişte venetici cari aţi venit prin silă de ne-aţi călcat ţara, ne-aţi răpit pămînturile, drepturile, viaţa; ne-aţi chinuit şi ne-aţi aruncat în iobăgie, pe noi, stăpînii cei vechi ai ţării Ardealului. Între noi şi voi n-a domnit dreptatea sau simţul omeniei, ci numai sila. M-am bătut la Oradea, cu turcii, ştii bine, şi pentru izbînda regimentului meu de dărăbanţi români, nu mi-ai recunoscut titlul de cavaler decît după ce primii de mi-aţi ungurit numele pe diplomă. Acum e rîndul nostru. Vom lua, dar, pe seamă-ne moşiile şi castelele voastre, iar pe voi vă vom ucide, sau vă vom izgoni, ca să curăţăm ţara de voi.

În semiîntunericul asfinţitului, apare într-un cerc roşu de foc, silueta lui NOVAC, pe un rug, tras în ţeapă. MIHAI urmat de TURTUREA se apropie îngrozit şi se repede furios, la KORNIŞ.

MIHAI: Novac! Baba Novac!... Korniş, tîlharule!

KORNIŞ: Nu eu. L-au prins nemeşii la Cluj, l-au tras în ţeapă şi i-au dat foc. Asta nu-i faptă de ostaşi creştini, ci de păgîni ucigaşi... mai rău ca tătarii şi ca turcii... Mă dau bătut. *(Îngenunche.)*

MIHAI: Unde-i creştinul de popă? Asta-i faptă creştinească? La fel am să i-o plătesc. *(Urlă.)* Capul lui Andrei, vreau capul lui Andrei Bathory!...

www.dacoromanica.ro

(Năvala continuă spre colțul celălalt, spre steagurile polone, asaltate de oștirea română, unită, în fruntea căreia apare Mihai.)

MIHAI: La Hotin! La Nistru! La cetate!

(După el trec moldovenii în marș, cîntînd: „Ștefan, Ștefan Domn cel Mare", fluturînd steagurile lor roșii, care se amestecă cu cele galbene ale muntenilor lui Udrea și Preda Buzescu.)

CORUL MOLDOVENILOR:

Ștefan, Ștefan Domn cel Mare
Seamăn pe lume nu are
Decît numai mîndrul soare.
Din Suceava, cînd el sare,
Pune pieptul la hotare
Ca un zid de apărare.
Lumea-ntreagă stă-n mirare
Țara-i mică, țara-i tare
Și dușmanul spor nu are.

În centrul scenei, sub eșafodul martirului, e acum liniște și pustiu. Lumina roșie apune treptat pînă ce-i rămîne ca o cunună pe frunte și ca un apus de soare; la poalele movilei apare CARDINALUL ca într-o transă, urmat de KIRALY și un secui cu o cușmă ca o cagulă roșie de călău. Se aud lupii urlînd.

KIRALY: Prea-sfinte domnule prinț, am ajuns. Aicea-s munții Ciucului. Dincolo te-așteaptă mîntuirea. Omul acesta te va duce pînă la trecătorile către Bucovina și de-acolo, Dumnezeu, cu mila lui, te va călăuzi la cumnatul domniei tale, hatmanul Zamoyski, unde se află, în concediul său plătit, vărul tău Sigismund. Și spune-i să nu se mai întoarcă nici el, că grea soartă-l așteaptă și pe dînsul la Curtea nouă de la Alba-Iulia.

CARDINALUL: Aici nu pot rămîne?

KIRALY: Săcuimea nu-i iubește pe Bathorești. *(Încet, să nu audă secuiul.)* Mihai e furios. Ți-a pus capul la preț.

www.dacoromanica.ro

CARDINALUL: Cum l-au primit nobilii noştri pe uzurpator?
KIRALY: Cu pîine şi sare. Şi cu strigăte de slavă şi rugăminte de iertare, l-au întîmpinat şi l-au condus în Cetate, măgulindu-i gloria şi rangul princiar... Trecea la pas, dar mîndru, înainte, iar toţi strigau: „Trăiască! Ura! Ura!" cu-alaiul petrecîndu-l mai departe.
CARDINALUL: Episcopul nostru l-a afurisit?
KIRALY: Nu, nu, l-a binecuvîntat pre dînsul, pe tronul tău... Destul... şi-acuma du-te!... Noapte bună, triste prinţ.
CARDINALUL: Mă-ntorc, învins, acasă, la duşmani...
(Kiraly dispare, iar Cardinalul o ia înainte, recitînd ceva în neştire, urmat, cu paşi de lup flămînd, de săcui.)
CARDINALUL: Precum la teatru, ochii celor mulţi,
Cînd un actor iubit din scenă iese,
Privesc pieziş la cel ce intră-n urmă-i,
Gîndind ce plicticos va fi-n tiradă,
Ba chiar mai rău, în silă l-au primit
Pe bietul rigă, cînd s-a-ntors acasă
Şi nici o limbă bun-venit nu-i spuse;
Cu pulbere-i zvîrleau în cap golanii,
În timp ce el se scutura c-un zîmbet
De-amărăciune, stăpînindu-şi plînsul.
De n-ar fi-ncrîncenat, cu gînd anume,
A oamenilor inimi, Dumnezeu,
Toţi ar fi fost mişcaţi, barbarii înşişi
L-ar fi jelit pe rigă. Cerul însă
A vrut să fie-aşa, şi ne plecăm...
Cardinalul se opreşte, îşi priveşte în ochi asasinul, îngenunchează şi întinde gîtul la tăiere, ca un miel sacrificat. Omul ridică securea, în timp ce se aude o muzică angelică de orgă. Jilţul regal aşteaptă, în spatele altarului acoperit cu brocart roşu. Patru crainici cu trîmbiţe, îndreptate spre cele patru colţuri ale zării vestesc victoria, sunînd prima măsură din

www.dacoromanica.ro

cîntecul patriotic „Sfîntă zi de libertate". Dintr-o parte a scenei intră aga LECA, urmat de arapul care poartă o suliță de aur cu trei tuiuri. Se închină în fața tronului.

ARAPUL [LECA]: Sultanul salută pe Viteazul său prieten și-i trimite steag de domnie ca stăpîn al Transilvaniei.

CRAINICUL I: Mihai-Vodă dă de știre craiului Vasa-Sigismund al Poloniei, prietenul suspus al Înaltei Porți, că dorește pace și cu dînsul și bună-vecinătate, rugîndu-l să-stîrpească el însuși cuibul de vrajbă și trădare al Movilеștilor și Bathoreștilor fugari.

Leca îl conduce pe arap, traversînd scena, apoi se întoarce, în grupul boierilor. Din partea opusă intră nobilii maghiari, secui și sași, apoi armata.

CRAINICUL II: Către Casa de Austria, noi, Mihai, voievodul Țării Românești, sfetnicul maiestății sale sfinte împărătești și crăiești, locțiitorul său în Ardeal și căpitan suprem al oștilor sale din hotarele ținuturilor împrejmuitoare și supuse principatului Transilvaniei, dăm știre de izbîndă!

CRAINICUL III: Noi, Mihai voievod, domn al Moldovei, principe al Transilvaniei, către țarul tuturor Rușilor, Boris Godunov, dăm știre de izbîndă la Nistru, împotriva leșilor și tătarilor, și-l încredințăm de prietenie în lupta contra necredincioșilor săi dușmani.

CRAINICUL IV: Către Sfîntul Scaun de la Roma, vestim că straja creștinității de la Răsărit va rămîne-n veci neclintită *per la gloria della lor natione, et di que romani da cui facevano professione di discendere.*

Într-un cor de slavă, în care ritul catolic și cel ortodox se armonizează, ritmat de clopote, Mitropolitul român și Episcopul NAPRAGY, oficiază slujba încoronării lui MIHAI, pe altarul unde se află un mare potir de cuminecătură, în prezența voievodului și a familiei sale.

www.dacoromanica.ro

KIRALY înaintează, urmat de secuiul său cu un sac pe care-l depune pe „altar". Cu un gest, el descoperă capul Cardinalului. Scenografic se tratează simbolic şi anume: capul lui Bathory, cu tichia roşie, reprezintă în corpul altarului, reversul celuilalt cap, al lui Mihai, dinainte, ca o statuie cu două feţe. Gestul lui MIHAI este de a răsuci statuia, aducînd chipul lui Bathory cu faţa la public, iar pe al său în faţa lui, ca o confruntare cu propria sa soartă. Ambianţa muzicală şi scenică va marca simbolul.

KIRALY: Stăpîne, nişte ciobani de-ai mei ţi-au împlinit porunca şi aşteaptă răsplata. E capul lui Andrei Bathory, vrăjmaşul neamului nostru şi al vostru.

MIHAI *(face gestul de mai sus, îngrozit)*: Săracul popă!... Vai, ce-aţi făptuit!

STANCA *(îngrozită)*: Mihai, e un semn pentru noi, pentru tine! Să lăsăm Transilvania-n soarta ei şi să ne-ntoarcem în tihnă la moşia noastră. *(Iese.)*

TUDORA: Multe capete vor mai cădea pe drumul mîntuirii neamului nostru. Urmează-ţi destinul, fiul meu.

MIHAI: Azi mă-nfior, cu sufletul cernit că drumul mi-e de sîngele-i stropit. *(Către Kiraly.)* Urăsc pe-acela ce l-a omorît. Această vină n-o veţi ispăşi; dar nici răsplată n-aveţi de ce primi. Îngenuncheaţi, boieri, asemeni mie. Să plîngem jertfa asta timpurie. Şi-acum voi da poruncă de iertare. Între duşmani să punem împăcarea.

PINTEA: Nu pot sta laolaltă, cărbunarul şi nălbitorul. Averile lor, cele rău agonisite, să fie înapoiate înzecit românilor. Şi-n iad, cu jefuitorii ţăranilor ori să se mute ei în altă ţară, că:

„munţii noştri aur poartă,
iar noi cerşim din poartă-n poartă"...

MIHAI: Ştiam că veni-va la rînd şi vorba asta... o ştiu de la paharnicul Turturea, care şi dînsul cugeta ca tine,

www.dacoromanica.ro

cavalerie Pintea... Numai că dreptatea noastră se va face cu legea şi nu cu sîngele de pe securea călăului! Respecta-vom pravila fiecăruia dintre Principatele noastre.

(Clerul şi nobilimea maghiară şi română, aprobă într-un glas. Colombina se remarcă în grupul lor, alături de Csaky.)

CSAKY: Nobilă vorbă, vrednică de un prinţ nobil din neamul Corvinilor. Cu respect să strigăm: *„Vivat! crescat! floreat!" „Eljen! Eljen!"*

MIHAI: Reda-vom secuilor privilegiile răpite de Bathoreşti.

MOISE şi KIRALY: *Vivat princeps Transilvaniae!*

MIHAI: Desigur, numărul cel mare al românilor, în Ardeal, le asigură preponderenţă naturală şi dreaptă, în trebile ţării noi. Şi în această dietă, de unde au lipsit pînă acuma, pe nedrept. Nobilii fideli se vor răsplăti cu moşiile şi satele celor fugiţi la Sigismund, în Polonia. Vom uşura viaţa preoţilor şi iobagilor români. Pe Vlădica Ioan de Prislop îl facem mitropolit de Alba-Iulia.

BUZEŞTII *(într-un glas)*: Să ne trăieşti, Măria-ta!

MIHAI: Pravila trebuie respectată, de fiecare dintre cele patru naţiuni, mare sau mică, pentru că sfînt e dreptul ce are fiecare de a trăi în pămîntul ce ocupă; căci pămîntul este al oamenilor, iar nu oamenii ai pămîntului. Problema de dezlegat în Ardeal a fost şi este, nu cum vor face fiecare din români, unguri, saşi şi secui, ca să rămînă numai ei singuri într-această ţară şi să gonească pe ceilalţi, ci proclamînd dreptul la viaţă pentru fiecare şi fiecare să caute mijlocul de a trăi împreună, alcătuind acelaşi stat. O lege şi un stăpîn. Căci un singur duşman ne ameninţă: domnia străină de legea noastră. Cotropirea străină.

Mitropolitul român şi episcopul catolic se alătură, intonînd „Osana". Tobele şi trîmbiţele dau semn pentru defilarea armatelor unite.

www.dacoromanica.ro

Printr-o nouă mişcare a grupurilor, marcate prin cele trei culori ale steagurilor, se apropie de „altar": galbenul muntenilor la mijloc, roşul moldovenilor pe dreapta şi albastrul ardelenilor în stînga. Apoi, un enorm drapel tricolor, avînd în mijloc stema de aur a lui MIHAI, e tras de pe altar pe peretele de fundal, ocupîndu-l în întregime, în cîntecul CORULUI, reluat de întreaga asistenţă.

MIHAI: Aceasta-i pofta ce-am poftit, Io Mihai Voevod, domn
al Ţării Româneşti, al Ardealului şi al Moldovei.

CORUL: Pe-al nostru steag e scris Unire,
Unire-n cuget şi simţiri
Şi sub măreaţa lui umbrire
Vom înfrunta orice loviri.
Acela-n lupta grea se teme
Ce singur e rătăcitor
Iar noi, uniţi în orice vreme
Vom fi, vom fi învingători.

Enormul steag l-a acoperit şi pe MIHAI, ca şi pe ceilalţi şi, în timp ce tricolorul, în sunetele muzicii militare, e tras în sus, tot mai sus şi dispare, în centrul scenei rămîne, singur, CAPUL.

Clopotele de bucurie au încetat. Unul singur mai bate, rar şi răspicat, ca acela din Turnul Londrei, şi la fiecare bătaie, cîte un actor intră în scenă. Ora 12. La ultima bătaie a orologiului medieval, personajele baroce de la începutul piesei îşi refac cercul. Printre ele o remarcăm pe COLOMBINA, purtînd însă masca şi coasa morţii.

În scenă intră corpul de balet al teatrului, dansînd o „poloneză" în care recunoaştem „grupul polon" din piesă cu ZAMOISKY, SIGISMUND BATHORY şi MOVILĂ şi în care se amestecă apoi Episcopul NAPRAGY cu CSAKY şi KORNIŞ, cu BASTA şi „grupul german" şi antrenează personajele baroce, transformîndu-se într-o sarabandă care iese, condusă de COLOMBINA. În scenă rămîne MALASPINA şi banul

www.dacoromanica.ro

MIHALCEA care intră din partea opusă, îmbrăcat ca un nobil praghez.

MALASPINA: Bane Mihalcea, am venit aici ca să vă spun că majestatea-sa imperială răspunde negativ la cererea stăpînului dumitale de a fi instalat în fostele drepturi ale prinţului Sigismund Bathory, dar răspunde pozitiv la cererea sa de a supune Principatul Transilvaniei Casei de Habsburg şi e gata să-i ofere şi voievodului Ţării Româneşti, condiţiile oferite lui Sigismund, adică două ducate germane şi o pensie viageră *(marcînd)* ereditară.

MIHALCEA: Şi în Ardeal?

MALASPINA: Nobilii maghiari l-au propus, ca guvernator imperial, pe generalul Basta. Iar el mi se pare că a acceptat cu recunoştinţă. Csaky se teme de Mihai şi de iobagii români, mai tare ca de moarte.

MIHALCEA: Împăratul ştie că nobilimea tratează pe ascuns cu Sigismund şi polonii care au şi intrat în Maramureş?

MALASPINA: Principele vostru ştie că nobilimea română tratează, pe ascuns, cu Ieremia Movilă, care a şi intrat în Moldova şi l-a bătut şi l-a ucis pe Udrea, locţiitorul lui Mihai, ca trădător?

MIHALCEA: Udrea, ucis?... Dar Liga doarme? războiul antiotoman? Tratatele, planurile...

MALASPINA: Henric al IV-lea, regele Franţei a avut *„un beau mot"* despre Mihai-Vodă-Viteazul, spunînd că „planurile lui cresc potrivit cu izbînzile"... Prea multele-i izbînzi au stîrnit bănuieli... strică alte planuri mai mari, alte tratate, mai importante...

MIHALCEA: Ale cui? Şi pentru cine? Statul român va fi...

MALASPINA: Statul român, dac-ar fi, ar reprezenta un obstacol în calea expansiunii otomane. Asta vrei să spui?

MIHALCEA: Asta.

www.dacoromanica.ro

MALASPINA: Imperiul otoman, imperiul habsburgilor şi regatul Poloniei şi-au stabilit între ele un echilibru... cam instabil, din care este însă exclus orice corp străin, mai cu seamă un nou stat, puternic, în regiunea carpato-dunăreană, Dacia nouă... Sfătuieşte-l să cadă la învoială... Cu Sigismund.

MIHALCEA: Dar Sigismund este un mincinos şi un neputincios...

MALASPINA: Depinde de interpretare. Marele dramaturg spaniol, Lope de Vega, i-a dedicat un poem eroic *El Maravilloso principe Transilvan*, şi ştii pentru ce? pentru victoria de la Călugăreni! *O, tempora, o, mores! (Iese.) Sarabanda reintră acum în scenă, ca un dans de curte apusean, hispano-german. Regizorul şi compozitorul îl pot moderniza, pînă la Mozart şi Ravel. După trecerea lor, începe un vînt de iarnă ca în pustă, în peisajul căruia intră doi pietoni solitari în mantii militare, MIHAI şi MIHALCEA. Din partea opusă se apropie un altul, TURTUREA.*

MIHALCEA: Care eşti acolo?

TURTUREA: Om bun.

MIHALCEA: Parola.

TURTUREA: Patria sau moartea.

MIHALCEA *(către Mihai)*: E Turturea.

MIHAI: Bună seara, prietene. Ce e prin ţară?

TURTUREA: E rău, Măria-ta. Boierii au trecut de partea movileştilor, ca să-şi scape moşiile. La Craiova l-au pus ban pe un grec bogat, din Moldova. Jaf şi trădare.

MIHAI: Cine-s boierii trădători?

TURTUREA: Vistiernicul Dan, Chisar logofătul, Mîtrea mare vornic, Leca Racotă, Stoica...

MIHAI: Cu moarte se vor pedepsi. Ce fac Buzeştii mei?

TURTUREA *(trist)*: Şi ei, Măria-ta. S-au lepădat de Ţară, pentru moşie.

MIHAI *(răpus)*: Şi ei!... Dar Ţara?

www.dacoromanica.ro

TURTUREA: Ţăranul, legat de pămînt cu lanţul robiei, n-are decît ochii ca să plîngă...

MIHALCEA: Ne-apropiem de Oradea, Măria-ta. Cu ajutorul lui Dumnezeu, duminică sîntem la Praga, la împăratul... Nu-ţi pierde nădejdea... Ne vom întoarce cu oşti leite-n fier...

MIHAI: De mă voi întoarce, pe mulţi voi popi eu... *(Se aude un zvon de glasuri.)* Auzi?

(Se aude cîntecul iobagilor în lanţuri: „Munţii noştri aux poartă / Noi cerşim din poartă-n poartă"...)

Un grup de iobagi ardeleni, în lanţuri, se apropie şi trece pe lîngă ei. La semnul unuia dintre ei, se opresc. E PINTEA, slab, dezarmat.

MIHAI: Stai! Nu eşti tu Pintea, cavalerul? Unde vă duc?

PINTEA: O. Măria-ta! Ce jale-i pe sufletul nostru... În temniţă, la Aiud. Ne-au tăiat şi ne-au spînzurat stăpînii, şi ne-au tras pe roată. Tot ce-ai clădit pentru români au năruit... S-a întors Sigismund cu oaste. Nemeşii i-au jurat iarăşi credinţă. Şi-i mai rău ca înainte...

MIHAI: Dar Basta?

PINTEA: Pe Basta l-a închis Sigismund şi s-a încoronat la Alba-Iulia, rege al Ungariei Mari, cu putere de la poloni şi turci.

MIHALCEA: Cavalere Pintea, nici nu ştii ce veste mare ne-ai adus. *(Către Mihai.)* Răsturnarea lui Basta de către adversarii Imperiului răstoarnă echilibrul...

MIHAI: Ce „echilibru", Mihalceo? Ai căpiat?

MIHALCEA: Echilibrul puterilor, Măria-ta. Rudolf are iarăşi nevoie de tine.

MIHAI: Salvarea neamului românesc va fi rivalitatea dintre aceia ce ne voiesc pieirea...

MIHALCEA: Soarele nostru va răsări din nou.

PINTEA: Soarele nostru a apus în veac... Să te ierte Dumnezeu, Măria-ta...

www.dacoromanica.ro

(Grupul iobagilor se pune iarăşi în mişcare, cu cîntecul lor de jale.)

CORUL ŢĂRANILOR:

„Alelei! Mihai, Mihai!
Căci de noi milă nu ai
Să ne scapi de-amar şi vai"...

Ambele grupuri dispar, în direcţii opuse; o lumină creşte dinspre colţul spre care au ieşit MIHAI cu cei doi căpitani ai săi. Ea creşte pe steagurile germane purtate de militari leiţi în fier, cu căşti de război, care se apropie în sunetul unui marş, asemănător acelora ale Reichului din primul război mondial sau ale ultimului Reich german. Tînărul stegar al batalionului morţii este COLOMBINA, costumată corespunzător. Defilarea lor se apropie, ameninţător, ocupînd, în două semicercuri, centrul scenei, unul avînd în frunte pe MIHAI, cu TURTUREA stegar al tricolorului său şi MIHALCEA; altul, cu BASTA.

BASTA este însoţit de valonul BEAURY, iar MIHAI îl lasă pe boierul său de credinţă să facă primii paşi spre ei.

MIHALCEA *(deschide negocierea, împăciuitor)*: Domnule general, principele meu e bucuros că poate îndeplini ordinul formal, foarte cuminte, al arhiducelui, ca armatele noastre două să se reunească în această lovitură decisivă asupra trădătorului Sigismund. E ordin să vă juraţi prietenie.

BASTA: Întîi, dînsul!

MIHAI: Dacă e ordin, cu plăcere şi jurăm! Eu îl rog pe generalul să jure mai întîi că a părăsit ideea unei înţelegeri paşnice cu Sigismund ca să se întoarcă cu iertare în Silezia...

BASTA: Prinţul Sigismund ne-a scris că îşi arată mirarea pentru războiul ce se găteşte asupra lui. A uitat că m-a umilit, şi că pentru asta, iertare nu există... Dar el

www.dacoromanica.ro

mi-a scris şi de o mijlocire a domniei-tale cu turcii, de o scrisoare trădătoare către Ibrahim Paşa...

MIHAI: Turcii şi tătarii sînt aliaţii leşilor, şi-i vom căuta împreună, cu sabia, în tabăra nemeşilor lui Sigismund, dacă te învoieşti să pornim atacul odată... Ai raiterii silezieni ai lui Rottal. Flancul e...

BASTA: Să fii mai cuviincios cu cei mai pricepuţi decît tine! Eu aştept ca flancul să se plieze, după atacul mercenarilor dumitale... Sînt profesionişti buni...

MIHAI: Toţi mercenarii, şi-ai mei şi-ai dumitale, sînt profesionişti buni. Dar aceasta e o bătălie care pentru mine n-are altă alternativă decît izbînda sau moartea.

BASTA: Atunci nici n-ai nevoie de ajutorul meu.

MIHAI: Ajutorul dumitale nu-mi mai trebuie acuma, dacă n-ai venit atunci cînd l-am cerut şi călcîndu-ţi făgăduiala ai trecut de partea lui Sigismund. La Mirăslău a murit onoarea voastră.

BASTA: Împăratul e mai presus de onoarea noastră... Ai uitat vremea cînd, în Ţara Românească, nu erai decît un ispravnic al sultanului, pus acolo să strîngă venituri mai mari pentru stăpînul său? Cum era pe-atunci cu onoarea?... Te invit să fii mai respectuos cu şeful dumitale de-aici din Ardeal...

MIHALCEA *(îl potoleşte)*: Rog pe Înălţimea-voastră să-şi recheme în amintire că principele meu este tratat la Viena ca un şef de armată independent, ca un prinţ care-şi poate urma calea oricum şi oriîncotro ar crede de trebuinţă.

BASTA: Oriîncotro, de acord. Aud că populaţia de la sud de Dunăre îl aşteaptă să pornească împreună contra Constantinopolului, dar aici, poruncesc eu *(scoate un sul şi citeşte)* „Basta, ce este frîul şi căpăstrul pentru un cal sălbatec ca Mihail, în care, nefiind îmblînzit, nu te poţi încrede"... O scrie Împăratul.

www.dacoromanica.ro

MIHALCEA *(pentru destindere, dă tonul la rîs)*: Aa, iată o vorbă de duh, prietenească, la adresa vitejiei mărieitale!... Să nu vă mai luaţi în vorbe, că vorba necugetată nu prieşte lucrului chibzuit. *(Îi face semn lui Mihai să înainteze spre Basta.)* Aţi petrecut împreună la Viena, ciocnind cu împăratul; hai, să mai petreceţi o dată, după izbînda asta. Să facem un chef, de pomină!

BEAURY: O să-l facă cine scapă. Socotesc la vreo 10 000 de morţi.

MIHAI: De trei ori eu mi-am vărsat sîngele pentru recăpătarea Ţării Ardealului. Mai greu scapă cel neînvăţat cu războiul...

BEAURY: Noi cîştigăm războaiele, fiindcă am învăţat să ne economisim sîngele. Profesioniştii n-au inimă pentru ceea ce fac şi au altă măsură a vitejiei; de aceea sînt cei mai buni soldaţi. Fără inimă! De-acolo vine tot sîngele roşu vărsat zadarnic. Celălalt, albastru, vine din cap şi se revarsă în pungă. *(Rîde, cinic.)*

MIHAI: Domnule de Beaury, valonii dumitale sînt într-adevăr ostaşi buni şi-i voi primi, cu bună răsplată, în oastea mea, cînd vom porni, după izbînda de azi, să-mi redobîndesc şi celelalte două principate, cotropite de duşman, pînă la Marea cea mare.

BEAURY: *Très honorés, à votre service, Monseigneur.*

MIHAI: Fiindcă aliaţii, cu sau fără plată, sînt buni atunci cînd îl ajută pe stăpînul casei să-i dea afară pe musafirii nepoftiţi, pe cotropitorii străini, pe furii şi pe ucigaşii fără inimă şi fără patrie...

BASTA *(ironic, către Mihai)*: Iar te pripeşti! *(Reia sulul şi lectura.)* „Pentru reluarea Ţării Româneşti s-a dat ordin generalului Basta să ajute cu oaste şi tunuri, îndată ce va fi supus tot Ardealul..." — deci, Împăratul s-a gîndit şi la asta — „care-i este, evident, lăsat în seamă numai lui". Adică, Ardealul, mie...

www.dacoromanica.ro

MIHALCEA *(arătînd către Mihai)*: Adică lui!...

BEAURY *(nelămurit)*: Adică, cui?

BASTA *(împăciuitor)*: Cui va trăi să vadă izbînda... La arme, domnilor! *(Salută şi iese cu suita lui.)*

MIHAI *(către Mihalcea)*: Deci nu se mai păstrează nimic din ce mi s-a promis la Viena? Toţi te mint, toţi te fură...

MIHALCEA: Rudolf i-a întins numai un deget lui Basta, o măguleală, ca să-l determine să nu-şi mai trădeze comandanţii, din invidie şi trufie. Deocamdată să-i batem şi să-i nimicim pe nemeşii lui Sigismund, şi după victorie altfel va primi Împăratul cererile învingătorului. Ai uitat, Măria-ta? Ce mai aştepţi?

MIHAI: Aştept izbînda sau moartea.

TURTUREA *(intră)*: Măria-ta, izbînda e asigurată. Moldovenii lui Ieremia Movilă, aduşi cu sila de poloni, de-a valma cu tătarii, au scăpat la noi, cu planul artileriei duşmane. *(I-l dă lui Mihai.)*

MIHALCEA: Sigismund e părăsit de foştii săi aliaţi, care-şi caută alt ţap.

TURTUREA: Nu se-amestecă... Se tem de răzbunarea ta. Turcii s-au mulţumit să-i trimită doar bani şi făgăduieli...

MIHALCEA: Turcii aşteaptă la Dunăre. Se tem de Balcani, cînd vei coborî acolo.

MIHAI *(a studiat planul)*: Intrăm prin valea Someşului şi asaltăm flancul drept, ca să le prindem tunarii din spate; artileria noastră se deplasează din creasta dealului la mijloc, ca să bată de-a dreptul în grosul infanteriei lui Sigismund. Basta a vrut să sparg eu flancul drept, ca să intre el la de-a gata. Am să-l sparg aşa de bine că-i prind pe nemeşi în capcană, cu tunurile netrase şi cu steagurile nebătute de vînt. Le luăm cu noi. Şi-i lăsăm pe raiterii şi pe valonii lui Basta să intre-n

www.dacoromanica.ro

cavaleria lui Sigismund, să se ia-n suliţe cu ei, ca la paradă. Noi n-avem oameni şi sînge de pierdut, că e din inimă. Iar haiducii, Turtureo, să dea iama în carele cu provizii şi cu averi ale nobilimii să le-aducă la noi, că-s averile ţării... *(Către Mihalcea.)* Steagurile şi tunurile, o să i le trimitem Împăratului, cu scrisoare... Hai, la posturi.

Urmează zgomotele obişnuite ale bătăliei ce se desfăşoară în afara spaţiului scenic, atîta timp cît va considera util regia. După strigătul: „Victorie!" se aude un lung tropot de cai. Apoi tropotul unui singur cal, care se opreşte. Descălecarea. MIHALCEA apare în colţul scenei.

BEAURY: Stai. Cine e? Încotro?

MIHALCEA: Sînt eu, banul Mihalcea, conte de Uioara şi Gherla, consilierul prinţului Mihai al Ardealului. Port un mesaj, din însărcinarea sa.

BEAURY: Duci vestea victoriei la Împăratul?

MIHALCEA: Da, sînt aşteptat.

BEAURY: Ah, *bien sur,* uitasem; sînteţi aşteptat acolo sus. *Allez!* Drum bun!...

(Mihalcea se retrage, încalecă, se aude începutul unui tropot de cal, curmat de împuşcătura lui Beaury. Intră BASTA, urmat de BEAURY şi alţii.)

BASTA *(primeşte scrisoarea de la Beaury)*: Bine lucrat, Beaury. Acesta era deci mesajul. Iarăşi voia ciobanul să ne-o ia înainte. Ca să ne umilească. *(Citeşte scrisoarea.)* „Victoria noastră... tunuri, steaguri, trofee... preţul acesta, pentru ţara mea reîntregită, cetate temută de toţi vrăjmaşii păcii voastre romane..." Ei da, domnilor. Valahul şi-a făcut datoria. Valahul poate să dispară. Doreşte tronul. Vrea să fie rege. Vrea să fie împărat. Eu vreau mult mai puţin. Vreau capul acestui cioban obraznic. Şi veţi primi greutatea lui în aur. Puteţi dispune, domnilor.

www.dacoromanica.ro

Oamenii în zăle ies şi fac înconjurul scenei ca să intre acolo unde MIHAI Viteazul se află împreună cu TURTUREA, în cortul lor de pe Cîmpia Turzii, în zorii zilei de 9 august 1601.

MIHAI: Abia am aţipit şi m-a trezit visul. Se făcea că, în mijlocul acestei cîmpii, era un stejar mare şi că de el atîrna trupul lui Novac şi-al lui Udrea şi-al lui Mihalcea şi altele multe, multe, cîte au fost jertfite în uitatele bătălii şi stejarul acela se legăna şi cînta cîntecul acelor ţărani sărmani, tovarăşii lui Pintea şi eu ascultam, legat cu lanţuri de acel stejar, ascultam şi-mi blestemam soarta, care nu m-a lăsat niciodată să termin ce-am început, ascultam şi plîngeam de căinţă...

TURTUREA: Plîngi, Măria-ta?

MIHAI: Am rămas cu lacrima visului pe obraz... Gata, Dumnezeu să-i ierte pe mucenicii neamului nostru şi să-i ţină de-a dreapta sa, pînă la judecata ce va veni...

TURTUREA: Te temi, Măria-ta?

MIHAI: Cu toţii ne temem de ceea ce nu înţelegem... Dar, ia-uite, cine se-apropie!...

Se apropie garda de oţel a lui BEAURY, ca într-un dans macabru, în ritmurile cazone germane de la începutul scenei. MIHAI, le iese înainte, secondat de TURTUREA cu steagul.

MIHAI: Bine-aţi venit, voinicilor, vitejilor! Acum, la Dunăre!

BEAURY: Gardă, pentru onor!

Garda îl înconjoară pe MIHAI, cu suliţele lungi îndreptate spre pieptul său şi-l acoperă treptat cu statura lor, la centrul scenei.

BEAURY: În numele majestăţii sale, predaţi-mi sabia.

MIHAI: Ba!

BEAURY *(face semnul atacului mîrşav, în bubuitul tobelor execuţiei)*: Capul! Tăiaţi-i capul!

VALONII *(ca un ecou)*: Capul a fost tăiat!

www.dacoromanica.ro

Din mijlocul vălmăşagului se strecoară stegarul TURTUREA, cu un sac roşu în spate, şi fuge prin partea opusă locului scenei de unde dispar valonii ca un stol de cocori.

TURTUREA reapare, cu sacul şi steagul său în fruntea coloanei jucătorilor de teatru de la începutul piesei care fac cerc în jurul său. Cînd se retrag, în formaţia iniţială, CAPUL e acolo, străjuit de FEMEIA îndoliată şi de actorul care-l joacă pe BĂLCESCU şi cei doi îşi repetă monologurile de la începutul piesei.

FEMEIA: „Aici odihneşte cinstitul şi răposatul capul creştinului Mihai marele voevod, ce-au fost domn Ţării Româneşti şi Ardealului şi Moldovei, cinstitul trup zace în Cîmpia Turzii..."

BĂLCESCU: „Moştenitori ai drepturilor pentru păstrarea cărora părinţii noştri s-au luptat atîta în veacurile trecute, fie ca aducerea aminte a acelor timpuri eroice să deştepte în noi simţămîntul dorinţei ce avem, de a păstra şi de-a mări pentru viitorime această preţioasă moştenire!"

Grupul actorilor începe să cînte în COR marşul eroilor, într-un ritm solemn, evocator.

CORUL FINAL:

Eroi au fost, eroi sînt încă
Şi-or fi în neamul românesc
Că rupţi sînt ca din tare stîncă,
Românii ori şi unde cresc.
Şi din aşa părinţi de seamă
În veci s-or naşte luptători,
Ca pentru patria lor — mumă
Vor sta de strajă-n viitor.

Actorii şi-au scos măştile şi ies prin sală cîntînd cu spectatorii, în scenă rămînînd singur CAPUL acoperit cu steagul tricolor.

www.dacoromanica.ro

PIESA VĂZUTĂ DE:

ALEXANDRU BALACI:

Noua dramă (publicată în volumul *Unul în doi*) este o iluminare contemporană a unei vaste fresce a istoriei, adoptînd o formulă artistică de „teatru în teatru" dramatizînd într-o transfigurare scenică modernă, momente esențiale, fulgerări de lumină și umbre din trăirea intensă a eroului român. Autorul își propune metodologii de reprezentare în concordanță cu experimentele cele mai actuale. „Demitizarea", formulă experimentală estetică a teatrului istoric scris de autorii noștri contemporani, este echivalentă, în viziunea lui Mihnea Gheorghiu, cu „umanizarea" personajului dramatic, în sensul perenității aspirației sale istorice, în trăirea sa de monadă a colectivității românești, de picătură de cristal care răsfrînge universul din imensul fluviu uman care traversează de secole harta istoriei. Se aude în noua piesă de teatru a lui Mihnea Gheorghiu, bătaia de clopot, unanimă, a inimii acelora care oriunde sub soare, sînt chemați români.

(*Permanență românească*, în *Scînteia*, iunie, 13, 1975.)

AURELIU GOCI:

Autorul își comentează piesa în interiorul ei; personajele își discută partiturile în timp ce le interpretează și, mai mult, se autodemistifică și fac rocada rolurilor [...]

Nu teatralitatea, evoluția (și disoluția) acțiunii, nu răsturnarea neașteptată a evenimentelor — în general, binecunoscute, deci previzibile, adică neteatrale — sînt importante aici, ci organizarea lor într-o structură

www.dacoromanica.ro

reflexivă, de estimare implicită a istoriei. Ca atare, şi eroii, din cameni de acţiune cum îi ştim, apar aici ca firi contemplative şi vizionare. Mihai Viteazul şi Tudor Vladimirescu parcă nu fac istoria, ci o judecă, făcînd-o în sensul cunoscut, evident, pentru că acţiunile lor s-au fixat definitiv în memoria colectivă.

[...] Mihai şi Tudor rămîn cameni ai epocii lor şi, prin înţelegerea supericară a istoriei, romăni ai tuturor epocilor (de unde aparenţa contemporaneităţii cu noi). Însă nu istoria ca atare constituie obiectul (sau mobilul) pieselor, ci *istoria politică*, sau *ideea de putere*, mai exact. Ea declanşează stările de meditaţie — tradusă în acţiune — la personaje (ca şi la nivelul intervenţiilor autorului).

(*Teatrul eseistic*, în *Romînia literară*, anul VIII, nr. 40, octombrie 2, 1975.)

MONICA SĂVULESCU:

Actorii piesei *Capul* de Mihnea Gheorghiu îşi propun parcă să joace în faţa spectatorilor un *happening*. Ei ne invită la urmărirea unei reprezentaţii de „teatru în teatru" dar nu teatru tradiţional în teatru tradiţional, ci o piesă în care scenografia, regia şi actoria au mînă liberă în comentarea faptului istoric. Trecerea timpului este sugerată de la bun început printr-un joc al actorilor în spiritul acelor statuete ce marchează ora în orologiile medievale, eroii literari ai epocii, Don Quijote, Hamlet, Falstaff, Colombina din *commedia dell'arte*, joacă alături de personalităţi reale. Ceea ce încercase Paul Anghel în ultima secvenţă a *Viteazului*, saltul peste epoci prin coborîrea lui Mihai în legendă şi aducerea în prim plan, pentru confruntare, a unor personalităţi mult mai tîrzii ca Horia şi ca Bălcescu, este retroversat în *Capul*. Aici piesa începe chiar cu o pagină din *Istoria Romanilor sub Mihai Vodă Viteazul*, pagină interpretată de însuşi autorul ei, adus ca personaj în drama marelui conducător de oşti pe care cartea lui şi-l alege ca erou. Piesa nu mai are din capul locului un rol informativ, ea este mai aproape de acele mari ritualuri de colaborare specifice teatrului agitatoric. Spectacolul se constituie din adevărate gros-planuri, conflictul este multifocalizat (ca şi în *Zodia taurului*, dealtfel), aici însă cu un aparent apel la spontaneitatea actorului, la capacitatea lui de a aduce sub ochii noştri istoria şi de a-şi comenta propria lui creaţie.

Dealtfel nicăieri parcă mai mult decît în *Capul* autorul nu dinamitează cu atîta stăruinţă unităţile tradiţionale de loc, spaţiu şi stil. Ase-

www.dacoromanica.ro

menea demonstrații am mai întîlnit numai în documentele și iconografia monumentalelor spectacole agit-pop, unde, totul fiind luat de la început — la fel ca acea lume nouă ce se năștea sub ochii contemporanilor ei, — orice demers devenea posibil și în teatru.

Desigur, toate aceste elemente de înnoire a limbajului dramatic sînt prețioase nu atît în sine, cît prin capacitatea lor de a exprima un adevăr artistic, prin nebătutele drumuri pe care le deschid transpunerii în scenă a unui conținut nou de idei, prin forța de impact pe care o au asupra publicului.

[...] Mihnea Gheorghiu se dovedește un spirit contemporan, care privește evenimentul social-politic dinlăuntrul lui (cu intimitate, am spune), sesizînd profund măsura în care în mersul istoriei se împletesc subiectivul și obiectivul, particularul și generalul, întîmplarea și necesitatea.

(*Particularități ale limbajului teatral în piesa istorică din ultimul deceniu*, în *SCIA*, Seria teatru, muzică, cinematografie, Tomul 24, 1977.)

DINU SĂRARU:

Interesant însă, la Mihnea Gheorghiu, este apelul permanent la un context ideologic larg, trimiterea autorului făcîndu-se inspirat și subtextual, cu valori artistice și de idei surprinzătoare prin forța lor revelatoare, la un univers de cultură și de considerații filozofice care presupun respectul și admirația autorului pentru un public avizat și capabil să discearnă și să opteze. Pentru că piesa lui Mihnea Gheorghiu pune în discuție *Capul*, adică ideea de jertfă pentru o mare idee politică și filozofică, pune în discuție lecția istoriei: „Crezi că Irod-Împărat n-a fost poate, și el, un rege simpatic? Crezi că i-a omorît pe toți copiii aceia, fără un motiv, cum să-i spun *politic*? Era în joc tronul lui..."

(*Unul în doi*, în *Săptămîna*, iulie 11, 1975.)

www.dacoromanica.ro

SPECTACOLUL VĂZUT DE:

FLORIN TORNEA:

„Interpreții joacă însă, astăzi, în comentariul lor, jocul tragic cu propria lui soartă, a lui Mihai. Și comentează din *perspectiva zilei de azi* condițiile lumii, vremii și faptelor lui. Din această perspectivă, lumea apare ca o masă de joc de cărți — viziune nesfîrșit mai apăsătoare, mai șocantă decît la Shakespeare, lumea-ca-scenă — deși scena lumii lui Mihai este ea însăși vădit shakespeareană structurată, ba și obsesiv și semnificativ marcată de figurile care populează scena marelui Will. Nu dintr-un capriciu coloristic, evident; și nu doar pentru că Mihai era contemporan cu poetul elizabetan, iar prin faptele lui s-ar fi pretat, prin substanța lor epopeică, inspirației lui, așa cum, dealtfel, nu uită să ne facă atenți autorul. Trimiterile la eroii shakespearieni înlesnesc însă, prin asociații de stări, de psihologii, de desfășurări, direcțiile comentariului. Hamlet este, dealtfel, în *Capul*, unul din personajele-rezonator de frunte, se plasează deasupra protagoniștilor, rezoneri ei înșiși, dar Hamlet trăiește în chiar destinul lui Mihai. Domnitorul pornește de la marea întrebare existențială a monologului „a fi sau a nu fi", transferînd-o, în proporții dilatate, asupra țărilor românești și a existenței lor demne. Ca și lui Hamlet, lumea îi apare lui Mihai ca o temniță; spre deosebire de el, Mihai nu-și poate juca, însă, „rolul" menit unei „scene cît lumea întreagă", decît renunțînd la acceptarea lui ca rol, pentru a-l juca trăindu-l, deliberat, ca pe un destin [...]. Mă gîndesc la construcția însăși a piesei, impregnată de valorile fruste ale teatrului nostru popular, care, pe alocuri, aduce cu uitata (pentru cîți, și neștiuta, din păcate) „tragedie" de nespusă vervă și suculență folclorică — *Uciderea lui Grigore Ghica Vodă* [...]

Poate e numai o părere, aceasta. Dar o părere care îmi este întărită (în orice caz stîrnită) de modul în care Letiția Popa a văzut scena „drame-i-spectacol" a *Capului*: scenă în semicerc, definind prin excelență teatrul de

www.dacoromanica.ro

interior (Stubentheater) „făcut" sau „cîntat" în popor. Această formulă semicerculară, în care a fost desenat spațiul de joc al montării Letiției Popa, leagă într-o sinteză fericită popularul (cu tot ceea ce ne oferă și ne-au obișnuit *Jienii*, *Nunta țărănească*, alaiul *Caprelor* sau al *Malancăi* etc.) cu valorile culte și cu elemente scenotehnice moderne. Piesa [...] era firesc să pretindă viețiii scenice o corespunzătoare varietate de maniere, nu numai de mijloace interpretative — de la retorica primară a unor timpuri, la nuanțele subtile ale altora, de la accentele zvîcnite, în unele momente, la ritmuri ponderate sau unduioase, în altele, de la fixarea pe amănunte concrete, la zugrăvirea imaginilor de ansambluri simbolice, de la apelul vizibil la tehnica filmică, la ancorarea în relații și structuri clare de dramatism de podium. O maximă economie de decor, pe o schelărie fragilă, în care se „joacă" din trei părți, e compensată de inteligent gîndite — pentru o rapidă părăsire și înlocuire — practicabile și costume, somptuoase, sugestive, evocatoare. Toate acestea realizîndu-se într-o viziune omogenă (scenograf Elena Ionescu) și nerăpind protagoniștilor dreptul și posibilitatea de a-și păstra și pune în exercitare forța lor proprie... Vrednică de semnalat, noua față a lui Mihai, de mare autenticitate (refuzînd copia în trăsături și apropiindu-și-o pe aceea în spirit, a imaginii cu care ne-au obișnuit portretele ce i-au fost închinate de-a lungul vremii), pe care i-a conferit-o cu vigoare continuă, dar nu monocord în expresie, cu demnitate, dar nu străină de omenesc, poate ușor exterior Costel Constantin. Se cuvin, de asemenea, notate, fețe dubicase „jucate" cu viclenie onctuoasă de Constantin Dinulescu; cele de autoritară feminitate (Stana și Regina Elizabeth) creionate de Simona Bondoc; cea de smerenie monahicească a Olgăi Delia Mateescu în Tudora.

(*Teatrul Național din București, CAPUL de Mihnea Gheorghiu* în *Teatrul*, nr. 11, noiembrie, 1975.)

PETRE DRAGU:

„Spectacolul craiovean (...) desenează fiecare moment ca pe o mare și mișcătcare stampă de epocă, expresivă fiecare prin cîte un accent menit să exprime tîlcul politic filozofic, psihologic propus de autor și totodată, culmea emoțională a momentului. Întreaga echipă evoluează cu autentic fior, cu simț al statuarului și cu un patetism neretoric".

(*O piesă istorică la două teatre naționale*, în *Scînteia*, ianuarie, 16, 1976.)

www.dacoromanica.ro

VALENTIN SILVESTRU:

„Versiunea literară oferită teatrului craiovean a fost delestată de unele personaje livrești, de scene de culoare mai sumar organizate, astfel încît, esențializată și concentrată asupra figurii monumentale și a acțiunii de o copleșitoare cutezanță a lui Mihai Vodă Viteazul, conturînd puternic statura sa virilă, drama obține, în montarea craioveană, o penetranță deosebită [...] Spectacolul craiovean, de o modernitate remarcabilă în decuparea dinamică și cadențată a peripețiilor din uriașul tablou istoric, prin oameni, grupuri și atitudini morale, fără nici un decor, doar cu excelente și inventive fascicole de lumină (maestru Vadim Levinschi) și cu tot atît de excelent studiate mișcări pe întreaga suprafață și pe toate traseele posibile ale vastei scene [...].

Demonstrația piesei se săvîrșește, în spectacolul craiovean, prin admirabile metafore scenice, construite în consonanță cu contemporaneitatea de substanță a lucrării [...].

Formula propusă de scriitor nu exclude *caracterul*, nu tinde a topi *eroul* în întîmplări și în mulțime. Realismul documentar al piesei nu contrazice realismul metaforic al spectacolului, punctul lor de conjuncție estetică fiind chiar personalitatea excepțională a voievodului care, prin fapta sa istorică unică, genial anticipativă, a intrat în legendă. Actorul Petre Gheorghiu a îmbinat cu succes cele două laturi ale acestei individualități artistice, aureolînd măreția lui Mihai și concentrînd-o cu simplitate, dar nu fără fior, cînd era chemat să comunice direct cu publicul.

(Teatrul Național din Craiova-125. În premieră festivă: Capul, în *România literară*, decembrie, 25, 1975.)

www.dacoromanica.ro

CANTEMIR
și
MUȘCHETARUL ROMÂN

Scenariul unui film despre
Dimitrie Cantemir

www.dacoromanica.ro

CANTEMIR

SCENARIUL UNUI FILM VALOREAZĂ cît textul unei piese de teatru folosită pentru spectacolul de pe scenă. A vedea un film îndeamnă în primul rînd a vedea plăsmuirea literară a autorului său literar, a-l auzi paralel cu a-l vedea. Regizorul şi întregul aparat al „punerii în scenă" al textului literar nu face decît să dea viaţă prin imaginile aparatului de filmat a ceea ce i-a oferit autorul literar al filmului. Marile filme sînt mari scenarii literare. Ele pot să rateze un text, îl pot recrea cu mijloacele tehnice ale cinematografiei, dar niciodată nu pot face abstracţie de el. Existenţa unui film depinde de textul literar. De aceea, a discuta un scenariu de film, ca cel de faţă, ne ţine, cu oricîte particularităţi ar implica scrierea aceasta literară, înlăuntrul creaţiei literare. În epoca modernă, scriitorii, în speţă romancierii, au descoperit cinematograful ca o nouă cale de afirmare a creaţiei. Civilizaţia secolului XX foloseşte imaginea dată de aparatul de filmat, aşa cum civilizaţia tradiţională, de la Renaştere încoace, a folosit teascurile tipografiei. Textul literar al filmului este, de cîteva decenii, un nou gen literar: altceva decît textul de teatru, sau decît reportajul. El nu acceptă nici o dedublare cu proza literară, oricît ar fi ea de „cinematografică". Noua artă a filmului nu acceptă decît un anume text literar care să respecte legile proprietăţii de sine a scenariului. Mari capodopere ale romanului au fost rescrise pentru ecran. (Nu

www.dacoromanica.ro

vorbim de filmările de spectacole care rămîn înregistrări documentare, dar nu opere de creație cinematografică!) Aceasta pentru că scenariul de film nu se confundă cu restul genurilor literare. De unde și ineditul său în cîmpul creației moderne. Scriitorul nu renunță la nici un drept al său de creator, în schimb își alătură, sau mai bine zis își încorporează viziunii sale artistice posibilitățile ce i le oferă tehnica aparatelor de filmat. Proiecția sa artistică apelează cu pondere la elementele de reprezentare vizuală, la puterea de transmisiune a imaginii de pe ecran. Mesajul literar este convertit într-un mesaj vizual

Scenariul de film este, de aceea, un nou mod de sublimare artistică și de reprezentare prin imagini literare a problematicii umane. Gîndit pentru a fi filmat ulterior, el păstrează virtuțile textului literar și înainte sau după ce a slujit ca text regizorului și scenaristului de pe platoul de filmat, el își afirmă constant puterea de vibrație a discursului literar.

Scenariul unui film despre Dimitrie Cantemir — Mușchetarul român — *scris de Mihnea Gheorghiu aduce cu sine o întrebare capitală: este un documentar făcut la „Academie", răsfoindu-se niște ediții rarissime din colecții, cîteva litografii și gravuri, plus cîteva citate semnificative din afirmațiile unor savanți străini și autohtoni despre personalitatea învățatului moldav, sau un pretext pentru o poveste dramatică a unui „aventurier" apăsat de destinul unui popor?*

Capitolul biografiilor de personalități de toate felurile umple în ultimele decenii o parte substanțială a producțiilor cinematografice de pretutindeni. Pe ecrane se perindă fel de fel de „vieți" ale oamenilor politici mari, ale actorilor, scriitorilor, muzicienilor, artiștilor. Este o producție mondială a filmului biografic, a evocării mai mult romanțate, cu povești de dragoste și cu puțină substanță ideatică. Mihnea Gheorghiu a evitat acest tip de scenariu. Prezența lui Cantemir în cîmpul vizual al conștiinței publice era destul de limitată; ceea ce s-a mai păstrat

www.dacoromanica.ro

de la lecţiile de istorie, pentru că un film nu se face pentru specialiştii în istorie şi pentru publicul cu o cultură superioară.

Scriitorul a scris, deci, nu o biografie cinematografică a lui Dimitrie Cantemir, ci o legendă mitică a unui moment definitoriu din istoria naţională reprezentat prin personalitatea acestui domn şi învăţat european. El trebui să fie, ca în viziunea eminesciană, un autentic domn de ţară şi al ţării; el e Principele renascentist, cu o curte de învăţaţi adunaţi pe lîngă el, dar şi diplomatul abil în hăţişurile politicii turceşti, cuftean şi muritor de rînd, filozof şi pragmatic, om de lume şi ermit al studiului, învingător şi învins. Mihnea Gheorghiu nu a vrut să facă un film cu *Cantemir sau* despre *Cantemir, ci un film despre un destin uman al unui popor; fila este ruptă din istorie, nu dintr-o biografie oricît ar fi ea de celebră. Universul în care se mişcă domnitorul este acela cuprins de harta ţării sale. Leit-motivul este Moldova; pe fundalul ei trăieşte Cantemir. Biografia domnitorului este în fond istoria Moldovei. El se mişcă împreună cu ţara, ascultă glasul ei, umblă cu ţara în exilul său, cum umblă cu ea şi în călătoria la Poartă. Scenariul lui Mihnea Gheorghiu are o mare calitate, şi ca viziune şi ca text: el se desfăşoară ca un* divan. *Domnul este continuu într-un sfat. Într-un sfat cu sine, despre ceilalţi şi cei mulţi, într-un sfat de înţelepţi, cu Toader, Petre, Mihuţ, Neculce, Mehmet etc. Cantemir nu este un filozof pentru că a învăţat filozofia şi a scris opere filozofice, ci pentru că are harul întrebării şi puterea răspunsului. Mihnea Gheorghiu nu face o operă de arheologie istorică; e rostul specialiştilor să scrie studiile şi tratatele lor cu exactitatea corespunzătoare. El caută sensurile şi modelele de viaţă, simbolurile unei existenţe. Domnitorul nu este re-constituit din fragmente şi din fişe de bibliotecă. Existenţa sa este a semnificaţiilor grave ale existenţei unui popor. Dimitrie Cantemir apare într-o conjunctură dramatică, urmărit de o istorie maşteră, luptîndu-se să-i îndrepte cursul spre un făgaş*

www.dacoromanica.ro

mai potolit. Timpul este neprielnic poporului său, cum i-a fost de secole. Bîntuie din toate părțile vînturile și furtunile aduse din pustietăți îndepărtate. Planurile croite în capitalele imperiilor au încercuit de partea nesățioșilor poftitori de noi cuceriri, hotarele Țărilor Românești. Dimitrie Cantemir este singur cu ai săi. N-are de partea sa aliat decît un popor. Regii, împărații care îi declară amiciție și alianță, de la Nord pînă la Mediterană au gîndurile lor de hegemonie. Puternicii își dispută prada între ei! Domnul moldav este prins într-un clește al istoriei europene; se luptă în dreapta și în stînga. Abia liniștit un dușman sau împăcat, apare altul cu capriciile sale și cu poftele sale, cu visurile sale bolnave de mărire și de asuprire. Poate de aici și această titulatură burlescă de mușchetar, *a unui Domn mereu în luptă, îmbrăcat ca un cavaler însă, ca unul înveștmîntat în armurele țării și ale culturii umanistice. Într-o vreme a monarhiilor absolutiste și a supremației imperiilor orientale, Dimitrie Cantemir este pur și simplu un domn de țară, un patriot cavaler al istoriei românești. Mihnea Gheorghiu a surprins în portretul și în comportamentul domnitorului moldav o constantă a trăsăturilor, o dominantă: simțămîntul istoriei și responsabilitatea în fața istoriei a lui Cantemir. El trăiește istoria, nu numai o scrie și o cunoaște din letopisețile dinaintea sa. Prezentul său este ca și trecutul. Mesajul său este mesajul istoriei poporului său; vine de la Bogdan și de la Ștefan. Gîndirea sa apare circumscrisă gîndirii istoriei românești. El aparține istoriei, una a Moldovei, Munteniei și Transilvaniei. Dimitrie Cantemir trăiește într-un proiector aprins al istoriei. În text sînt aduse reflexe din textele folclorice, din unele opere literare moderne, de pildă din scrierile lui Sadoveanu, dar ele dau un aer de conviețuire cu un fenomen ce este propriu și nu accidental. Mihnea Gheorghiu este un creator de atmosferă, un poet al evocărilor largi de țară, cu fine referiri și comentarii de cultură istorică. Voievodul are o curte legendară, cu porțile*

www.dacoromanica.ro

deschise spre toate colţurile Moldovei. Spre ea se îndreaptă şi oamenii umili şi boierii vicleni, şi prietenii şi hainiţii. Scenariul devine în subsidiar un poem al ţării, fragment dintr-o epopee naţională prin imaginea cinematografică.

Detaşarea de conflictul principal al unui conflict de efect cinematografic precum este toată povestea viteazului fecior Mihuţ care pleacă în căutarea manuscrisului lui Cantemir despre imperiul otoman furat de la curte, seria de peripeţii pe la curţile imperiale, amestecul de iscoade este de natură să antrenëze o anume sensibilitate a publicului la acest gen de filme cu urmăriri şi urmăriţi. El e muşchetarul romantic şi tineresc, după modelul lui Onuţ, jderul cel mic din romanul lui Sadoveanu. Descoperirea făptaşului în persoana unui fel de „agent" străin Fripp, pedepsirea sa capitală, redobîndirea inelului doamnei Casandra, dispărut şi el din inventarul domnesc sînt pretextele peripeţiilor pe drumurile Occidentului ale unui devotat slujitor al tronului ţării şi al apărării prestigiului Domnului moldovean. Documentariştii ortodocşi pot riposta la o asemenea „abatere" de la litera manualelor şi monografiilor. Cum de se poate amesteca numele lui Leibniz în afacerea cu manuscrisul lui Cantemir oferit spre cumpărare regelui german? Dar autorul îşi creează intriga sa literară, în afara situaţiei oferite de documente. El nu rescrie datele oferite de specialişti pentru că aceasta ar fi altceva decît o concepţie proprie de a reprezenta o figură istorică cu tot corolarul epocii. Mihnea Gheorghiu a avut în vedere într-un scenariu despre un „muşchetar" erou, nu o versiune de film autohton de spadă şi capă, pentru că de acestea sînt deja multe în lume, şi nici de a face o romanţă istoricizată sau o localizare de caw-boy istoric. Muşchetarul român umblă cu un mesaj ascuns al conştiinţei sale patriotice. El îi apără domnitorului moldav onoarea. Umblă de la o curte la alta, nu din divertisment exotic, ci pentru a căuta comoara unei curţi care este o operă de creaţie. Mihuţ este perechea necesară a imaginii

www.dacoromanica.ro

lui Cantemir. El pleacă cu domniţa Anca, nu pentru a plimba într-o civilizaţie şi un lux al palatelor habsburgice o domniţă capricioasă, ci pentru a acoperi o călătorie de investigare a culiselor şi de redobîndire a unui tezaur de cultură.

Imaginile se perindă simbolic din Moldova în Muntenia şi Transilvania, căci ţara este una, iar Cantemir care a scris un Hronic al românilor *are conştiinţa acestei unităţi teritoriale şi de crez. „Aş fi bucuros dacă vechea vrăjmăşie dintre neamurile boiereşti de cele două părţi ale Milcovului ar lua sfîrşit şi ne-am îndrepta, cu unire, truda şi strădaniile, spre dreptăţile şi belşugul strămoşesc al românilor". De fapt, însăşi Curtea, familia lui Cantemir este înrudită de sînge cu familiile mari ale Munteniei. Brîncoveanu şi Cantemir sînt veri după mamă. Transilvănenii se simt şi ei ca acasă. Cu toţii „se trag de la Rîm". Matca şi „sigiliul Romei" — cum ar fi spus Iorga — este o moştenire comună şi dincoace şi dincolo de Carpaţi. Dealtminteri, tot simbolic, cînd Cantemir trebuie să părăsească Iaşii, luînd drumul exilului, Mihuţ „muşchetarul" pleacă spre Transilvania, spre nepoata Casandrei şi a lui Dimitrie Cantemir, Anca, cu inelul de smarald în mînă, ca o logodnă a celor doi tineri, dar şi ca o simbolică Unire cu Transilvania.*

Mihnea Gheorghiu, ca autor, a avut libertatea de a fantaza şi de a selecta ceea ce a socotit că are valoare pentru a proiecta peste timp un mesaj istoric. Inventivitatea de conflicte, de şarje, de escapade, vin să dea substanţă epică filmului, să-i dea „nerv", mişcare, mister. Se găseşte sau nu se găseşte opul lui Cantemir furat ca în codru din palatul domnesc? Este cît un secret de stat deconspirat astăzi prin serviciile de spionaj internaţionale? Mihnea Gheorghiu a inventat întîlniri cu umanişti notorii, a plăsmuit povestea cu furtul şi pe cea a inelului domnesc al Casandrei, şi încă mai putea să fantazeze cu verosimilitate la atîtea întîmplări ciudate de la viaţa de curte: încercare de otrăvire, opere poetice pierdute,

www.dacoromanica.ro

tristețea ultimilor ani și neputința de a nu se mai vedea revenit odată în țară. Dar ponderea în distribuția fanteziei scriitoricești l-a făcut să treacă aventura lui Mihuț, sub semnul și onoarea actului de domnie a lui Cantemir. Mihnea Gheorghiu a subsumat unei drame naționale elemente ale unui cînt cavaleresc moldav. Acordurile grave, ca în muzică, trebuie să fie atenuate de scherzouri. În drama vieții lui Cantemir, se intercalează momente de baladesc epic. Scenariul lui Mihnea Gheorghiu are puterea de a fascina prin ineditul fabulației și prin proiecția proprie asupra unei epoci și a unei personalități. Textul literar pentru filmul Mușchetarul român *propune o nouă formulă filmului nostru istoric.*

MARIN BUCUR

www.dacoromanica.ro

Scenariul
a fost realizat la Casa de filme nr. 5,
în două serii, intitulat
Cantemir şi *Muşchetarul român.*
Filmele
au fost prezentate în premieră, succesiv,
la 6 şi 13 octombrie 1975

DISTRIBUŢIA:

Dimitrie Cantemir — ALEXANDRU REPAN; Mihuţ — IURIE DARIE; Anca — IRINA GĂRDESCU; Casandra — IOANA BULCĂ; Toader — EMANOIL PETRUŢ; Mehmet — GEORGE CONSTANTIN; La Mare — VICTOR REBENGIUC; Fripp — ILARION CIOBANU; Ţar Petru — ION POPESCU GOPO; Sultanul Ahmet — AMZA PELLEA; Russăt — DAN IONESCU; Neculce — EMIL COŞERU; Erasmus — ION DICHISEANU; De Syré — ION BESSOIU; Căpitan Petre — VLAD RĂDESCU; Hangiul — ERNEST MAFTEI; Smărăndiţa — STELA POPESCU; Boier Costin — RADU HANGU; Mitropolit-Justin — VALERIU MOISESCU; Cneaz Goliţin — VASILE FLORESCU; Sefer — MATEI ALEXANDRU; Cneaz Dolgorukii — GEORGE ŢURCANU. În alte roluri: VASILE BOGHIŢĂ, BORIS CIORNEI, LILIANA TOMESCU, SOFIA VICOVEANCA, MIHAI MEREUŢĂ, MANU NEDEIANU, CONSTANTIN RAUŢCHI, SERGIU DEMETRIAD, GHEORGHE NAGHI, HARALAMBIE BOROŞ, CONSTANTIN BĂRBULESCU, GHEORGHE MAZILU, TUDOR STAVRU, N. IORDACHE, ION POLIZACHE, CONSTANTIN PĂUN. Copiii: ŞTEFAN MARIUS, ANDREI PONGRAT, CRISTINA SAVU.

Regia: GH. VITANIDIS; imaginea: N. GIRARDI; decoruri: arh. LIVIU POPA; costume: HORTENSIA GEORGESCU; muzica: RICHARD OSCHANITZKY; sunetul: ing. DAN IONESCU.
Producător delegat: MIHAI OPRIŞ.

Numărul de spectatori: 5.500.000.

www.dacoromanica.ro

PERSONAJELE

DIMITRIE CANTEMIR
MIHUȚ
ANCA
CASANDRA CANTACUZINO
NECULCE
RUSSĂT
MITROPOLITUL
TOADER
PETRE
HAGIUL
SMĂRĂNDIȚA
DRĂGUȘ
FRAU ROZA

SULTANUL AHMET
MEHMET
ȚAR PETRU
CNEAZUL
SEFFER
CAROL AL VI-LEA
EUGENIU DE SAVOIA
LEIBNIZ
D-NA DE BRAUNSWICK
VON ERLACH
FRIPP
LA MARE
DE SYRÉ

www.dacoromanica.ro

PARTEA ÎNTÎIA

Prima imagine a filmului înfăţişează o hartă a Europei la sfîrşitul veacului al XVII-lea, indicînd, în limba latină, imperiile timpului şi capitalele lor şi pe măsură ce aparatul se apropie de pămînturile româneşti, pe cuprinsul cărora e înscris cuvîntul TERRAE DACOROMANIAE, remarcăm şi numele unor oraşe istorice româneşti, ca Alba-Iulia, Iaşi, Bucureşti şi altele, subtitrînd miniatura gravurilor ce reprezintă vechile lor cetăţi de reşedinţă.

Moldova reproduce întocmai celebra-i hartă din „Descrierea" ei de mai tîrziu. Pe miniatura Iaşilor, transfocatorul pătrunde în „cetate", dezvăluindu-ne cîteva din monumentele timpului; cu Golia, Trei-Ierarhi şi Palatul Domnesc cu zidurile-i crenelate, apoi se opreşte pe una din frumoasele-i ferestre, prin care pătrundem în sala tronului lui CONSTANTIN CANTEMIR, bătrînul voievod al Moldovei.

Sîntem într-un amurg din vara anului 1693, îndulcit de sunetul abia auzit al clopotelor, pe care se distinge glasul DASCĂLULUI domnesc care-şi „predă" lecţia de Istorie dinaintea celor cinci învăţăcei ai săi, tinerii DIMITRIE CANTEMIR, MIHUŢ GĂLĂŢEANU, şi alţi fii de boieri, printre care o fată, tînăra domniţă CASANDRA CANTACUZINO. Lumina amurgului descoperă discret harta din imaginea precedentă şi surprinde într-un colţ al sălii pe domnitor, cu doi boieri bătrîni şi un falnic ostaş, CĂPITANUL TOADER.

www.dacoromanica.ro

Ei tac şi îl privesc, cu un soi de grijă, pe domnitor, care pare să dormiteze obosit, în jilţ, ascultînd „lecţia" fiului său.

DASCĂLUL: Istoria şi geografia se leagă. În *De bello gallico* Cezar începe cu descrierea locului: „Gallia est omnes divisa in partes tres". Plutarh povesteşte că ajungînd Cezar în Gallia, într-un sat cu oameni puţini şi săraci, căpitanii săi au rîs către dînsul zicînd: „aici nu vor mai fi ambiţii şi vrăjmăşii pentru întîietate şi putere!!". Iar el le-a răspuns, îngîndurat: „Aş vrea să fiu mai bine cel dintîi aici, decît al doilea la Roma"... Ce spui de vorba asta mare, beizadé?

DIMITRIE: Spun că marele Cezar mînţea. Ca vulpea care zice că-s strugurii prea acri. Dacă era aşa, nu l-ar mai fi omorît Brutus, pentru putere şi întîietate, la Roma.

În timp ce DASCĂLUL este sufocat de replica nerespectuoasă a prinţului, se aude un hohot de rîs urmat de aplauze, reluate de rîsul şi aplauzele colegilor lui Dimitrie.

DASCĂLUL: Măria-Ta, iartă-mă, că nu ţi l-am crescut bine, căci iată-l cum îi huleşte pe marii împăraţi.

RUSSĂT: Păcat, mare păcat.

DOMNITORUL: Cel mai mare păcat al omului este neştiinţa. *(Îi face Dascălului semn cu ochiul, apoi se preface supărat.)* Apoi, cum? Ia lasă-l, dascăle Ieremia, să ne tălmăcească dumnealui, mai departe, harta aceea, dacă zici că el a zugrăvit-o. *(Cu blîndeţe către fiul său.)* Hai, Dimitrie, arată-le boierilor ce mai şti, afară de Gallia... Că doar nu eşti franţuz; eşti născut în tîrgul Ieşilor, iar nepoata Casandra, fiica răposatului Şerban Vodă Cantacuzino, e transilvăneancă...

CASANDRA: Născută la Bucureşti, Măria-Ta.

Prinţul DIMITRIE se apropie de hartă şi privind mai drege ceva la ea, cu o pană muiată-n vopsele, apoi, privind cu drag spre domniţa Casandra, se închină respectuos, mai întîi dinaintea părintelui, apoi a dascălului său.

www.dacoromanica.ro

DIMITRIE *(arată cu pana pe hartă la TERRAE DACORO-MANIAE)*: *Ad hodiernum diem,* adică în zilele noastre, *Dacia romana est omnes divisa in partes tres:* Principatus Transilvaniae, Valahia și Moldova noastră... Dar acum o sută de ani, Mihai Vodă a izbutit să-și adune laolaltă frații, poporul romano-moldo-vlahilor, sub sceptrul său de Viteaz. Aici, la Alba-Iulia. *(Din acest moment urmează prin montaj și supraimpresiune pe hartă, o scurtă istorie în imagini filmice a României veacului al XVII-lea, începînd cu scena încoronării lui Mihai Viteazul.)* Prea curînd însă, dușmanii cei prea puternici și prietenii săi cei mișei, l-au ucis pre el, și cu el odată visul său cel frumos, visul Daciei rediviva... *(Montajul continuă cu scene de bătălii — din alte filme istorice, — cu oștirile cotropitorilor străini invadînd harta României, din toate direcțiile.)*

Pe acest montaj se desfășoară genericul filmului, în timp ce din off, *un crainic nevăzut:*

VOCEA ISTORIEI *(se aude spunînd)*: „Mult sînge a vărsat poporul nostru de-a lungul secolelor în zbuciumata și dramatica sa istorie pentru păstrarea ființei naționale, pentru apărarea libertății și demnității, pentru afirmarea de-sine-stătătoare, pentru egalitatea în drepturi cu toate popoarele lumii".

Înainte de terminarea genericului, revenim pe Iași cu clopotele lui și pe Trei Ierarhi, în biserică, unde DIMITRIE, în haine cernite, veghează sicriul tatălui său.

Pe iconostas se află depusă o icoană de argint a Sfîntului Dimitrie, „izvoritorul de mir", patronul numelui său. E liniște; slujba mare n-a început încă, doar niște dascăli-monahi slovenind rugăciuni în șoaptă trec să stingă mucurile de lumînări arse și să aprindă altele.

Pașii celor ce vin și pleacă pe tăcute răsună totuși sinistru în naos. În jurul prințului, cei doi boieri bătrîni NECULCE

www.dacoromanica.ro

și RUSSĂT *și Căpitanul* TOADER *îi țin tovărășie la priveghiu.*

CANTEMIR: Unde-i Mihuț?...

TOADER: Îi dus cu domnița Casandra, s-o păzească la drum, pînă trece dincolo.

CANTEMIR: Ce se mai aude-n tîrg, Căpitane Toadere?

TOADER: Boierii zic că fără firman, nu te pot 'nălța în scaunul domnesc al părintelui Măriei-Tale.

RUSSĂT *(a tras cu urechea. Fals smerit)*: La Moldova, Măria-Ta, tronul se dobîndește, nu se moștenește... O mie două sute de pungi...

CANTEMIR: Dar Bogdan l-a moștenit de la Ștefan.

RUSSĂT *(cu intenție)*: Marele Ștefan a fost os domnesc, nu om de neam sărac și fără carte, ca părintele Măriei-Tale *(se înclină)*, dumnezeu să-l ierte...

NECULCE: Taci, vistiernice, nu vorbi cu păcat... Pînă ce nu vine acel agă turc, omul padișahului, n-ai de unde ști, dacă nu-l întărește chiar pe Măria-Sa, că-i om învățat și cu dragoste de neam.

Un tropot de cal, apoi pașii unor cizme cu pinteni răsună pe lespezile bisericii, și un oștean se înfățișează, raportîndu-i ceva Vistiernicului RUSSĂT.

RUSSĂT *(către Cantemir)*: Acel agă turc a sosit la Golia, Măria-Ta, și are rang de imbrohor. Și la Apusul soarelui a zis că te așteaptă acolo.

TOADER: La Golia? Ce-are de gînd? *(Către Cantemir.)* La turnul morții... „la apus de soare vor să mi-l omoare"..

RUSSĂT: Așa se pare...

CANTEMIR: Bine, dar ar fi o nedreptate.

NECULCE: Dreptatea, măre Doamne, nu șade cu Împărații la masă.

În noapte, sinistrul Turn al Goliei se profilează pe cer, cu aceleași trecute presimțiri, pe care le stîrnea odinioară Turnul Londrei pretendenților la tronul Angliei. O gardă de ieniceri

www.dacoromanica.ro

îl întîmpină pe Cantemir, urmat de Căpitanul Toader, la intrarea cetăţii. La un gest al unui ofiţer, Toader, este pe neaşteptate dezarmat şi împins într-o parte, mai înainte ca principele să fi observat mişcarea, aşa că el intră, singur, în cortul instalat în pridvorul porţii centrale a Turnului. Acolo, e părăsit, sub lumina unui opaiţ, în timp ce la intrare stă de gardă un harap uriaş cu hangerul gol în mînă.

O umbră se desprinde din întuneric, oprindu-se aproape neauzit, în faţa lui.

MEHMET: Tu eşti feciorul beiului nostru care a murit?

CANTEMIR: Sunt prinţul Dimitrie Cantemir, fiul şi moştenitorul Domnului Moldovei!

MEHMET *(tare)*: Am venit să te vestim că Duca, ruda vrăjmaşilor tăi Brâncovenii, a primit firman de domnie, iar tu vei fi adus la pragul Înaltei Porţi să ceri mila Luminăţiei-Sale, Sultanul.

CANTEMIR: Ţările Române nu-s paşalîc turcesc. Domnul e slobod. Tributul nu înseamnă robie. Legea...

MEHMET *(în şoaptă)*: Taci şi ascultă. *(Tare.)* Legea o fac alţii, iar tu trebuie să te supui. *(Se apropie de el în plină lumină.)* Te supui?

CANTEMIR *(surprins peste măsură)*: Tu, Mehmet, aici?

MEHMET *(în şoaptă)*: Zi că te supui.

CANTEMIR *(tare)*: Mă supun.

În acea clipă se aud zgomote în interiorul cortului şi un grup de turci înarmaţi ies, salutîndu-l adînc pe Mehmet.

CANTEMIR: Ce faci, prietene, cum ai ajuns aici? Dascălul nostru, Ieremia Cacavela, se întreba deseori în aceşti şapte ani dacă te-ai procopsit la Ţarigrad, cum ai jurat.

MEHMET: Am ajuns repede şi sus de tot, prin mijloace pe care dascălul nostru nu le-ar fi categorisit prea frumos cu eticeasca lui ştiinţă. Dar viaţa nu-i totdeauna frumoasă... E bine, totuşi, să n-o pierzi de pomană. Şi

www.dacoromanica.ro

asta-i pricina pentru care sînt acum aici. Fiindcă e vorba de viaţa ta, Dimitrie.

CANTEMIR: Fă-mă să înţeleg!

MEHMET: „Ambiţii şi vrăjmăşii pentru întîietate şi putere"...

CANTEMIR *(zîmbind)*: Ca la Roma?

MEHMET: Ca pretutindeni. Lumea asta necăjită şi sălbatecă nu-i pentru un om ca tine. Ce te mai leagă de ei, acum? Ce-ai mai vrea aici, cînd Orientul şi Occidentul îţi deschid porţile?

CANTEMIR: „Aş vrea să fiu mai bine cel dintîi aici, decît cel din urmă la Bizanţ".

MEHMET: Acolo, la Bizanţ, cu un dram de noroc „cei din urmă vor fi cei dintîi!" *(Rîde.)* Vezi că mai ştiu ceva din Evanghelie? *(Serios.)* În noaptea asta pleci spre miazăzi, mai înainte de a prinde de veste boierii tăi, vînduţi lui Duca Vodă. *(Îi face cu ochiul.)* Ştiu că urmează să te întîlneşti la hotar cu cineva... Du-te!

CANTEMIR: Cum să-ţi mulţumesc?

MEHMET: Tatăl tău m-a găsit în stepă, orfan părăsit şi m-a ţinut în casă şi la masă cu tine. Asta nu se uită. O plecăciune, domniţei Casandra, şi de la mine.

Cîteva clipe după ieşirea din cort a lui Dimitrie, pătrunde un bărbat blond şi voinic, tînărul ofiţer suedez Erasmus von Weissmantell, pe care Mehmet îl primeşte cu curtuoazie.

ERASMUS: Effendi General, mă prezint locotenentul Baron von Weissmantell.

MEHMET: Ai, mi se pare, un nume de botez celebru.

ERASMUS: Întocmai, mă numesc Erasmus, dar nu sînt nici filosof şi nici olandez.

MEHMET: Ştiu cine eşti. Ce ne spune iscoada lui Carol Şvedul?

ERASMUS: Rusia, Polonia şi Danemarca se opun hegemoniei Suediei în Nordul Europei. Se apropie marele război din miazănoapte cu Ruşii, care vor Baltica.

www.dacoromanica.ro

MEHMET: Unde-l veţi da?

ERASMUS: Regele meu vă spune că-l va da pe teritoriul Poloniei. Şi vă roagă, să vă adunaţi cu Hatmanul cazacilor şi cu Han-tătar, ca să vegheze şi ei într-acolo.

MEHMET: Şi ce ne mai spune, în schimb?

ERASMUS: Să nu vă încredeţi în pacea voastră cu Austria. Nu le-ajunge că le-aţi dat Transilvania. Vor şi Belgradul.

MEHMET: Şi ce alianţă ne recomandă?

ERASMUS: Franţa.

Mehmet îi dăruieşte o pungă şi un inel şi-l concediază. Într-o ambianţă muzicală şi cromatică adecvată, ecranul se umple de gravura cunoscută, reprezentînd casa lui Dimitrie Cantemir din Constantinopol, pe care insertul indică locul şi data secvenţelor ce urmează: „CONSTANTINOPOL, 1710". Aparatul întîrzie asupra imaginii celor doi stîlpi ce separă curtea de grădină, în dreptul aleii de ieşire, unde apare CANTEMIR, mai vîrstnic, în costumul său oriental, simplu, cu un ghiozdan la subsuoară, urmat de moş TOADER, îmbrăcat ca un răzeş moldovean, înarmat.

CANTEMIR: Să stai pe lîngă casă, Moş Toadere, aud că, după răscoala militară, tîrgul mişună de hoţi şi de iscoade... Eu sînt tot la Arhive.

TOADER: De-asta să n-ai teamă, Măria-Ta. Mai bine, ai grijă să nu capeţi vreun gutunar prin hrubele acele mucegăite, pe unde tot scrii şi ceteşti la hîrţoage, de parcă fără dînsele ţi s-ar prăpădi neamul. Păcat, zău aşa.

CANTEMIR: Cel mai mare păcat e neştiinţa. Asta era vorba tatii. Mai ţii minte?...

TOADER *(se înclină)*: Mîine, poimîine-s şaptesprezece ani... *În dimineaţa aceea, sultanul Ahmed se preumbla posomorît prin minunatele grădini ale Seraiului, de-a lungul aleilor de chiparoşi ce se oglindeau în luciul argintiu al Mării de*

www.dacoromanica.ro

Marmara. La un pas în urmă, plin de umilință și smerenie, venea Marele Vizir Mehmet, iscodindu-și stăpînul cu priviri agere, pătrunzătoare. Mehmet s-a buhăit, arată mult mai vîrstnic decît Cantemir.

SULTANUL *(batjocoritor)*: De ce ești așa de îngîndurat, Vizirule? Faci socoteala pungilor pe care le-ai primit ieri bacșiș, sau a celor pe care te bizui să le primești azi?

MEHMET *(a ghicit că de fapt sultanul glumește cu răutatea-i obișnuită, ca să-și disimuleze propria-i îngrijorare)*: Frumusețea acestui loc mă tulbură, prea luminate stăpîne, și numai grija de furtunile ce-l pîndesc, tot mai mult, de către Marea Neagră!... Dar, luminăția ta, izvor de înțelepciune și putere, soarele ochilor mei nevrednici, de ce te înfiori? Muscalul tremură numai la gîndul puterii tale...

SULTANUL *(agasat că i-a descoperit secretele îngrijorării)*: Tu tremuri, Mehmet! Și cu tine tremură tot ce-am clădit pe deșertăciune și pe nisip. Imperiul părinților mei slăviți e ca leul rănit al deșertului, încolțit de șacali. De Savoia ne-a bătut la Viena, englezii ne-au închis Mediterana la Gibraltar. Răscoale, înfrîngeri... Ce știri ai de la Carol Șvedul?

MEHMET: Carol al XII-lea, regele Nordului, cel mai mare general al Europei, a poposit la Tighina, sub corturile Hanului nostru, așteptînd să reia ofensiva.

SULTANUL: Carol fugarul... De ce nu l-a bătut pe Petru la Poltava? De ce n-a murit, acolo, la Poltava? Petru a ajuns la Nistru. Ce aștepți, Mehmet?... Ce mai așteptăm?... În fiecare noapte mă cutremur și cred că aud iureșul pedestrimii rusești sub zidurile acestea... Ha-ha-ha!... Ha-ha-ha!... Te-ai speriat, Mehmet? Ha-ha-ha... Sînt puternic, vizirule, sînt încă foarte puternic. Și voi recuceri Europa.

www.dacoromanica.ro

Se aude scîrţiind portiţa unei grădini ale cărei alei duc spre Arhivele Imperiale. Cel care a pătruns în Curtea Palatului, salutat de străji, este Cantemir. Simţindu-se parcă privit, se întoarce şi se închină adînc spre cele două siluete, apoi îşi continuă liniştit drumul.

Sultanul îşi admiră cetatea strălucitoare. Pe meterezele fortificaţiilor sclipesc tunurile mari de bronz, iar sentinele înarmate pînă în dinţi păzesc zidurile. Cu gîndul încă la proaspătul intrat în palat, sultanul continuă.

SULTANUL: Prinţul român este mintea cea mai luminată care a călcat pe lespezile acestea. E puntea de aur dintre orient şi occident. Dar e ghiaur. Trebuie bine păzit...

VIZIRUL: Dintre ghiauri îţi este cel mai credincios, Înălţimea-Ta, şi primul care ţi-a închinat o Odă pe care aud că o cîntă şi Lully, muzicantul regelui Franţei. A făcut ordine în arhivele persane ale Imperiului. E şi strateg.

SULTANUL *(fără reacţie, meditînd)*: Ştie multe, poate prea multe... Nemţii vor să-l atragă în mrejele lor şi i-au dat scaun la Academie. Ţarul Petru tînjeşte după el, pare-se pentru a-l face sfetnicul lui cel mai de seamă... Iar eu îi voi oferi ceea ce nimeni nu-i poate da: Scaunul Moldovei... sau poate că îi voi tăia capul!

VIZIRUL într-adevăr nu poate ghici ce gîndeşte sultanul.

SULTANUL: Tu ce zici, Vizirule? Ha-ha-ha! Te-ai speriat!

VIZIRUL: Numai Luminăţia-Ta ştie cum e mai bine...

SULTANUL: În Moldova avem nevoie de un domnitor înţelept şi de încredere, care să ne asigure, deocamdată, pacea şi liniştea în Europa de lîngă ruşi... Să-l lăsăm pe Ţar Petru să se ocupe de războiul său nordic. Să-i lăsăm Europa dintre Baltică şi Marea Neagră. Pe mine mă interesează restul şi mai ales centrul ei! *(Visător.)* Apoi Asia şi Africa...

www.dacoromanica.ro

Arhivele Imperiului otoman sînt, de fapt, niște catacombe bine zăvorîte, somptuoase, în care stau stivuite neorînduit în rafturi improvizate tomuri de hîrtii, arme prețioase de luptă și steaguri cucerite în bătăliile purtate de-a lungul a trei secole. La lumina unui mare opaiț oriental, cu trei fețtile, Cantemir studiază — printre documente eline, persane, romane, — o hartă ce reprezintă amplasarea trupelor otomane pentru una din bătăliile care au avut loc la porțile Vienei. Aparatul se apropie pînă la plan-detaliu. Abia acum vedem fruntea mare, concentrată în studiu, a prințului român. Apoi alte detalii, documente, hărți.

Pe scările înguste din fundul încăperii coboară grăbit vizirul Mehmet și se apropie de Cantemir. Îi vorbește precipitat, socotind că vestea pe care i-o va da este mult mai prețioasă decît ceea ce face acum Cantemir.

MEHMET: Cantemir-Bei, în curînd îți voi da o veste mare despre Moldova și despre tine.

CANTEMIR: Ce veste mai poate fi bună? Desprins de zavistiile din jurul curților domnești, eu m-am resemnat la plăcuta trudă de istoric, filosof, poet și muzician. Veștile nu mă mai tulbură... *(Reținem din relațiile celor doi, o oarecare intimitate și încredere reciprocă.)*

Cantemir pare absorbit de studiul documentelor, dar, de fapt; ascultă foarte atent.

Cantemir se arată mai interesat de descoperirile lui, pe care i le împărtășește lui MEHMET, care-l privește zîmbind. Textul care urmează poate fi prescurtat în scenariul regizoral

CANTEMIR: Vestitul astronom Abd Al-Rahman al Sufi, care a trăit în secolul al X-lea la Ispahan, a stabilit un *Tabel al stelelor fixe*, lucrare scrisă în limba arabă în anul 965, despre care se prea poate ca marele astronom polonez Copernic să fi avut cunoștință, dat fiind că în lucrarea sa „De revolutionibus", el se referă la observațiile astronomilor arabi. Începînd cu secolul

www.dacoromanica.ro

XV, Ulug Beg, nepotul lui Tamerlan și suveran apoi, el însuși, al imperiului timurizilor, a poruncit să se construiască la Samarcand un observator astronomic dotat la acea vreme cu cel mai mare sextant din lume, și a dispus să se execute o copie caligrafică și splendid ilustrată după opera lui Abd Al-Rahman al Sufi, isprăvită în anul 1435. Ilustrațiile, unice în arta musulmană, sînt de bună seamă opera unui artist persan adus la Samarcand și care trăise probabil o vreme în China, dat fiind că se pricepea atît de bine în tehnica desenului ușor colorat pe margini cu acuarelă, caracteristic picturii chineze din acea epocă. În schimb, îmbrăcămintea este de tip mongol, potrivit modei ce domnea în ținuturile stăpînite de timurizi. Inscripțiile, scrise în araba cultă, indică punctele cardinale, constelațiile, precum și unghiul din care pot fi văzute... Domnul Isac Newton n-a inventat nimic...

Dar atunci cînd Cantemir, — acum realmente absorbit de hîrtiile lui, — se întoarce spre Mehmet, observă că acesta dispăruse de mult. Aparatul îl urmează și iese la lumina soarelui către verdele grădinii, unde printre ziduri se vede marea. Imaginea se topește subtil în albastrul-verde al Mării de Marmara de la poalele colinei fortificate pe care se înalță seraiul Sultanului. Aparatul panoramează de pe undele mării descoperind întregul ansamblu.

În cadru pătrunde o brigantină cu pînzele umflate ae aaierea vîntului.

La prora vasului, căpitanul de brigantină Miguel Saõ Miguel, pe numele lui adevărat Mihuț Gălățeanul, cel de al doilea erou principal al filmului: atletic, simpatic, reținut. Poartă un costum de marinar portughez și un lung cuțit la tureatca cizmei. Privește în zare către orașul care se apropie.

În coloana sonoră își face loc Cîntecul lui Mihuț — *temă veselă și nostalgică în același timp. În cuvintele cîntecului*

www.dacoromanica.ro

răzbat nuanțe de ironie, caracteristice acestui „vîntură-lume" care este Mihuț:

Tot pe drum, pe drum, pe drum,
Și la mîndra nicidecum...

În cadru, profilate pe cer, se află acum doar minaretele „Sfintei Sofii". În imaginile legate de Constantinopol, predomină strălucirii specific bizantine, în care abundă auriul și albastrul cerului. Întreaga plastică va prelua, stilizînd, elemente ale picturii bizantine — laice și religioase — peste care, pe ecran, se suprapun siluetele negre și fesurile roșii ale musulmanilor... De la aceste detalii se animă un bazar, — pitorescul bazar al Constantinopolului.

Mihuț își face loc printre tarabele tixite cu fructe ale Levantului, într-o neorînduială pitorească. Văzut de sus, bazarul pare un furnicar, în care abia se strecoară musulmanii cu cărucioarele lor trase de măgărușii. Cîte o lectică europeană. Soarele coboară spre asfințit. Este ora la care muezinii apar la balcoanele minaretelor. Acum vocile lor se tînguie foarte aproape. La auzul muezinilor, toți trecătorii s-au oprit pe loc, în punctul în care se aflau și stau nemișcați. Strada pare încremenită. Singurul care se mișcă printre ei, nedumerit încă, este Mihuț. În dreptul unei tarabe, ia dintr-un paner o portocală și cu un gest iscusit, pe la spate, o aruncă în sus și înainte; cu aceeași iscusință scoate cuțitul de la tureatcă, face cîțiva pași înainte și prinde portocala „căzută din cer", în vîrful cuțitului său. O curățâ și o mănîncă tacticos. Negustorul arap, nemișcat, îl privește năucit.

Mihuț bate la poarta lui Cantemir, atent, să nu-și marcheze prezența.

În cerdac apare ANCA, nepoata doamnei Casandra, o fată de nouăsprezece-douăzeci de ani. Poartă costum european transilvănean. În urma ei apare o tătăroaică, ROABA casei, care privește curioasă spre noul venit.

Bătrînul moldovean deschide poarta.

www.dacoromanica.ro

MOŞ TOADER: Măria-Sa nu-i acasă. Dar Domnia-Ta, cine eşti?

MIHUŢ: Un vîntură-lume, taică.

MOŞ TOADER: Nă-i fi din Moldova?!

MIHUŢ: De undeva de pe-acolo.

MOŞ TOADER: Cred că întîrzie la o cafea la Cneazul Tolstoi, trimisul Ţarului Petru aici, la Constantinopol. Sînt prieteni; e prieten cu toţi solii Europei...

MIHUŢ: Mulţumesc...

MOŞ TOADER: De eşti venit cu gînd bun, pofteşte-n casă...

MIHUŢ: Trec mai tîrziu dac-o fi... Mai am o socoteală cu un „negustor" în bazar... Săru'mîna, taică.

Discuţia este urmărită cu interes de Anca din cerdac, atrasă de străinul şi chipeşul marinar. Interesul acesteia se pare că n-a rămas neobservat de Mihuţ. Acesta-l salută pe bătrînul Toader şi pleacă cu pas hotărît, ştiindu-se privit din cerdac. Brusc, se opreşte întorcînd privirea direct spre Anca. Anca tresare surprinsă. Intră fuga în casă, trîntind uşa. De după perdea apare chipul ei, urmărindu-l discret pe Mihuţ, care dispare după gardul înalt. Cu o săritură atletică, Mihuţ intră în livada cu portocali şi smochini a lui Cantemir; se lungeşte pe iarbă, scrutînd malul Bosforului.

Soarele apune într-o beţie de culori arămii. Cîţiva invitaţi s-au ridicat de pe pernele din jurul măsuţelor scunde de sub umbrarul grădinii Cneazului Tolstoi şi se îndreaptă către poartă, petrecuţi de gazdă, un om jovial şi corpolent, al cărui portret există. Servitorii vin la scară cu scaunele purtate („litière-s Louis XIV") să-şi ducă stăpînii acasă. Cantemir merge pe jos, însoţit, cîţiva paşi, de alţi invitaţi, dintre care unul îl urmăreşte foarte atent.

CNEAZUL TOLSTOI *(în şoaptă)*: Acestea sînt ştirile ce le-am primit. Cugetă şi hotărăşte singur.

CANTEMIR *(tare)*: Icrele şi vodka au fost aferim! *(În şoaptă)*. O bună cafea turcească nu mai are gust fără ele.

www.dacoromanica.ro

LA MARE *(îl vede, o clipă, singur şi îl acostează)*: Am fost fericit să vă cunosc, principe Cantemir. Întreaga Europă este fascinată de creaţia dumneavoastră laborioasă şi aşteaptă cu nerăbdare monumentala, inestimabila lucrare despre *Imperiul Otoman*, desigur un imn care preamăreşte cea mai puternică forţă militară a continentului. Aud că e plină de acte inedite; dealtfel sînteţi singurul european care are acces la „secretele zeilor"...

CANTEMIR: Mă flataţi, domnule. Şi-apoi trebuie să vă declar că istoria şi geografia nu fac imnuri; acela e rolul muzicii şi al poeziei... Aş spune că e mai curînd o operă filosofică...

LA MARE: O, da? Atunci sînt chiar foarte, foarte interesat să o cumpăr pentru un mare librar din... din... Italia. Nu se uită la preţ... e un filosof, în felul său...

CANTEMIR: În privinţa asta sînt de acord cu el. M-am înţeles cu colegul meu academic, domnul Leibniz, s-o tipărească, îndată ce va fi gata.

LA MARE se retrage, fiindcă s-au apropiat de Cantemir, francezul Chevalier DE SYRÉ şi un fel de armator olandez, între cotleţii şi barbişonul căruia îl recunoaştem pe ERASMUS.

DE SYRÉ: *Mon prince*, trebuie să-ţi mărturisesc că retorica dumitale este extraordinară, nici un filosof francez n-a reuşit să-l combată pe Aristotel cu argumentele lui Cartesius al nostru şi să-l confirme pe fizicianul Van Helmont cu metafizicianul Platon, aşa cum ai făcut-o aici, în plin orient bizantin. Trebuie să ai mulţi duşmani printre eleniştii ortodocşi.

CANTEMIR: O, de-ar fi numai aceia...

ERASMUS: Mai aveţi şi alţii?

CANTEMIR: Cine n-are, aici?

ERASMUS: Aş fi curios să cunosc cheia romanului dumneavoastră criptic, *Istoria Ieroglifică*. Se pare că e vorba

www.dacoromanica.ro

de inamicii dumneavoastră de-acasă, din Moldo-Valahia...

CANTEMIR: De unde știți?

DE SYRÉ: Domnul Erasmus este un mare armator din Amsterdam, care umblă mult și știe multe.

CANTEMIR: Ați fost și în Moldova?

ERASMUS: Da... demult. *(Schimbă vorba.)* Țin minte vinul de Cotnar. *(Cu intenție.)* E bun și după icre, și după cafea. *(Rîd cu toții.)*

Aparatul panoramează asupra plecării invitaților. Cantemir, rămas singur cu ghiozdănașul subsuoară, e urmărit de La Mare, care, după un răstimp, face semn unui personaj misterios înalt și spîn, pe care nu-l putem recunoaște, dar reținem un detaliu: are un ochi acoperit cu o bucată de piele neagră. Este J. FRIPP, spion și asasin profesionist.

Apropiindu-se, pe ulița pustie, bătută cu pietre de rîu, de casa lui cu ceardac înflorit de pe țărmul Cornului de Aur, lui Cantemir i se păru că aude un zvon de glasuri și se opri intrigat, apoi trase clopotul de la poartă.

Toader iese în cerdac, în clipa cînd un tătar se furișase acolo. În aceeași clipă, din umbra ulucilor, un om îl împinse cu brutalitate și se năpusti asupra-i scoțînd un strigăt care semăna cu un lătrat de șacal. La acest semnal se auziră zgomote nefirești și tătarul sări de pe cerdac, dînd buzna spre poartă. Apoi un al treilea sări gardul, și cei trei lotri, cu obrăzare pe față, îl împresurară, trăgîndu-și săbiile. Cantemir parează primele lovituri cu măiestrie, însă își dă seama că are de-a face cu „profesioniști" și caută să se lipească de zid. Făcînd un pas greșit, Cantemir se împiedică și cade, lovindu-se la cap. Un concert sălbatic de lătrături de cîini trezește mahalaua turcească. Doi dintre furi dispar în tufișuri. Al treilea se apleacă asupra lui Cantemir, cu intenția de a-i vedea chipul sau a-i da lovitura de grație cu pumnalul.

www.dacoromanica.ro

În acea clipă, o mînă voinică îi răsuceşte braţul agresorului şi-i trage obrăzarul de pe faţă. Omul „chior" nu are nimic dintr-un oriental: obraz spîn, ochi spălăciţi, părul de culoarea cînepii şi dinţi ca nişte colţi de lup ieşind de sub buzele subţiri şi palide.

SPÎNUL dă o comandă celorlalţi.

Salvatorul plasează o straşnică lovitură de pumn în obrazul spînului, care-l proiectează în gard, apoi cu iuţeala fulgerului se întoarce spre unul din complicii care tocmai ridicase iataganul pe la spate, şi-l ţintuieşte de ulucă cu un zbor al cuţitului său din tureatcă.

CANTEMIR se trezeşte în braţele lui Mihuţ şi priveşte uimit leşul agresorului, un uriaş cu chip de tătar, care zăcea mort lîngă poartă. Ceilalţi, cu Spînul, se mistuiseră în întuneric.

CANTEMIR: Mulţumesc, străine... Cum să te răsplătesc?

MIHUŢ: Cu un pocal de rubiniu, în casa Domniei-Tale, Măria-Ta.

CANTEMIR: Şi cu mortul, ce facem?

MIHUŢ: După ce vom intra, tovarăşii lui îl vor lua negreşit şi vor şterge urmele... Altă dată, să nu mai umbli pedestru, că singurătatea nu prieşte oricui la sănătate.

CANTEMIR: Cine eşti, prietene? Şi ce cauţi pe uliţa noastră?

MIHUŢ *(scurt)*: Mai întîi, Cotnarul...

În camera de lucru a principelui, plină cu cărţi, instrumente de astronomie şi arme de preţ. Pe perete, tronează Harta Europei din palatul domnesc de la Iaşi. Dinaintea principelui se află un bărbat spătos, cu faţa smeadă, arsă de soare şi purtînd pe cap, strînsă cu un nod într-o parte, o basma roşie, ca piraţii din Azore.

MIHUŢ: Vă datorez un răspuns. Sînt căpitanul de brigantină Miguel Saõ Miguel şi-l caut pe principele Cantemir de Moldova.

CANTEMIR: Eu sînt.

www.dacoromanica.ro

MIHUŢ: Greu trebuie să mă fi schimbat vijeliile mărilor şi ale bătăliilor, dacă Măria-Ta nu mă mai cunoaşte. *(Ridică degetul mare al mîinii stîngi pe care e crestată mica cicatrice a unei cruci şi cu dreapta îşi scoate basmaua de pe ochi.)* Dar semnul ăsta totuşi, nu s-a schimbat.

Cantemir îl priveşte înmărmurit. Se uită la degetul străinului, apoi îşi ridică degetul său mare la înălţimea ochilor. O cruce similară e imprimată şi în carnea lui. Se apropie de străin şi compară cele două semne. Apoi îl îmbrăţişează cu căldură.

CANTEMIR: Mihuţ, prietene, frăţioare! Ce cauţi aici? Cum de eşti astfel îmbrăcat? De unde vii? E nemaipomenit. *(Intră într-o odaie alăturată.)* Casandră! Casandră! Uite cine-a venit!...

Din odaia cealaltă apare, niţel speriată şi oricum nepregătită de oaspeţi, la ceasul acela, Casandra Cantacuzino, soţia lui. Odată cu ea, Anca. Aceasta, recunoscîndu-l pe marinarul de azi-dimineaţă, se retrage, îmbujorată.

CASANDRA: Ce s-a întîmplat? Adineaori mi s-a părut că aud zăngănit de săbii pe uliţă... Cine e străinul acesta?

CANTEMIR: E Mihuţ al căpitanului Gălăţeanu.

CASANDRA: Băiatul acela?... Adică, prietenul tău din copilărie, poreclit...

MIHUŢ *(o salută)*: „Vîntură-lume", în persoană, mărită Doamnă... Băieţii şi fetele cresc şi uite că acuma încep să şi îmbătrînească. V-aduceţi aminte cînd aţi stat la examenul de istorie şi geografie al lui beizadé? „Dacia est omnes divisa in partes tres"...

Doamna Casandra îl priveşte o clipă, lung, apoi se apropie cu mîinile întinse. El îi sărută mîna, aplecînd genunchiul. Casandra se retrage şi peste puţin va intra urmată de ROABĂ purtînd tablaua cu dulceaţă, cafea şi vin. Apoi ROABA iese, în vîrful picioarelor, precum a intrat. Bărbaţii gustă vinul.

MIHUŢ: Bun vin.

www.dacoromanica.ro

CANTEMIR: E bun, dar nu-i ca acasă... Cîteodată, aici, la Stambul, am sentimentul pe care-l va fi avut poetul latin Ovidiu, la noi, la Marea Neagră... Să bem vinul exilului, „Vîntură-lume"!... Din ce colț al planetei vii acuma?

MIHUȚ: De la Moldova. Vodă a fost mazilit. Rușii și turcii nu se împacă deocamdată pe cine să-l pună în loc. Și am venit să afli asta...

CANTEMIR *(glumind)*: Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor...

MIHUȚ: Și tocmai pentru asta am trecut azi dimineață pe la Cneazul Tolstoi.

CANTEMIR *(serios)*: Ai fost și tu acolo?

MIHUȚ: Nu ți-a spus nimic?

CANTEMIR: Mi-a spus că voi primi un mesaj important din țară și că mă roagă să iau aminte la el. Am să-l întreb mîine ce-a vrut să înțeleg din asta.

CASANDRA *(reintrînd)*: De ce? Ce-i cu Tolstoi? Ce vor toți?... Dar gustați, ia, pînă punem de masă...

MIHUȚ: Ceasurile mele sînt numărate aici. Pe Cneazul Tolstoi l-am cunoscut la Amsterdam, în timpul marii ambasade a lui Țar Petru. Mă întorsesem din insulele Azore unde mi-era pe-atunci sălașul și dragostea... Nava mea pleacă mîine îndărăt, la Brăila. Cneazul știa că va fi arestat și a vrut să înțelegi că stăpînul său s-ar bucura să știe că aici, în huzurul și favorurile Înaltei Porți n-ai uitat că ești principe creștin și că ești feciorul unui voievod care a iubit libertatea neamului său apărîndu-o cu sabia în mînă.

CANTEMIR: Nu înțeleg noima acestui mesaj.

MIHUȚ: Nici eu. Dar poate că o vom înțelege mai curînd decît nădăjduisem.

CASANDRA: Înțeleg că ți se propune să intri în tagma boierilor răzvrătiți de la Iași. Dacă e o cursă?... Intrigile

www.dacoromanica.ro

şi trădarea sînt hrana politichiei. Eu cu preţul acesta nu mai vreau domnie şi măriri deşarte. Umbra morţii le paşte şi Istoria la care scrii e martoră!

MIHUŢ: Moartea vine oricum, şi din iataganul unui păcătos de hoţ, ca adineaurea... Nu?... Mai gîndeşte-te, Măria-Ta... E drept că turcii sînt încă foarte puternici.

CANTEMIR *(arătîndu-i ghiozdanul şi maldărul de hîrtii)*: Aici şade scris cît sînt de puternici, pe rudă şi pe sămînţă.

MIHUŢ *(interesat)*: Ce-s astea?

CANTEMIR: Rodul trudei mele de arhivar al puterii otomane. Toată istoria sultanilor, limbile, toate planurile lor de bătaie, toate socotelile, la zi...

MIHUŢ *(interesat)*: Chiar..., aşa?

CANTEMIR *(zîmbind)*: Chiar aşa!

Cantemir îi arată, în secret, prima pagină a manuscrisului său, pe care stă scris:

„INCREMENTA ATQUE DECREMENTA AULAE OTHOMANICAE"

„ISTORIA MĂRIRII ŞI DECĂDERII IMPERIULUI OTOMAN"

CANTEMIR: ...Şi decăderii, dragul meu „Vîntură-lume". Imperiul otoman e un uriaş cu picioare de lut.

MIHUŢ *(răsfoieşte hîrtiile)*: Păi ştii, Măria-Ta, că pentru cufăraşul ăsta, papistaşii te-ar înălţa în slăvi şi te-ar umple de aur?!

CANTEMIR: Chiar aşa?

MIHUŢ *(cu seriozitate)*: Chiar aşa! Cine mai ştie de minunea asta?

CANTEMIR: Cărturarii Europei. Istoria aceasta va deveni un bun al întregii omeniri. Că să se poată apăra. Să poată trăi şi munci în tihnă.

MIHUŢ: Dar generalii, politicienii, ştiu? Ştie Eugeniu de Savoia, sau Marlborough?

www.dacoromanica.ro

CANTEMIR: Cine știe multe, moare. Așa se spune pe la noi...

MIHUȚ *(scoate din buzunar bucățica de hîrtie, recuperată de jos, după atac. O citește)*: À propos, Măria-Ta, află că „hoții" din seara asta nu erau hoți de rînd. Uite ce-am găsit lîngă leș!

Îi întinde lui Cantemir o hîrtie pe care e scris ceva. Bilețelul ce va reveni în film.

CANTEMIR *(citește)*: „Plătiți d-lui Johannes-Pierre Fripp în socoteala domnului colonel La M..." Restul a fost rupt.

MIHUȚ: Un ordin de plată... către zaraful Osanis din mahalaua Fanarului...

Pe ușa din spatele lor, intră Anca, aducînd pocaluri cu vin și gustări. Reținem privirea ei, mîinile tremurînde. Farmecul lui Mihuț o fascinează, îi învăluie pe toți trei. Casandra o ajută să debaraseze de niște cărți o măsuță rotundă, ca să depună tablaua, apoi o ia de mînă și i-o prezintă lui Mihuț.

CASANDRA: Dragă „Vîntură-lume", ți-o prezint pe fina mea, Anca, fata bancherului Martin Drăguș din Brașov. Maică-sa a fost vară cu mine. Și după moartea ei, am poftit-o să locuiască la noi. Fratele său, Petre, e căpitan de oaste la Moldova.

În acest moment dă buzna pe ușă moș TOADER, care la vederea lui Mihuț se stăpînește, tușind, că a tulburat conversația.

CANTEMIR: Ce s-a-ntîmplat, moș Toadere?

TOADER: Zarvă mare în oraș, Măria-Ta. A fost ucis zaraful Osanis.

MIHUȚ *(către Cantemir)*: Se pare că se adevărește zicala că... „Cine știe multe moare". Ar trebui să te păzești, Măria-Ta. Cufărașul ăsta mă cam bagă în răcori. Mai rău ca „Lampa lui Aladin".

Cantemir își închide hîrtiile în cufăraș, prezentîndu-l în același timp pe Mihuț, bătrînului căpitan.

www.dacoromanica.ro

CANTEMIR: Uite, bădiță Toadere, el e Mihuț, „Vînturălume", feciorul căpitanului Gălățeanu. Îl mai ții minte?

TOADER: Acelui prunc eu i-am pus întâi sabia în mînă, și după cum bate l-oi cunoaște.

Toader scoate din panoplie două săbii moldovenești și-i azvîrle una lui Mihuț, care o prinde din zbor. Acest scurt duel amical se face cu zîmbetul pe buze. După primele trei mișcări, la o „gardă" anume, urmată de o lovitură abia parată de Toader, acesta din urmă cedează. Anca, speriată, se retrage.

TOADER: El este. Bătaia asta numai eu o știam...

MIHUȚ: Și Măria-Sa, căpitane; că ne-ai fost meșter de arme la amîndoi.

TOADER: El o știe mai bine decît tine, și o face mai înțelept; tu ești pripit; semeni cu tată-tu, că i-a zis o dată Cantemir-Vodă cel bătrîn, că se bate ca răzeșii, nu ca domnii...

N-apucă să-și termine vorba și, de la fereastră, Anca dă un strigăt.

ANCA: Măria-Ta, Garda palatului a intrat în curte. A venit însuși Înălțimea-Sa, Marele Vizir.

CANTEMIR: La ceasul acesta?

MIHUȚ: Mă tem să nu-ți cășuneze vreun bocluc prezența mea aici... Unde să m-ascund?

CASANDRA *(făcîndu-le semn celorlalți să se retragă)*: Vino cu noi, în sufragerie. Vizirul e prietenul casei noastre, adică *(arătînd cu prefăcut reproș, spre Cantemir)* al dumnealui...

Roaba tătăroaică a doamnei Casandra a curățit resturile, apoi a adus, pe măsuța dintre sofale, tablaua cu răcoritoare și, după ce aprinse ciubucele stăpînilor, se retrase în tăcere. Vizirul Mehmet a rămas cîteva clipe, într-o somnolentă reculegere, cu pleoapele pe jumătate coborîte, dar ochii lui mici și ageri au înregistrat fiecare detaliu din casa prietenului său.

www.dacoromanica.ro

Ridicîndu-se cu greu dintre perne, s-a apropiat de Cantemir, cu un fel de simpatie nedisimulată, deşi condescendentă, şi urmărind, nu fără maliţie, efectul celor ce avea să-i comunice.

MEHMET *(deschizîndu-şi braţele)*: Dumitraşcule, prietene, am venit să te îmbrăţişez şi să fiu întîiul muritor care se închină lui Dimitrie Vodă Cantemir.

CANTEMIR: Cum ai spus? *Lui Vodă?* Îţi arde de şagă, Luminăţia-Ta?

MEHMET: Într-un ceas, dacă se pecetluieşte firmanul, vine alaiul cuvenit să te ia şi să te ducă la padişah, care-ţi va pune pe umeri caftanul cu blănuri de samur. Dacă...

CANTEMIR: *Igitur*, este şi un „dacă"...

MEHMET: Dacă ne înţelegem... din preţ.

CANTEMIR: Sînt un om sărac.

MEHMET *(rîde cu hohote)*: Ţi se pare. Eşti mult mai bogat decît îţi închipui. Mai bogat şi decît mine...

CANTEMIR *(de data asta rîde şi el)*: Hai, să bem un pahar...

MEHMET: Vorbesc serios... Eu azi nu de bogăţie duc lipsă. Ci de altceva... *(Aici glasul lui se schimbă sub imperiul unei îngrijorări adevărate şi adînci.)* ...Dacă se prăbuşeşte Puterea, mă prăbuşesc şi eu, chiar dacă printr-o minune a lui Allah mi-ar rămîne averile. Înţelegi?

CANTEMIR: Mai mult decît îţi închipui.

MEHMET: Ştiam. Hai să bem; acasă la mine e interzis, după Coran.

Vizirul se reaşază în sofa, iar gazda îi toarnă vinul în cupă. Îşi toarnă şi lui şi ciocnesc, privindu-se în ochi ca doi jucători în faţa tablei de şah. În depărtare se aud zgomotele cetăţii orientale. Jos, în curte, garda vizirului aşteaptă în poziţie de repaos. Doi ieniceri au luat în primire paza porţii, iar alţi doi inspectează împrejurimile. O boare de vînt mişcă perdeaua dinspre cerdac.

www.dacoromanica.ro

MEHMET: Ieri dimineaţă, Tolstoi l-a primit pe agentul secret al Ţarului pentru zona balcanică. A plecat, dar ştiu ce-au vorbit. Iar mîine am să ştiu şi mai multe...

CANTEMIR: Aţi arestat un sol...

MEHMET: Mîine va fi liber. Taci şi ascultă. Ei tulbură minţile principilor de pe la noi, cu himera neatîrnării noroadelor creştine din Balcani sub scutul moscovit. N-ai auzit nimic despre asta?

Cantemir nu poate rezista ochilor iscoditori ai vizirului, dar cu o sforţare îşi goleşte privirile în ei.

CANTEMIR: Nu prea.

MEHMET *(ridicîndu-se brusc de pe sofa)*: Ba da. Dar deocamdată n-are însemnătate ce spui tu, ci numai ce ştiu eu. Iar eu ştiu că astea toate sînt palavre pentru cei mulţi şi proşti şi că de fapt Ţar Petru vrea, pentru urmaşii lui, Constantinopolul, Persia şi India...

Mehmet s-a apropiat de marele glob terestru din colţul bibliotecii şi arată cu degetul ţările despre care vorbeşte.

MEHMET: Tărîmuri pe unde, ştii mai bine ca mine, că „noroade creştine" nu se prea află în treabă... Nici locuitorii paşalîcurilor noastre de la sud de Dunăre şi nici neamul tău.

CANTEMIR: Şi ce-mi pasă mie de toate astea?

MEHMET: O să-ţi pese, dacă-ţi mai pasă de neamul tău a cărui lege şi libertate noi am respectat-o, cînd au avut principi buni şi cinstiţi. Noi, din Ţările Române n-am făcut niciodată paşalîc turcesc. Nu?

Cantemir a înţeles că trăieşte cea mai gravă clipă din toţi anii exilului său aici, de care depinde nu numai soarta lui, dar şi a ţării sale. Mehmet îi urmăreşte tulburarea, cu un zîmbet care destăinuieşte mai mult decît presentimentul victoriei; de omul ăsta îl leagă un simţămînt amestecat, de admiraţie, dar şi de superioritate protectoare, de încredere şi de îndoială.

www.dacoromanica.ro

CANTEMIR: E-adevărat, aşa e cinstit. Am plătit tributul, ca şi veneţienii, şi voi ne-aţi respectat hotarul, limba şi legea. Deie Domnul s-o faceţi în vecie. Dar nu uita că atunci cînd sultani şi viziri trufaşi au trecut Dunărea cu război, românii i-au biruit: Ştefan, Mihai...

MEHMET: Mi-ai împuiat capul cu poveştile tale despre vechimea şi vitejia neamului vostru, azvîrlit de Allah la răscrucea furtunilor şi a împărăţiilor... *(arată harta)* „Terrae Dacoromaniae": un singur neam, în trei ţărişoare vrăjmaşe. Aşa o fi?

CANTEMIR *(trist)*: Aşa e.

MEHMET: Ne trebuie, de aceea, măcar la Moldova o minte ascuţită şi o inimă curajoasă, un domn care să le fie prieten turcilor, să-l creadă Ţar Petru, să-l respecte austriecii şi să aibă alături de el şi voia norodului. Ne trebuie o strajă sigură la marginea noului imperiu. Ne trebuie tihnă din partea aceea... Te scutim de tribut şi zaherele...

CANTEMIR: Atît de mult i-a plăcut sultanului *Oda* pe care i-am compus-o?

MEHMET *(rîde maliţios)*: El nu citeşte decît ce-i dau eu. *(Insinuant.)* De unde ştii tu că eu nu te trimit domn în Moldova pentru a te scăpa de iataganul gîdelui, care ţi-ar tăia de îndată capul, dacă sultanul ar afla mîine ce ştiu, deocamdată, numai eu...?!

CANTEMIR *(din stacojiu ce era, se făcu alb ca varul. Fără a-şi pierde cumpătul, răspunde, iritat)*: Şi atunci, dacă ştii ceea ce crezi că ştii, de ce mă mai trimiţi tocmai pe mine pe scaunul Moldovei? Nu te temi?

MEHMET: Nu! *(Crud şi răspicat)*. Fiindcă, dacă va fi război cu Rusia, îl vom face în Moldova. Înţelegi? Războiul nordic s-a purtat în Polonia şi coboară către voi; războiul nostru cu nemţii, în Ungaria, şi am ocupat Transilvania. Tatăl şi socrul tău au uneltit cu Imperiul

www.dacoromanica.ro

austriac şi nimic n-au dobîndit. Eu mă încred mai ales în agerimea minţii tale, care priveşte treburile politiceşti tot atît de limpede ca şi mine, despărţindu-le de slăbiciunile sufletului omenesc, supus greşelilor... *(continuă să-şi facă socotelile cu glas tare.)* V-a pus soarta ca un cui în papucul celor trei imperii... Ne trebuie un om, din alt veac, mai puţin sîngeros, care să stea în chibzuită înţelegere cu toţi vecinii, fără să plece prea tare talerul în folosul vreunuia şi mijlocindu-le şi lor între ei buna învoială... M-ai întrebat de ce te trimit pe scaunul Moldovei? Ca să o fereşti de prăpădul războiului. Cum o faci, eşti slobod, te priveşte!

CANTEMIR: Pînă cînd?

MEHMET; Pînă cînd ţi-oi spune eu că m-am săturat de viaţă şi de avere.

CANTEMIR: Sultanul ştie?

MEHMET: Dacă află, ne taie capul la amîndoi.

Mehmet pufni rîzînd, apoi se porni pe un rîs care-i scutură grăsimea de pe el şi turbanul de pe cap, amuzat nu atît de întrebarea naivă a noului domnitor, cît de răspunsul său prea adevărat. Intră ROABA tătăroaică cu altă carafă de vin şi se uită la Mehmet.

MEHMET: Ea te va însoţi la Moldova... ca să nu uiţi prea repede gustul cafelei şi al bucatelor noastre.

O clipă mai tîrziu începu să rîdă împreună cu el şi Cantemir, din ce în ce mai tare.

Alaiul lui Mehmet a părăsit curtea. Ienicerii îi fac loc pe uliţă, alungînd mulţimea de gură-cască cu bicele lor lungi. Cantemir urmăreşte scena, din cerdacul său. Întorcîndu-se, îl zăreşte de după perdea pe Mihuţ, cu cufăraşul şi ghiozdanul pe care le cărase cu sine sus.

CANTEMIR: Ai auzit?

MIHUŢ: Tot.

CANTEMIR: Ce spui?

www.dacoromanica.ro

MIHUŢ *(lasă povara din braţe şi le deschide ca să-l îmbrăţişeze, dar se răzgîndeşte şi lasă un genunchi la pămînt):* Măria-Ta, îngăduie-mi să fiu al doilea muritor care se închină lui Dimitrie Vodă Cantemir.

Cantemir îl ridică la sine mişcat şi-l strînge la piept cu lacrimi în ochi. Apoi, aşezîndu-l pe locul unde şezuse mai înainte vizirul, îi pune mîna pe umăr, întrebîndu-l cu o vădită admiraţie faţă de oaspetele plecat.

CANTEMIR: Ce zici de capul lui Mehmet?

MIHUŢ: Un cap prea înţelept care, mă tem, că nu-i va rămîne multă vreme pe umeri.

În odaie năvăleşte restul familiei: CASANDRA, TOADER, ANCA, copiii MARIA (treisprezece ani) şi ANTIOH (opt ani), şi roaba tătăroaică.

CASANDRA: A fost o vizită neobişnuită. Ce s-a întîmplat? *(Mihuţ a îngenunchеat la intrarea ei.)* Ce s-a întîmplat? *(Tătăroaica s-a prosternat la pămînt.)* Ce se întîmplă aici? *(Toader a înţeles şi a îngenuncheat.)* Nu înţeleg ce ţi-a spus, ce ţi-a adus vizirul?

CANTEMIR *(întinde mîinile)*: Mi-a adus un dar pentru tine şi pentru urmaşii noştri, Antioh şi Maria.

CASANDRA: Ce?

CANTEMIR: Casa noastră din Iaşi şi pămîntul nostru strămoşesc: Domnia Moldovei.

MIHUŢ *(către Toader, arătîndu-i harta)*: Mai ştii unde e Moldova, Moş Toader?

TOADER *(închizînd ochii înlăcrimaţi)*:

...Pe-un picior de plai,
pe-o gură de rai...

Acum slobozeşte doamne pe robul tău, căci mi-am văzut visul cu ochii.

MIHUŢ: Să trăiască întru mulţi ani Dimitrie Cantemir, principele Moldovei şi al Ţării Româneşti şi al Transilvaniei. *Vivat, Demetrius rex Dacoromaniae!*

www.dacoromanica.ro

Bat clopotele bisericii unde fusese îngropat Constantin Cantemir.

Panoramic pe cetatea Iașilor de la 1710 (machetă).

Pe ziduri, rezemați în muschetele lor înalte, străjerii suflă din corn. Răsunetul cornului și strigătul lor cuprind Lunca Prutului și dealurile cu podgorii.

În interiorul bisericii, un prim-plan cu icoana de argint a Sfîntului Dumitru.

Un cor bărbătesc intonează imnul Slavă Bazileus.

Cantemir-Vodă sărută crucea Mitropolitului Moldovei, care îi așază coroana pe cap și îl binecuvîntează.

Prin șirul de boieri cu capetele plecate, Cantemir iese din biserică.

Cantemir traversează curtea, prin mijlocul gărzii aliniate, avînd în frunte, de o parte pe Petre — fratele Ancăi —, iar de cealaltă pe Mihuț. În dreptul lui Petre, Cantemir se oprește o clipă.

CANTEMIR: Căpitane Petre, ce știri ai de acasă, din Transilvania?

PETRE: Bine fără turc, Măria-Ta, dar și fără împăratul austriac n-ar fi rău pe lumea asta. Prea multă robie...

Cantemir zîmbește și intră în palat, în ovațiile mulțimii care îl aclamă.

În interiorul palatului domnesc, Casandra îl întîmpină pe Cantemir fericită și cu brațele deschise.

CANTEMIR *(reținut)*: Iată-ți visul împlinit, draga mea Cantacuzină.

CASANDRA: Sînt fericită. Simt că renasc.

CANTEMIR *(domolindu-i trufia)*: Sîntem prea mici pentru a renaște întreaga măreție a Paleologilor, a strămoșilor tăi.

Pe ziduri, rezemați în muschetele lor înalte, străjerii suflă din corn. Răsunetul cornului și strigătul lor cuprind dealurile cu podgorii și Lunca Prutului, ca semn al tihnei care s-a coborît asupra Moldovei.

www.dacoromanica.ro

STRĂJERII: Liniştee... Liniştee!... A început Divanul Măriei-Sale, Dumitraşcu Vodă Cantemir... Linişte, oameni buni!

Palatul domnesc — Sala tronului, pe fondul bizantino-român, gustul european al prinţului umanist apare din detalii şi ornamentaţii contemporane cu începutul veacului luminilor: candelabre fastuoase, oglinzi, tapiserii.

Boierii sînt aşezaţi pe laviţe lungi, de-o parte şi de cealaltă a sălii. Stau de vorbă între ei.

Fotoliul scund şi lat, tapisat cu brocart de aur, al voievodului, în centrul sălii, pe o estradă de marmură cu trei trepte, e încă neocupat.

E păzit, în dreapta spătarului, de căpitanul de dragoni PETRE DRĂGUŞ, şeful gărzii domneşti, cu sabia scoasă, lama pe umăr.

*

O odaie luminoasă, plină de cărţi din podea pînă-n bagdadie — cămara sa de lucru din Constantinopol, mutată aici. Cantemir îşi termină îmbrăcatul: peruca pe care i-o cunoaştem din stampe; peste cămaşa bogată de borangic alb, brodată, un pieptăraş de zale de argint fără mîneci; pe deasupra, o tunică de atlaz cu manşete late şi guler înalt, răsfrînt, ca la curtea vieneză. Pe birou, cufăraşul său de piele cu documente, încuiat.

Mihuţ, în uniformă de polcovnic de dragoni, intră în încăpere emoţionat, salutîndu-l pe domn.

MIHUŢ: Divanul s-a adunat şi aşteaptă porunca Domniei-Voastre.

CANTEMIR: Bine, sosesc, polcovnice Mihuţ... *(Cantemir zîmbeşte şi-i face semn să dispună).*

Mihuţ intră în sala tronului. După el, Cantemir.

www.dacoromanica.ro

MIHUŢ *(cu glas de stentor anunţă)*: Stăpînul nostru, Măria-Sa Dumitraşco Vodă Cantemir Întîi, *princeps Dacoromaniae*, voievodul Ţării Moldovei.

Boierii, într-un glas, închinîndu-se.

BOIERII *(în cor)*: Să trăieşti întru mulţi ani, Măria-Ta.

Pîrcălabii poftiţi şi ei la divan îl aclamă.

Cantemir luîndu-şi locul, face semn tuturor să se aşeze.

CANTEMIR: Vă mulţumesc, boieri dumneavoastră. Şi fiindcă timpul nu aşteaptă, să trecem la treburile la care ne-am adunat, lăsînd firitiselile pentru cînd le vom merita.

Într-o parte a sălii, un grup de boieri conservatori murmură ceva. Capul lor e bătrînul Iordachi RUSSĂT învechit în slujbe.

RUSSĂT *(în şoaptă)*: Nu ne recunoaşte privilegiile... Se vede că-i fecior de calici răzăşi... Nu vezi că a adunat şi pîrcălabii la sfat? Ca să ne umilească...

NICOLAE COSTIN *(maliţios)*: Slujbe, la domnia asta, n-o să mai vezi, boier Iordachi...

RUSSĂT *(tot în şoaptă)*: Ei, tihnă n-o să fie în Ţara Moldovei... Trebuie învrăjbit Brâncoveanu-Vodă şi zilele prinţişorului sînt numărate...

Răsună vocea lui Cantemir.

CANTEMIR: Venind cu chezăşie de lungă pace de la cele trei Imperii, hotărăsc să scad cu două sferturi toate dările noi, spre uşurinţa norodului, ca să tragă şi el folos din sudoarea frunţii sale şi să se-ntoarcă la vatră cîţi au dat bir cu fugiţii prin codri şi pe la mînăstiri.

Grupul pîrcălabilor aclamă această hotărîre. Grupul boierilor tace. Mihuţ urmăreşte, cu un zîmbet ironic reacţia lor, atent la orice mişcare.

CANTEMIR *(continuă)*: Vom slobozi negoţul de orice oprelişti şi-i vom păzi drumurile cu oaste domnească, şi le vom deschide întîi pentru fraţii noştri din Ţara Românească şi din Transilvania; căci de la Dachia-felice şi de la

www.dacoromanica.ro

Râm ne tragem tustrei, moldoveni, munteni şi ardeleni, ca dintr-o mumă şi un tată bun.

La această a doua frază a domnitorului, căpitanului Petre i se umezesc ochii.

CANTEMIR: Şi vom scoate şi noi corăbii la Mare, către lumea întreagă. Vom deschide şcoli şi poate şi o Academie... Căci lumina minţii nu-i mai puţin în viaţă ca lumina soarelui...

Grupul boierilor schimbă priviri, cu înţeles.

Din nou, Iordachi Russăt are ceva de spus vecinului său, dar mai tare.

RUSSĂT: Lumina soarelui nu costă parale... Ţara e săracă. De unde?

Mihuţ a auzit şi, încruntîndu-se priveşte către Cantemir care auzise, desigur şi el.

CANTEMIR *(răspunde cu tîlc)*: „Ţara e săracă. De unde?"... Da... Aşa e. Dintre toţi muncitorii de pe pămînt, oricîţi sînt pe lume, aş spune că ţăranii români sînt cei mai nefericiţi, deoarece numai rodnicia pămîntului i-a salvat de la pieire şi credinţa-n dreptate.

PÎRCĂLABII: Aşa e.

CANTEMIR: Pînă şi răzeşii şi-au vîndut pămînturile. De ce?

PÎRCĂLABII: Nedreptatea boierilor i-a silit pe unii să rabde şi jugul şerbiei.

CANTEMIR: Aşa nu se mai poate. De la fiecare, după puterile sale. Voi cere de la domniile voastre să încetaţi cu vrajbele pentru foloase, cu pîrile la Împărăţii şi — nu vă fie cu supărare — cu jafurile!... De aceea, ca s-o scurtez, răzeşii intră în Sfatul Ţării şi pun în marile dregătorii pe cărturarii noştri cei mai de seamă, pe Domnia-Sa, Ion Neculce, vel-spătar...

Grupul boierilor a amuţit. Ascultă cu încordare.

CANTEMIR *(idem)*: Pe Domnia-Sa, Nicolae Costin, vel-logofăt.

www.dacoromanica.ro

La acest nume, un freamăt trece în rîndul boierilor, ştiut fiind că familia Costineştilor era neprietenă Cantemireştilor.

CANTEMIR *(idem)*: Iar vel-vornic, ca mai bătrîn şi cunoscător ale cîrmuirii, pe Domnia-Sa, Iordachi Russăt.

În timp ce boierii aclamă aceste porunci, Iordachi Russăt, holbîndu-se de mirare, bombăneşte în barbă, tuşind şi înecîndu-se, cu nemărturisită satisfacţie.

ALT BOIER. *(îşi muşcă mustaţa)*: Ce spui, biv-vel-vornice, de acest desfrînat, cum îşi începe domnia? Ştie să se poarte puiul de mojic.

RUSSĂT: La ásta nu m-aş fi gîndit. E mai tare ca noi toţi... *(Schimbînd tonul.)* Şi te rog să nu-l ponegreşti pe Vodă de faţă cu mine, că-ntorc foaia... *(Se ridică în picioare şi vorbeşte cu glas tare.)* Să trăieşti, Măria-Ta, întru mulţi ani!

Ultimul de pe laviţa boierească, aproape amestecat în grupul Pîrcălabilor care stă în picioare, spătarul Ion NECULCE se ridică şi, desprinzîndu-se de ceilalţi, porneşte cu fruntea sus către jilţul domnesc.

La trei paşi de prima treaptă a tronului, se înclină.

NECULCE: Nu pentru înaltul cin cu care m-ai milostivit, prea iubite stăpîne, am venit să mulţumesc şi să mă-nchin, ci la o samă de cuvinte care le-ai spus şi în letopiseţul Moldovei nu sînt încă scrise, dar vor fi, cu litere de foc.

Unul este că: ai chezăşie de pace pentru ţară, de la puterile cele mari, căci de la descălecatul lui Dragoş Vodă n-am mai avut decît pacea mărilor şi tihna vînturilor.

Două: ai zis că între fraţii români, vamă să nu mai fie, mai întîi la negoţ. Eu zic că nici altele nu s-ar cuveni să mai fie.

Şi trei: O academie la Ieşi; of, doamne, ostaşi şi gospodari buni au fost voievozii noştri şi credincioşi;

www.dacoromanica.ro

biserici mîndre au înălţat, dar locaşuri de învăţătură nu s-au milostivit să facă. Slobozeşte, Doamne, că veacul luminilor a început şi pentru noi!... *(Se închină.)*

MITROPOLITUL *(într-alt înţeles)*: Dumnezeu să ne-ajute!

Cantemir coboară treptele tronului şi-l strînge la piept, aprobînd, pe Neculce.

CANTEMIR: Amin!

Ceilalţi dregători se apropie de tron, orînduindu-se de-a dreapta şi de-a stînga voievodului.

Un Pîrcălab se desprinde din grupul său şi iese în faţă.

PÎRCĂLABUL: Eu sînt pîrcălabul de Galaţi, Măria-Ta. Pe noi ne bucură vestea cu corăbiile. La dreapta Măriei-Tale şade un marinar de la noi, Mihuţ Gălăţeanu, băiat bun, cu toate că văz că s-a cam boierit...

Pîrcălabii şi cîţiva dintre boieri rîd.

PÎRCĂLABUL: Glumesc, de bună seamă... Poftiţi la schelă, să vedeţi ce-au stricat turcii şi ce putem face la loc şi mai bine... Din ce cîştigă o corabie într-un singur drum, îi batem spătarului Ion Neculce două academii...

CANTEMIR: De luni, porni-vom prin ţară... Pace tuturora. Divanul s-a terminat.

Vodă se întoarce spre Mitropolit şi-i sărută crucea adresîndu-i cîteva cuvinte. Acesta îl binecuvîntează şi se pleacă, la rîndul său, dinainte-i. Cei doi stareţi din spatele prelatului dau tonul cîntării bizantine „Slavă, slavă ţie, bazileu", pe care o preia cu mare glas toată suflarea.

*

În odaia lui Cantemir, o mînă învîrtind încet un glob pămîntesc... Aparatul se retrage. Este mîna lui Mihuţ. Din afara cadrului auzim vocea lui Cantemir.

CANTEMIR: Îţi place geografia, Mihuţ?

MIHUŢ: Mă uit pe unde-am umblat, Măria-Ta şi pe unde n-am umblat. Şi ce mare-i lumea şi ce mici sîntem noi...

www.dacoromanica.ro

La masa lui, Cantemir continuă să scrie îngrijit, pare-se un document important. Continuă în paralel discuţia cu Mihuţ.

CANTEMIR: Priveşte astroglobul, să vezi şi lumea asta ce mică-i, faţă de macrocosmos... Tu ai auzit de Copernicus şi de Newton?

MIHUŢ: Nu prea, Măria-Ta. Eu nu ştiu toate limbile pământului ca Înălţimea-Ta... Eu ştiu limbile mării care, precum luna, multe ştie, dar nu spune.

Mihuţ îşi deapănă tăcut gîndurile; vorbeşte fără să-l privească învîrtind mecanic globul.

MIHUŢ: O să izbuteşti, Măria-Ta? Pacea, la răscrucea vînturilor...

CANTEMIR: De fapt, la asta te gîndeai...

MIHUŢ: La asta. *(Optimist.)* De-acuma, cele bune să se-adune, cele rele să se spele.

*

În vremea aceasta, în odăile doamnei Casandra, în ordine şi tăcere, se lucrează ca în casele domneşti de odinioară: la furcă, la gherghef, la cusături de mătase şi de fir, în timp ce ROABA tătăroaică cîntă încet, un cîntec melodios, acompaniindu-se dintr-un instrument de coarde oriental. Fetele lucrează, dar îşi dau coate şi chicotesc pe înfundate, privind-o, aşa cum se reflectă într-o oglindă rotundă din perete, pe Casandra care se strînge în corset. Este un fel de carcasă din răchită subţire împletită şi brodată cu fir de mătase, care se îmbracă întocmai ca o platoşă şi se strînge în cureluşe şi catarămi. Acest accesoriu rigid turtea bustul şi pîntecele, lăsînd şoldurile în voie şi servea şi ca suport panierelor şi jupoanelor. Rochia Casandrei seamănă cu a doamnei din portretul familiei lui Louis XIV, de Largilièrre (1711). Pesemne că e moda la care s-a hotărît familia domnului moldovean, fiindcă şi Antioh, fiul ei, care va apărea mai tîrziu, e îmbrăcat ca tînărul Iacob Stuart din portretul aceluiaşi Largilièrre (1695).

www.dacoromanica.ro

CASANDRA *(aude imnul de slavă din sala Divanului)*: Mai repede, mai repede, că s-a terminat Divanul. *(Oftează.)* M-am îngrășat... *(Către turcoaică.)* Încetează miorlăiala, și vezi cîți vin la masă... Lăsați lucrul, fetelor, și puneți masa... *(În sfîrșit, e îmbrăcată. Ultimul accesoriu: dintr-un sipet ea scoate un inel cu un imens smarald pe care e săpată o stemă și o inscripție în slavonă. Se uită în oglindă și caută din ochi pe cineva.)* Unde-i Anca?

*

Pe ziduri, străjerii trec cu pas domol. Căpetenia gărzii domnești, Petre Drăguș, se apropie, încruntat, pentru inspecție, răsucindu-și mustața-n furculiță.

STRĂJERUL 1 *(către celălalt)*: Psst!... Vine Pișta!

STRĂJERUL 2 *(ascunzînd plosca din care gustase)*: Vivat, căpitane Peter!...

Petre a trecut pe lîngă primul străjer și i-a tras cușma pusă pe-o ureche, punîndu-i-o dreaptă în cap și i-a inspectat cornul cu praf de pușcă, pipăind dacă e uscat. Apoi a trecut, fără vorbă spre al doilea, care-și aștepta rîndul. Petre îl măsoară, din căciulă pînă-n opinci, și trece pe lîngă el mai departe, dar în trecere îi confiscă plosca ascunsă în ambrazura zidului. Se întoarce brusc spre ei, făcîndu-le semn cu degetul să se apropie. Străjerii vin, în pas milităresc.

PETRE *(cu accentul lui ardelenesc)*: V-am mai spus, proștilor, cum mă cheamă: PETRE, Petre Drăguș... Cine-o fo' Drăguș Vodă? Pișta o fo'? Peter o fo'?

STRĂJERUL 1: Ba, un creștin de rumân din țara ungurească, ca și Domnia-Ta.

PETRE: Ungurească, mănînе-ta. Alba Iulia o fo' capitală romană. Așa vezi. Și ce-a făcut drăguțu de el?

STRĂJERUL 1: A descălecat în Moldova, cînd era baba fată.

PETRE: Și pe urmă ce-a făcut el?

STRĂJERUL 1: Ce să facă?!...

www.dacoromanica.ro

PETRE: Ce-a făcut Draguş-Vodă?

STRĂJERUL 2 *(mai departe)*: Pe noi ne-a făcut.

PETRE: Aşa. Şi pe urmă ce-a făcut el?

STRĂJERUL 2: Ce să facă?

PETRE: Ce-a făcut el pe-ormă?

STRĂJERUL 2: Ce să facă... A încălecat la loc şi s-o dus îndărăt, la muierea şi la pruncii lui.

PETRE *(rămîne o clipă uluit de logica răspunsului, apoi le dă cîte-o palmă-n căciulă şi dă să plece, ridicînd din umeri)*: Dac-ar afla Măria-Sa, Dumitraşco, că nu ştiţi din cine ne tragem ne-ar pune pe toţi trei la butuc, la Golia...

STRĂJERII: Ba ştim, căpitane Pişt... Petre!

PETRE: Din cine?

STRĂJERII *(în cor)*: Noi de la Râm ne tragem, ca muntenii şi ardelenii, fraţii noştri...

PETRE: Aşa vezi, tulai Doamne! *(Îi sărută pe amîndoi obrajii şi după o clipă de ezitare le restituie plosca.)*

După el străjerii rîd pe înfundate apoi trecîndu-şi plosca, constată cu deplină convingere.

STRĂJERUL 1: Fratele, la nevoie se cunoaşte... *(Îi atrage atenţia către liziera pădurii.)* Ia te uită, nu-i soră-sa colo?

STRĂJERUL 2: Ba, ea-i... E cu feciorul lui Vodă, cu Antioh beizadé...

*

O fată voinică, cu o coadă slobodă pe spate, într-o scurteică lungă şi strîmtă, călăreşte viforos, la poalele codrului, către poarta cetăţii, însoţită de un băieţandru, care încearcă să o ajungă şi-i gata să o întreacă. Străjerii trec repede roată şi ridică grilajul porţii, tocmai la timp, fiindcă cei doi au intrat deodată în curte, unde îi întîmpină, strunindu-le caii, Petre.

PETRE *(ajutîndu-i să descalece de pe caii în spume)*: Azi care?

www.dacoromanica.ro

ANCA: Prinţul Antioh.

ANTIOH: Ba, Ancuţa.

ANCA: Ba, el.

ANTIOH: Ba, ea. *(Către fată.)* Parcă nu ştiu că ai ţinut calul la cotitură, ca să te-ajung?

ANCA: Ba, nu.

ANTIOH: Ba, da. Domnia-Ta, căpitane Drăguş, să ştii că ai o soră mincinoasă.

PETRE: La noi în familie nici femeile nu mint. Decît din dragoste... Iar pe Măria-Ta, Anca te iubeşte ca pe-un frate.

ANTIOH *(către ea)*: Da?!

ANCA *(prefăcîndu-se supărată)*: Ba nu.

ANTIOH: Ba da.

În timp ce tinerii se ciorovăiesc, sus în cerdac a apărut Casandra-doamna care îi priveşte cu duioşie, zîmbind. Anca a ridicat ochii şi, ruşinîndu-se de copilăria asta, roşeşte şi face o adîncă plecăciune. Petre se retrage cu caii la grajduri. Iar Antioh, scoţîndu-şi pălăria cu marginea tivită cu pene de struţ, o salută pe mama lui cu o reverenţă de salon, după moda muşchetarilor.

Atunci se aud clopotele bătînd într-un fel anume.

*

De pe liziera pădurii din deal, întreaga scenă e urmărită cu o lunetă de cîmp de nişte călăreţi. Sînt patru inşi, îmbrăcaţi în tătari. Doi sînt într-adevăr nişte ucigaşi cu simbrie, cum umblau pe-atunci mercenarii. Ceilalţi însă par străini de lumea orientului. Pe unul îl vom recunoaşte imediat: e SPÎNUL de la Constantinopol. Celălalt, cu un aer mai arogant şi o înfăţişare de militar, este, după accent, un valon. E colonelul LA MARE, cunoscut de la Constantinopol, şeful unei reţele sau al unei bande, despre care vom afla ce urmăreşte, mai tîrziu.

Aflăm deocamdată identitatea Spînului.

LA MARE *(către Spîn)*: Ai planul? Fripp, te-am întrebat ceva?!...

www.dacoromanica.ro

FRIPP *(sec)*: Acum știu ce-am de făcut... Aștept să plece.

LA MARE: Atunci, noroc! Și la revedere. *(Întoarce calul.)*

FRIPP: Un moment, te rog, domnule colonel. N-ai uitat... ceva?

LA MARE *(îi dă o pungă)*: Poftim. Deși, cum vă cunosc, n-o să ieșiți voi din palat cu mîna goală.

FRIPP *(furios)*: Stai. Asta-i pentru slugi... *(Strecoară o mînă la oblîncul șeii, unde ține o armă de foc.)* Domnule La Mare, vă rog...

LA MARE: Fie... *(scoate din buzunarul de la piept o hîrtie.)* Poftim. O încasezi la Brașov, unde mă vei aștepta cu... marfa... Dar dacă rataţi și de data asta, ca atunci...

FRIPP *(înciudat)*: Atunci, am vrut să nu ucid.

LA MARE: *Adios!*

La Mare o ia la galop, pe o potecă ce coboară la drumul mare, iar grupul celor trei, la pas, se trage mai în umbra copacilor, atenți ca niște pașnici vînători.

*

După-amiază tîrzie de sfîrșit de vară, sub o ploaie sîcîitoare. Pe șleaul ce străbate cînd cruciș, cînd curmeziș, prin Lunca Prutului, mai jos de Huși, trece un steag de călăreți din garda domnească, cu un rotmistru și un stegar în frunte, urmat de Cantemir și Mihuț, în coif și mantii de campanie, urmați de lefegii cu sulița la oblînc.

MIHUȚ: Sîntem pe Valea Ilanului, Măria-Ta. Ne abatem și pe la Silișteni, să-ți revezi casa părintească?

CANTEMIR: La întoarcere, Mihuț, că nu prea-i vreme...

Steagul, cu bourul Moldovei cusut cu aur, se leagănă în bătaia vîntului. Drumul e desfundat și copitele cailor se desprind anevoie din clisă. TOADER întoarce calul și raportează lui Vodă.

TOADER: Măria-Ta, pe deal sînt Stănileștii și la o fugă de cal e Lunca Ilanului. Ajungem pînă pogoară noaptea. Tragem la han, sau mergem mai departe?

www.dacoromanica.ro

CANTEMIR: Ce han e acela?
MIHUŢ: Hanul Hagiului.
CANTEMIR: Mai trăieşte Hagiul?
TOADER *(zîmbind la un gînd)*: Da. E leat cu mine.
CANTEMIR: De ce-ţi vine a rîde?
TOADER: Are şaizeci de ani şi e la a patra muiere.
CANTEMIR *(rîde şi el)*: Atunci, tragem la el, c-o avea vinul de viaţă lungă.
TOADER *(a făcut un semn unui călăreţ să treacă lîngă stegar, în locul lui, iar el dă pulpe calului şi-o ia înainte, să pregătească înnoptarea)*: 'Nainte!
MIHUŢ: Hagiul e omul nostru.
CANTEMIR: Cînd ajungem la Galaţi?
MIHUŢ: Dacă stă ploaia, mîine pe vremea asta.

Steagul de oaste îşi continuă drumul, pe malul Prutului, sub ţîrîitul ploii.

*

În iatacul doamnei Casandra, fetele mai lucrează încă. Ultimele raze ale soarelui s-au răsfrînt în oglindă. În mijlocul odăii, Anca cîntă la clavecin şi toţi o ascultă cu plăcere şi admiraţie.

În picioare, lîngă uşă, o ascultă şi Petre, mîndru de darurile surorii lui şi schimbă priviri cu o fată.

Roaba tătăroaică cu o lumînare aprinsă în mînă, trece către cămara de lucru a lui Cantemir. În trecere, aprinde şi lumînarea din sfeşnicul de argint de pe clavecin, apoi, în vîrful picioarelor dispare, închizînd uşa după dînsa.

Ajunsă în odaia de lucru a principelui, ea aruncă o privire asupra cărţilor, scoate una groasă din raft, trecînd pe lîngă masă, mîngîie cu dosul palmei cufăraşul cu documente şi depune ceaslovul lîngă el. Se duce la fereastra dinspre cerdac şi cu o mică sforţare o deschide şi o lasă aşa. Apoi, depune lumînarea pe masă şi se întoarce în iatacul femeilor.

www.dacoromanica.ro

O ancoră cu trei colțuri se prinde într-un crenel al zidului. A început ploaia. Unul din străjeri se apropie de locul unde a pornit zgomotul de adineaori. O mînă îi astupă gura şi alta îi înfige un pumnal în coaste. Unul dintre „tătari" îi ia locul, punîndu-şi pe cap cuşma străjerului.

*

Pe fereastra deschisă a odăii lui Cantemir intră un om, apoi altul, cu o taşcă mare de piele pe umăr. E Fripp, care se îndreaptă direct la cufăraş şi meştereşte ceva cu nişte chei potrivite. „Tătarul" trage cu urechea spre iatacul din care se aude muzica. Ceaslovul a dispărut de pe masă, iar Fripp îşi încuie taşca plină ,cînd o pală de vînt stinge lumînarea şi trînteşte fereastra. Atunci răsună cornul străjerului.

*

Pe ziduri, al doilea Străjer a descoperit omorul şi a dat alarma. În clipa următoare i-a sărit în spinare Tătarul şi se rostogolesc amîndoi, încleştîndu-se şi cercînd să-i dea celuilalt lovitura de moarte. Scapă din încleştare şi sar amîndoi în picioare. Străjerul vrea să apuce muscheta, dar arma stă în furca de fier şi fiindcă prinde numai furca, se întoarce şi se apără cu ea de asaltul Tătarului care-l atacă cu iataganul.

*

La sunetul cornu i, Petre dă buzna afară, pe scări, cu sabia scoasă. Dar o clipă mai tîrziu femeile scot un țipăt îngrozitor. În odaia lor au intrat cei doi ucigaşi înarmați care-şi fac loc spre ieşire lovindu-le sălbatec. Atraşi de sclipirea podoabelor de preț, ei le smulg de la gîtul şi din degetele femeilor paralizate de spaimă. Fripp o jefuieşte de salbă pe Anca, apoi, trecînd la doamna Casandra, îi trage din inelar smaraldul cel mare. Petre se întoarce şi dă față cu Tătarul. Se bat în săbii. Fripp se năpusteşte pe la spate şi-i înfige adînc pumnalul în coaste, apoi fuge, în timp ce Tătarul, lovit de fratele Ancăi, se prăbuşeşte mort.

www.dacoromanica.ro

*

Sus, pe ziduri, cu fruntea spintecată de iatagan, străjerul izbuteşte să-l împungă cu furca pe celălalt Tătar, care cade de sus pe caldarîmul curţii palatului, zdrobindu-şi ţeasta. Deasupra leşului său se apleacă, disperată, Roaba tătăroaică, chemîndu-l pe nume. Pare să-i fie frate, sau ibovnic.

Lîngă ea, Fripp a încălecat. Femeia se ia după el, strigîndu-i ceva. Din fuga calului, spînul trage un foc de armă şi o omoară, apoi dispare în noapte.

*

Totul s-a petrecut cu iuţeala fulgerului. Casa şi curtea se umplu de oameni şi de larmă. Anca şi femeile l-au pus pe Petre, grav rănit, pe o laviţă. O slujnică bătrînă a venit cu feşe şi balsamuri. Îi curăţă rana de sînge.

BĂTRÎNA *(Casandrei)*: Mărită doamnă, nu-mi place rana flăcăului. Mă tem că pumnalul a fost otrăvit.

*

La Hanul Hagiului, dinaintea focului voinicesc din vatră, ostaşii îşi usucă mundirele şi-şi potolesc foamea cu bucatele aduse de hangiu.

Mai la o parte, la o masă rotundă, joasă, şezînd pe treptele tăiate din bardă, sorb din căni de lut vinul fumegînd şi muşcă din hartanele afumate, Cantemir şi Mihuţ, sub privirile protectoare ale stăpînului casei, un munte de om cu părul cărunt.

HAGIUL *(strigă spre cuhnie)*: Smărăndiţă, ce faci cu plăcinta aia? *(Către musafiri.)* Nimeni nu face ca ea nişte „poale-n brîu" să-ţi lingi degetele. Nici acasă la Măria-Ta!

MIHUŢ: Păi să ţi-o luăm la Curte, Hagiule...

HAGIUL *(viclean)*: Dac-o vrea...

Femeia a venit cu o tavă cu plăcinte pe care o pune pe o masă şi o împarte, pe talere de lemn, fiecăruia. Hagiul o prinde de mijloc, iar Smaranda îi dă peste mînă, ruşinoasă.

SMARANDA: Bătrîn şi nebun. Poftеşte Măria-Sa „poale-n brîu" de la o muiere proastă ca mine?...

www.dacoromanica.ro

HAGIUL *(se stropşeşte la ea, în glumă, şi-i dă o palmă la spate)*: Aşa vorbeşti tu cu Vodă, păcătoaso?

SMARANDA: Eu cu tine am vorbit, ghiuj bătrîn, nu cu Măria-Sa.

Ostaşii au auzit schimbul de cuvinte şi rîd, de răsună hanul.

MIHUŢ: E vesel la Domnia-Ta, Hagiule. Trece multă lume pe-aici?

HAGIUL: Nu prea. Cărăuşii munteni, către miazănoapte şi răsărit. Dar drumurile negoţului sînt nesigure. E sărăcie-n ţară. De o săptămînă, nimeni... Ciudaţi mai erau ipochimenii aceia din urmă... Cu un galben nou, împărătesc, m-au plătit. De mult n-am mai văzut galbeni împărăteşti. Şi încă noi...

CANTEMIR vrea să întrebe ceva, dar Mihuţ îi face semn să nu-l întrerupă: îi cunoaşte năravul.

HAGIUL *(a observat semnul, dar continuă parcă ar spune o poveste)*: Erau doi tătari, cam fioroşi şi doi nemţi, sau cam aşa ceva... Unuia îi zicea „colonel". Pe celălalt, Spînul, îl chema Filip, sau Fripp, sau cam aşa ceva...

MIHUŢ: Un spîn?... Fripp, ai zis?

HAGIUL: Cam aşa...

MIHUŢ: Şi încotro călătoreau?

HAGIUL: La tîrg, la Iaşi... Poate. Mi se pare că aveau o taină, că n-au spus încotro merg, dar au întrebat un om pe unde-i şleaul Cetăţii domneşti, şi...

Mihuţ a schimbat o privire iute cu Cantemir şi amîndoi au sărit în picioare, tulburaţi de aceeaşi presimţire.

MIHUŢ: Nea' Toadere, puneţi şeile pe cai. Ne întoarcem de îndată la Iaşi. Repede...

*

Cerul s-a luminat. Pe laturile drumului desfundat, cumpeni de fîntîni părăsite, un plugar desculţ, care ară cu plugul de

www.dacoromanica.ro

lemn tras de o vacă costelivă, se întoarce spre călăraşi şi-şi scoate căciula. Un conac părăduit.

*

Cînd steagul de călăraşi domneşti frînţi de oboseală intră pe poarta cetăţii e ziuă în amiaza mare. Descalecă.

Cantemir e întîmpinat de doamna Casandra, blîndă şi înfricoşată, iar Mihuţ se amestecă cu capii străjerilor, care-i spun cum a fost, în vreme ce ostaşii îşi duc caii la grajduri.

CASANDRA: Ne-au călcat hoţii... L-au omorît pe fratele Ancăi... Fata mi-a cerut îngăduinţa să plece îndărăt, la taică-său, în Transilvania, după... *(Cade la pieptul soţului ei.)*

*

După ce intră în casă, de pe ziduri cornul răsună iarăşi. Mihuţ se uită întrebător la un străjer care-i face semn să urce sus, la dînsul. El urcă degrabă.

De pe ziduri se văd venind din vale un pîlc de călăreţi, în haine militare, ruseşti. Apropiindu-se de palat, ei dau semn din trîmbiţe.

De la fereastra odăii sale de lucru, Cantemir întreabă ce se întîmplă acolo.

CANTEMIR: Ce e, Mihuţ?

MIHUŢ *(strigă)*: Curierul ţarului... *(Către străjer.)* Deschideţi porţile. Să iasă garda pentru onor.

Cantemir se întoarce de la fereastră, la masa lui de lucru. Îşi examinează cufăraşul şi văzînd că este bine închis, îl apucă de mîner şi-l duce într-un colţ ferit al raftului său cu cărţi. Apoi se îndreaptă spre iatacuri. Casandra îi iese înainte îngrijorată.

CASANDRA: Ce mai e şi asta?

CANTEMIR *(o mîngîie pe frunte)*: Uitasem să-ţi spun la plecare... Majestatea-Sa Ţar Petru ne va cinsti, sărbătorindu-şi ziua numelui în casa noastră. Curierul a venit mai devreme... A venit mai devreme decît mă aşteptam.

www.dacoromanica.ro

*

Sub un mare şi frumos baldachin, ridicat la intrarea bisericii Trei Ierarhi, în timp ce clopotele Iaşilor, mai cîntătoare decît oricînd, umpleau văzduhul limpede, de vară tîrzie, cu argintia lor chemare, Dimitrie Cantemir, alăturea cu sfetnicii săi, şi înconjurat de tot divanul ţării, aşteaptă pe înaltul oaspe.

Atît în afara zidurilor cetăţii, cît şi înapoia lor, în curtea din faţa palatului domnesc şi pe povîrnişul ce duce spre uliţa mare a tîrgului, norodul se adunase încă din zori şi la răstimpuri se auzeau răsunînd cîntece şi urări. Un bătrîn şi o fată aşteaptă, cu pîine şi sare, la poarta bisericii, între buciumaşi, iar în spatele lor, aliniaţi pe două rînduri, dragoni domneşti, cu coifuri şi pieptare lucitoare.

Alături de Voievod, la umbra cortului cu ciucuri de fir, se află boierii cei mari, Neculce, Costin şi Russăt, în lungile lor veşminte tivite cu blăni de jderi şi de samur. Spătarul Neculce cutează să rupă firul gîndurilor Domnului, care privea mulţimea, în tăcere.

NECULCE: Ne bucurăm, Măria-Ta, că puterea Moscului vine să consfinţească în biserica strămoşească pacea făgăduită...

Cantemir se uită în ochii albaştri ai cronicarului şi în limpezimea lor îi citeşte gîndul cel bun şi încrezător. Întorcîndu-se către ceilalţi, vede însă că Russăt îi ocoleşte privirea.

CANTEMIR: Dar Domnia-Ta ce spui, Vornice?

RUSSĂT *(după o clipă de gîndire)*: Eu zic că te-ai cam pripit, Măria-Ta, cu „nunta" asta.

CANTEMIR *(fără grabă)*: Cum adică, m-am pripit?

NECULCE: Ce vrei să spui cu asta, Iordachi?

RUSSĂT: Vreau să zic, că moşiile noastre vor fi prădate de tătari, de turci şi de munteni, în vreme ce noi tocmim din tîrgul Ieşilor slobozia noroadelor creştine...

CANTEMIR: Nu pricep.

RUSSĂT: Nici Mihai-Vodă n-a priceput şi a plătit cu capul... dar el nu era mare învăţat.

www.dacoromanica.ro

CANTEMIR: Pe tine nu te pricep...

RUSSĂT: Dacă năzuieşti să împreuni sub acelaşi schiptru Moldova şi Ţara Românească şi cu Transilvania, adică schiptrul Măriei-Tale...

CANTEMIR: N-am spus...

RUSSĂT: N-am spus c-ai spus; am zis că năzuieşti... Vezi că, peste toate laolaltă, Ţar Petru i-a făgăduit acelaşi scaun şi lui Francisc al II-lea Rakoczy, ungurul care zice că se bate şi el pentru slobozia noroadelor creştine.

CANTEMIR: De unde ştii?

RUSSĂT *(enigmatic)*: Întreabă-l pe riga Carol-Şvedul. E la Tighina, în tabăra turcească, la o fugă de cal, dacă nu o fi fugit la austrieci...

CANTEMIR: Dacă a spus aşa, minte. Minciunile sînt hrana şi balsamul exilului... *Vae Victis!*

În uliţă răsună trîmbiţele avangărzii imperiale. În trapul mare al calului, apare Mihuţ, în uniformă de polcovnic de dragoni domneşti. Descalecă şi se înfăţişează lui Vodă, vestind sosirea.

MIHUŢ: Majestatea-Sa Ţar Petru Alexeevici! *(Încet, către Vodă.)* A descălecat şi vine pe jos, Măria-Ta!

În capul alaiului de mari dregători şi căpetenii de oaste, cu peruci albe, pudrate şi uniforme strălucitoare, pline de fireturi de aur şi argint, cu decoraţii bătute în olmazuri, Ţarul Petru înaintează, aşa cum îl ştim, într-o haină verzuie de campanie, cizme înalte, răsfrînte şi pe cap cu o pălărie olandeză în trei colţuri, cu boruri largi.

La apariţia alaiului, clopotul cel mare prinde să bată şi răsună buciumele. Puştile grele de pe metereze trag şi ele semn de salut.

Cantemir se apropie de înaltul său oaspe, să-i sărute mîna, după datină.

CANTEMIR: Bun venit, în oraşul de scaun al Moldovei, mărite serenissim.

www.dacoromanica.ro

Ţarul îşi retrage mîna şi luîndu-l de după umeri îl sărută pe amîndoi obrajii.

PETRU CEL MARE: Bine te-am găsit, *samodîrjeţ* al Ţării Moldovei şi prieten al inimii mele!

Această denumire slavonă se dădea numai principilor unor ţări suverane, şi Cantemir îi înţelese, cu recunoştinţă, tîlcul. Apoi, Petru întorcîndu-se spre cei mai apropiaţi dintre însoţitorii săi, îi numi pe rînd, prezentîndu-i lui Cantemir.

PETRU CEL MARE: Dumnealui e cneazul general Mihail Goliţîn; dumnealui e generalul Gavril Ivanovici Golovkin; dumnealui e cneazul Dolgorukii — mezinul, acesta-i Seffer, ministrul meu vistiernic.

La rîndu-i, domnul Moldovei îi înfăţişează pe cei mai apropiaţi dregători ai săi. Cum este cu spatele spre mulţime, nu-l auzim. Dar vedem cum Petru gustă pîinea şi sarea şi cum înaintează cu toţii în tinda bisericii. Mitropolitul îi întîmpină-n uşile deschise, cu lumînările de Paşte aprinse şi îi tămîiază cu cădelniţa de argint bătută cu topaze şi rubine. Cei doi stăpîni intră în biserică şi se apropie de uşile împărăteşti ale altarului, dinaintea căruia se închină amîndoi cu evlavie, în vreme ce corul arhimandriţilor intonează „axionul", imnul de slavă pentru regi şi împăraţi.

*

Panoramic, exterior asupra bisericii şi tîrgului gătit de sărbătoare, în dangătul clopotelor şi voioasa larmă a mulţimii. În curtea palatului domnesc s-au întins mese pentru oştenii ruşi şi moldoveni, şi pentru boierii de ranguri mai mici, care petrec în voie, dar fără muieri.

UN STRĂJER: Domnul se supune Ţarului?

TOADER: Alianţa nu înseamnă supunere.

*

Din sala de oaspeţe a lui Vodă se aud glasuri vesele şi urări şi răsună cîntecele lăutarilor, cum se cuvine la o masă ca aceea. După obiceiul nou europenesc, despre care ştia că nu putea

www.dacoromanica.ro

decît să-i fie pe plac Ţarului, Dimitrie Cantemir aşezase pe înaltul oaspe la mijlocul mesei, în faţa sa. De-a dreapta lui, pusese pe vornicul Russăt, ca fiind cel mai vîrstnic şi la stînga sa, Domnul Moldovei poftise pe cneazul Goliţîn şi pe generalul Golovkin. Seffer şedea lîngă Mihuţ, căci se auzeau rostind nume de mari oraşe: Paris, Londra, Amsterdam. Ceilalţi, fiind aşezaţi după rangul fiecăruia.

La încuviinţarea unei priviri a Domnului său, Neculce închide şirul urărilor.

NECULCE: Închin acest pahar de Cotnar de o sută de ani pentru slăvitul împărat creştin, care a coborît la noi cu pace pentru altă sută de ani.

Răsună uralele mesenilor şi ţimbalele lăutarilor. Ţarul, care acum îşi înfunda cu tutun pipa marinărească, se apleacă spre Cantemir cu o întrebare, la care acesta răspunde cu glas domol şi cald.

CANTEMIR: Dumnealui, spătarul nostru, este Ion Neculce, care scrie şi letopiseţul Ţării Moldovei.

ŢARUL *(bea)*: Pentru tihna Moldovei şi pentru cărturarii care o cîrmuiesc cu vitejie şi înţelepciune... *(Bea.)* Şi pentru buna prietenie dintre vecini... Amin! *(Bea iarăşi.)* Acesta-i tot pelin de Cotnar?

CANTEMIR: Tot, dar strămoşul celuilalt.

ŢARUL: Cu ăsta m-aş răcori şi-n chinurile iadului! *Vivat!*

CANTEMIR *(se ridică şi închină)*: Pentru tratatul nostru de pace, care întăreşte în veac această prietenie!

ŢARUL *(se aplecă peste masă şi-l sărută)*: Amin, *mijn -hart;* *Urările de pace ca şi lauda vinului moldovenesc îi aduseră Ţarului alte prelungi urale. Masa urmează bogată şi stropită voinicește cu băutură din poloboacele cele vechi. Russăt se întoarce către generalul din dreapta sa şi-l întreabă ceva, iar acesta, cam încurcat, privea acum la Ţar, înainte de a răspunde. Petru, prinzîndu-i privirea, îl întreabă scurt, niţel încruntat, după felul său.*

www.dacoromanica.ro

ŢARUL: Ce spune boierul?

CNEAZUL: N-am înţeles bine...

ŢARUL *(către Russăt)*: Cutează, boierule! Nu mai mormăi-n barbă, că-l rog pe stăpînul dumitale să ţi-o taie, ca să grăieşti fără perdea...

RUSSĂT: Noi despre tratatul ăsta prea puţine am aflat... Am vrea să ştim, ce dobîndesc boierii noştri prin prieteşugul cu Împărăţia Moscului. Şi ce cîştigă şi Domnul nostru... bineînţeles....

CANTEMIR: S-a vorbit în Divan, Vornice...

ŢARUL: Vorbeşte, Mihail Ivanovici... *(Ridicîndu-se.)* Spune-le boierilor, încă o dată, ce dobîndesc ei şi ce dobîndeşte Moldova, din pactul cu prinţul Cantemir... Că eu mă duc cu Măria-Sa, să-mi povestească şi despre altele, decît numai de bani, şi de oşti şi de intrigi şi de visurile rele ale bărboşilor, ai voştri şi-ai noştri, lua-i-ar dracu'!

Cu braţul pe după umărul lui Cantemir, ei se îndreaptă, cu pocalele în mîini, către cămara de taină a voievodului, în vreme ce glasul vorbitorului explică pe-ndelete principiile cunoscutului tratat de la Luţk.

CNEAZUL *(rar şi răspicat)*: „S-a statornicit, ca bir să nu mai plătească Moldova nimănui, devenind în veci slobodă. Domnul nu va fi mazilit, ci va rămîne domn pînă la moarte, din tată-n fiu, precum şi boieria boierilor se asigură pînă la moarte, afară dacă nu trădează... Rusia va veghea la neatîrnarea Moldovei".

BOIERII: Aşa, da! Ura!

CNEAZUL: „Pămînturile Principatului Moldovei, după vechea hotărnicire asupra cărora Domnul va avea drept de stăpînire, sînt cuprinse între rîul Nistru, Cameniţa, Bender cu tot ţinutul Bugeacului, Dunărea, graniţele Ţării Munteneşti şi ale Transilvaniei şi marginile Poloniei după delimitările făcute cu acele ţări".

www.dacoromanica.ro

COSTIN: Ca în harta lui Cantemir...

CNEAZUL: „Iar dacă se va întîmpla cumva să mai sufere Moldova sub stăpînire turcească, atunci Împăratul... visteria... o oaste moldovenească și muntenească..."

Ultimele cuvinte nu se mai aud limpede. Cei doi prieteni, la fereastră, priveau soarele cum coboară aurind turlele bisericilor și creasta zidurilor și, mai departe, coama măgurilor împădurite și podgoriile ruginii. Harta Europei, de pe perete, primește în plin lumina amurgului, exact cum era în scena de la începutul filmului.

Pe masa mare, goală, din mijlocul odăii, o spadă mare a domnului și buzduganul domnesc, însemnele puterii.

Țarul își scoate pălăria și o pune alături de ele, apoi, la o privire a lui Cantemir, o pune în altă parte.

Petru e atras de cele două globuri legate-n fier. Le admiră și le răstoarnă, cu grija știutorului, oprindu-se la astroglob, cu degetul pe lună.

PETRU: Cum o fi în lună, *mijn-hart*?

CANTEMIR *(ia o carte mare din raft)*: Mulți cred că știu... Iată-l, aici, pe Hevelius, *Selenographia sive lunae descriptio* — prima topografie lunară...

PETRU: Cu ce-a văzut-o?

CANTEMIR: Cu telescopul lui. După Kepler mulți au descoperit tărîmuri nevăzute...

PETRU: Căutăm tărîmuri nevăzute și, pe cele văzute, murim și nu le cunoaștem.

CANTEMIR: Ar trebui să începem cu noi: *gnose se authon* — „cunoaște-te pe tine-însuți". Trăim prea puțin...

PETRU: Ba, împărțeala nu-i dreaptă. Dac-aș fi Dumnezeu, aș împărți oamenilor zilele, după merite, ca solda la ostași: ție, o mie de ani; ție, numai douăzeci, nu crîcni că te și pocnesc, mișelule!...

Din sala ospățului se aud mari urale de bucurie, rîsetele și cîntările răsună iarăși.

www.dacoromanica.ro

CANTEMIR: S-au înţeles!

PETRU *(sec)*: S-au îmbătat... Generalii mei se îmbată; plătesc averi generalilor străini ca să-i înveţe să nu se mai îmbete ca... mine. Turcii beau?

CANTEMIR: După Coran, nu! Vizirul venea să bea la mine...

PETRU: Vizirul?! Ha, ha, ha, ha... E deştept. Se teme de războiul cu noi.

CANTEMIR: Nu se teme. Nu-l doreşte. Nici el şi nici noi.

Un camerier imperial aduce două sticle de şampanie şi desfundă una. La pocnitura ei intră pe uşă Mihuţ, care, văzîndu-i veseli, se retrage zîmbind.

ŢARUL: E un vin de la Riga Franţei. Slab: face gălăgie, numai spuma e de el. *(Rîde, cu aluzie la riga Franţei. Îşi umplu paharele şi rîd tare, amîndoi.)* Îi cunoşti bine pe turci?

CANTEMIR: Îi cunosc. Poate mai bine decît pe mine însumi. *(Arătînd spre raft.)* Am adunat tot ce ştiu despre ei... Aici...

*

În curte, oştenii s-au amestecat cu norodul. Într-o parte, un cor rusesc ritmat cu o darabană acompaniază un „cazacioc" îndrăcit. Într-altă parte, o horă moldovenească, molcomă, atrage şi femeile. Apoi, într-o clipă de linişte, o văduvă cîntă o doină, cu glas adînc şi trist, despre dragostele pustiite de moarte şi robie.

Mihuţ a ieşit cu doi ofiţeri ruşi, în curtea petrecerii populare. Îi atrage atenţia un străjer, cu fruntea adînc crestată de iatagan care repeta, cui voia să ştie, povestea cu furtul de la Curte şi cu moartea lui Drăguş, comandantul gărzii.

STRĂJERUL: Şi cînd l-am luat în furcă pe mişelul de tătar, uite colo, a ieşit roaba Doamnei, cu care a venit de la Stambul, şi striga şi jelea... Ibovnic i-o fi fost lotrul acela, frate i-o fi fost!?

www.dacoromanica.ro

O MUIERE: Da' deunăzi, mai ziceai că o strigat şi după spînul acela, pe turceşte, s-o ia călare cu dînsul...

STRĂJERUL: Aşa striga, tîrfa... Dumnezeu s-o ierte, aşa striga.

La vorba asta, Mihuţ s-a oprit cu mai multă luare-aminte. Acest amănunt scăpase totuşi cercetărilor sale, după furtul neizbutit al lui Fripp.

STĂJERUL *(imită glasul femeii)*: „Stăpîne, nu mă lăsa, ia-mă cu tine, că mă omoară ghiaurii"... Aşa striga...

MIHUŢ: Unde s-o ia cu el, străjer?

STĂJERUL: Păi, dincolo, peste munte, gospodar-polcovnic...

MIHUŢ: De unde ştii?

STĂJERUL: Unul din ei a zis: „Ne vedem la Braşov", da' nu mai ţiu minte care şi cui o fi zis, că... *(Arată fruntea urît spintecată...)* Şi cînd l-am luat în furcă şi... *(Reia povestea de la început, ca beţivii.)*

În clipa aceea fereastra odăii lui Vodă e deschisă brusc şi glasul lui Cantemir răsună, răguşit de emoţie, strigînd deznădăjduit:

CANTEMIR: Mihuţ!

*

Cantemir se întoarce de la fereastră şi revine la obiectul deznădejdii sale: cufăraşul deschis şi gol, iar lîngă el un ceaslov, o enormă biblie, care n-are nimic asemănător cu tezaurul pierdut al trudei sale de ani, din arhivele imperiale otomane.

CANTEMIR: Mi-au furat *Istoria*... De-asta au venit. Mihuţ a bănuit şi nu l-am crezut, de-aceea m-am şi lăsat păcălit... totul s-a sfîrşit... Sultanul n-are să mi-o ierte.

PETRU: Ţi-au furat, prin urmare, *Istoria imperiului otoman*? Mi s-a spus că aveai acolo documente nepreţuite pentru apărarea creştinătăţii... *(Strigă tunător prin uşă, către sufrageria mare.)* Seffer!

Ministrul Seffer îşi face apariţia, urmat imediat de Mihuţ, care a urcat într-un suflet, muncit de-o bănuială.

www.dacoromanica.ro

PETRU: Seffer, cine-ar avea interes azi să fure documentele otomane ale Prinţului Cantemir?

SEFFER *(cugetă „la rece")*: Să le fure? Cineva care ar voi ori să le distrugă, ori să le vîndă altcuiva.

PETRU: Şi cine-ar putea să i le cumpere?

SEFFER: Păi, le-aş cumpăra şi eu...

PETRU *(se încruntă)*: Acum nu glumesc, Seffer! Bagă de seamă!

SEFFER *(speriat)*: Să mă gîndesc.

MIHUŢ *(intervine)*: Generalii, Înălţimea-Voastră. Eugeniu de Savoia, oricine se pregăteşte de război cu turcii: englezii, nemţii, spaniolii... *(Către Cantemir.)* Tot ţi le-au luat, pînă la urmă, Măria-Ta!

CANTEMIR: Da, Mihuţ! Ai avut dreptate. Şi atunci, la Constantinopol şi pe urmă, la Hanul Hagiului... Pierdute fără întoarcere, frăţioare... Cine să mai găsească o traistă de hîrţoage prin Europa?

PETRU: Seffer, să le răscumpărăm!

SEFFER *(simplu)*: De la cine, Petre Alexeevici? Acul în carul cu fîn!

PETRU: Acum îţi sparg capul, Seffer. *(Neavînd cu ce da, pune mîna pe buzduganul domnesc de pe masă; dar, întîlnind privirea lui Cantemir, îl aşază frumos la loc.)* Piei, Seffer, prostule! Nu mai am nevoie de tine.

MIHUŢ *(hotărîndu-se dintr-o dată)*: O să am eu, Înălţimea-Voastră! Seffer vistiernicul are nişte chei potrivite pentru toate uşile împărăteşti din Europa: băncile. *(În mintea lui şi-a făcut un plan.)* Şi Vodă Cantemir are intrările lui la mai-marii lumii acesteia. Cu voia Înălţimii-Voastre şi cu nişte scrisori ale domnului Moldovei în coburi, eu m-aş încumeta a porni fără zăbavă după hîrtiile acelea. Da, chiar azi, cînd o bate toaca de vecernie la Sfîntul Neculai Domnesc...

www.dacoromanica.ro

*

La asfinţitul soarelui, un călugăr dă ocol Bisericii Nicolae Domnesc, cu o enormă toacă de lemn în mînă, în care bate, măiastru, cu un ciocănaş. Ritmul bătăii de toacă se amestecă cu tropotul pe caldarîm al calului lui Miguel-Mihuţ Gălăţeanul, muşchetarul moldovean, poreclit şi „Vîntură-lume", care a pornit-o spre apus, în căutarea manuscrisului, atît de preţios, al prietenului şi stăpînului său.

În hangul copitelor, călăreţul îşi fluieră cîntecul şi-l fredonează numai pentru el, dar parcă şi pentru calul său:

Tot pe drum, pe drum, pe drum...
Şi pe acasă nicidecum,
Mîndro-mîndruţa mea...

SFÎRŞITUL PRIMEI PĂRŢI

www.dacoromanica.ro

PARTEA A DOUA

Braşovul, la începutul veacului al XVIII-lea, e un oraş de oameni gospodari şi avuţi, pe care comerţul cu alte cetăţi şi ţări îi deprinsese cu gustul apusean al ordinei şi curăţeniei. Orăşenii, bine îmbrăcaţi, după moda vieneză de la sfîrşitul secolului, se amestecă pe uliţe cu ceilalţi, în caftane orientale şi cu militari imperiali. Români, saşi şi unguri se cunosc şi salută, cu gesturi potolite, fără grabă, asemenea gîndirii lor. Prăvăliile au firme exterioare, de tablă, scrise cu caractere gotice. Trec trăsuri elegante, printre chervane grele, trase de boi. Cu ciuberele şi desagii lor, mocanii de la munte trec la tîrg. Pentru că în Braşov a început tîrgul anual, unde vin de departe negustori cu amănuntul şi mulţime de ţărani din împrejurimi să cumpere şi să cheltuiască, umplînd hanurile şi pieţele tîrgului, cu o mulţime pestriţă şi pusă pe petrecere.

Amestecîndu-se cu ei, un călăreţ, deprins cu înghesuiala tîrgurilor mari, trece la pas, luînd aminte la firmele prăvăliilor şi la chipurile oamenilor. MIHUŢ arată obosit, iar calul său abia mai merge.

Clopotele Bisericii Negre răsună în văzduhul dimineţii de septembrie cu cîntecul lor melodios, în vreme ce din interior străbat acorduri de orgă.

Uşile s-au deschis şi credincioşii ies, perechi, în haine de sărbătoare; oameni de toate vîrstele, serioşi, şi cîteva femei cu rochii de culoare închisă şi garnituri de dantelă, unele cu

www.dacoromanica.ro

coafuri mai înalte, pudrate, acoperite cu un petic de voal negru scump și purtînd în picioare pantofi cu toc lat și înalt cu catărămi de argint. Dar acestea sînt excepții. Cei mai mulți dintre bărbați poartă surtuc și cizme, iar femeile, scurteică și basmale negre, ca azi la Săliște.

Un negustor bogat, încă falnic deși trecut de șaizeci de ani, iese la braț cu fiica lui, îmbrăcată elegant dar decent, și în care cu greu cineva ar putea-o recunoaște pe domnișoara de onoare a Doamnei Moldovei. Este ANCA, fiica lui MARTIN DRĂGUȘ, negustor și bancher renumit în Transilvania, rudă cu familii de neam și om de afaceri al Cantacuzinilor.

Între tată și fiică pare însă a fi intervenit un incident neplăcut, fiindcă merg alături în tăcere, fără să se privească. Doar dînsul încearcă să i se adreseze, cu căldură, dar ANCA își mușcă buzele, tăcînd cu încăpățînare.

Rezemat de un stîlp de piatră, MIHUȚ privește această defilare, cu calul de căpăstru, cu un aer indiferent, dar mereu atent. Acum a văzut ce căuta. ANCA și tatăl ei s-au urcat în trăsura care-i aștepta și au plecat la pas. MIHUȚ îi urmărește, fără grabă.

Mai departe de larma din piața Primăriei, un han liniștit, cu o gospodărie nemțească la parter. O fată grasă, roșcovană, servește pe cei ce prînzesc cu varză, cîrnați și bere, primind de la cei mai cu chef o ochiadă, sau o ușoară ciupitură, cînd trece cu tăvile încărcate. De la tejghea, stăpîna o privește cu vădită toleranță, făcîndu-se totuși că n-o vede, fiindcă aici e o casă cinstită, pentru domnii negustători străini, de la răsărit sau de la apus.

Acum fata urcă, cu tava plină, la primul cat al hanului și, după ce bate la o ușă, intră.

FATA: Ionapot kivanok, herrn Kavalier!

Cei doi bărbați care așteaptă să li se pună masa mormăie ceva și, cînd slujnica și-a făcut datoria, unul dintre ei îi dă un bacșiș și-i face semn că poate să plece.

www.dacoromanica.ro

FATA *(îi face cu ochiul; un „knicks", şi iese)*: *Danke schön! Bărbaţii mănîncă în tăcere. Cînd pun mîna pe halbele de bere, unul vrea să o întindă, ca să ciocnească, dar se răzgîndeşte şi bea de unul singur. Cel care bea este J. P. FRIPP, iar tovarăşul său, colonelul LA MARE. Acesta din urmă ridică paharul şi închină.*

LA MARE: Prosit!... Bine te-am găsit.

FRIPP *(ciocneşte în silă)*: Aştept aici de o săptămînă... Azi era ultima zi.

LA MARE: Nu te-ai plictisit, cu... *(Face semn spre uşa pe care a ieşit Fata.)*

FRIPP: Nu-mi plac femeile.

LA MARE: Scuză-mă, uitasem.

FRIPP: Ai uitat şi altceva.

LA MARE: Ce?

FRIPP: Că nu-mi plac slugile...

LA MARE: Adică?

FRIPP: Ţi-au dat banii?

LA MARE: Cine?

FRIPP: Stăpînii dumitale.

LA MARE: Eu n-am stăpîni!

FRIPP: Perfect, atunci sîntem numai noi doi... E clar? Doi. Jumătate şi jumătate.

LA MARE: Uiţi că eu plătesc.

FRIPP: Uiţi că eu am marfa.

Colonelul are în ochi o sclipire de ură, apoi zîmbeşte „diplomatic", reluînd cu un ton împăciuitor.

LA MARE: *Mon cher* Fripp, din calculul dumitale, atît de simplu, lipseşte o ipoteză elementară. *(Văzînd că celălalt nu răspunde, continuă uşor ironic.)* Înalţii mei prieteni şi protectori, singurii care pot aprecia „marfa" dumitale, nu tratează cu orice persoană mai ales dacă acea persoană e un puşcăriaş, evadat din...

FRIPP *(panicat)*: Ssst!...

www.dacoromanica.ro

LA MARE: *Passons!* Mai uiți încă ceva. Ai făcut imprudențe acolo; ai lăsat urme. Dacă Prințul Cantemir cere sprijinul Vizirului sau al Țarului, ca să-și recapete „marfa", ai putea avea surprize neplăcute, în orice capitală apuseană și aici chiar...

FRIPP *(oftînd furios)*: Și aici, ce?

LA MARE: Și aici, chiar dacă moldoveanul s-ar lăsa păgubaș; opera lui e primejdioasă, pentru oricine călătorește cu ea fără pază... Azi, nici negustorii serioși nu mai umblă cu toți banii la ei; folosesc scrisorile de bancă... Nu ți-e teamă?

FRIPP *(încolțit)*: Bine, La Mare. Ce vrei?

LA MARE *(sec)*: Vreau, mai întîi, să-mi spui *dumneavoastră, Monsieur* de La Mare, sau *Herr Baron*, cum preferi.

FRIPP *(învins)*: Bine, domnule... Baron.

LA MARE *(satisfăcut)*: *Merçi.* Apoi, află care e planul meu strategic. Am două propuneri simultane: la Viena și la Berlin. Tu vei pleca la Berlin.

Cei doi bărbați coboară glasul și se apleacă asupra unei hîrtii pe care LA MARE a tras-o din portefeuilleul său.

*

Peste drum de casele și prăvălia foarte arătoasă a lui DRĂGUȘ, e un han mare, cu un du-te-vino necontenit de căruțe și călători care, trecînd pe ulița pavată cu piatră de rîu, fac un zgomot asurzitor. Primenit și bărbierit proaspăt, MIHUȚ iese din curtea hanului și trece ulița. Orologiul din turnul Primăriei bate douăsprezece ceasuri. Mihuț trage de clopotul de la ușă și așteaptă. Apare, în sfîrșit, un fel de bucătăreasă, care îl ia repede, vorbindu-i prin geam.

FRAU ROZA: Azi închis, *Sonntag!*

MIHUȚ: Am o scrisoare de la Iași pentru *Fräulein* Anca; *bitte!*

FRAU ROZA: *Bitte, sie sind alle* bucuros.

www.dacoromanica.ro

În timp ce Roza dă buzna peste stăpînii ei, care stau la masă, Mihuţ intră după ea, uitîndu-se prin casă. ANCA îi iese înainte, vădit intimidată de prestanţa muşchetarului pe care îl remarcase, precum ştim, la Constantinopol şi la curtea Moldovei. Dar acum, îmbrăcat orăşeneşte, parcă îl redescoperea cu mai mult interes. Văzînd-o cum nu ştie ce să facă mai întîi, se prezintă el.

MIHUŢ: Mă prezint, căpitanul de brigantină Miguel Saõ Miguel; iar pentru prieteni, negustorul Mihail Galaţin; în trecere prin acest oraş.

ANCA: Domnule Mihuţ, ce tot povesteşti?! Bine-ai venit pe la noi.

După clipa de mirare a tatălui şi a ei, ANCA, fericită de revedere şi puţin zăpăcită de prezentarea muşchetarului, i-a sărit în braţe, sărutîndu-l frăţeşte pe-un obraz, apoi, cînd să treacă la celălalt, ochii li s-au întîlnit tocmai cînd flăcăul se pregătea să-i răspundă la fel de sentimental, sau ceva mai mult şi se desface repede de el.

ANCA *(spre tatăl ei care auzise de dînsul)*: E Mihuţ, prietenul lui Petre...

DRĂGUŞ, auzind numele fiului său ucis la Iaşi, se îndreaptă spre Mihuţ cu ochii în lacrimi şi-l îmbrăţişează. MIHUŢ e sincer mişcat. El scoate din buzunarul de la piept o scrisoare şi i-o înmînează Ancăi.

MIHUŢ: De la Măria-Sa Doamna.

FRAU ROZA se apropie cu încă o slujnică şi adaugă un tacîm la masă, apoi zîmbind din toată gura ei mare se întoarce la bucătărie.

Prin odăile de alături se răspîndeşte imediat ştirea sosirii unui oaspete de la Iaşi. SLUJNICA de adineaori pare foarte interesată de tînărul sosit.

SLUJNICA: O să doarmă la noi, Frau Roza?...

FRAU ROZA: Dacă o să doarmă la noi, n-o să doarmă cu tine, nespălato!

www.dacoromanica.ro

SLUJNICA *(obraznică)*: Dar cu cine? Cu dumneata?

Frau Roza asvîrle cu ceva după ea, dar rîde şi ea de obrăznicia slujnicii, care pare să o măgulească.

Anca s-a dus să pregătească cafelele. Ceasul de porţelan de pe scrinul din sufragerie arată ora unu. Cei de la masă continuă o discuţie întreruptă de alte amintiri.

DRĂGUŞ: Şi ce vînt te-a adus la noi, la Braşov? Numai scrisoarea?

MIHUŢ: Caut pe... cineva. Un domn, pe nume Johannes-Pierre Fripp.

DRĂGUŞ *(tulburat)*: Cum ai zis?

MIHUŢ: Fripp. *(Atent.)* Îţi spune ceva numele acesta?

Drăguş s-a ridicat de la masă şi a intrat într-o încăpere alăturată. Între timp Anca a intrat, urmată de slujnica cea tînără cu tava cu cafele.

ANCA: Le-am făcut turceşti, ca acasă. Aici cafeaua se bea altfel, şvarţ, ca la Viena. *(Către slujnică.)* Mulţumesc, Ilinco. *(Dar Ilinca continuă să se uite la Mihuţ. Anca observă şi rîde.)* Dumneata, boierule, îmi strici rînduiala casei...

MIHUŢ se uită la slujnică, iar aceasta se întoarce cu ce i-a rămas pe tavă şi iese pe uşă; dar o clipă după asta se aude zgomot de ceşti sparte şi urletele furioase ale lui Frau Roza. Cei doi tineri se prăpădesc de rîs.

Atunci se înapoiază în sufragerie bătrînul DRĂGUŞ cu o fiţuică în mînă şi vine drept la Mihuţ.

DRĂGUŞ: Priveşte. La începutul săptămînii acesteia am onorat un ordin de plată al domnului baron La Mare, pe numele lui Jean-Pierre Fripp...

MIHUŢ se uită la ordinul de plată onorat de bancher şi trage, dintr-o tăşcuţă de la piept, un alt căpătîi de hîrtie pe care îl compară cu ordinul, apoi i-l dă şi lui DRĂGUŞ să-l compare.

MIHUŢ: Acelaşi destinatar, aceeaşi semnătură: „La Mare", din care dincolo lipsea jumătate... Prin urmare omul

www.dacoromanica.ro

a fost pe aici; poate că mai e încă aici. Dar dacă hoţul e totuşi altcineva?

Între DRĂGUŞ şi fiica lui se petrece ceva. Se pare că ultima remarcă a lui MIHUŢ a stîrnit o ceartă de familie care se potolise.

ANCA *(agitată)*: Ai zis „hoţul", domnule Mihuţ? Vrei să spui că Domnia-Ta îl cauţi pe hoţul de la curte, pe mişelul care l-a omorît pe Petre?

MIHUŢ e încurcat; misiunea lui ar fi îngreunată dacă secretul ei ar fi destăinuit mai multora. Totuşi instinctul îi spune că tocmai tăcerea i-ar întîrzia acum îndeplinirea misiunii.

MIHUŢ: Duducă, mă tem că e una şi aceeaşi persoană, Dumneata l-ai văzut; l-ai recunoaşte?

ANCA *(izbucneşte într-un amestec nestăpînit de plîns şi ură)*: Oricînd şi oriunde. Îl visez noaptea şi mă trezesc tremurînd, dar nu de frică, ci de părere de rău că nu-i aievea, ca să-l pot ucide cu mîna mea, cum l-a omorît el pe fratele meu.

DRĂGUŞ *(o cuprinde de după umeri)*: Fetiţa tatii...

ANCA *(îl respinge)*: L-am văzut, Mihuţ *(încearcă să se stăpînească)*, mi s-a părut că-l văd aici, în casa noastră. Era altfel îmbrăcat şi altfel vorbea, dar mi-a bătut inima cînd l-am văzut şi am ştiut că el era. Tata a zis că sînt nebună. Poate că sînt. Dar ştiu că l-am văzut în casa noastră şi tata nu m-a lăsat să-l întreb şi să mă răzbun. *(Plînge cu hohote.)* Şi m-a închis în odaia mea, pînă a plecat...

DRĂGUŞ *(dezolat)*: Cine-ar fi crezut una ca asta; cine-ar crede? Spune şi Domnia-Ta...

În odaie s-a aşternut o tăcere de mormînt. Se aud numai suspinele înnăbuşite ale fetei. Toţi stau pe gînduri, înainte de a lua o hotărîre.

MIHUŢ: El a plecat, pesemne, mai departe. Dar celălalt, La Mare?

www.dacoromanica.ro

DRĂGUȘ: Domnul Baron are cont la noi și trebuia să vină zilele astea, ca să-i transfer o mare sumă de bani.

MIUHȚ: Unde?

DRĂGUȘ: Urma să-mi spună atunci unde. Poate vine mîine.

MIHUȚ: Dacă vine, prindem iarăși firul. Și hai să uităm supărările. *(Către Anca.)* Duducă, e o după-amiază prea frumoasă; nu vrei să-mi arăți și mie mîndrețea dumneavoastră de oraș?

DRĂGUȘ *(intervine)*: Anchi, domnul colonel te poftește la o plimbare. Nu-i frumos să-l refuzi.

MIHUȚ: Vrei?

ANCA *(își suflă nasul în năframă)*: Vreau!

*

Domnii LA MARE și FRIPP își sorb rachiul, în balconul camerei lor de la han și joacă cărți, privind la cei ce trec. Un tînăr negustor, foarte chipeș, trece pe cealaltă parte a uliței, oferind brațul unei domnișoare elegante și se opresc în fața galantarului unei prăvălii cu obiecte orientale. Stau cu spatele la jucătorii de cărți. LA MARE o privește pe fată, ca un „cunoscător".

LA MARE: Ia te uită, ce mîndrețe de fată... Pardon, uitasem că nu te interesează.

Se uită și FRIPP într-o doară. Dar rămîne cu „asul", suspendat în aer și răsuflarea i se taie. Întorcîndu-se cu fața, MIHUȚ povestește ceva și, în joacă, ia eșarfa fetii din mînă și, pentru o clipă, se maschează în pirat. Anca bate din palme, rîzînd. Așa cum se proiectează pe panoplia orientală din vitrină, apariția asta i-a reamintit brusc lui FRIPP de o scenă petrecută la Istambul. E omul care-l rănise în poarta Casei Cantemir. Ce căuta omul ăsta aici?

FRIPP: Omul ăsta... pe omul ăsta l-am mai văzut, în Orient. Da, dacă nu mă-nșel, este acela care ne-a atacat la poarta prințului Cantemir, prima oară. Ce caută omul ăsta acum, aici?

www.dacoromanica.ro

LA MARE: Mi se pare, *mon cher,* că una din ipotezele mele începe să se adeverească. A venit un om din Răsărit, tocmai acum și tocmai aici. Nu bănuiești nimic? Ce imprudențe ai mai făcut? La Constantinopol, după prostia aceea, a trebuit să-l sacrificăm pe Osanis zaraful... La Iași, tot nu știi dacă tătăroaica a murit într-adevăr, sau a vorbit...

FRIPP *(cuprins de panică)*: Ce facem, domnule Baron?

LA MARE *(se ridică de la masă)*: Acum acționez eu...

*

S-a înserat. Cei doi tineri au ajuns în poarta casei. El îi sărută mîna Ancăi și o petrece cu privirea pînă cînd Frau Roza, care-i deschide ușa, o ia în primire. Iar MIHUȚ trece, peste drum, la han și intră în încăperea mare, plină de fum și glasuri, de călători care beau bere, într-o duminică seara.

Din colțul străzii LA MARE a urmărit toată scena, a trecut prin fața casei bancherului, apoi s-a uitat pe geamul hanului, după Mihuț.

Prin geam, îl vede așezîndu-se la o masă de străini și ciocnind cu ei o enormă halbă cu capac de cositor.

*

La tejgheaua zarafului DRĂGUȘ din Brașov se perindă cîțiva clienți, care schimbă bani, sau iau bani cu împrumut, lăsînd zapise, sau amanet. De după o perdea, MIHUȚ privește și așteaptă. E tîrziu. Cînd orologiul bate douăsprezece ceasuri, ușa se deschide și intră LA MARE. DRĂGUȘ schimbă o privire cu MIHUȚ, care devine atent.

LA MARE: Stimate *Herr* Martin, am venit să vă mulțumesc pentru serviciile dumneavoastră și să vă rog să-mi transferați tot depozitul meu, la domnul von Wismar...

DRĂGUȘ: Bancherul din Berlin?... Plecați la Berlin?

LA MARE *(simte că e spionat și vorbește într-adins mai tare)*: Nu, dar domnul FRIPP, care mă așteaptă acolo, va avea de făcut, în numele meu, o serie de cheltuieli...

www.dacoromanica.ro

LA MARE iscăleşte într-un registru şi primeşte în schimb o hîrtie cu sigiliul bancherului braşovean. Apoi salută graţios şi pleacă.

DRĂGUŞ: La ordinele dumneavoastră, *Herr* Baron.

MIHUŢ *(ieşind din ascunzătoare)*: Fripp e la Berlin...

DRĂGUŞ: Ce-am făcut eu acum nu-i cinstit. În profesiunea noastră, secretul depunerilor şi Wechselului e sfînt...

FRAU ROZA: La masă, *bitte zum Tisch!*...

*

În odaia lor de la han, FRIPP aşteaptă, stînd ca pe ghimpi. Cineva bate discret la uşă. El sare din pat cu mîna pe pistol. Slujnica cea cu nuri intră pe uşă, pe jumătate, zîmbind galeş.

FATA: Poftiţi ceva? Un şnaps, înainte de masă?

FRIPP: Ieşi afară!!!

Fata iese speriată şi se ciocneşte piept în piept cu LA MARE, care o mîngîie uşor pe bărbie şi pe umeri, apoi intră în odaie.

LA MARE: Eşti prea nervos... La Viena sînt doctori buni, să te cauţi.

FRIPP: La Viena? Ai spus că mă duc la Berlin.

LA MARE: Pleci la Viena, încă astă-seară. Cu „marfa". Şi-acum ascultă bine ce-ai de făcut...

*

În tihna salonaşului său, MARTIN DRĂGUŞ joacă şah cu MIHUŢ care trage din lulea şi soarbe, la răstimpuri, din cafeaua turcească făcută de Anca.

DRĂGUŞ: Şerban Cantacuzino, tatăl Doamnei Casandra, a fost naşul copiilor mei şi văr de-al doilea nevestei mele...

Fata cîntă la clavir o melodie dulce, care-i aminteşte dureros de Moldova, pavana pe care-o cîntase în seara de pomină. La un moment dat se ridică de la clavir şi păşeşte spre tatăl ei, cu o nestrămutată hotărîre în priviri.

ANCA: Tată, eu plec în lume, cu Mihuţ, şi pînă nu dau plată ucigaşului, acasă eu nu mai vin, că nici tihnă, şi nici somn nu mai am. *(Glasul i se îndulceşte şi continuă*

www.dacoromanica.ro

cu şiretenie feminină). Şi fiindcă nu-s fata orişicui, n-ai să-ngădui tu să mă ţină, la drum, pe punga lui un oştean sărman şi să plec călare ca slugile cele proaste... Şi-apoi, de ce să nu văd şi eu Viena şi Berlinul, parăzile, balurile... Nu?

MIHUŢ: Ce-ţi trece prin minte?

ANCA: Dacă dumnealui vrea să mă ia... *(se uită la Mihuţ, cu o lumină sinceră şi curată în ochi)* Petre m-ar fi luat, negreşit.

MIHUŢ *(după o matură chibzuinţă, totuşi nehotărît)*: Anco, eu nu sînt fratele tău şi nici stăpînul casei nu sînt, ca să hotărăsc.

DRĂGUŞ *(se uită cînd la unul, cînd la altul)*: Eh, hm, domnule colonel, e drum lung şi greu. Voi porunci, de pe-acum, rîndaşilor să vă pregătească butca cea nouă, cu patru cai... Iar Domnia-Ta, te rog jură-mi că vei fi îngerul păzitor al acestui nesăbuit copil al meu, care după moartea soţiei mele prea iubite şi *(lasă capul în jos podidit de plîns)* a moştenitorului meu... copilul meu.... am rămas singur pe lume.

ANCA îngenunchează dinaintea tatălui ei şi-i sărută mîna; iar el o ridică la pieptul său, plîngînd de-a binelea, cu plînsul trist şi dezarmat al bătrînilor.

MIHUŢ *(mişcat, dar acum hotărît)*: Domnule Martin, aşa va fi, precum ai spus. Timpul e scurt şi va trebui să plec. Pe Anca nu o iau, decît cu o condiţie. Mergem împreună, ca frate şi soră, acolo unde voi socoti că mi-e de folos, şi mă lasă singur unde treaba mă priveşte numai pe mine. *(Către Anca.)* Te învoieşti?

ANCA *(fericită)*: Mă învoiesc.

*

La hanul său, MIHUŢ îşi plăteşte nota, în vreme ce un tînăr rîndaş i-a scos calul, hrănit, periat şi potcovit, la poartă.

www.dacoromanica.ro

HANGIUL *(mulțumind pentru bacșiș)*: Mulțumesc frumos. Iar Domnia-Ta, domnule Galațin, care, după felul cum porți spada, pari să fii ceva mai mult și cumva mai puțin decît un pașnic negustor din Răsărit, cum mi te-ai prezentat, află că niște oameni puternici și primejdioși îți dau tîrcoale... Drum bun!...

MIHUȚ *(îi mai dă un ban)*: Mulțumesc!

*

O trăsură frumoasă și trainică, cu patru cai, a plecat din curțile lui DRĂGUȘ. Pe capră, țanțoș, ILIE, un tînăr și zdravăn surugiu, care mînă ca un diavol cînd iese în uliță, cotește cu măiestrie din fuga cailor. În „berlină" se află Anca și FRAU ROZA, veselă și fericită, în zecile de jupoane care-i sporesc făptura rubicondă. ANCA privește pe după perdeluță, la MIHUȚ, care-i va urma, călare, mai tîrziu.

*

Cînd trăsura a ieșit din Brașov, pe șoseaua de la poalele munților, soarele este sus și natura e splendidă. În zare se văd turlele bisericuțelor de lemn ardelene și, pe cîmp, plugarii ieșiți să culeagă cartofii.

Pe capră, ILIE își îndeamnă telegarii, șuierînd haiducește, în timp ce cuferele legate-n curele se leagănă încet, cu trăsura odată, pe drumul desfundat de ploi. Pe o stîncă neagră, din brădet, apare zidul și turnul mare al Castelului Bran. Apoi încep serpentinele, pe urmă frumoasa poiană, din luminișurile căreia sar căprioare netemătoare.

Dintr-alt luminiș, pe o potecă de munte, coboară călare MIHUȚ îmbrățișînd cu ochii frumusețile poienii și serpentinele șoselii pe care trece, la trap, berlina. Dar acolo, vede petrecîndu-se ceva ciudat. Niște ungureni înarmați așteaptă ceva: trei sau patru inși. MIHUȚ dă pinteni și coboară mai repede.

La cotitură, doi oameni au sărit la căpăstrul cailor înaintași și i-au oprit. ILIE îi croiește cu biciul. Un arcan bine aruncat îl prinde și îl aruncă jos de pe capră. Căpetenia furilor, un

www.dacoromanica.ro

negricios, slab şi deşirat, cam jerpelit în ţinuta lui de fost militar valon, deschide uşa trăsurii şi poftește doamnele să coboare, cu un rînjet care vrea să fie şi cuceritor.

VALONUL: Mergeţi departe?

FRAU ROZA: La Viena, domnule.

VALONUL: Nu ne luaţi şi pe noi?

În timpul acesta, un altul s-a urcat pe trăsură şi dezleagă curelele cuferelor.

Cineva din spate îl bate pe umăr pe VALON, întrebîndu-l ceva. E Mihuţ.

MIHUŢ: Căutaţi pe cineva, domnule?

Valonul se întoarce şi văzîndu-l trage sabia. Dar MIHUŢ i-o zboară din mînă cu o lovitură de picior, iar cu dosul pumnului îl proiectează în roatele berlinei. Cel de pe acoperiş se pregăteşte să-i sară în spate, dar ILIE, cu arcanul din care s-a desfăcut, îl trage jos lîngă celălalt.

MIHUŢ *(către băiat)*: Bine, Ilieş!

Ceilalţi doi nu ştiu ce să facă şi o rup la fugă. Treziţi din lovituri, valonul şi ciracul său cad în genunchi, rugîndu-se de iertare.

VALONUL: Ni s-a spus că doamnele duc un cufăr cu galbeni şi... şi voiam să le... păzim, da, să le păzim de hoţi. Mişună pădurile de haiduci, pe aici...

ILIE şi-a luat puşca lui cu ţeavă scurtă şi aşteaptă porunca lui MIHUŢ.

ILIE: Să-i?... *(Face semnul crucii.)*

MIHUŢ: Nu-i frumos! Voiau să ne apere de hoţi! *(Către ei.)* Puteţi dispune, domnilor, mulţumim de ajutor...

Hoţii fug de rup pămîntul, salutînd caraghios şi mulţumind. Doamnele se urcă în trăsură şi alaiul îşi continuă drumul, cu MIHUŢ călare, lîngă fereastra cu perdeluţă a berlinei, de după care ANCA se uită la dînsul ca la un arhanghel.

ANCA: Mihuţ, pentru ce noi rămînem la Viena?... Tu cu cine mergi la Berlin? N-o să-ţi fie urît singur?

www.dacoromanica.ro

MIHUȚ *(arată calul)*: Nu sînt singur.

FRAU ROZA *(din trăsură)*: Ați promis, *Fräulein*, că nu o pisați cu întrebări. O femeie trebuie ști *frage nicht mehr!* Madame, mătușa tumnefostra așteaptă pe noi cu mult tor...

ANCÀ: Dor, Frau Roza, *nicht tor! Tor* înseamnă „poartă"...

FRAU ROZA *(șireată)*: Am vrut zis așteaptă pe noi la poartă cu dor.

Anca o sărută, iar Frau Roza îi culcă capul pe pieptul ei enorm, în timp ce trăsura se leagănă ușor pe drumul cel lung.

*

O stampă a vremii reprezintă Viena, reședința imperială a Habsburgilor. Într-un ușor enchainé *de imagini, ANCA apare într-un salon aristocratic, acompaniată de o doamnă distinsă, mătușa ei, care o prezintă unor persoane din înalta societate vieneză. Cadrul e util doar spre a marca momentul, eventual completat printr-o imagine a Dunării care trece pe sub podul din dreptul palatului unde are loc sindrofia.*

Călare, MIHUȚ iese din oraș, mergînd, un timp, paralel cu fluviul.

*

Peste cîteva zile, la amiază, vameșii prusieni își primeau bacșișul de la monsieur Galatzin și-i ștampilau foaia de călătorie urîndu-i pe franțuzește: Bon voyage. *Seara, trece Oderul. Regele Friedrich al III-lea, fiul Marelui Elector de Brandemburg, făcuse din țara lui o veselă monarhie egală în drepturi cu celelalte europene și pretinzînd s-o egaleze pe a „Soarelui" care asfințea încet la Versailles, împotriva căruia se angajase în alianța anglo-olandeză. Balurile lui mascate și vînătorile, cu sute de gonași, erau de pomină în Europa, după cum de pomină era și sărăcia țăranilor săi, pe care îi vindea, ca soldați, armatelor străine.*

www.dacoromanica.ro

În drumul său prin Germania, MIHUŢ se încrucişează cu o partidă de vînătoare (de vulpi, sau de cerbi), dar şi cu un grup de tineri ţărani aduşi cu arcanul, la oaste şi purtaţi, în lanţuri, spre cazărmi, sub paza unor dragoni uriaşi înarmaţi cu suliţe şi muschete.

MIHUŢ *(către un sergent dragon)*: Ce faceţi cu flăcăii ăştia?

DRAGONUL: De închiriat şi de vînzare. *(Dragonii rîd cu hohote de gluma sergentului lor şi îşi continuă drumul.)*

*

Berlinul trăia ultimul an al unei guvernări prielnice artelor filosofice, mai înainte de a fi preschimbat, odată cu întreaga Prusie, într-o cenuşie şi seculară cazarmă.

MIHUŢ a tras în cartierul „hughenoţilor" la o „Hostellerie" curată şi primitoare, în care patronii francezi vorbeau stricat nemţeşte.

Cele trei scene de pasaj: vînătoarea de vulpi, vînătoarea de oameni şi cazarea la hanul francez nu necesită o insistenţă pe detalii, rezolvîndu-se mai bine pe un fond sonor adecvat (poate refrenul său: „Tot pe drum, pe drum..."), fără dialog şi fiind tratate cinematografic ca atare.

■

O parte a sălii tronului din Palatul Domnesc de la Iaşi, acolo unde, la începutul filmului, studia Cantemir tînăr. E preschimbată în clasă de şcoală pentru cîţiva copii, între nouă şi cincisprezece ani, fii de boieri şi de răzeşi printre care remarcăm, în rîndul întîi, pe Maria şi Antioh.

Pe laturi, cîţiva tineri ofiţeri moldoveni, foarte interesaţi de lecţie, şi dintre boieri, Ion Neculce şi Nicolae Costin, în strane, sau în picioare.

Copiii şed pe perne, pe duşumea, avînd dinainte cîte un mic pupitru pe care scriu cu o pană pe care o înmoaie în călimara de cositor prinsă-n brîu. Unii sînt atenţi, alţii nu, ca toţi şcolarii din lume.

www.dacoromanica.ro

În picioare, între harta sa şi o tablă pe care scrie cu cretă; CANTEMIR, în cămaşă albă şi pantaloni „nemţeşti", îşi ţine cursul de limba română, cu trimiteri curente la limba latină şi italiană.

Pe tablă e scris cu litere latine, în stil medieval, un tabel explicativ pe trei coloane.

LATINEŞTE	ITALIENEŞTE	ROMÂNEŞTE
Incipio	Comincio	Încep
Caput	Testa	Cap
Mensa	Tavola	Masă
Dominus	Signore	Domn

CANTEMIR: Precum vedeţi, este lucru de mirare că graiul nostru e mai aproape de latină, decît cel italienesc, cu toate că italianul locuieşte astăzi unde au locuit altă dată romanii. Totuşi, nu este chiar aşa de mirare, căci italienii n-au avut să şi-l apere de vrăjmaşi cu deznădejde, ca noi, aici... *(Exemplifică, de pe tablă.)* Valahii şi ardelenii au acelaşi grai cu moldovenii, dar rostirea lor e ceva mai aspră; de pildă noi zicem „şe", muntenii zic „ce", iar italienii „che", din latineşte „quae". *Zicem* e egal *dicem*...

UN OFIŢER *(rîde)*: Noi zîşem „fimeie", iar muntenii „muiere"...

MARIA: Şi latinii aveau două vorbe pentru doamnele lor: „femina" şi „mulier". Franţuzii au păstrat „femina" rostind „femme", iar spaniolii „mulier", rostind „muhêr", pe cînd italienii zic „donna".

www.dacoromanica.ro

OFIŢERUL: Noi, românii, mai inimoşi le-am luat pe toate: „femei" şi „muieri" şi „doamne"... *(Boierii şi ofiţerii rîd; rîd şi copiii, afară de Maria, care roşeşte.)*

ANTIOH: Măria-Ta, de ce grămăticii noştri nu scriu româneşte cu literele latine aşa cum am învăţat eu, ci cu literele slavilor şi grecilor. De ce?

CANTEMIR *(către boieri)*: Chiar, de ce? Şi de cînd?

COSTIN: Măria-Ta, cum a fost, ne-oi spune şi nouă, că de-o samă sîntem, la neştiinţă, cu pruncii aceştia. Eu am învăţat literele latine, tot în străinătate...

NECULCE: D-apoi, în biblioteca mea, eu am un „Tatăl nostru" scris în Moldova cu litere latine, de logofătul Luca Stroici pe vremea lui Mihai Viteazul. Mai înainte, nu ştim.

CANTEMIR: Mai înainte, înainte de soborul bisericesc de la Florenţa, moldovenii foloseau litere latineşti, după pilda tuturor celorlalte neamuri al căror grai se trage din ţări romane. Dar cînd mitropolitul moldovean a trecut, la acel sinod, de partea papistaşilor, — cum s-au unit, de atunci, unii fraţi ardeleni, — atunci urmaşul său, cu numele Theoctist, diacon al lui Marcu din Efes, bulgar de neam, ca să stîrpească sămînţa papistaşilor din biserica moldovenească şi ca să taie celor tineri prilejul de a citi cărţile lor, l-a sfătuit pe Alexandru cel Bun să izgonească din ţară nu numai pe oamenii de altă lege, ci şi literele latineşti şi să pună în locul lor pe cele slavoneşti. *(Trist.)* Cu această rîvnă prea mare şi nepotrivită, el a ajuns ctitorul cel dintîi al barbariei în care este împotmolită astăzi Moldova...

OFIŢERUL *(entuziast)*: Să reintroducem alfabetul latin, Măria-Ta!...

CANTEMIR: Schimbarea învăţăturii şi luminarea poporului cer timp mai îndelungat. *(Se uită la Antioh.)* Veni-va şi vremea aceea... Acuma, duşmanii neamului nostru

www.dacoromanica.ro

sînt: sărăcia şi vrajba dintre fraţi. *(Moş Toader îi face semn lui Cantemir să treacă în altă odaie.)* Mai departe, la istorie, vă povesteşte spătarul nostru. *(Un semn către Neculce care, înţelegînd că voievodul are o treabă de taină, încuviinţează şi iese la tablă. Cantemir trece dincolo.)*

NECULCE *(către Antioh)*: Măria-Sa ţi-a lăsat moştenire această sarcină, cu literele strămoşeşti. Apoi, şi bunicul tău, domnitorul Constantin Cantemir, a chemat dascăli vestiţi şi le-a încredinţat pe copiii săi şi ai altor boieri, să înveţe literatura grecească, latinească şi italienească...

Ultimele cuvinte ale lui Ion Neculce se pierd, pentru că Toader închide uşa după Cantemir care a pătruns în odaia sa de lucru; unde îl aşteaptă, însoţit de un alt ofiţer moldovean, domnul ERASMUS, armatorul „olandez" însărcinat cu misiuni secrete de Mehmet.

CANTEMIR *(îl recunoaşte şi face semn ofiţerului că poate dispune. În locul lui, alături de vizitator, trece Toader)*: Bun-venit la Iaşi, domnule Erasmus, ce vînt te-aduce pe la noi?

ERASMUS: Vin de la Galaţi, unde am constatat că aţi început construirea unui şantier naval, şi ca marinar şi negustor şi ca fost militar, vă felicit.

CANTEMIR: E o mare încurajare pentru noi. Vă mulţumesc. Aţi fost la Constantinopol?

ERASMUS: Da, în trecere; şi m-am gîndit să fac o săritură pînă la Iaşi. Ca să vă aduc un salut din partea foştilor dumneavoastră prieteni şi să mai gust o dată din admirabilul dumneavoastră Cotnar.

Cantemir bate din palme. Intră ofiţerul, căruia Toader îi şopteşte ceva şi ies împreună.

ERASMUS: Profit de acest răgaz, între patru ochi, ca să vă comunic că Vizirul Mehmet a aflat şi este foarte îngri-

www.dacoromanica.ro

jorat de pierderea documentelor dumneavoastră otomane ce pot cădea în mîinile inamicului. Imprudenţa dumneavoastră ar putea avea consecinţe foarte grave şi pentru el. De aceea, dacă vă pot fi de folos cu ceva... ca să le recuperaţi.

CANTEMIR: De aici, vă întoarceţi la Amsterdam?

ERASMUS: Depinde de dumneavoastră. Ar fi util?

CANTEMIR: Bănuiesc că da. Luaţi loc, vă rog.

Se aşază alături, şi după ce Ofiţerul le aduce vinul şi se retrage, ei continuă, în şoaptă, o conversaţie pe care nu o mai urmărim, pentru că aparatul ne readuce la aventura lui Mihuţ.

*

Într-un costum sobru, nou, cu părul pudrat şi pieptănat cu o codiţă pe ceafă, înnodată cu o fundă neagră, MIHUŢ intră pe uşa zăbrelită, cu o fereastră ovală de cristal în centru, în prăvălia domnului VON WISMAR, bancherul berlinez, al cărui nume strălucea deasupra vitrinei, în litere mari de alamă. MIHUŢ a tras clopoţelul de argint de la intrare şi pătrunzînd în biroul bancherului e primit de un mic funcţionar onctuos căruia îi spune pe cine caută. După o clipă, îşi face apariţia bancherul, cu un zîmbet ţeapăn, profesional.

VON WISMAR: Cu ce vă pot servi, domnule...

MIHUŢ: Galatzin. Am un ordin de plată la firma dumneavoastră de la firma Drăguş Martin din Braşov.

Bancherul îl pofteşte să ia loc, pînă studiază hîrtia cu sigiliul lui Drăguş şi pare satisfăcut.

VON WISMAR: Bani gheaţă? Se poate şi un ordin de transfer pentru o altă bancă, din altă ţară!

MIHUŢ: De exemplu, unde?

VON WISMAR *(îndatoritor)*: Amsterdam, de exemplu; a mai fost cineva care... *(se întrerupe la marginea unei indiscreţii şi tuşeşte distrat)*... sau Londra, sau Paris, mă rog!

MIHUŢ: A mai fost cineva care... care ce?

www.dacoromanica.ro

VON WISMAR *(confuzionat)*: Neinteresant.

MIHUŢ: Pentru mine e interesant; sînt atît de curios, încît *(coborînd glasul)* aş fi dispus să plătesc această informaţie cu contravaloarea ordinului meu de plată.

VON WISMAR *(în cumpănă)*: Cine vă interesează?

MIHUŢ: Domnul Johann-Pierre Fripp.

Bancherul tuşeşte din nou, se scarpină în cap, îşi cere scuze, ca să-şi consulte registrul apoi revine la masă, cu o mutră lungă.

VON WISMAR: Nu cunoaştem nici un domn cu acest nume. *(Face un semn conţopistului, care se prezintă cu trei fişicuri de aur.)* Aveţi cei trei sute de galbeni ai dumneavoastră. Vă rog să semnaţi de primire.

MIHUŢ îşi retrage ordinul de plată al lui Drăguş şi îl rupe în bucăţele, în faţa bancherului, stupefiat. Tacticos, el trage, din tăşcuţa de la piept, un mic sul de hîrtie, legat cu o rolă de panglică roşie, şi sigilat cu ceară aurie.

MIHUŢ *(arătîndu-i sigiliul)*: Cunoaşteţi pecetea asta, domnule Von Wismar?

VON WISMAR *(brusc, foarte îndatoritor, aproape servil)*: Cine v-a... informat?

MIHUŢ: Nu m-a informat nimeni... Aşa mi-am închipuit, firma dumneavoastră fiind cea mai cunoscută în Răsărit.

VON WISMAR *(flatat)*: *À vos ordres, Monsieur von Galatzin.*

Bancherul îl poftеşte, cu respect, într-o încăpere alături şi-l aşază într-un fotoliu confortabil, iar el rămîne în picioare.

MIHUŢ: Cine a încasat banii domnului La Mare?

VON WISMAR: Chiar *Herr* Baron, personal, ieri la orele 11,30, însă...

MIHUŢ: E la Berlin?...

VON WISMAR: Exact! Însă, — precum ziceam, — a cerut să-i transferăm jumătate din sumă la Amsterdam.

MIHUŢ: Se-ncurcă treaba.

www.dacoromanica.ro

VON WISMAR: *Bitte?*

MIHUȚ: neinteresant.

MIHUȚ se ridică și, cu o înclinare a capului, se întoarce și se îndreaptă spre ieșire. Bancherul i-o ia înainte ca să-i deschidă ușa în prag și îi mai șoptește o vorbă.

VON WISMAR: Respectele mele Înălțimii-Sale Serenissime și domnului Seffer!....

Ieșit în stradă, MIHUȚ meditează un moment asupra direcției noului său itinerar. După cîțiva pași îl vedem întrebînd ceva pe un trecător care-i arată cu mîna direcția apoi, ferindu-se să nu-l calce o trăsură și admonestat de vizitiu, merge mai departe, cu un pas sigur, în direcția indicată.

*

O casă cu etaj, solidă dar cochetă, cu ușă la stradă și alături o poartă înaltă care dă probabil spre o curte interioară, ca toate casele vechilor orașe germane. (Aceasta aduce mai mult cu casa lui Goethe de la Weimar, minus hanul din față.) Dinaintea ușii, MIHUȚ se uită după clopoțelul de la intrare, dar negăsindu-l, apasă într-o doară pe clanță și, spre mirarea lui, ușa se deschide.

Din vestibulul decorat cu ornamente baroce, asupra cărora tronează bustul de marmoră al Minervei, urcă o scară interioară din lemn de nuc. După o clipă de ezitare, pășește pe trepte în sus, mirat și de această pustietate.

La primul etaj, trece printr-o cameră plină cu cărți rare și cu obiecte de artă, un fel de salonaș de lectură și de muzică, în colțul căruia se află o harfă, apoi dă într-alta, mai mică, o bibliotecă, asemănătoare acelei a lui Cantemir. La fereastră, scriind, foarte absorbit de lucrul său, în picioare, la un pupitru încărcat de hîrtii, cineva mîngîie din cînd în cînd un motan bătrîn și leneș tolănit în fotoliul înalt de alături.

E un fel de cocoșat bătrîn, miop și pleșuv, cu un gurgui cît un ou de găină, în creștetul imens al cheliei, slab și cu picioarele strîmbe. MIHUȚ pare să-l recunoască, desigur dintr-o descriere verbală, și se apropie respectuos.

www.dacoromanica.ro

MIHUŢ *(tuşeşte mai întîi discret)*: *Doktor* Gottfried Wilhelm Leibniz, presupun.

Filosoful german, vizibil contrariat de prezenţa străinului, dar liniştit ca unul obişnuit cu vizitele cele mai insolite, îl măsoară din creştet pînă-n tălpi.

LEIBNIZ: Eu sînt. Cu cine am onoarea?

MIHUŢ *(înmînîndu-i o scrisoare)*: Vin din partea prinţului Dimitrie Cantemir, Domnul Moldovei, cu un mesaj pentru domnia-voastră.

LEIBNIZ *(ia scrisoarea)*: Ce plăcută surpriză. Ce mai face prinţul? De cînd a fost ales membru al Academiei noastre de Ştiinţe, mi-a mai scris că lucrează la o... la o *Istorie a... (parcurge scrisoarea şi scoate o exclamaţie) um Gottes Willen!* Tocmai despre ea e vorba... — dar cum e posibil?... Dar cine?... Unde?...

MIHUŢ: *Cine*, ştiu! Rămîne să aflu *unde*, cu ajutorul Domniei-Voastre.

LEIBNIZ rămîne un moment perplex; iată un răspuns la care nu se aştepta. Alungă motanul de pe fotoliu şi se aşază el, cu scrisoarea lui Cantemir în mînă, uitînd de interlocutorul său. Se scoală şi începe să se plimbe prin odaie cu mîinile la spate.

LEIBNIZ: Dragă domnule...

MIHUŢ *(lipind, călcîiele, nemţeşte)*: Permiteţi-mi să mă prezint, Mihail Galatzin, la ordinele dumneavoastră.

Ochii lui LEIBNIZ îl scrutează, vii şi calzi, pe musafir, apoi apropiindu-se de el, filosoful îl ia de mînă şi-l aşază pe fotoliul său.

LEIBNIZ: Dragă domnule Galatzin, cred că sîntem pe drumul cel bun. Deşi hazardul nu există, fiindcă orice există are o cauză şi un scop, ţin să te anunţ că datorită *lui* te pot ajuta. Ei?

MIHUŢ *(se ridică în picioare)*: Mai mult decît în visul meu.

www.dacoromanica.ro

LEIBNIZ *(conducîndu-l distrat spre ieşire)*: Trăim în cea mai bună dintre lumile posibile. Mecanismul ei funcţionează minunat. Vei vedea. Vino mîine, pe vremea asta.

MIHUŢ *(îl urmează, cam neîncrezător)*: Sînteţi un optimist; *Herr Doktor.*

LEIBNIZ *(luînd epitetul în sensul lui filosofic)*: Adevărat, asta-i teoria mea. De unde ştii?

MIHUŢ *(salută, ieşind)*: Aţi lăsat deschisă uşa de la intrare... *Aufwiedersehen, Herr Doktor!*

*

La Hostelleria unde a tras, e o kermesă care a umplut curtea şi strada de „ronde" cu flăcăi şi fete frumoase şi de cheflii. Lampioane aprinse se leagănă în cei doi pomi din grădina de vară. MIHUŢ a ciocnit cu un mustăcios jovial o halbă de bere şi a urcat sus, în odaia lui, să se culce.

În odaie, aprinde lumînarea, îşi scoate haina şi după ce o pune pe umărul scaunului de lîngă fereastră, închide fereastra. E linişte. Se pregătea să-şi scoată cizmele cînd din odaia vecină răsună un ţipăt de femeie şi, peste cîteva secunde, o frumoasă şi încă tînără doamnă dădu buzna la dînsul, îmbrăcată destul de sumar.

DOAMNA *(jenată şi speriată)*: Ajutor! Iertaţi-mă, domnule; însă la mine în odaie este un şoarece şi sînt moartă de frică.

MIHUŢ *(amuzat, pune mîna pe sabie)*: Vreţi să-l omor?... *DOAMNA îl priveşte galeş, liniştită brusc şi se apropie de MIHUŢ, plină de candoare şi de recunoştinţă.*

DOAMNA: Vai, domnule, *merçi,* dar nu mi-aş ierta-o niciodată. Bietul şoricel nu-i vinovat că eu sînt aşa de sperioasă...

MIHUŢ: Vă conduc înapoi?

DOAMNA: Dar dacă mai e acolo? *(Arătînd un scaun.)* Pot să m-aşed puţin?

www.dacoromanica.ro

MIHUȚ trece în spatele scaunului, ca s-o ajute galant, însă DOAMNA se așază pe marginea patului, acoperindu-și, pudică, bustul cu mîinile și genunchii dezgoliți cu cuvertura.

DOAMNA: Vai, încă îmi mai bate inima. Nu credeți, domnule? Puneți mîna!

MIHUȚ de data asta amuzat de-a binelea se execută, fără să mai aștepte o altă invitație.

DOAMNA: Vai, domnule, nu... nu așa!

MIHUȚ *(suflînd în lumînare)*: Sst! Șoricelul!...

*

Lumina zorilor, strecurată prin perdelele odăii, îi găsește în pat. DOAMNA se scoală discret, ca să nu-și trezească partenerul adormit și coboară în vîrful picioarelor. După ce s-a asigurat că MIHUȚ doarme dus, se îndreaptă spre haina lui și-l caută prin buzunare. MIHUȚ o privește printre gene, cu un zîmbet anume. Tînăra femeie a găsit ce căuta: micul sul de hîrtie cu pecetea împărătească. Cînd se pregătea să și-l strecoare în corsaj, „adormitul" o interpelează.

MIHUȚ *(liniștit)*: Țțț! Țțț! Țțț! Nu-i frumos ce faci!... Fii cuminte, că chem șoricelul.

DOAMNA *(foarte încurcată, vrea să pună „salvconduct"-ul la loc)*: Credeam că e un bilețel de amor.

MIHUȚ *(imperturbabil)*: Deschide-l!

DOAMNA *(sufocată)*: Să... rup sigiliul... *acesta*?

MIHUȚ *(același joc)*: Bineînțeles!

Prea emoționată de operație ca să creadă într-adevăr minciuna cu „bilețelul de amor", DOAMNA rupe sigiliul și desface rubanul de mătase, în timp ce MIHUȚ, fără să se scoale din pat, îi urmărește pe față impresia fiecărui gest. Este evident că o paște o surpriză care pe el îl distrează de pe acum. DOAMNA desface sulul și dă să-l citească la lumină, îl întoarce pe toate fețele, la început mirată, apoi furioasă. Nu era decît o simplă bucată de hîrtie albă, într-un misterios, dar autentic ambalaj imperial.

www.dacoromanica.ro

DOAMNA *(furioasă)*: Ce farsă e asta?

MIHUŢ *(insinuant ironic)*: Dar, *chérie*, ar trebui să fi fericită că nu-i un „bilețel de-amor"! *(Rîde.)* Nu-i așa?!! *(Rîde cu hohote.)* Păcat. Domnul Von Wismar n-o să-ți dea nici un premiu pentru asta! *(Rîde, întinzînd brațele spre dînsa.)* Ei, lasă, nu te supăra, că ți-l dau eu!

DOAMNA ar vrea să țipe de necaz, dar îi vine să și rîdă de caraghioslîcul situației. Vede cana de porțelan de pe lavoar, o apucă și o azvîrle spre Mihuț, care o prinde și i-o restituie, ca pe o minge. Dar ea n-a observat-o venind și cana se sparge lîngă picioarele ei. Speriată, tînăra DOAMNĂ sare drept în brațele „salvatorului" care o primește în plin și patul se rupe cu ei.

*

A doua zi, MIHUȚ se prezintă la locuința filosofului. Ca un obișnuit al casei, apasă pe clanță; dar de data asta ușa e închisă. Atunci observă pe tăblia de jos a porții celei mari un enorm ciocănaș de aramă pe care-l lovește răsunător. Lovitura trezește ecourile casei și un slujitor famelic în livrea îl introduce. LEIBNIZ e la locul lui, umblînd în jurul pupitrului său ca un leu în cușcă și gesticulînd de unul singur.

LEIBNIZ: *Cher monsieur* Galatzin, mă tem că ai avut dreptate în privința optimismului meu nelimitat...

MIHUȚ *(nerăbdător)*: N-ați găsit...

LEIBNIZ: Ba da, dar... așteaptă și vezi. *Primo:* Majestății-Sale Regelui i s-au oferit spre cumpărare niște „documente fără pereche în lume", contra unei mari sume de bani. Era vorba de importante date politico-militare despre Imperiul otoman. Asta știam de ieri. *Secundo:* Aseară, la concert, am informat pe Majestatea-Sa că asemenea date ne vor putea fi oferite de prințul Cantemir care va publica o carte serioasă cu acest conținut, și oferta a fost respinsă. *(Tușește.)* Mă tem chiar că, la auzul numelui prințului dumitale, ofertantul și-a retras singur oferta... *Tertio (tace încurcat).*

www.dacoromanica.ro

MIHUȚ: *Tertio?* Un secret?

LEIBNIZ: Nu, un caz de conștiință... Iar dacă el n-a făcut-o și e doar părtașul ei inocent, fapta rămîne totuși imorală, și-l tîrăște în eroare: e legea atracției intime a lucrurilor...

MIHUȚ *(a luat loc și se joacă cu motanul filosofului, stăpînindu-și nerăbdarea, ca un discipol studios)*: Desigur.

LEIBNIZ: Este și părerea ducelui de Holstein, vărul său, care l-a convins să renunțe la jocul acesta și să restituie autorului manuscrisul.

MIHUȚ *(fericit, dar neîncrezător)*: Aveți manuscrisul, domnule Leibniz?

LEIBNIZ: Din păcate, nu. Manuscrisul nu este în Berlin, iar domnul baron La Mare a plecat...

MIHUȚ: La Amsterdam?

LEIBNIZ *(mirat)*: Da. De unde știi?

MIHUȚ: Mi-a șoptit motanul dumneavoastră, care e un pesimist iremediabil. Mulțumesc, *Herr Doktor* și la revedere.

MIHUȚ s-a ridicat, salută, ceremonios cu călcîiele lipite, depune motanul în brațele filosofului și face stînga-mprejur.

LEIBNIZ *(se uită după el năucit, ținînd motanul de coadă și mîngîindu-l în răspăr)*: *Unmöglichkeit!...*

*

Întruniți într-un sobor restrîns, boierii moldoveni îi primesc pe cei doi boieri munteni, trimiși ai lui Brâncoveanu. Tot ce urmează poate să se filmeze repede, fără multe insistențe pe text, sau imagini. De pildă, CANTEMIR, înconjurat de Neculce, Costin și Russăt și avînd în față pe Toader, care-i însoțește pe muntenii David CORBEA și Toma CANTACUZINO, îi primește și le face semn să ia loc etc. Dar e preferabil, ca aparatul să intre pe o conversație deja începută.

CANTEMIR: Boierii români, David Corbea din Brașov și Toma Cantacuzino, ne-au adus veşti bune din Valahia. Aș fi bucuros dacă vechea vrăjmășie dintre neamurile

www.dacoromanica.ro

boiereşti de cele două părţi ale Milcovului ar lua sfîrşit şi ne-am îndrepta, cu unire, truda şi strădaniile, spre dreptăţile şi belşugul strămoşesc al românilor.

RUSSĂT: Măria-Ta, dar însuţi, în *Istoria ieroglifică*, ai arătat că între Brîncoveni, Cantacuzini şi Cantemireşti nu-i loc de pace.

CANTEMIR: Aceea e istorie din cărţi. Eu sînt Cantemiresc şi zic că se poate.

TOMA: Eu sînt Cantacuzin şi zic că se poate.

RUSSĂT: Fiindcă eşti rudă cu doamna Casandra. Dar Corbea ce zice?

CORBEA: Eu zic că mai întîi să sfîrşim cu neîncrederea boierească, ce are şi dînsa nişte socoteli prea vechi şi nu prea curate. Norodul doreşte dreptate şi frăţie între români, că ne-a încolţit vrăjmaşul răuvoitor de toate părţile.

RUSSĂT: Boierii ştiu mai bine decît prostimea ce e bine pentru ţară.

CANTEMIR: Ştiinţa înţelepciunii nu în scaunele trufaşe şi înalte, ci-n capetele plecate şi învăţate sălăşluieşte.

COSTIN: Ţara e mică.

CANTEMIR: Mărimea sufletului, nu după statul trupului se măsoară. Ce vrea să ştie vărul nostru Constantin Brâncoveanu, prietene Corbea?

CORBEA: Întreabă dacă în cazul unui atac otoman vă veţi apăra cu armele, căci dînsul e gata să-ţi trimită în ajutor douăzeci de mii de munteni, dacă sar şi ruşii, bineînţeles.

CANTEMIR: Ţar Petru mi-a spus asta şi i-am răspuns că Moldova nu vrea război, dar dacă îi va fi impus se va apăra.

CORBEA: Ce angajamente v-aţi luat faţă de austrieci?

CANTEMIR: Dar Brâncoveanu?

www.dacoromanica.ro

CORBEA: Măria-Sa a primit ca recompensă pentru serviciile făcute Curții din Viena titlul de „principe al Imperiului".

CANTEMIR: Înseamnă că și-a strămutat averile acolo, ca să le poată ajunge dacă socotelile i se-ncurcă.

TOMA: Țar Petru i-a făgăduit...

CANTEMIR: Știu ce i-a făgăduit! Ca și mie. Dar nu refugiați în Rusia sau în Austria ne vom bate pentru țară, ci pe pământul românesc.

NECULCE: Asta cam așa e. Dar surghiunitul n-are alegere.

COSTIN: Dacă e bogat, are!

CANTEMIR: Bogăția sporește prietenia, dar și neprietenia; mai bine sărac și curat.

*

O gravură sau un tablou de epocă, ne descoperă peisajul olandez de la periferia portului Amsterdam, asemănător cu acela al tuturor porturilor baltice (de pildă, cu Rostock): dune cu smocuri de rogoz tăios, mori de vînt, nori plumburii și rafale de ploaie întrerupte, în acel anotimp, de clipe de lumină palidă și de senin trecător.

În lumina diminețtii, la orizont se întinde-n zare, abia unduind, cearșaful murdar al lui Zuider-See, punctat de pînzele albe ale corăbiilor.

La mal, o pădure de catarge, cu pînzele strînse, împung cerul scund și un furnicar de oameni se îngrămădesc, urcînd și coborînd de pe punțile navelor de comerț.

Clădirea amiralității este trainică și impozantă, în stilul caselor întărite cu grinzi negre frumos încastrate în zidul roșu sau alb al acestor construcții care supraviețuiesc încă în nordul Europei, împrumutîndu-le farmecul lor specific.

În Biroul căpităniei portului, care seamănă cu o cabină de pe o navă amiral, domnul ERASMUS, pe care-l cunoaștem de la Iași și Constantinopol, stă de vorbă cu MIHUȚ care este îmbrăcat într-un costum ce nu-l deosebește de proprietarii și

www.dacoromanica.ro

comandanţii de nave din această parte a Europei, de la începutul veacului al XVIII-lea.

ERASMUS: Sînt profund dezolat de supărarea Prinţului şi dacă omul dumitale e aici, n-are să ne scape.

MIHUŢ: Aveţi vreun indiciu?

ERASMUS: O navă engleză a intrat ieri în port, sub pavilionul ducelui de Marlborough. E o navă militară cu misiuni speciale. Îl cunosc pe comandant. Trage de obicei la „Sirena", un han cam deocheat, dar vesel.

MIHUŢ *(zîmbind unei amintiri)*: Cunosc localul.

ERASMUS: Vino diseară acolo.

*

Seara. După ce coteşte pe o uliţă dosnică, ferindu-se să nu dea peste nişte marinari beţi, MIHUŢ se opreşte dinaintea tavernei cu firma „Meermin". Firma de tablă, pictată grosolan; legăna în bătaia vîntului trupul unei femei blonde cu coadă de peşte, întinzînd braţele-i goale şi voinice spre un marinar cu pălăria pe cap şi în mînă cu o cană de bere.

Înăuntru, MIHUŢ redescoperă fauna porturilor pe care o cunoscuse bine cîndva: corsari în libertate, căpitani şi şefi de echipaje fără angajament sau marinari în cursă, olandezi, francezi, portughezi, mauri, unii legaţi la cap cu basmale colorate, cu cizma trasă pe piciorul gol, alţii în uniforme părăduite, cu perucă şi ciorapi de mătase şi cu sabia atîrnînd de cureaua lată, trecută peste piept în diagonală; alţii în haine scurte de piele sau muşama, cu pălării pescăreşti şi cu o secure mică la şold, sau sprijiniţi în cange. Beau şi cîntă, legănîndu-se în ritmul cîntecului, antrenînd în cheful lor puţinele femei din locandă.

MIHUŢ s-a aşezat într-un colţ retras, după ce şi-a plătit la tejghea un „brandewijn" — un rachiu olandez aspru. Discreţia lui se dovedeşte zadarnică, fiindcă doi marinari portughezi l-au şi remarcat, arătîndu-l cu degetul şi altora, cu care veniră, radioşi, la masa lui, în frunte cu SUEDEZUL să-l

www.dacoromanica.ro

îmbrăţişeze şi să-l pună, după datină, să-şi plătească „rîndul pentru toţi".

SUEDEZUL: *Leve,* vivat... Trăiască viteazul Kapitein Miguel Saõ Miguel!

PORTUGHEZUL: Trăiască „cuţit-zburător", zeul Azorelor!

Masa lui MIHUŢ se umple de musafiri de tot felul, cunoscuţi şi necunoscuţi, cărora el le plăteşte bucuros „rîndul pentru toţi".

În celălalt colţ al tavernei, o masă de marinari englezi, mai puţin puşi pe chef, purtînd pe panglica pălăriilor semnele echipajului navei „The Hawk" despre care vorbise Erasmus. Beau tăcuţi, privind cîteodată în jurul lor. Aşteptau, desigur, ceva sau pe cineva. În capul mesei, un personaj ciudat. Acesta nu e ofiţer; poartă perucă, tunică albastră cu cravată bogată, franceză, brîu persan, sabie la diagonală şi cizme cu carîmbii înalţi şi e tratat de ceilalţi cu un amestec de frică şi deferenţă. Prezenţa personajului a atras atenţia prietenilor lui MIHUŢ; şi unul dintre ei îl identifică.

SUEDEZUL: E „Mordenaar"...

PORTUGHEZUL: Adică?...

SUEDEZUL: „Ucigaşul", omul fără patrie, acum văd că e în slujba englezilor.

Uşa se deschide şi intră Erasmus, cu pipa lui de porţelan între dinţi, scuturîndu-se de ploaie ca un dulău ciobănesc. După ce face din ochi turul circiumii, îl observă pe MIHUŢ şi e văzut de acesta, care se ridică de la masă şi-l urmează către colţul tejghelei, unde Erasmus face un semn patronului, pentru două pahare de brandy.

ERASMUS *(arătînd spre masa lui, plină de lume)*: Nu-ţi pierzi timpul.

MIHUŢ: Poate că nu...

ERASMUS: Am vorbit cu Sir Percy, noul comandant al „Şoimului". El are împuternicirea să comunice omului dumitale că, din motive politice, ducele de Marlbo-

www.dacoromanica.ro

rough-nu mai e interesat în afacerea cu documentele secrete.

MIHUŢ: Vine aici?

ERASMUS: Sir Percy este un aristocrat... Comunicarea i-o va face altcineva.

Erasmus arată din cap spre masa echipajului lui „The Hawk" pe personajul ciudat care acum îşi curăţă unghiile cu un stilet.

MIHUŢ: „Mordenaar"?

ERASMUS: Exact. Îl cunoşti?

MIHUŢ: Nu.

ERASMUS: Nici nu-ţi doresc!... Cred că misiunea mea s-a cam terminat.

Cei doi ciocnesc paharele de brandy olandez, apoi Erasmus plăteşte şi pleacă, dar MIHUŢ mai zăboveşte puţin la tejghea, urmărindu-i pe „englezi".

Cel aşteptat soseşte. LA MARE arată obosit şi pare să-şi fi pierdut mult din trufia lui. MORDENAAR ridică un deget şi LA MARE vine direct la el.

Între „englezi" are loc o conversaţie destul de agitată, apoi pe faţa lui LA MARE se aşterne o dezolare atît de jalnică, încît MORDENAAR îl bate pe umăr, consolator, oferindu-i să ciocnească cu el un pahar de whisky. La un moment dat, privirile lor se întîlnesc. Nu încape îndoială că fiecare îşi aminteşte bine de celălalt. Aici s-au întîlnit în sfîrşit, fiecare ştiind ce vrea celălalt de la el.

LA MARE îi spune ceva „Ucigaşului", iar acesta îl măsoară din ochi pe MIHUŢ, cu un zîmbet rece de dispreţ.

MIHUŢ, cu paharul în mînă, se duce agale la masa lui. Acolo schimbă, în şoaptă, cîteva vorbe cu prietenii lui care privesc, la rîndul lor, spre masa „englezilor".

Cheful continuă, dar un minut mai tîrziu, în jurul lui „Mordenaar" începe să se adune „lepra" portului din cîrciumă, printre care şi un uriaş hidos, pe jumătate gol, cu ochii încru-

www.dacoromanica.ro

cișați, care vorbea prin semne. Între cele două tabere se face curînd un gol neliniștitor. Cîțiva consumatori cumsecade o șterg pe nesimțite, pe ușa din dos.

Aruncînd priviri dușmănoase „englezilor", alți marinari francezi vin să întărească rîndurile grupului lui MIHUȚ care, în timpul acesta, nu-l scapă din ochi pe LA MARE, pus evident sub protecția „Ucigașului".

Observînd că LA MARE se uită spre ușă, pesemne cu gîndul de a dispărea neobservat în timpul scandalului ce n-avea să întîrzie, MIHUȚ azvîrli o pungă cîrciumarului, care o prinse din zbor și se îndreaptă, liniștit spre ieșire. Un marinar „englez" îi pune o piedică și MIHUȚ se poticni, apoi se întoarse spre autorul „glumei".

ENGLEZUL *(batjocoritor)*: *I'am sorry , sir.*

MIHUȚ își continuă drumul, fără să răspundă, dar după primii doi pași simte, pe la spate, apucîndu-l o labă, ca o menghine. Se-ntoarse pe călcîie și dădu față cu mutul. Monstrul cu cercel de mărgăritar îl țintui cu o privire tîmpă și rece. Un rînjet de bestială satisfacție îi întinse buzele către urechi fără să-i dezgolească dinții. Ridicase o ghiulea mică cu colț de fier, legată de un lanț scurt, al cărui mîner masiv îl ținea în palmă. O armă barbară folosită de pirații mărilor sudului în lupta corp la corp.

MIHUȚ îl apucă brusc pe uriaș de umeri, îi proptește un picior în burtă și se aruncă pe spate, trăgînd namila peste el. Surprins, Mutul nu-și lasă imediat prada, ci doar scapă din mînă acel groaznic buzdugan, iar în secunda următoare e proiectat ca dintr-o catapultă pe lespedea podelii cu fața-n sus, izbindu-se cu ceafa de un prag de piatră. Ca la un semnal, asupra lui Mihuț năvălește „lepra". MIHUȚ sare în picioare, culege ghiuleaua de pe jos și, croindu-i pe cîțiva, își face pîrtie spre ieșire. Prietenii săi dau năvală peste ceilalți și începe bătaia. Întinde mîna spre clanța ușii, cînd glasul Portugheznlui îl avertizează:

www.dacoromanica.ro

PORTUGHEZUL: Miguel, fii atent!

MIHUŢ se apleacă la timp, căci cuţitul mutului se înfige adînc în scîndura groasă a uşii, la numai o şchioapă de creştetul său. Privirea ştearsă a gigantului încă mai urmărea traiectoria cuţitului, cînd ghiuleaua zbură şi-l izbi între ochi, lungindu-l, de data asta definitiv, la pămînt.

Ieşind în stradă, MIHUŢ are surpriza de a-i vedea pe LA MARE, un ENGLEZ şi pe MORDENAAR aşteptîndu-l cu săbiile scoase.

După o clipă de deliberare, MIHUŢ trage sabia şi, sărind la ENGLEZ, îl dezarmează cu o mişcare iute şi are răgazul să-i administreze şi un dos de pumn care-l aruncă într-un canal. Lupta cu ceilalţi doi nu e uşoară, fiindcă se arată meşteri la scrimă, în special MORDENAAR, care-l şi răneşte uşor. Atrăgîndu-l pe LA MARE spre sine, MIHUŢ reuşeşte să-i zboare sabia din mînă. Dar în acel moment un glonţ îi şuieră pe la ureche. La zece metri de el, MORDENAAR stă cu două pistoale-n mînă îndreptate spre el.

MORDENAAR *(ironic)*: *Are you saved, mister Galatzin?*

În aceeaşi clipă, LA MARE îi pune pistolul său în coaste şi-i ia sabia din mînă. MIHUŢ întoarce capul spre ultimul său agresor şi răspunde, resemnat, „Ucigaşului".

UCIGAŞUL trage iarăşi şi mai are vreme doar cît să audă răspunsul întreg, înainte de a se prăbuşi, cu gîtlejul retezat de cuţitul aruncat pe la spate de MIHUŢ.

MIHUŢ: *No, thank you, mister Mordenaar!*

Înmărmurit la vederea unui cuţit care zburase mai iute decît glonţul, LA MARE dispare într-o fundătură, apoi un tropot de cal răsună pe caldarîm. Furios că-i scapă, MIHUŢ aleargă la grajdul „Sirenei" şi încalecă.

Tropotul galopului său răsună pe urmele fugarului. În lumina slabă a lunii înceţoşate, două siluete de călăreţi gonesc printre dune, pe malul mării.

www.dacoromanica.ro

Distanța dintre ei se micșorează. LA MARE trage în urmă un foc de pistol. Peste zece pași, calul lui se poticnește și-l aruncă din șa, pe plaja udă.

Acum sînt față-n față. LA MARE, înspăimîntat și mizerabil; MIHUȚ, scîrbit și obosit. Calul său paște pe dună, alături.

LA MARE: Ce vrei de la mine? De ce mă urmărești ca umbra morții?

MIHUȚ: Nu știi?

LA MARE: Nu știu.

MIHUȚ: Domnule La Mare, ducele de Holstein e dezolat că are un hoț în familie. Dumneata ești rușinea familiei.

LA MARE: Nu-i adevărat. Europa trebuie să se apere contra invaziei otomane și din nefericire regii ei nu-și dau seama de pericol... Rolul meu este salvator...

MIHUȚ: Rolul dumitale s-a sfîrșit. Unde e manuscrisul? La Fripp?... Unde e Fripp?

LA MARE tace, ca o fiară încolțită. MIHUȚ se apleacă asupra lui, îi trage pumnalul de la cingătoare și-i proptește vîrful în beregată.

MIHUȚ: Ascultă. Azi am ucis doi oameni din cauza dumitale. Mîine, cînd vei fi găsit aici, se va spune că „rușinea familiei" și-a pus singur capăt zilelor. E o moarte frumoasă, sinuciderea, pentru un baron dezonorat.

LA MARE *(îngrozit)*: Nu vreau să mor.

MIHUȚ: Unde e? Răspunde!

LA MARE *(cu glasul sugrumat)*: La... Viena...

Răsuflînd foarte greu, cu ochii ieșiți din orbite, LA MARE își pune mîinile la gît și la inimă și se ghemuiește răpus de o durere, în piept, zvîcnind dezarticulat, tot mai încet, din picioare. O criză de cord, fără scăpare. Cînd MIHUȚ îi privește pupilele inerte, omul e înțepenit.

*

În aceeași seară, la Viena, în casa Baronesei de HERMANSTADT, mătușa ANCĂI, unde am părăsit-o, are loc o nouă sindrofie, cu muzică și conversație de salon.

www.dacoromanica.ro

O doamnă cîntă muzică de Bach, cu o îndemînare care o cucereşte definitiv pe tînăra ardeleancă, iar după aplauzele de rigoare, ANCA se duce şi-i mărturiseşte admiraţia ei.

ANCA *(cu lacrimi în ochi)*: Doamnă, cîntaţi o muzică îngerească, cu mîini de înger. Nimeni nu vă putea fi profesor decît Cerul însuşi.

BAROANA DE HERMANSTADT *(încercînd s-o „civilizeze")*: Dar Anki dragă, cum te poţi adresa astfel *sans façon* doamnei de Braunswick?

ANCA *(găfînd îngrozitor)*: ...„Regina?"

O tăcere penibilă se aşterne pentru cîteva clipe. ELISABETA DE BRAUNSWICK, favorita regelui CAROL al VI-lea al Austriei, nu pare însă defel ofensată de stîngăcia admiratoarei ei, ba chiar dimpotrivă. O ia graţios de mînă, şi o aşază la pian lîngă dînsa, sărutînd-o pe obraz.

BAROANA DE BRAUNSWICK *(la ureche)*: O iau ca o urare, *(Tare.) Vieni, cara mia piccola ucelina selvaggia,* hai să cîntăm împreună bucata asta de Rosetti.

La patru mîini, micul concert improvizat începe greu, apoi continuă cu brio, în timp ce întreaga asistenţă se strînge în jurul celor două frumoase interprete.

O BĂTRÎNĂ DOAMNĂ *(acră)*: A cucerit-o pe amanta Regelui. Fata asta, nepoata baronesei de Hermanstadt, va face carieră la Viena. Ce spui, domnule De Syré?

DE SYRÉ: *Elle le mériterait bien.*

*

ELISABETA DE BRAUNSWICK, vioaie, într-o splendidă toaletă de promenadă, înainte de dejun, iese dintr-o somptuoasă încăpere a Palatului regal, salutată pînă la pămînt de toţi pe care îi întîlneşte, nobili şi servitori. Cu un pas voit ager, care să-i sublinieze supleţea unei tinereţi ce nu trebuie contestată, favorita regelui iese apoi din palat pe poarta dinspre grădină, unde o aşteaptă la scară trăsura cu patru splendizi lipiţani.

www.dacoromanica.ro

În trăsură o aşteaptă ANCA, invitată la plimbarea matinală a Doamnei. Valetul sare din spatele trăsurii şi coboară treptele scăriţei, deschizînd portiera.

BAROANA DE BRAUNSWICK *(aşezîndu-se lîngă Anca)*: Am trecut să-i spun bună dimineaţa Regelui. E plictisit că intră într-o conferinţă cu militarii.

Trăsura porneşte pe aleea parcului şi iese pe poarta palatului, în uliţa mare, în traficul obişnuit de carose, litiere şi pietoni ai Vienei habsburgice în plin avînt spre marele ei viitor metropolitan.

*

În camera de consiliu militar a Regelui CAROL al VI-lea, decorată într-un baroc masiv, cu colecţii de armuri apusene şi orientale şi cu tapiserii marţiale, de-o parte şi de alta a mesei mari pe care e întinsă o hartă a Europei, şed cele două tabere ale Consiliului său: partizanii lui EUGENIU DE *SAVOIA şi camarila „spaniolă".*

Între ei este nu numai o categorică deosebire de păreri politice, dar şi o diferenţă vestimentară vizibilă, aceştia din urmă, gravi şi solemni, preferînd ceremonialul spaniol şi costumul negru. Deşi cu înclinaţii artistice şi chiar sportive, regele CAROL al VI-lea se îmbracă la fel. Blînd, obtuz, inert, rece, conservator, este incapabil să se decidă între cele două fracţiuni rivale. Singurul său ţel este să-i asigure Mariei Tereza, fiica lui, o moştenire sigură şi bogată şi bineînţeles succesiunea la tron. EUGENIU DE *SAVOIA, strateg şi bărbat de stat, devotat aspiraţiilor Austriei habsburgice şi expansiunii ei europene, nu aprobă aventurile „hispanicilor" care urmăresc alianţe şi războaie mondiale de cotropire, visînd la vechiul imperiu spaniol de peste mări.*

EUGENIU DE SAVOIA: Tratatele de pace ne-au adus Ţările de Jos spaniole şi posesiunile italiene; nu putem apăra mai mult. *(Bate cu bastonaşul său de argint în hartă, indicînd capitala.)* Viena a fost pînă mai ieri o fortă-

www.dacoromanica.ro

reaţă de graniţă împotriva invaziei turceşti. Acest bastion pierde prin dispersiune, Majestate.

Regele Carol al VI-lea pare convins, şi-l aprobă, moţăind din cap impasibil.

VON STARKENBERG *(hispanic prin interese şi adversar din invidie)*: Majestate, Prinţul Eugeniu de Savoia, dacă înţeleg bine, consideră expansiunea Imperiului austriac o „dispersiune": *(Cu intenţie.)* Monarhia nu poate lăsa succesiunii sale un modest „bastion", ci un imperiu grandios.

CAROL al VI-lea îl aprobă şi pe acesta, vădit încurcat, dar cu aceeaşi morgă şi inerţie.

CAROL AL VI-LEA: Prinţul crede că războiul cu Turcia este inevitabil?

EUGENIU DE SAVOIA: Inevitabil.

CAROL AL VI-LÉA: Ce ne poate aduce o victorie?

EUGENIU DE SAVOIA: După mine, e preferabilă extinderea posesiunilor monarhiei pe malul sudic al Dunării: Belgradul, Timişoara şi Oltenia pînă la rîul Olt.

CAROL AL VI-LEA: Bine, dar pe Brâncoveanu l-am făcut „prinţ al Imperiului", i-am garantat integritatea.

EUGENIU DE SAVOIA: Ar fi, din punct de vedere strategic, o bună pază pentru viitor. Şi-am avea, ca guvernator imperial, un prinţ român.

VON STARKENBERG: Utopie. Turcii nu se vor retrage pe uscat! Ne trebuiesc posesiunile maritime care au asigurat gloria coroanei spaniole şi a Casei de Habsburg.

EUGENIU DE SAVOIA: Franţa nu va admite. La Versailles, marchizii şi prelaţii spanioli urmăresc tot asta, dar în avantajul lor. Întrebaţi-l pe cavalerul De Syré... Cardinalul Albertoni are un plan foarte primejdios: un imperiu tînăr, mauro-spaniol...

VON STARKENBERG: Calomnie! Pentru asta, acest francez obraznic ar trebui arestat şi...

www.dacoromanica.ro

CAROL AL VI-LEA *(plictisit)*: La Viena nu se arestează solii străini. *(Cu un calm machiavelic.)* Iar cardinalul Albertoni va fi invitatul nostru la viitoarea partidă de vînătoare de la Schönbrunn... E sărac şi ambiţios, iar hegemonia Franţei în Europa este, ca şi regele ei, cu un picior în groapă.

*

Trăsura cu cele două doamne îşi continuă plimbarea la trap. Din spate se apropie o carosă condusă de un vizitiu maur, care vine cu o iuţeală imprudentă spre echipajul baronesei şi trece pe lîngă ei, mai departe.

În momentul cînd cele două portiere se alăturaseră, doamna de BRAUNSWICK observă, pe degetul bărbatului care-şi odihnea braţul pe marginea carosei străine, un magnific smarald care îi atrage atenţia.

DOAMNA DE BRAUNSWICK: Vai, ce smarald superb!

ANCA îl observase şi ea; pentru o clipă inima încetă să mai bată. Zărise piatra, înaintea ducesei şi recunoscuse inelul furat, inelul DOAMNEI CASANDRA, din seara de pomină de la Iaşi. Tremurînd toată, găseşte totuşi puterea de a nu-şi da taina în vileag; dar cum să dea de omul care-l purta?

ANCA: Frumoasă, Doamnă, nu v-ar amuza să aflaţi cine e posesorul acelui superb juvaer?

DOAMNA DE BRAUNSWICK: De ce nu, păsărico? În definitiv, dumnealui a avut impertinenţa să ne întreacă trăsura.

Se porneşte o cursă nebună între cele două carose, fiecare dintre vizitii dorind să-şi arate destoinicia. Trecătorii se lipeau de ziduri, speriaţi de această cursă inexplicabilă. Opriră, scară la scară, dinaintea Schweizerhoff-*ului, cea mai veche aripă a castelului Hoffburg, palatul imperial.*

DOAMNA DE BRAUNSWICK: *Ah, ecco!* Tocmai voiam să fac o scurtă vizită unchiului meu, guvernatorul palatului. Am auzit că a fost bolnav... *Mi scusi?!*

www.dacoromanica.ro

De fapt, jenată la gîndul că domnul din caleașca rivală și-ar fi putut imagina că fusese urmărit din frivolitate, DOAMNA de BRAUNSWICK luase această hotărîre și nu din grija subită față de sănătatea bătrînului său unchi. Domnul FRIPP, care abia coborîse din trăsură, se dădu la o parte salutînd, modest și contrariat, apoi o urmă la o distanță respectuoasă, prin șirul de lachei ce ieșiră imediat să o întîmpine.

Rămasă singură în trăsură, ANCA are tot timpul să privească pe ucigașul fratelui ei, pe hoțul operei lui Cantemir, jurîndu-și să nu-i scape de data asta. Era îmbrăcat fără deosebite preocupări de eleganță; probabil că ajunsese de mult la fundul pungii umplute la Brașov. Părea destul de tînăr cu peruca lui neagră, dar trupul deșirat, chipul spîn smochinit și buza de jos răsfrîntă, cu spume la colțurile gurii, îi dădeau un aspect respingător și bătrînicios, de șarpe în năpîrlire.

Puțin mai tîrziu DOAMNA de BRAUNSWICK își reluă locul în carosă, încîntată de vizită și echipajul își reia plimbarea.

DOAMNA DE BRAUNSWICK: Închipuiește-ți, *carina*, aflu că Regele organizează săptămîna viitoare o vînătoare la Schönbrunn și nu mi-a spus nimic... S-au adus lupi sau cerbi, sau ceva asemănător... Va veni toată curtea... Știi să tragi?

ANCA *(nerăbdătoare)*: Binișor. Dar, frumoasă Doamnă, omul acela... cu smaraldul?

DOAMNA DE BRAUNSWICK: Ah, *gia dimenticavo*. Domnul acela locuiește aici, într-o aripă secundară. Se pare că a venit să încheie o afacere importantă cu un cardinal spaniol, sau ceva similar... *(Schimbă vorba, distrată.)* Nu vrei să luăm ceaiul la mine?

*

La hanul cu firma „POSADA-GASTWIRT" de la poalele castelului din Ulm, la trecerea vadului Dunării pe bac, se îngrămădesc trăsurile. Rîndul îl ține hangiul, dar de data asta

www.dacoromanica.ro

nu reuşeşte din cauza unor militari spanioli în uniformele lor negre cu cruci brodate cu fir de argint în dreptul inimii, semeţi şi aroganţi, care-l terorizează.

O trăsură cochetă, fără a fi mare şi luxoasă, cu numai doi cai, vine la rînd. Dar vizitiul celor doi spanioli a tras în faţa ei somptuoasa lor carosă, cu patru cai, mai înainte ca hangiul să fi dat dreptate de cauză stăpînilor lui. Unul dintre spanioli, locotenentul TEDESCHI, îşi ia rămas bun, în batjocură, de la proprietar.

TEDESCHI: *Adios, posadero!* Gastwirt, cîine rîios, la revedere.

Spaniolii se îndreaptă, rîzînd, spre trăsura lor, cînd din cealaltă coboară furios un ofiţer francez, cu aer de muşchetar „după douăzeci de ani". Îl recunoaştem pe cavalerul DE SYRÉ.

DE SYRÉ *(interpelîndu-i)*: Să vă fie ruşine, domnilor spanioli, să vă purtaţi astfel într-o ţară care suferă tocmai din pricina prea marei delicateţi cu care vă tratează!

La această ofensă directă, cei doi trag săbiile şi se apropie ţanţoşi, siguri de izbîndă fără luptă. Acum observăm că lui DE SYRÉ îi lipseşte braţul stîng, fiindcă mîneca vestonului îi atîrnă inertă, prinsă sub cingătoarea sabiei.

TEDESCHI: Chirurgul care v-a operat astfel, Domnule de Syré, a fost generos, dar nechibzuit că v-a lăsat limba... Dacă nu vă retrageţi cuvintele, vom fi obligaţi să-i desăvîrşim opera.

DE SYRÉ: Pe cine văd? Domnul Tedeschi? Fugarii şi laşii care-şi părăsesc camarazii pe cîmpul de luptă, îşi recapătă curajul la adăpostul camarilei?

Lamele se încrucişează şi se ciocnesc furios. Cu toate că mîndrul cavaler îşi ţine la respect adversarii, aceştia adoptă o tactică pe care el o înţelege, dar prea tîrziu; prins din două părţi, avea să fie curînd azvîrlit în Dunăre. Nimeni din cei de faţă nu îndrăzneşte să intervină, ofiţerii spanioli dovedindu-se oameni dibaci şi fără milă.

www.dacoromanica.ro

Atunci din rîndul pasagerilor rînduiţi la poarta „Posadei" unul păşeşte pe ponton, bătîndu-l pe umăr cu vîrful spadei, pe numitul TEDESCHI.

MIHUŢ: Presupun că aici e un loc liber, *señor*... O partidă de cărţi cu „mînă moartă" n-are, zău, nici un haz. Permiteţi-mi să intru al patrulea.

Înşelat de aspectul paşnic al călătorului, TEDESCHI se năpusteşte, fără a răspunde, asupra lui MIHUŢ. În vremea asta, rămas cu un singur adversar, DE SYRÉ deveni iarăşi stăpîn pe situaţie.

Oprit la primul asalt de o splendidă gardă, TEDESCHI îşi pierde cumpătul şi bate în retragere. Trecînd la atac, MIHUŢ îl conduce, cu mici volute, spre locul unde adineauri cei doi îl încolţiseră pe francez. Ajuns acolo, nu se mai joacă. Efectul loviturilor lui sigure începe să se citească în ochii înfricoşaţi ai ofiţerului.

MIHUŢ: Purtaţi semnul crucii pe piept, *señor*. Acum îl veţi purta pe frunte...

Cu o lovitură sigură, vrednică de faimoasa botte de Nevers, *el îl crestează între ochi. TEDESCHI pune mîna pe fruntea rănită şi, cînd se uită în palmă, vede crucea scrisă cu sîngele lui.*

MIHUŢ *(acelaşi joc)*: Vă invit, *señor*, să faceţi o baie în Dunăre, cît mai sînteţi în viaţă... Număr pînă la trei... Unu... doi...

La „doi", sabia locotenentului zboară în apă iar posesorul ei, fără să mai aştepte pe „trei", plonjează şi el, îmbrăcat cum era şi cu tricornul pe cap, în rîsul general al clienţilor hanului, care privesc ca la panoramă. Se întoarce spre francez exact cînd acesta, mai puţin „jucăuş" decît MIHUŢ, luase drept ţintă crucea de pe pieptul spaniolului şi o perforase fără remuşcări aruncîndu-l în Dunăre, după amicul său.

MIHUŢ îl salută milităreşte cu sabia, adresîndu-i-se politicos.

MIHUŢ: Monsieur le Chevalier de Syré, presupun!... Mai serviţi în marină?

www.dacoromanica.ro

Cel interpelat astfel se uită la Mihuţ, puţin intrigat. Se uită mai de-aproape.

DE SYRÉ: Cu cine am onoarea? O-la-la, ce faci pe-aici, căpitane Miguel? Te ştiam în Azore, *cher ami*... Dar ai ajuns la timp ca să-ţi datorez viaţa... *Merci!*... Încotro?

MIHUŢ: La Viena, dacă-mi vine rîndul la trăsură săptămîna asta.

DE SYRÉ: Te rog foarte mult să-mi laşi plăcerea de a te acompania, în trăsura mea... Avem un milion de lucruri să ne povestim... Ai cam încărunţit...

MIHUŢ se uită cu strîngere de inimă la mîneca goală a cavalerului.

DE SYRÉ *(cu un zîmbet trist)*: Amintiri de război, dragul meu... Am lăsat-o pe cîmpurile Flandrei, ispăşind prostiile unui mareşal de salon...

DE SYRÉ îl poftește în trăsură şi echipajul urcă pe bac. Pe ţărm reîncepe cearta pentru trăsuri; incidentul se uitase, sau era destul de obişnuit pentru clienţii „POSADEI" de la vadul Dunării.

În trăsură, continuă conversaţia dintre cei doi foşti camarazi de arme.

DE SYRÉ: Am şi amintiri frumoase... Constantinopolul... Ai auzit, vreodată, în peregrinările dumitale, de Prinţul Cantemir?

MIHUŢ *(mîndru)*: Prinţul Cantemir? Bineînţeles, sîntem prieteni din copilărie; eu sînt de fel moldovean.

Trăsura îşi continuă calea, ieşind din drumul de prundiş de munte al pădurilor Dunării austriece şi intrînd pe drumul mare către Viena.

Zece ceasuri mai tîrziu, adică la lăsatul serii, trăsura se opreşte dinaintea casei DOAMNEI DE HERMANSTADT. Mihuţ coboară, cu puţinul bagaj, iar DE SYRÉ, după ce-i strînge mîna, pleacă mai departe.

DE SYRÉ: *A demain, cher ami.*

www.dacoromanica.ro

Trăsura a dat colţul, cînd portarul casei îi deschide şi-l lasă să intre, apoi închide poarta după el. Peste cîteva minute, la cîteva ferestre ale casei se aprind pe rînd lumini şi siluete de femei trec grăbite de la una la alta.

*

În salonaşul DOAMNEI DE HERMANSTADT a doua zi, la cafeaua de dimineaţă, la care iau parte ai casei, adică gazda, ANCA şi MIHUŢ şi un invitat, DE SYRÉ, care se vede că nu este însă aici pentru prima oară. Onorurile casei le face FRAU ROZA, faţă de care mătuşa Ancăi, ca şi fata, nu pot avea sentimente de stăpîne, fiindcă doica e de fapt un membru al familiei.

Ea are grijă de fiecare lucru, de serviciul de ceai şi de ouăle fierte, de brioşele calde şi de frişcă, de unt şi de miere, de şunca proaspătă şi de cozonac şi muştruluieşte servitorimea, ca la Braşov.

DOAMNA DE HERMANSTADT *(către de Syré)*: Mă tem, domnule cavaler şi dragă prietene, că familia mea *(spunînd vorba asta îi trimite şi un zîmbet lui Mihuţ)* se grăbeşte să te amestece într-o afacere care ar putea să te coste destul de scump.

DE SYRÉ *(privind la Mihuţ)*: Cu viaţa va plăti altcineva. Miguel, eu am un plan, care ar putea avea multe şanse de reuşită, dacă...

MIHUŢ: Dacă?

DE SYRÉ: Dacă *Mademoiselle* Anca se decide să participe în acea zi la vînătoarea pe care Regele o organizează în cinstea Cardinalului Albertoni şi de unde Fripp nu poate lipsi.

DOAMNA DE HERMANSTADT: Anki, mi se pare că „regina", pardon, Doamna de Braunswick te-a şi invitat... Nu?

ANCA: Dar Mihuţ?

FRAU ROZA *(intervenind în şoaptă, în timp ce schimbă tacîmurile)*: *Frage nicht mehr!...*

www.dacoromanica.ro

Toți cei de față au auzit și izbucnesc în rîs. Anca roșește și se ridică de la masă, aproape plîngînd de ciudă. MIHUȚ se ridică și el s-o consoleze. Păcat de mic-dejunul vienez...

*

În pădurea din jurul Schöenbrunn-ului, lîngă o fîntînă țîșnitoare din fața pavilionului de vînătoare, grupul vînătorilor călări și hăitașii cu haita se pregătesc de pornire, la chemarea cornurilor.

Grupurile rivale de la Curte se pot remarca și aici; unii din jurul Prințului EUGEN, iar alții înconjurîndu-l cu deferență pe Cardinalul ALBERTONI, un personaj impunător, din familia de tipuri pe care Inchiziția spaniolă le-a furnizat din belșug istoriei. Mai inteligent și mai insinuant decît înaintașii săi, el se adresează REGELUI cu o modestie curtenitoare în care șiretenia nu transpare decît din privirile circumspecte pe care le aruncă, la răstimpuri, spre grupul advers.

Cînd REGELE, ca să restabilească echilibrul favorurilor, se adresează Prințului EUGEN, Doamna de BRAUNSWICK îl părăsește pe acesta spre a spune două cuvinte Cardinalului, în spatele căruia se profilează silueta mizerabilă a lui FRIPP, pe care ANCA nu-l scapă din ochi. Toți sînt călare, urmați de lacheii care vor încărca armele. ANCA poartă o jupă de catifea vișinie și un juste au corps *din același material, cu galon de aur și manșon de samur. Manșonul este ultima modă, la femei ca și la bărbați. Pe cap are o tocă* a la chasseuse *cu o pană albă de struț, peste părul strîns în cochilie, într-un singur ac. DOMNUL FRIPP pare foarte preocupat în grupul „spaniolilor" care îi acordă prea puțină importanță.*

Apoi, la sunetul îndelung repetat al cornului și în lătratul infernal al haitei, vînătoarea începe.

*

Trăsura domnului DE SYRÉ, condusă însă de Ilie, credinciosul surugiu ardelean, trage la intrarea aripei vechi a pala-

www.dacoromanica.ro

tului imperial, administrat de contele VON ERLACH, gazda provizorie a domnului FRIPP.

Din trăsură coboară DE SYRÉ şi MIHUŢ şi urcă scara de la intrare, după ce acesta îi reaminteşte, printr-un gest, lui ILIE să nu-şi uite consemnele. Vizita fusese anunţată, fiindcă doi lachei se precipită să-i introducă spre apartamentele CONTELUI. Corpul acesta al clădirii, izolat de rest şi acoperit cu iederă sălbatecă, era situat într-o mică grădină ce dădea, dincolo, într-o uliţă pe unde exista o intrare secundară. Contele îi aştepta, lîngă căminul de marmură, încărcat de obiecte eteroclite, dinaintea unei măsuţe pe care se afla o tavă cu păhăruţe de rachiu, din cristal de Boemia şi o carafă pîntecoasă. VON ERLACH, un bătrîn niţel obez şi cam ramolit, mergea sprijinit într-un baston ca o cîrjă episcopală, dar se ţinea semeţ, ca un fost colonel de cavalerie, ce fusese pe vremuri. Contele o rupea franţuzeşte, fiindcă trăise o vreme în preajma curţii de la Versailles şi detesta moda conversaţiei şi muzicii italieneşti ce cuprinsese protipendada vieneză la acea dată.

VON ERLACH: Ce plăcere, să te revăd, domnul De Syré... Cum se face că nu eşti la vînătoare? La mine, se explică *(arată piciorul bolnav)*, dar Domnia-Ta?

DE SYRÉ *(arătînd cu gest asemănător, mîneca stîngă goală)*: Şi la mine, domnule Conte.

VON ERLACH: Scuză-mă, uitasem. Şi dînsul, cine e?

DE SYRÉ *(prezentîndu-l pe Mihuţ)*: Este aghiotantul meu Domnul Miguel Saõ Miguel.

MIHUŢ salută milităreşte şi Contele îi răspunde moţăind din cap, cu gîndul aiurea.

VON ERLACH: Să prindem puteri, înaintea excursiei. *(Toarnă băutura în pahare şi-i îmbie să bea.)* Fiindcă vrei să ne vezi toată casa, nu?

DE SYRÉ: *(către Mihuţ)*: Domnul Conte Von Erlach face parte dintr-o familie de artişti-arhitecţi care preschimbă Viena într-un nou Paris. *(Către conte.)* Mă interesează;

www.dacoromanica.ro

de fapt, detaliile interioare, fiindcă vreau să transform micul meu *Hôtel particulier*, în special apartamentele de la etaj.

VON ERLACH: Atunci, după mine!

Ţinînd pasul cu gazda, care urca anevoie, şchiopătînd şi gîfîind, cei trei bărbaţi trec prin camerele de la etajul întîi, pe care CONTELE le deschide pe rînd, cu cîte una din cheile dintr-un inel legat cu o cureluşă de cingătoare.

În fundul coridorului, unul din apartamente n-avea cheie. CONTELE explică dispreţuitor şi vădit nemulţumit.

VON ERLACH: Aici locuieşte un străin. A plecat la vînătoare cu cheia la dînsul, de parcă ar ţine aici comorile lui Cresus. *Un pauvre diable, un peu fou...* Să trecem mai departe, pe scara cealaltă.

După un schimb de priviri cu DE SYRÉ, care luă braţul Contelui, ajutîndu-l să urce treptele de lemn ale scării interioare, Mihuţ rămase doi paşi în urmă, culese de pe jos mănuşa pe care camaradul său o lăsase să cadă şi o ascunse în buzunar, apoi îl urmează.

Cînd ajunseră la al doilea etaj, cavalerul DE SYRÉ observă că pierduse o mănuşă şi se adresă „aghiotantului" său.

DE SYRÉ: Miguel, du-te şi caută-mi mănuşa, la primul cat. Pe urmă, coboară şi spune-i vizitiului să tragă jos la scară. Nu mai ieşim pe poarta principală, că sîntem obosiţi. Hai, grăbeşte-te!

*

Rămas singur, MIHUŢ încearcă nişte chei potrivite, în broasca uşii lui FRIPP. Una se nimereşte, tocmai cînd un lacheu da colţul, intrînd pe coridor. În tăcere, pătrunde în încăperea obscură şi închide uşa după el.

În odaia domnului FRIPP erau puţine lucruri. Avea dreptate contele: un pauvre diable! *MIHUŢ răscoleşte prin toate ungherele. Zadarnic. Bate în ziduri şi duşumele, dar nimic nu sună a gol. Pe masă, nişte hîrtii fără importanţă. În dulap,*

www.dacoromanica.ro

nişte haine uzate şi rufe de dat la spălat, iar deasupra, pe poliţă, două rînduri de catastife, cu scoarţele roase. Socoteli vechi, de pe la moşiile contelui. Nici urmă de Istorie. *Il apucă o sfîrşeală. Se aşază, înfrigurat, într-un fotoliu imens, din colţul odăii, căptuşit cu piele de Cordoba. Apoi, cuprins subit de o bănuială, deschide iarăşi dulapul şi ciocăneşte tăblia din fund. Zadarnic. Revine la fotoliu şi atunci zări la picioarele lui două din cuiele tapiseriei, cu cap de bronz, căzute din lăcaşul lor. Pipăind tapiseria, simţi că e prea tare. Se aşează încă o dată şi îşi confirmă bănuiala.*

Cu cuţitul său, scoase ţintele una cîte una. Ieşeau prea repede. Acum dădu peste ceva: un teanc de hîrtii, gros de-o palmă. Îl trage afară, atent. Desface legătura de sfoară şi înlătură gazeta nemţească în care era învelit conţinutul ei şi răsuflă uşurat. Recunoaşte slova lui Cantemir pe prima pagină a operei lui.

Ia manuscrisul subsuoară şi dă să plece, dar se răzgîndeşte. În locul lui, vîră unul din catastifele de pe dulap şi bate ţintele de alamă, prinzînd tapiţeria la loc, aşa cum o găsise. Apoi, după ce ascultă la uşă, iese repede.

Trăsura aştepta la scară, precum fusese „porunca" lui DE SYRÉ. MIHUŢ înapoiază, cu o plecăciune, mănuşa „superiorului" său, îl ajută să urce, apoi urcă după dînsul, şi în timp ce Ilie dă bice cailor, CONTELE şi foştii săi vizitatori schimbă salutări de rămas-bun.

Dinspre pavilionul de vînătoare răsună cornurile, un sunet scurt şi altul lung, repetat. Soarele apune. Ziua de vînătoare s-a terminat. Coloana ultimilor vînători se îndreaptă spre locul de adunare. Pornesc, răzleţe, ultimele împuşcături şi tropotul cailor se apropie.

Domnul FRIPP s-a oprit într-un luminiş să-şi potrivească chinga slăbită şi, neîndemînatec, scapă mereu catarama. În faţa lui apare ANCA.

www.dacoromanica.ro

ANCA: Aţi păţit ceva, domnule Fripp?

FRIPP *(neplăcut surprins)*: Da, nu... Dar de unde mă cunoaşteţi...

ANCA: Chiar nu-ţi aduci aminte?

FRIPP: Da şi nu.

ANCA *(scoţîndu-şi toca şi acul din coc, îşi lasă părul fuior pe umeri)*: Sigur că da!... Iaşii... Ceambulul tătăresc... Ostaşul acela căruia i-ai înfipt pumnalul în coastă...

Surprins şi încremenit, FRIPP se freacă la ochi, ca dinaintea unei vedenii, apoi dă să ridice puşca. Mai iute decît el, ANCA scoate din manşon un pistol şi-l trăzneşte între sprîncene. Deprinşi cu detunăturile, caii se cabrează, dar rămîn pe loc. FRIPP a căzut cu umărul în coama calului său şi cu mîna dreaptă atîrnînd pe oblînc. Ultima rază a asfinţitului se răsfrînge în apa verde a smaraldului Casandrei Doamna. ANCA întoarce calul şi, din mers, i-l trage de pe deget.

Îşi pune arma în tocul şeii, apoi smuceşte frîul şi-o ia la galop; pe urmele celorlalţi.

La pavilion, mulţi din oaspeţi plecaseră şi rămăsese un grup de tineri invitaţi, înconjurînd-o pe DOAMNA DE BRAUNSWICK care se pregătea să se urce în carosă. ANCA sosi şi descălecă repede, lăsînd calul în grija unui servitor.

DOAMNA DE BRAUNSWICK *(întîmpinînd-o cu braţele deschise)*: Arăţi triumfătoare, de parcă ai vînat pe tartorul lupilor.

ANCA *(o îmbrăţişează, rîzînd)*: Nici nu ştiţi ce adevăr grăiţi, frumoasă Doamnă!

*

Pe drum de seară, trăsura cu ILIE pe capră şi cu MIHUŢ călare lîngă portieră îşi urmează, la trap domol, calea spre casă. În trăsură, de data asta, FRAU ROZA doarme ca un înger, cu capul pe umărul ANCĂI.

ANCA ia de pe genunchi un puişor de pernă şi i-l pune sub cap, în colţul opus al trăsurii şi ea scoate capul pe fereastră,

www.dacoromanica.ro

să-l întrebe ceva pe MIHUŢ cu un zîmbet numai teamă şi aşteptare.

ANCA: Ai să mai vii pe la noi, Mihuţ?

MIHUŢ *(în glumă şi în serios)*: Cînd mi s-o face chef de însurătoare.

Trăsura, văzută de pe deal, intră, cam obosită, în Poiana Braşovului.

*

La Iaşi, în odaia de lucru a domnitorului, alături de sala marelui Divan, DOAMNA CASANDRA, purtînd pe inelar smaraldul restituit, e la sfîrşitul unei convorbiri importante cu soţul ei. CANTEMIR este îngrijorat de ultimele evenimente.

CANTEMIR: Sosirea lui Iskimne-Agasi în Divan mi se pare cam prea timpurie... Oricum, nu-i de bun augur...

CASANDRA: Crezi că te-ai pripit în înfăptuirea celor făgăduite?

CANTEMIR: Am făgăduit pace şi bună învoire între vecinii mari şi mici...

CASANDRA: Ai fost neprevăzător?

CANTEMIR: Nu ştiu, vom afla.

CASANDRA *(dezolată)*: Ne întoarcem într-alt surghiun?

CANTEMIR *(iritat)*: Nu ştiu, vom afla. Du-te la copii.

DOAMNA se înclină şi iese. Rămas singur, CANTEMIR aşteaptă, în picioare, să înceapă protocolul intrării în Divan. O ultimă privire spre cufăraşul său cu documentele recuperate, alta spre Hartă, ultima spre însemnele Domniei, de pe masă, pe care un copil de casă vine să le ia, precedîndu-l, cu pas liniştit, în Divanul cel mare.

*

În sală s-au orînduit după cinuri, boierii de sfat şi boierii de Divan. După ce boierii s-au aşezat la locurile lor, sînt lăsaţi să intre în Divan şi căpitanii de oaste, pîrcălabii şi neguţătorii cei mai bogaţi din Iaşi. MIHUŢ e în spatele scaunului.

www.dacoromanica.ro

Logofătul cel mare a cerut liniște, anunțînd: „Măria-Sa, Vodă". Toți cei de față strigă-ntr-un glas, de trei ori: „Trăiască Măria-Sa".

CANTEMIR *(așezîndu-se)*: Să intre solul Prea-puternicului Sultan.

MIHUȚ *(îl informează, la ureche, pe Cantemir)*: A murit Vizirul, Mehmet...

Cantemir tresare și se schimbă la față.

Este introdus Iskimne-Agasi, urmat de stegar, și de Secretarul său, împreună cu garda de turci înarmați, care se apropie, la trei pași de scaun.

Solul face temeneaua protocolară și dă Secretarului să citească porunca Sultanului.

SOLUL: Citește *hiucm-firmanul!*

SECRETARUL *(citește)*: „Aleși și mariți boieri, episcopi și boieri și voi, supușii și robii mei! Sfîrșitul vieții voastre fie fericit!"

NECULCE *(în barbă)*: „Supușii și robii mei..." începe ca pe vremuri.

RUSSĂT *(simte și el schimbarea)*: I-am spus că s-a pripit. I-am spus.

SECRETARUL *(urmează)*: ...„Prea-supusule al meu bey de Moldova, la primirea acestui cuvînt te vei îngriji să trimiți peșcheșul obișnuit, dimpreună cu toată zahereaua pentru oștile mele. Apoi, la primăvară, să te gătești tu și oastea ta de moldoveni la Bender, pentru a ne fi la îndemînă în războiul ce-am hotărît a porni împotriva țarului Petru.

În tot Divanul se ridică un murmur surd de mirare și dezaprobare.

SECRETARUL *(încheie)*: „...Așa să faci, negreșit și păzește-te să cugeți sau să făptuiești altminteri și dă crezămînt sfintei noastre semnături. Dat la Țarigrad în anul... luna...".

www.dacoromanica.ro

Ultimele cuvinte ale Secretarului nu se mai aud, fiindcă atenţia noastră se concentrează asupra chipului lui CANTEMIR care exprimă o puternică emoţie.

CANTEMIR: Războiul...

*

Ploi şi lapoviţă pe drumurile Moldovei cuprinsă de nenorocirea războiului dintre cele două împărăţii. Cunoaştem drumul acesta al Stănileştilor. Satele sînt pustiite, plugurile de lemn uitate pe mirişti, conacele arse. La Hanul Hagiului, pîrjolit, cîteva care cu coviltir, la marginea drumului, cu focuri mici unde-şi fierb mămăliga puţinii călători.

În faţa Hanului, cu o broboadă neagră pe cap, în bătaia ploii de toamnă, o femeie şade pe o buturugă şi priveşte cum trece oastea domnească la război. În fruntea oştirii, TOADER şi Stegarul (tînărul Ofiţer latinist pe care-l cunoaştem de la Iaşi), apoi CANTEMIR cu MIHUŢ şi NECULCE, şi alţi boieri.

MIHUŢ *(arătîndu-i femeia, lui Cantemir)*: Uite-o pe Smărăndiţa „poale-n brîu", Măria-Ta!...

CANTEMIR, adîncit în gînduri, întoarce capul şi e surprins de purtarea femeii, singură-n ploaie, fără nici un dumnezeu. Trage calul mai aproape de şanţ şi o întreabă din mers.

CANTEMIR: Dar unde-i Hagiul?

Femeia nu răspunde: îi arată cu o mişcare a capului, un mormînt proaspăt, lîngă un arbore de lîngă hanul ars. CANTEMIR scoate o monedă de aur şi o aruncă femeii. Galbenul cade în faţa ei, dar dînsa nu-l ridică, din noroi şi din ploaie.

Trec oştile, trec...

*

Fortificaţiile taberei ruseşti de la Stănileşti, după regulile războiului de la Poltava.

La statul-major al lui Ţar PETRU, sub cortul comandantului-şef, consiliu militar.

ŢARUL are în stînga sa pe CANTEMIR şi în dreapta pe cneazul GOLIŢIN, generalii REPIN, GOLOVKIN, IANUS,

www.dacoromanica.ro

ministrul SEFFER şi alţii cu care fusese la Iaşi. Lîngă CANTEMIR, în jurul hărţii de luptă, generalii străini, în frunte cu WITTMANN şi cîţiva polcovnici de cazaci.

CNEAZUL GOLIŢIN: Poziţia noastră e bună! Dar sîntem în inferioritate numerică.

IANUS: Au mai multă cavalerie; cam de trei-patru ori *(arată locul de pe hartă)* spahiii.

REPIN: Şi de două ori mai multă pedestrime *(arată alt loc pe hartă)*, ienicerii. Şi tunuri...

PETRU: Şi-atunci, ce căutăm aici? N-aţi ştiut? Ce plan aveţi? Mor oamenii prin şanţuri, sub bătaia tunurilor şi stăm cu mîinile-n sîn...

CANTEMIR *(intervine, reluînd expunerea generalilor cu degetul pe harta de război)*: Între comandanţii cavaleriei şi infanteriei turceşti este zavistie şi ură. Fiecare face ce crede, fără să ţină seama de soarta celorlalţi. Aşa i-a bătut Eugeniu de Savoia! Au tras tunurile; pe urmă au atacat, cu grosul, pedestrimea. După ce i-au bătut pe ieniceri, călărimea a purces a fugi, care cum putea. Ei nu luptă ca apusenii...

WITTMANN: Aşa este...

PETRU *(muşcîndu-şi mustaţa)*: Şi tu cum ai face?

CANTEMIR: Aş strînge tabăra într-olaltă, aş lăsa pe polcovnicul Medhoroski cu cinci-şase mii de cazaci să o apere, şi cu trei regimente ruseşti, gata să răspundă vreunui atac al cavaleriei şi...

IANUS *(ironic)*: Zece mii, să se apere de o sută de mii?!

CANTEMIR *(continuă)*: Iar restul oştirii, ia cu asalt meterezele ienicerilor, pune stăpînire pe tunuri şi uite crucea *(se închină)* că dacă-i batem, călărimea-i lasă şi se retrage...

WITTMANN: Prinţul Cantemir ştie ce spune.

UN POLCOVNIC: Aşa este.

www.dacoromanica.ro

GOLOVKIN: De unde ştii tu că „aşa este", mujic afurisit? Dar dacă nu-i batem?...

IANUS: Şi dacă-i batem, domnule Wittmann, de unde ştim că spahiii nu se vor întoarce?

REPIN: Şi ne fac una cu pământul...

UN GENERAL STRĂIN *(insinuant)*: Herr Wittmann nu riscă nimic, dacă e luat prins; dar Prinţul Cantemir îşi pierde capul...

REPIN: Tactica e totuşi bună, însă...

Petru apare copleşit de argumentele generalilor şi pentru întîia oară priveşte la Cantemir bănuitor. Imprudent, CANTEMIR insistă, întrerupîndu-l pe REPIN.

CANTEMIR: Majestate, timpul lucrează pentru duşmani; apără-te prin ofensivă. O singură tactică e bună în luptele cu turcii! tactica neprevăzutului. Porunceşte: S t u r m!

PETRU *(furios)*: Ţi se pare, şi-ai vrea, omule, să fie pentru binele tău; dar de-oi bate eu pedestrimea, cavaleria lor este multă şi n-am cu cine-o goni...

CNEAZUL: Ne pregătim de tratative?

CANTEMIR *(dezolat)*: De capitulare...

PETRU *(către Seffer)*: Seffer, scoate-ţi cuferele cu bani! *(Lui Cantemir.)* Vino cu mine.

Luîndu-l pe după umeri, cu gestul uriaşului bonom deprins să-şi protejeze prietenii, PETRU iese cu CANTEMIR din cort. La picioarele lor se întinde tabăra. E noapte. Pe lîngă căruţe, mici focuri, în jurul cărora stau, înfăşuraţi şi uzi de ploaie, soldaţii. Pe dealurile dimprejur se zăresc miile de focuri ale taberei turceşti. Alţi soldaţi...

PETRU: *Mijn-hart,* nu te supăra: „Gnose se authon"... Ei ne bat azi pe noi; mîine o să-i batem noi pe ei. *Nicivo!...*

Panoramicul focurilor de tabără se înşufleţeşte virtualmente printr-o supra-impresiune, cu regimentele de oştaşi în marş, din filmul Petru cel Mare *sau altul.*

www.dacoromanica.ro

*

Iaşi, sfîrşitul verii anului 1711, în Palatul Domnesc se împachetează cufere şi boccele. Graba şi înghesuiala plecării precipitate a familiei în Rusia. Copiii, îmbrăcaţi de plecare, s-au şi urcat în rădvane, în timp ce TOADER dă ultimele porunci slujitorilor şi surugiilor. MIHUŢ, îmbrăcat în muşchetar, şi-a luat rămas bun de la copii şi acum aşteaptă în curtea bisericii, cu calul de căpăstru. În biserica „Trei Ierarhi", în faţa iconostasului cu icoana de argint a Sfîntului Dimitrie, stau în tăcere CANTEMIR şi CASANDRA, în haine cernite. Ecoul şoaptelor lor răsună-n biserica pustie.

CASANDRA: Pornim iarăşi pe drumurile pribegiei, ca în tinereţe, Dumitre! Şi ce-am lăsat aici?

CANTEMIR: Rădăcinile.

CASANDRA: Crezi că Ţarul va putea şi va dori să ne mai întoarcem?

CANTEMIR: A făgăduit. Mă tem însă că atunci cînd va putea; va avea altceva de dorit, iar cînd o va dori; nu va mai putea.

CASANDRA: Ne vom mai întoarce vreodată aici?

CANTEMIR: În viaţă, sau în moarte şi dincolo de moarte, aici este locul neamului nostru, în vecii vecilor...

MIHUŢ *(care intrase pe nesimţite în naos, răspunde emoţionat; în şoaptă)*: Amin...

Soţii CANTEMIR se întorc spre prietenul lor, cu chipul luminat de înduioşare şi ies, împreună în tăcere. În poartă se opresc o clipă. Rădvanul domnesc trage la scară.

CANTEMIR: Şi-acum, încotro, „vîntură-lume"?

MIHUŢ: După soare, Măria-Ta!

Se îmbrăţişează şi Cantemir urcă în trăsură, apoi o ajută să urce pe Casandra, de-a dreapta sa. Casandra se-apleacă peste fereastră şi scoţîndu-şi din deget inelul cu smarald i-l întinde lui Mihuţ, care a încălecat.

www.dacoromanica.ro

CASANDRA: Mihuţ, dacă, luîndu-te după soare, ajungi cumva la Braşov, să-i dai inelul ăsta Ancăi, din partea mea...

În clipa în care trăsura se pune în mişcare, doamna Casandra îi face semn, iar el se-apropie călare.

CASANDRA *(zîmbind)*: Ca dar de nuntă!

Trăsura a plecat, urmată de celelalte atelaje şi călăreţi, pe şleaul de răsărit spre stepă ,iar Mihuţ călăreşte acum singur în trapul calului său, spre apus, către munte.

Fredonează:

Tot pe drum, pe drum, pe drum
Şi la mîndra nicidecum...

Apoi se uită la inelul Casandrei de pe degetul său şi, ca la un semn; dă pinten şi o ia la galop, pierzîndu-se într-un nor de praf, spre Transilvania.

Filmul s-a sfîrşit aici. Dar pe muzica finală poate să apară din nou Iaşul (macheta), apoi „Trei Ierarhi", pentru ca în interiorul bisericii să descoperim, în raza de lumină proiectată printr-un vitraliu, pe locul foştei icoane de argint medievale, placa de pe mormîntul în care se odihnesc astăzi rămăşiţele pămînteşti ale marelui domnitor şi umanist român „DIMITRIE CANTEMIR (1673—1723)".

www.dacoromanica.ro

FILMUL VĂZUT DE...

DUMITRU ALMAŞ:

Filmul lui Mihnea Gheorghiu şi Gheorghe Vitanidis se integrează bine în epocă. Mă bucură că respectă cîteva adevăruri istorice privitoare la epocă, la popor şi la voievodul care a luptat cu pana pentru afirmarea ţării sale, fără a şovăi să ia spada pentru acelaşi ţel — chiar dacă momentul nu era cel mai dirijat spre victorie. Şi e o înălţare sufletească să întîlneşti într-o operă artistică, precum e filmul, adevărul despre originea poporului român, despre visul lui spre unitate, despre marea-i rîvnă pentru libertate. Cred că acesta este meritul incontestabil al ultimului nostru film istoric...

(Exigenţe ale evocării istorice, în *Scînteia, an XLV,* nr. 10326 noiembrie 1, 1975)

FLORIAN POTRA:

...meritul incontestabil al autorilor — scenariul Mihnea Gheorghiu şi regia Gheorghe Vitanidis — este îndeosebi acela de a fi găsit soluţia unei sinteze cinematografice de meditaţie abstractă şi de gesturi concrete, în care tensiunea ideilor (filozofice, ştiinţifice, politice) este purtată de pilonii unei structuri povestitoare interesante, destul de suple şi colorate. Cu alte cuvinte, autorii au reuşit să facă un viabil spectacol cinematografic popular din idei şi dispute teoretice, din concepte filozofice şi politice. [...] Cantemir este o frescă murală în două dimensiuni, ca la Voroneţ, sau la Sucevita, cu portretul în haut-relief al Principelui Cantemir, înconjurat de o bogată galerie de profiluri...

(Cantemir, în *România liberă,* an *XXXIII,* nr. 9629, octombrie 9, 1975).

www.dacoromanica.ro

VALERIAN SAVA:

Primul merit al scenaristului Mihnea Gheorghiu [...] este acela de a fi reabilitat și pus în toate drepturile sale pe ecran cuvîntul, verbul acut și strălucitor, elocința transparentă în care s-au ilustrat înaintașii noștri români. Nimic mai firesc, deci, decît să vedem pe Dimitrie Cantemir, a cărui faimă europeană de cărturar este binecunoscută, reînviind între renaștere și iluminism această străveche virtute a noastră, pe care poate au umbrit-o apoi vremurile de restriște. Vivacitatea verbală a filmului mai are și acea justificare istorică și psihologică ținînd de pregătirea de poliglot a domnitorului Moldovei, de plăcerea cu care el descoperă și demonstrează, într-un ev întunecat de rivalitățile anexioniste ale celor trei imperii înconjurătoare, latinitatea moldovenilor și a fraților din Transilvania și Țara Românească.

(Cantemir, în *Tribuna*, an *XIX*, nr. 983/43/, octombrie, 23, 1975.)

MAGDA MIHĂILESCU:

Cantemir (Scenariul Mihnea Gheorghiu) ține — pe cea mai mare parte a parcursului său — o dreaptă cumpănă a vorbirii expresive, cu sugestive ancorări nu în sintaxa timpului [...]

Replicile lui Cantemir au rotunjime, un echilibru lăuntric; important pentru noi, ca spectatori, era să simțim omul de carte și nu să-l auzim glăsuind ca în scrieri. Eroul nu se încaieră în vorbe, ci răspunde superior: „mărimea sufletului nu după statul trupului se măsoară"... „am făgăduit pace și bună orînduială între vecinii mari și mici", „imperiile vin și se duc, popoarele rămîn... aici este locul nostru, în vecii vecilor".

O anumită prețiozitate, în sensul bun al cuvîntului, al încărcăturii metaforice, dă un contur nobil unor fraze menite să surprindă o personalitate umană, o stare de fapte. „Este puntea de aur între orient și occident", spune sultanul despre Cantemir. „V-a pus soarta ca un cui în papucul celor trei imperii", este concluzia neliniștită a turcului Mehmet cu privire la condiția Țărilor române. Tot în această țesătură de sugestii, scriitorul Mihnea Gheorghiu, într-un moment fericit al filmului ne trimite cu gîndul la Eminescu, descrierea din *Epigonii*, acel „Cantemir urzind la planuri de cuțite și pahară". „Mai lasă pana și ascute sabia", i se spune protagonistului, mai în glumă, mai în serios, îndemn de natură să cuprindă însă,

www.dacoromanica.ro

dintr-o singură trăsătură de condei, fascinanta personalitate dublă a lui Cantemir, gînditorul și omul de acțiune.

(Vorbirea noastră cea din toate filmele. O seamă de cuvinte, în *Cinema*, anul XIII (155), nr. 11, noiembrie 1975.)

ALICE MĂNOIU:

Raporturile foarte complicate dintre personaje și state din acea vreme (care îl obligă pe Cantemir la o politică prudentă, de cumpănă între marile puteri) apar pe ecran limpezi, dar nu simplificate, schematizate. O epocă tulbure, agitată de tendințele de expansiune ale marilor imperii, (tendințe uneori greu de descifrat, cum ar fi planurile sultanului care-i îngăduie la un moment dat inamicului său, Petru I, să cîștige Nordul Europei numai pentru că pe el îl interesa mai mult centrul ei), e sintetizată cinematografic cu rigoare și claritate [...]

Dramaturgia are acea precizie și armonie a argumentației fără ostentație, acea eleganță a demonstrației la care pot tinde multe din peliculele noastre [...]

Întîlnirea dintre calmul, sobrietatea scenaristului și impetuozitatea de obicei lirică a regizorului, mi se pare fericită. [...] febrilitatea regizorală se traduce matur printr-o mizanscenă nn lipsită de nerv, foarte la obiect, strict colată pe caracterul unor personaje [...] Cantemir capătă în filmul nostru relieful nnei adevărate personalități istorice ce se definește în primul rînd în relațiile, uneori contrariante, cu epoca și oamenii ei. Calm și prudent față de reprezentantul porții, amical dar neangajant, cu un aer ușor protector față de extravagantele lui Petru cel Mare, reticent și cu replică față de insolentul baron austriac, abil și derutant cînd încredințează unui boier ostil lui (Russăt) o slujbă de mare răspundere. Acest portret complex a fost compus cinematografic mai mult din ceea ce spun cei din jur despre Cantemir, din cum se comportă față de el și din reacțiile lui subtile și înțelepte față de ceilalți, decît din vorbe, din declarații despre sine.

Nu este, dealfel, pentru prima oară că George Constantin (Mehmet) reușește să impună cu acea știință a compoziției (la îndemînă doar marilor actori) un personaj care, fără abile nuanțări de interpretare, n-ar depăși limitele unui exotism sugerat intens de cadru, de costum, de atmosferă. George Constantin subsumează aceste elemente exterioare universului interior al unui personaj, care încarcă momentele filmului prin însăși apariția sa.

(Actualitatea trecutului. Cantemir. Mușchetarul român, în *Cinema*, an XIII (153), nr. 9, septembrie 1975.)

www.dacoromanica.ro

CĂLIN CĂLIMAN:

Lui Alexandru Repan i-a revenit frumoasa onoare de a transmite, peste secole, chipul lui Dimitrie Cantemir. Şi cred că a răspuns fără cusur acestei solicitări, înscriindu-şi în suita unor creaţii în crescendo a carierei sale artistice (pe scenă şi pe ecran) o realizare de maturitate creatoare deplină. Personajul său pare o personificare a raţiunii. [...] Operatorul Nicolae Girardi a transfigurat pe ecran poezia şi căldura plaiurilor moldovene, găsind, deopotrivă, ritmuri imagistice corespunzătoare tensiunii de idei a peliculei. Scenograful Liviu Popa a reconstituit cu multă rigoare documentară atmosfera epocii, ca şi autoarea costumelor, Hortensia Georgescu, creaţiile lor constituind un suport de conţinut al filmului...

(O nouă pagină reprezentativă din epopeea cinematografică naţională. „Cantemir", în Contemporanul, nr. 41, 1509, octombrie 10, 1975.)

MIRCEA ALEXANDRESCU:

...obiectivul se mută de pe frescă (...) pe cîteva personaje surprinse acum într-o acţiune, într-o desfăşurare alertă. Epoca rămîne în cadrul tot mai estompat, dinamicii ideilor îi ia locul dinamica episoadelor. Am crede chiar că această a doua parte (care, de fapt, nu este o continuare, ci o largă acoladă a primei părţi) a fost gîndită ca un film de capă şi spadă, un film în care, ideile şi sentimentele sînt traduse acum în fapte, caracterele nu sînt declarative ci active. Un personaj central — Căpitanul Mihuţ — a cărui trăsătură dominantă este exprimată de sentimentul datoriei, devotamentului faţă de ţara sa, de cauza pe care trebuie s-o ducă la bun sfîrşit evoluează între multe alte personaje care, de fapt sugerează o lume sau nişte lumi, dar mai ales îi ajută eroului nostru să-şi demonstreze propriile virtuţi [...]

Excelent, dealtfel, Iurie Darie — actor de farmec, de mare farmec, [...] care a făcut din Mihuţ un amestec de cutezanţă şi inteligenţă peste care străluceşte larg un zîmbet candid.

(Muşchetarul român, în România liberă, an XXXIII, nr. 9636, octombrie 17, 1975.)

D. I. SUCHIANU:

Peripeţiile au exact acea calitate de suspense a romanelor lui Dumas: la fiecare capăt de drum eroul scapă vînatul, dar

www.dacoromanica.ro

dibuieşte o nouă pistă şi demarează iară [...] Dar nu este numai asta. De-a lungul acestor peripeţii dartanianeşti, povestea este, în acelaşi timp, o poveste Dimitrie Cantemir. Personajul nu e numai căpitanul Mibuţ, ci şi un obiect material, un lucru fizic, un giuvaier mai preţios decît diamantele reginei Ana de Austria. Este manuscrisul, ciorna şi documentele acelei monumentale *Istorii a Măririi şi Decăderii Imperiului Otoman*.

Lucrarea a fost finisată mai tîrziu. Preţicase erau nu numai concluziile lui Cantemir, cît concluziile care ieşeau singure din documentele adunate de Cantemir, singurul om care reuşise să aibă acces la arhivele secrete ale împărăţiei turceşti. Documentele aveau înaltă valoare. Documentele după care tînjeau toate marile regate şi împărăţii din acea vreme [...] erau în fond *un om*, un om extraordinar, un erou renascentist care se numea Dimitrie Cantemir; un om al cărui gînd fusese kidnapat şi plimbat din ascunzătoare în ascunzătoare de-a lungul întregii Europe. Nici alegerea lui Cantemir ca membru al Academiei din Berlin, nici prietenia lui cu un mare filozof ca Leibniz şi cu un genial monarh ca Petru — nimic din toate acestea nu reflectă mai bine calitatea lui de european, de membru activ al istoriei universale, ca acest pachet de cuvînt scris pe care imaginaţia dumasiană a autorilor filmului nostru ni l-a zugrăvit în imagini mirifice, prin Berlin, Olanda, Viena, prin Braşovul veacului al 18-lea şi alte splendide locuri. Da, merită lăudate aceste secvenţe „ca spectacol". Este într-adevăr spectacolul, peisajul moral al internaţionalităţii şi al perenităţii unui om care era român, din neam de ţărani răzăşi, de prin părţile Fălciului.

Aceste „vederi" nu-s numai ale mele. La o avanpremieră a filmului, la conferinţa de presă, Mihnea Gheorghiu ne-a dezvăluit o idee similară. Cantemir, acel spirit mondial, universal, mirandollian, nu a călătorit mult. În Apus nu a fost chiar deloc. Dar mintea lui, gîndurile lui, profeţiile lui se aflau pretutindeni în Europa şi mai ales în acele centre de cultură pe unde cutreiera fidelul d'Artagnan, muşchetarul Mihuţ. Pentru a reda acest caracter internaţional al personajului am scris această nouă faţă a poveştii ne spunea Mihnea Gheorghiu. Şi a fost o idee savuroasă şi esteticeşte originală.

(Muşchetarul român, în *România literară*, an VIII, nr. 42, octombrie 16, 1975.)

M. UNGHEANU:

În prinţul moldovean care a încercat să conjuge viaţa de bibliotecă cu viaţa politică, Mihnea Gheorghiu descrie un model intelectual românesc de anvergură mondială

www.dacoromanica.ro

pentru care are o vizibilă simpatie și afinitate.

Ucenicia cărturarului (1955) căruia i s-a adăugat ulterior *Tihna valurilor* și care împreună au dat romanul *A venit un om din răsărit* (1969) nu este un roman istoric împotmolit într-o culoare locală [provincială. Pentru autorul cărții, Dimitrie Cantemir nu poartă doar eticheta de „european", cartea însăși este europeană prin succesiunea de peisaje sociale și umane, prin caleidoscopul de împrejurări diverse pe diferite scene ale lumii. Domnitorul Cantemir e făcut în mod evident contemporan cu toate marile evenimente sociale, culturale, politice ale timpului. Corăbierul moldovean Mihuț l-a întîlnit de pildă pe Selkirk pe un vas englez și a aflat din gura lui istoria supraviețuirii pe o insulă sălbatecă, istorie care știm că ulterior a fost prelucrată de Defoe într-un celebru roman. Mihnea Gheorghiu polemizează, fără program declarat și ostentație, cu viziunea epică a unui roman istoric românesc de excesivă localizare, absent de la intuiția marilor racorduri culturale și politice cu Europa, pe care le-a moștenit și le-a trăit pământul românesc.

(Contemporanii noștrii. Vocația originalului, în *Luceafărul* anul XXII, nr. 18, (888), mai 5, 1979.*)*

www.dacoromanica.ro

mamei mele, *Alexandrina*

ZODIA TAURULUI

Reportaj dramatic în trei părţi

www.dacoromanica.ro

ZODIA TAURULUI

După o îndelungată activitate literară și eseistică Mihnea Gheorghiu debuta în dramaturgie cu Tudor din Vladimiri[1], *dramă în cinci acte, cuprinzînd, într-o desfășurare amplă, episodul revoluționar din viața eroului oltean, încheiat cu intrarea victorioasă a pandurilor în București. Aparținînd, ca gen și stil, dramaturgiei istorice clasice românești, această piesă de teatru se impusese prin tensionata fuziune de momente de viață și pitoresc local, cu eroi autentici sau imaginari, într-o curgere fluentă a evenimentelor istorice cunoscute.*

Biografia lui Tudor Vladimirescu, agitată și pururi incompletă, credința sa în izbăvirea neamului și sacrificul lui conștient erau însă, pentru autor, preocupări mai vechi. Scrisese poemul epic în stil popular, Întîmplări din marea răscoală (1953), *unde dimensiunea națională a anului 1821 se supunea unei relatări viguroase, interferență de luciditate și lirism, împreunînd rezonanțele folclorice și legendare cu dramatismul imagistic al unei poezii trecute prin spațiul lui Ion Barbu.*

---

[1] Piesa a fost prezentată în premieră pe țară, pe scena Teatrului Național din Craiova, la 2 octombrie 1957. Regia: Radu Penciulescu și Dinu Cernescu; decoruri și costume: Teodor Constantinescu; muzica: Gh. Dumitrescu. În rolul principal: Gh. Cozorici. Din distribuție: Amelia Teodorescu, Remus Comăneanu, Manu Nedeianu, Ovidiu Rocoș, Nicolae Radu, Sanda Toma, Amza Pellea, Ion Marinescu, Constantin Rauțchi, Vasile Nițulescu, Dem. Rucăreanu, Const. Sassu.

www.dacoromanica.ro

Mihnea Gheorghiu avea să revină la „tema" favorită în filmul Tudor *(1964), care a inaugurat, cu mare succes pe ecrane, epopeea națională cinematografică. Concepută ca o frescă a începutului de veac XIX, acțiunea filmului reliefează diversitatea participării maselor populare la revoluție și rolul personalității marelui ei conducător în istoria evenimentelor, în care ideea centrală, a libertății, se valorifică etic la proporțiile monumentale ale epopeii.*

Un poem, o lucrare dramatică și un scenariu de film în două serii preced deci Zodia Taurului (1971), *piesă apărută la data împlinirii unui veac și jumătate de la moartea tragică a eroului său preferat. O ultimă „ipoteză" teatrală, desigur, nu și cea din urmă, singulară experiență, prin acumularea progresivă a materialului intelectual și epic al propunerilor sale dramatice. Transpusă în genuri literare deosebite ca modalitate și expresie, ea a însumat, într-adevăr, un efort de aproape două decenii de meditație și deliberare.*

Mihnea Gheorghiu revine, în Zodia Taurului, *așadar, la acel surprinzător și dramatic an 1821 și la figura lui Tudor Vladimirescu.*

Nu e în intenția noastră de a judeca opțiunea istorică a autorului în cazul specific al revoluției de la 1821 în România, pentru că el a cules și a ales exact situațiile istorice date, pregătindu-și demonstrația ce urmărește să susțină axioma lui Bălcescu care-i recunoaștea lui Tudor meritul de deschizător de drum al revoluției de la 1848.

Dramaturgul contemporan refuză, în același timp, interpretările xenofobe, revolute, la adresa revoluției grecești, recunoscînd rolul progresist al Eteriei. El marchează însă distincția ce trebuie făcută între erorile personale și situația politică obiectivă, distincție care evidențiază eșecul mișcării populare.

Contribuția sa, nouă în raport cu lucrările care au precedat Zodia Taurului, *constă în esențializarea faptelor, riguros selectate din enorma cantitate documentară, într-o cuprinzătoare*

www.dacoromanica.ro

vedere de ansamblu, în care concentrează temeiurile naționale ale revoluției și factorii determinanți ai intereselor internaționale. Centrul de gravitate rămîne Tudor Vladimirescu, desprins din închipuirile folclorice, cu aura sa romantică, pentru a fi redimensionat cu datele portretistice inedite, ale omului politic, patriot și erou, strateg militar și lucid vizionar al perspectivelor luptei sale. Zodia Taurului *devine, astfel, cum autorul ei o definea, un „text explicit" despre anul 1821 și eroii lui. Regîndirea actelor de atunci în numele prezentului, capătă, așadar, o dublă finalitate: de* clarificare a istoriei *și de* replică actuală *față de unele interpretări (contradictorii) sau reprezentări (școlărești) ce persevează în circulația curentă.*

Reunindu-și seria faptelor „repovestite", ca într-o suită de gravuri naive din vechile almanahuri populare, Mihnea Gheorghiu restrînge temporalitatea dramatică la un număr de zile și săptămîni din primăvara lui 1821: 20 aprilie — 20 mai, zodia de coincidență, simbolică a luptei crîncene și a morții „taurului" său, sacrificat în arena „corridei" istorice în care s-au înfruntat, cu înverșunare, asupriți și asupritori, plugari și împărați, spiritul înnoitor și inerția retrogradă.

Occident și Orient, interese și ostilități de ordin politic intern și internațional se întrețes în fire și straturi de acțiuni, readuse în matca fluviului inițial de către comentariul „corespondentul austriac", personaj pe jumătate fictiv și jumătate autentic, ironic și fatalist. Într-un limbaj actualizat cu rafinament, acesta apropie amintiri străvechi de supoziții „personale", recreînd o atmosferă politică frămîntată. Punctează însă doar fapte și prezențe, publicul fiind invitat să vadă și să înțeleagă cu „ochii minții sale" cum a fost, într-adevăr, acolo și atunci. Prin el dramaturgul abandonează, adeseori, succesiunea reală a faptelor, pentru o înlănțuire de momente grupate pe criteriul cauză — efect. Reflectarea publicistică a întîmplărilor își propune ca odată cu răsturnarea deliberată a cronologiei, să justifice deopotrivă prezența-n scenă a individualităților și a actelor

www.dacoromanica.ro

hotărîtoare ale istoriei. Publicul asistă deci nu numai la reconstituirea epocii lui Tudor, ci mai ales la explicarea mobilurilor şi eşecului unui vibrant act de angajare patriotică şi civică. Apar mai limpezi, astfel, la nivelul gîndirii noastre contemporane, termenii strategiei şi ai intereselor interne şi europene ce au declanşat, după afirmaţia dramaturgului „tragedia unui om politic, aflat în situaţii istorice limită, din care el va ieşi zdrobit, în timp ce mişcarea, oamenii săi vor învinge".

Transpus într-un spectaçol direct, „ca o pagină de ziar", pe care l-a înţeles aşa de la început, drama aceasta este istorică şi prin calitatea ei politologică, prin filozofia modernă a istoriei pe care o practică fără complexe literare. Este, după părerea majorităţii criticii noastre dramatice, întîia noastră piesă de teatru în care se confruntă elanul sincer şi explicit al luptelor revoluţionare, cu subtextul intereselor marilor puteri din toate timpurile, cu diplomaţia lor specifică, inavuabilă şi cu recursul lor la forţa superioară militară care trece, ca un tăvălug, peste drepturile micilor naţiuni, supunîndu-le şi zdrobindu-le, fără scrupule şi fără regrete. Ironia soartei? Această formulă s-ar aplica finalului piesei cu o încărcătură în plus de dureroasă ironie, atunci cînd purtătorii de cuvînt ai imperiilor (ţarist, austriac, otoman şi britanic) se ceartă şi se împacă amabil, peste cadavrul victimelor lor, îndată ce „echilibrul" reîmpărţirii continentului în zonele lor de influenţă a fost parafat.

Pedagogia elevată a acestui teatru memorial solicită atît fantezia, cît şi capacitatea asociativă a spectatorului. Acesta participă simultan la momentele evocate de autor (Congresul de la Viena, Proclamaţia de la Padeş, alianţa cu boierii, întîlnirea reprezentanţilor „Sfintei Alianţe", vremelnica înscăunare a lui Tudor ca domnitor al Ţării Româneşti), luînd contact totodată cu personalităţile vremii (Tudor, Metternich, Ipsilante, Capodistria, Ţarul şi Prinţul Osman) şi intră direct în contextul şi circulaţia ideilor politice ale timpului, cu „raţiuni de stat" şi altele subiective, cu acel spirit de jus-

www.dacoromanica.ro

tiție și sacrificiu al poporului setos de adevăr și dreptate, supus pe nedrept, cu puținătatea forțelor sale, mașinațiilor și intereselor politice interne și externe.

La aceeași selecție și ordonare semnificativă concură și eroii sau personajele timpului, dintre care autorul reține cinci grupe de cîte trei, ce simbolizează cu exactitate, raporturile lui Tudor, voite sau cerute de împrejurări, cu tovarășii fideli de arme (Gîrbea, Macedonski, Ioniță din Urdari) și cîrmuirea (Ilarion, Brîncoveanu, Samurcaș), cu reprezentanții Eteriei (Ipsilante, Iordache Olimpiotul, Bimbașa Sava) și cu reprezentanții „Sfintei Alianțe" (Metternich, Capodistria, Prințul Osman). Domeniul ficțiunii, al întregirii dimensiunilor lăuntrice ale eroului, îl constituie treimea prezențelor feminine, care îl înconjoară cu un amestec ciudat de credință și anxietate.

Structurată pe trei planuri identice (și respectiv, scenografice) în spiritul triadelor hegeliene, acțiunea aplică la teatru raportul dintre real, posibil și previzibil, dintre prezent, trecut și viitor, dintre teoria și practica istoriei societății omenești, acordîndu-i unui erou dramatic autentic, — reteatralizat pentru necesitatea exprimării originale a dramaturgului, — putința de a trăi și de a visa simultan.

Un singur exemplu este, poate suficient, pentru a-i decodifica procedeul, — experiență fără precedent în teatrul românesc: cele „trei Marii" oferă eroului nostru posibilitatea de a comunica cu cele trei chemări ale vieții lui interioare: legătura cu biografia mitică a sufletului său de român (mama Maria), legătura cu biografia lui de țăran (Maria de la Gorj) și legătura cu mediul cosmopolit al veacului său releitar (Maria Samurcaș). În psihologia personajului dramaturgul plasează și drămuiește expresia fiecăreia dintre aceste chemări, justificabile dar și contradictorii, fiindcă și Tudor poate fi contradictoriu.

Grupul țăranilor se încarcă, de asemenea, cu un triplu simbol: plugarul chinuit și fatalist, haiducul și țăranul ostaș disciplinat. În chiar grupul boierilor, cele trei direcții se reliefează,

www.dacoromanica.ro

aplicate la momentul istoric: exploatatorii fără patrie, aşazişii „boieri patrioţi" şi cei ce cred că vor prospera prin Eterie. Tudor le face portretul colectiv, cînd declară: „Patria este poporul, nu tagma jefuitorilor".

Diferenţierea se operează şi în sînul eteriştilor, autorul omagiind revoluţia naţională grecească prin personajul Olimpiotului. Aceeaşi judecată materialist-istorică dezvăluie jocul înaltului cler. Conflictul întruchipează, astfel, confruntarea ideilor, prin ciocnirea caracterelor care reprezintă, în fond, lupta claselor în mişcare.

Pe imensa hartă desfăşurată în faţa noastră astfel, dramaturgul desparte abil ambiţii, şi egoisme, intrigi de culise, şi obtuzitate, de tot ceea ce a însemnat atunci pentru naţiunea noastră onoare şi iubire de ţară, libertate cu preţul vieţii.

Dramatica aspiraţie spre progres şi unire a poporului redus la o incredibilă stare de exploatare şi sărăcie, dorul secular de dreptate şi neatîrnare al ţărănimii, sînt transmise prin Tudor, care înţelesese poate cel mai bine atunci, ce îl distanţa pe el şi pe cei pentru „izbăvirea" cărora lupta, de aliaţii infideli. Intransigenţa sa apare ca o veghe şi o tragere la răspundere a tuturor, fie pentru greşeli, sau fapte gratuite de bravură, fie pentru trădare, o răfuială permanentă şi subtilă cu duşmanii, cu el însuşi, cu timpul şi mentalitatea vremii, iar drama lui, care a interesat în epocă şi pe Karl Marx, în contextul istoriei vremii, nu rămîne numai o dramă a sa, personală, ci devine o dramă politică, internă şi internaţională.

Mihnea Gheorghiu nu adaugă noi limpeziri biografice, ci îşi propune să aducă clarificări portretistice provenind din atitudinile eroului şi acţiunile sale, reduse la timpul obiectiv al insurecţiei populare. „Fiecare din noi — preciza autorul — ştie cîte ceva despre Tudor Vladimirescu, de aceea personajul dramatic ceste înfăţişat ca o sinteză de însuşiri politice şi omeneşti care răspund şi corespund sau nu corespund, unor fapte dinainte cunoscute. Pe Tudor nu-l putem

www.dacoromanica.ro

„demitiza", fiindcă nu-l putem scoate din spațiul baladei fără a trăda memoria istorică a poporului, dar în același timp, eroul se scutură de orice ornamente paseiste, păstrîndu-și doar permanențele prin care se arată contemporanul nostru, și îl acceptăm așa, luîndu-ne desigur distanțele după mersul evenimentelor într-un veac și jumătate de vreme".

Autoritar, perseverent și tenace, Tudor ridică masele să înfrunte pe dușmanii dinăuntru și din afară în numele unei noi „dreptăți", a „slobozeniei" și a „pedepsirii făcătorilor de rău". Chemarea la restabilirea drepturilor strămoșești și împărțirea „averilor rău agonisite", într-un moment de anarhie, are o neașteptată rezonanță în rîndurile celor oprimați, care, pentru scurt timp, îl proclamă suprem șef revoluționar și Domn. Deși posedă virtual calități de om politic și de stat un are răgazul și putința să răspundă vocii poporului să treacă „de la conducere, la guvernare".

Legislația și organizarea militară a revoluției și statului pe care le instituie urmăresc introducerea grabnică a ordinei și disciplinei interne. Este o decizie politică luată precipitat, parcă sub amenințarea eminentei încheieri tragice a temerarei sale încercări de „izbăvire a neamului". Tudor nu are vreme să deslușească pe înțelesul tuturor justețea hotărîrilor rapide: „Fraților, vă spun aici, răspicat, numai averile cele rău agonisite ale tiranilor boieri să se jertfească! ci mergeți în grabă și spuneți și asta oamenilor voștri: Noi nu pentru jaf și hoție ne-am sculat, ci pentru dreptate. Cei ce nu vor da ascultare; vor plăti cu capul faptele lor. Și chiar eu, cu mîna mea voi doborî pe aceia care-i voi dovedi vinovați, de la căpitan pînă la sulițaș".

Tudor se împotrivește din toate puterile la orice i-ar zădărnici proiectele, cu neclintita fermitate a marilor personalități. Moartea căpitanului Ioniță din Urdari, adusă în scenă de dramaturg, devine astfel un exemplar act de pedepsire a răzvrătirii anarhice, în raport cu disciplina pe care vroia s-o

www.dacoromanica.ro

impună, un semnificativ moment în trecerea de la haiducie la o armată revoluționară organizată.

Destul de instruit pentru condiția sa socială modestă, Tudor pătrunde cu agerime în culisele politicii europene, exercitîndu-și, prin logica și exactitatea raționamentelor sale, o netăgăduită autoritate. Omul „nu-i nici simpatic și nici insignifiant — îl caracterizează unul dintre miniștrii de externe ai unei mari puteri — Consulul nostru la București e de părere că el poate juca un rol considerabil în realizarea planurilor Eteriei, în această etapă [...]. Este un dac, unul autentic...".

Cu o armată prea mică pentru îndeplinirea sarcinilor sale istorice colosale, Tudor se alătură Eteriei, nădăjduind, cu ea odată, în garanțiile Rusiei țariste. Tactica și strategia sa internă și internațională se izbesc de limitele cunoașterii istorice și de condițiile prea „timpurii" pentru vremea și spațiul său terestru și spiritual.

În lupta cu timpul prea scurt, cu vremurile potrivnice și prea strîmte, Tudor trăiește o durată a sa proprie, fără a înțelege că marile forțe vrăjmașe se vor dezlănțui cu atît mai feroce asupra „țărișoarei" sale, cu cît rezistența la asuprire va deveni mai acerbă. Dramatica înfruntare dintre spiritul său vizionar și lucid cu timpurile neprielnice conferă personajului gravitate și măreție. Presentimentul morții este acceptat firesc, eroul dăruindu-i-se fără teamă sau regrete, cu o neînțeleasă și sublimă neclintire: „pe semne că nu-i dat oricui să trăiască-n tihnă la casa lui, cu familia lui"; și în alt loc: „cămașa morții, eu am îmbrăcat-o din ceasul cînd am purces din Vladimiri".

Excepționala sa vocație, consecvența aproape fanatică, acest cvasimesianism, constituie o parte din „hybrisul", din tragica sa greșeală. Vina de a-și fi depășit cu mult vremea, de a fi crezut și luptat pentru idealul încă imposibil atunci al neatîrnării și propășirii sociale a tulburat profund liniștea începutului de veac, deschizînd, prin reformele sociale care au

www.dacoromanica.ro

urmat, o etapă nouă, în istoria națională: istoria modernă a României.

Asemeni amplelor viziuni shakespeariene, Mihnea Gheorghiu își plasează subiectul într-o vastă construcție polifonică, a timpului în progres, în care fiecare replică și scenă, fiecare personaj cu valoare istorică sau general-umană este încărcat de înțelesuri și simboluri. Multifocalizarea planurilor, rapida alternanță a dialogurilor și scenelor, concentrate, nervoase, de o esențialitate explozivă au fost înlesnite la sugestia autorului, de o construcție spațială pe trei nivele, închipuind un imens fagure, cumul metaforic al întregii dezlănțuiri de întîmplări a primului sfert de veac XIX, îngăduind întîlnirile simultane și succesiunile rapide.

Alcătuirea fragmentară, mozaic de oameni și acte „memorabile", grupate prin contrast sau aduse în fața noastră în prim-planuri cinematografice, persuasive, asigură dramei un caracter de comunicare, de „reportaj dramatic", simplu, dar cu atît mai emoționant.

Un asemenea joc cu oameni și fapte, joc-argument (reluat, mai pregnant, în Capul*) își propune să provoace, să solicite publicul introdus cu abilitate în demersurile istoriei, să-i determine noi și subtile asociații de idei.*

Timpul ad-hoc al scenei, propus de autor, impune nu numai schimbul esențial de gînduri „la vedere", în fața spectatorului, ci și participarea sa. Acesta, simultan cu urmărirea acțiunii, este solicitat și implicat viziunii de ansamblu într-o logică limpede a înlănțuirii evenimentelor, a adevărului real al istoriei timpului. „Reportajul dramatic" aduce o formulă inedită deci, propunîndu-și să decodifice, la nivelul concepțiilor și înțelegerii actuale, sensul actelor politice de atunci.

Zodia Taurului, *piesă de rezistență a noii dramaturgii istorice românești, reușește un compromis inedit, ca un echilibru între antiteze, în opțiunea teatrală stabilită de Marx între: „a shakespeariza" și „a schilleriza"; pentru că scriitorul*

www.dacoromanica.ro

român imprimă tragismului poetic al marelui Will o tentă romantică, proprie veacului în care a trăit eroul său şi în care haiducii lui Schiller reapar în straie pandureşti, însă cu o trăsătură eroico-filozofică proprie ţăranului român coborît din baladă.

Aşa cugetă şi vorbeşte şi omul care „a îmbrăcat cămaşa morţii" atunci cînd a purces să conducă lupta eliberatoare a neamului său, într-un moment istoric nefavorabil ce se defineşte poetic, prin glasul unui personaj ca „o primăvară timpurie" în spaţiul său mioritic, în care „baciul" nu e concesiv cu moartea — mireasă, ci combativ.

Ca în toate scrierile sale dramatice, inclusiv scenariile pentru cinematograf, Mihnea Gheorghiu excelează în cantitatea şi calitatea indicaţiilor sale regizorale, amintind, prin toate aceste puneri în cadrul istoric şi artistic, obiceiul lui Bernard Shaw de a-şi „dubla" textele dramatice cu multiple explicaţii extrateatrale, care ţin mai curînd de genul literar al eseului.

Suita de tablouri desfăşurate cu rigoare, cu ritm şi cu un echilibru nuanţat al demonstraţiei dramatice, în spaţii şi planuri de timp diferite, asigură piesei vigoare şi tensiune. Semnificativ subintitulată „reportaj dramatic", Zodia Taurului *captează atenţia spectatorilor care participă cu interes la o „nouă confruntare" cu un erou şi un eveniment cunoscut al istoriei noastre.*

Concepută astfel, drama nu mai poate fi asimilată, ca modalitate, evocărilor istorice intrate în tradiţia clasică. Mihnea Gheorghiu scrie o piesă istorică într-o viziune proprie, de „teatru document", pentru un public cu o capacitate sporită de receptare, familiarizat cu ritmul informaţional accelerat, datorat tehnicilor filmului şi televiziunii, aplicate aici în scopul sublinierii mai explicite a subtextului. Este un „teatru-informaţie" făcut — cum medita autorul — să reprezinte lucruri ştiute într-o lumină atunci „neştiută", pentru ca faptele „să nu miroasă a colbul de pe cronici", ci să fie „carne şi

www.dacoromanica.ro

sînge" din „carnea şi sîngele" nostru, al oamenilor care înţeleg revoluţia în lumina adevărului.

Cum s-a făurit istoria vremii? Este întrebarea la care autorul răspunde explicit, Zodia Taurului, *constituind un exemplu de teatru politic, în acelaşi timp un teatru al participării şi al distanţării, al investigaţiilor şi răspunsurilor conţinute.*

Consecvent modalităţii sale dramatice, Mihnea Gheorghiu nu este tentat să literaturizeze istoria şi eroii săi. Limbajul acestui gen de teatru, „colaj" dramatic de succinte secvenţe; este obsesiv cenzurat de respectul ştiinţific faţă de evenimente. Chiar şi imaginea „ferestrei deschise" spre viitor, prin care pătrunde suflul nou, purificator, al pămîntului şi al naturii; una dintre puţinele metafore ale piesei, este de o vizualitate simplă, conţinînd prevestirea prefacerilor sociale viitoare.

Dialogurile reiau, cu maximă intensitate, forma expresivă a documentului istoric, uşor prelucrat, sau aşa cum ne-a rămas din tradiţia orală; dar totul este învăluit într-o aură poetică de bun-gust, al cărei parfum discret se refuză în egală măsură arhaismului, ca şi actualizării forţate, supărătoare. Efortul de transpunere în contemporan se produce nuanţat; prin introducerea unor formule din limbajul politic actual, al căror simplu ecou creează spectatorului climatul comunicării directe cu subtextul intrigii „de epocă" de pe scenă.

*

Zodia Taurului *ar putea fi analizată împreună cu* Capul, *cele două lucrări relevînd o concepţie unitară. Fără îndoială că autorul şi-a propus să stabilească o trăsătură de unire între cei doi mari eroi olteni, Tudor Vladimirescu şi Mihai Viteazul, legaţi în sacrificiul conştient, datorat unei cauze comune. Ecuaţia diplomatică din* Zodia Taurului *prin care dramaturgul a integrat specificul năzuinţelor naţionale în spaţiul sud-est european, se regăseşte într-o formă dramatică mai pură în* Capul *unde, pentru a plasa, de data aceasta în universal, una din paginile istoriei ţării noastre, a renunţat*

www.dacoromanica.ro

la o mai mare cantitate de material documentar, răsturnînd orice supunere la spațiul și timpul tradițional, în favoarea unor inedite judecăți politice și cuprinzătoare trimiteri culturale. Concentrarea de acțiune din Zodia Taurului *ajunge la o pură esențializare, pînă la abstractizarea istoriei și a sensurilor ei în* Capul, *unde Mihnea Gheorghiu adoptă formula de „teatru în teatru", modernizînd, în consens cu cele mai actuale experimente, momentele cheie din viața eroică și tragică a lui Mihai Viteazul.*

O viziune unitară asupra istoriei bazată pe aceeași tehnică dramatică este utilizată și în celelalte lucrări ale autorului. Actele politice și rolul personalităților în istorie, Burebista sau Cantemir de pildă, sînt explicate din aceeași perspectivă națională ce-și trimite reverberațiile spre universalitate, cu argumentele acelor vremi, care sînt însă și ale noastre, astăzi. Arhitectura caleidoscopică, reamintește de vastele construcții shakespeariene, iar programatica distanțare și rigoare documentară față de „lumile" sale ca „scene de teatru", de teatrul epic brechtian.

Sub titlul generic 5 lumi ca spectacol, *volumul de față alătură cele mai caracteristice dintre piesele și scenariile lui Mihnea Gheorghiu pe teme istorice. Metafora sugestivă a titlului își propune să reunească eroi exemplari și fapte de lungă durată în amintirea noastră și despre care istoria propriu-zisă a lumii noastre și scena noastră ca lume pururi reînnoită, le vor menține în actualitate, ca-n basmul cu „tinerețe fără bătrînețe și viață fără de moarte."*

Este, — dacă am urmări concepția de ansamblu a autorului și editorului — o lungă poveste dramatică (termenul de „epopee", mai propriu, ar hiperboliza-o) a două milenii de dramă românească, de speranțe și deziluzii, de lupte și izbînzi, în așteptarea unei victorii, unei certitudini, pînă la urmă cucerite.

MEDEEA IONESCU

www.dacoromanica.ro

AUTOGRAF

ASTĂZI, A SCRIE TEATRU MEMORIAL

E ca și cum ai șterge praful de pe o imagine foarte limpede la vremea ei, care deși îmbrăcată în costumul de epocă ni s-ar adresa simplu pe limba noastră, ca orice contemporan [...]

Mai mult decît formula dramatică pentru care optează noul dramaturg într-o piesă istorică, ceea ce interesează publicul nou este precum s-a mai spus, ideea de acțiune și personaj istoric, ideea de istorie [...]

Dorind să răspund cît mai direct „curiozității dramatice" a publicului nutrit cu cele mai prompte știri despre viața politică națională și internațională, forma aleasă pentru un astfel de spectacol (intitulat „reportaj dramatic") nu părăsește bunele noastre tradiții ale dramei istorice decît spre a-i oferi cît mai simplu adevărurile simple ce stau la temelia oricărei acțiuni reale sau mediate (teatrale) și pentru a permite spectatorului, deprins mai de mult cu tehnica montajului cinematografic, să-și ia răgazul de a medita și delibera asupra procesului politic de pe scenă, ca să tragă singur, în lumina limbajului său de experiență publică, concluziile corespunzătoare epocii sale. *Pe atunci,* — scria Ion Ghica — *nu erau nici jurnale, nici reporteri, dar o să vie vremea să se spuie poporului român cine a fost Slugerul Tudor, ce voia, ce a făcut și ce a dobîndit pentru țară, cu pandurii lui.* Cam într-acest chip vrea *Zodia Taurului* să depună o mărturie pe scenă, încercînd în acest scop și o tehnică de simultaneitate pentru prezentarea momentelor a căror relație, de la cauză la efect, poate furniza lămuriri imediate spectatorului, fără să-i oprească fluxul curiozității.

(O altă ipoteză, în *Teatrul,* septembrie 9, 1970.*)*

www.dacoromanica.ro

[...] Ca scriitor, îmi permit să cred că la varietatea ipotezelor asupra istoriei acelui admirabil și surprinzător an 1821 românesc, intrat în balada eroică populară, se pot aduce noi interpretări, în scopul constituirii unei *vederi de ansamblu* umane și filozofice, în care chipul lui Tudor Vladimirescu, să fie înscris în întreaga sa dimensiune; în sensul realizării contrastelor de lumină prin care statura revoluționarului popular din țara românească s-a reliefat pe plan european, într-o atitudine semnificativă și vizibilă pentru a justifica interesul lui Karl Marx față de el și de soarta lui tragică în contextul istoriei revoluțiilor [...]

Judecîndu-l azi, punîndu-ne din nou întrebarea: *Ce fel de om a fost Tudor?* — mi se pare că răspunsul nostru nu mai poate fi decît infinit mai nuanțat în comparație cu unele concluzii de care pe-alocuri ne mai ciocnim în evocările simpliste și contradictorii pe care le-am moștenit. Drumul vieții lui n-a fost nici fără sinuozități și concesii, dar nici lipsit de intransigență și eroism. A fost drumul unui mare comandant care n-a mai avut răgazul și puterea să fie și un mare conducător de stat.

(Solemnă prețuire eroului Tudor din Vladimiri, interviu realizat de Natalia Stancu, în *Scînteia*, martie 16, 1971.*)*

www.dacoromanica.ro

PREMIERA ABSOLUTĂ A PIESEI:
TEATRUL NAȚIONAL DIN CRAIOVA

10 martie 1971

În aceeași stagiune, colectivul participă la concursul național de creație și interpretare teatrală „Zilele dramaturgiei originale", obținînd patru premii întîi, pentru dramaturgie, spectacol, regie și scenografie.

DISTRIBUȚIA:

Tudor — VALERIU DOGARU; Gîrbea — VICTOR FUIOREA; Macedonski — DAN WERNER; Ioniță din Urdari — LUCIAN ALBANEZU; Ilarion — NICOLAE RADU; Brîncoveanu — VASILE COSMA; Samurcaș — REMUS MĂRGINEANU; Ipsilante — PETRE GHEORGHIU; Iordache Olimpiotul — ILIE GHEORGHE; Bimbașa Sava — MIHAI CONSTANTINESCU; Metternich — IANCU GOANȚĂ; Capodistria — ION PAVLESCU; Prințul Osman — CONSTANTIN SASSU; Mama Maria — ELENA GHEORGHIU, LENI PINȚEA — HOMEAG; Maria Samurcaș — ANCA LEDUNCA; Maria de la Gorj — IOSEFINA STOIA, SMARAGDA OLTEANU; Corespondentul austriac — TUDOR GHEORGHE.

Regia artistică: VLAD MUGUR
Scenografia: FLORICA MĂLUREANU
Ilustrația muzicală: TUDOR GHEORGHE

Număr de spectacole: 36.
Număr de spectatori: 14.867.

www.dacoromanica.ro

TEATRUL NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI

11 martie 1973

DISTRIBUȚIA:

Tudor — FLORIN PIERSIC; Gîrbea — TRAIAN STĂNESCU; Macedonski — LIVIU CRĂCIUN; Ioniță din Urdari — RĂDUCU IȚCUȘ; Ilarion — GEO BARTON; Brîncoveanu — EMANOIL PETRUȚ; Samurcaș — EMIL LIPTAC; Ipsilante — LAZĂR VRABIE; Iordache Olimpiotul — GEORGE MOTOI; Bimbașa Sava — IGOR BARDU; Metternich — OVIDIU IULIU MOLDOVAN; Capodistria — ALEXANDRU DEMETRIAD; Prințul Osman — ALEXANDRU HASNAȘ; Mama Maria — ELENA SEREDA, ELISABETA PREDA; Maria Samurcaș — SIMONA BONDOC, ILEANA IORDACHE; Maria de la Gorj — DRAGA OLTEANU, VALERIA NANCI; Corespondentul austriac — MIHAI FOTINO. În alte roluri: EVA PĂTRĂȘCANU, VALERIA GAGEALOV, MITZURA ARGHEZI, ELIZA PLOPEANU, ARIANA OLTEANU, ALEXANDRA POLIZU, AIMÉE IACOBESCU, AL. ALEXANDRESCU-VRANCEA, COSTACHE DIAMANDI, Gr. NAGACEVSCHI, G. DĂNCIULESCU, ALFRED DEMETRIU, MARIN NEGREA, A. SPÎNU, A. STAMBULIU, G. SÎRBU.

Regia: MIHAI BERECHET
Decoruri și costume: FLORICA MĂLUREANU
Coregrafia: VALENTINA MASSINI
Ilustrația muzicală: CARMEN PĂSCULESCU

Număr de spectacole: 54.
Număr de spectatori: 38.127.

www.dacoromanica.ro

TEATRUL NAȚIONAL DIN CLUJ-NAPOCA

19 decembrie 1974

DISTRIBUȚIA:

Tudor — PETRE MORARU; Gîrbea — OCTAVIAN COSMUȚA; Macedonski — EUGEN NAGY; Ioniță din Urdari — OCTAVIAN LĂLUȚ; Ilarion — CONSTANTIN ADAMOVICI; Brîncoveanu — OCTAVIAN TEUCA; Samurcaș — DOREL VIȘAN; Ipsilante — GELU BOGDAN IVAȘCU; Iordache Olimpiotul — IONEL BANU; Bimbașa Sava — BUCUR STAN; Metternich — NICOLAE ILIESCU; Capodistria — ION TUDORICĂ; Prințul Osman — MARIN D. AURELIAN; Mama Maria — ANCA NECULCE MAXIMILIAN, MARIA BLĂNARU; Maria Samurcaș — DORINA STANCA; Maria de la Gorj — LIGIA MOGA, VERA MĂRGINEANU; Corespondentul austriac — ANTON TAUF.

Direcția de scenă: MARIETTA SADOVA
Decoruri: MIRCEA MATCABOJI
Costume: EDIT SCHRANTZ KUNOVITS

Număr de spectacole: 15.
Număr de spectatori: 10.100.

www.dacoromanica.ro

PERSONAJELE:

TUDOR

GÎRBEA
MACEDONSKI
IONIŢĂ DIN URDARI

METTERNICH
CAPODISTRIA
PRINŢUL OSMAN

ILARION
BRÂNCOVEANU
SAMURCAŞ

MAMA MARIA
MARIA SAMURCAŞ
MARIA DE LA GORJ

IPSILANTE
IORDACHE OLIMPIOTUL
BIMBAŞA SAVA

CORESPONDENTUL
AUSTRIAC

www.dacoromanica.ro

PARTEA ÎNTÎIA

Spațiul scenic al întregului spectacol se divide în trei planuri orizontale, pe care se pot desfășura simultan scene sau dialoguri care explică astfel una sau alta dintre situațiile înfățișate spectatorului. O structură fixă pe trei nivele sau altă idee scenografică poate rezolva practic această poziție. De asemenea, cu ajutorul unei instalații audio-vizuale nu prea complicate, se va întări senzația trecerii timpului din prezent în trecut, marcîndu-se și momentele istorice mai cunoscute.

Personajele poartă costumele epocii, deși vorbesc într-o limbă modernă. Acțiunea propriu-zisă s-ar petrece în aprilie-mai 1821; evocările nu respectă însă cronologia evenimentelor. Ca loc scenic „planurile" acestora rămîn la alegerea directorului de scenă, după încărcătura de simbol pe care vrea să le-o atribuie.

CORESPONDENTUL AUSTRIAC *(scoțîndu-și de pe umeri sarica ciobănească)*: Aici, la București, după o iarnă grea a venit o primăvară timpurie. La 20 aprilie începe Zodia Taurului. A început frumos. Localnicii sînt deprinși cu aceste bruște schimbări de temperatură. Abia și-au dus cojoacele-n pod și îi poți vedea cum ies prin grădini, să le cînte lăutarii, de bucurie și de inimă albastră, pe sub arborii înfloriți. Cititorii noștri din Europa centrală i-ar înțelege greu pe oamenii aceștia, cu chi-

www.dacoromanica.ro

puri sălbatice şi inimi de copil, care au venit ieri, cu mic, cu mare, la Cotroceni să-l salute pe slugerul Tudor Vladimirescu ca pe noul principe domnitor al românilor, *Oberhaupt und Sorgfältiger Regierer...*

Sosit aici cu tabăra rebelilor săi, după o călătorie pitorească dar infernală, nu pot intra în fondul relatărilor mele duminicale pentru acest „Allgemeine Zeitung" pe care-l deschideţi cu un atît de justificat interes la cafeaua cu lapte, mai înainte de a vă fi călăuzit puţin prin labirintul evenimentelor politice care ne-au adus pînă aici. Vi le relatez dintr-o sursă autoritară pe care n-aş dezvălui-o dacă domnul von Hackenau, consulul nostru la Bucureşti, nu mi-ar fi acordat privilegiul acestor indiscreţii care, dată fiind evoluţia situaţiei internaţionale, nu mai prezintă azi nici o importanţă pentru marile noastre puteri, fiind, cum se zice, doar pagini de istorie.

Pentru plăcerea dumneavoastră şi înlesnirea scriitorului acestor rînduri aş începe cu un eveniment extrem de agreabil amintirii vienezilor, cu „Balul Capetelor Încoronate", organizat în urma terminării victorioase a războaielor contra lui Bonaparte. Aţi înţeles desigur că mă refer la Congresul de la Viena, unde s-a născut ideea Sfintei Alianţe şi unde s-a şi procedat la noua împărţeală a Europei. Asta s-a întîmplat cu şase ani în urmă.

De fapt, dacă voiam să faceţi cunoştinţă cu stăpînul locului de unde vă scriu şi cu locul acesta, ar fi trebuit să încep ceva mai dinainte, cu Pacea de la Bucureşti, fiindcă ea punea capăt ultimului război ruso-turc, la care domnul Tudor a luat parte ca şef al unui regiment de panduri şi unde ţarul l-a răsplătit cu o sabie şi cu o decoraţie de aur pentru bravurile sale pe cîmpul de bătălie. Dar, îmi permiteţi totuşi să cred că decît o sîngeroasă bătălie pe Dunăre, un bal la Viena, este un

www.dacoromanica.ro

loc de amintiri infinit mai plăcut. *(Fredonează.)* Sînge cald vienez, te iubesc, te iubesc, te iubesc...

(În acest timp, printr-un artificiu sceno-tehnic, intrăm în culisele Congresului de la Viena. Pe cele trei nivele paralele ale scenei se desfăşoară, într-un fel de ordine ierarhică, Congresul care „dansează": jos, dansatorii; la primul etaj, privitorii de înalt nivel; iar sus, capetele încoronate. TUDOR, în uniformă de parucic, urmat de MACEDONSKI, camaradul său de arme, străbate treptat cele trei nivele. Alături de dînşii apare de undeva cneazul ALEXANDRU IPSILANTE, în ţinută de general rus, cu braţul drept prins într-o eşarfă de mătase neagră, iar cu stîngul ţinînd braţul MARIEI SAMURCAŞ, într-o rochie „empire-turc", mîndră de frumuseţea ei orientală.)

METTERNICH: Dragă Capodistria, închipuiţi-vă că prinţul Osman are idei foarte atrăgătoare în legătură cu echilibrul european şi cu Sfînta noastră Alianţă...

CAPODISTRIA: De vreme ce sînt ale voastre, *mon prince*, nu pot fi decît foarte atrăgătoare... Văd, dealtminteri, că vă atrage, deopotrivă, frumoasa boieroaică valahă. *(Către Osman, ironic.)* Curaj, *effendi*, prin pacea de la Bucureşti, Principatele Române au rămas sub suzeranitatea Porţii Otomane.

PRINŢUL OSMAN: Dar sub înalta protecţie a Rusiei, domnule Capodistria. Şi observ dealtminteri că Ipsilante, cneazul dumneavoastră, şi-a luat rolul de protector în serios.

METTERNICH: Prinţul Ipsilante are el însuşi nevoie să fie luat în serios.

CAPODISTRIA: Îl cunoaşteţi?

METTERNICH: Îi cunosc ideile. *(Spiritual.)* Din fericire poliţia noastră nu bănuieşte legăturile mele liberale, altfel de mult m-ar fi denunţat împăratului. De pildă, lordul Byron este, după mine, cometa cea mai strălucitoare a poeziei contemporane. Domnul Goethe are însă dreptate cînd spune că Byron e mare numai cînd cîntă;

www.dacoromanica.ro

cînd începe să judece are o minte de copil. Lordul Castlereagh îmi povestea deunăzi că la Londra...

*

(Prinţul OSMAN a coborît în bal şi s-a apropiat de MARIA SAMURCAŞ. IPSILANTE salută glacial şi i-o „cedează" întorcîndu-i spatele. Atunci dă cu ochii de MACEDONSKI şi-i întinde mîna.)

MACEDONSKI: Pe cine văd? *(Face prezentările.)* Vă cunoaşteţi? Generalul Alexandru Ipsilante! Locotenentul Vladimirescu, un bun prieten al meu şi vechi camarad de arme. E român, ca şi părintele dumneavoastră, mi se pare.

IPSILANTE: Noi am domnit în Ţările Române, dar sîntem greci. Ceea ce nu ne împiedică să preţuim virtuţile militare ale prietenului dumitale. *(Spre Tudor.)* Ce mai e prin Dacia noastră?

TUDOR: Bine, să trăiţi, domnule general! Da' nu mai putem străbate de-atîta străinătate.

MACEDONSKI: Ce panoramă! Am auzit că douăzeci de milioane de guldeni costă numai toaletele şi surprizele...

IPSILANTE: Dacă s-ar cheltui, dragă Macedonski, numai jumătate pentru eliberarea naţiunilor noastre de sub jugul otoman, harta Europei ar fi alta.

MACEDONSKI: Ce-ai zice de una ca sta?

TUDOR: Eu unul n-aş avea nimica împotrivă.

*

PRINŢUL OSMAN: Cine este domnul? Tot un valah, de pe la... noi?

MARIA: E Tudor Vladimirescu.

PRINŢUL OSMAN: Cred că ne-am mai întîlnit... Într-o bătălie de pe Dunăre, dacă nu mă-nşel.

MARIA: E protejatul soţului meu. L-a trimis să mă păzească aici, la Viena..,

PRINŢUL OSMAN: De cine se teme vornicul Samurcaş? De ruşi, de austrieci sau poate de mine?

www.dacoromanica.ro

MARIA: Între prinţul Metternich şi prinţul Osman, care-ar înşela mai repede o inimă candidă de femeie?

PRINŢUL OSMAN: Domnul von Metternich l-ar înşela şi pe Dumnezeu.

*

(Între timp TUDOR şi MACEDONSKI au ajuns la nivelul al doilea, unde Tudor se opreşte o clipă în faţa lui METTERNICH şi CAPODISTRIA. Metternich coboară, cu un surîs anume.)

CAPODISTRIA: Majestatea-sa, ţarul Alexandru I al tuturor ruşilor, binevoieşte să te primească şi să te asculte. *(În timp ce METTERNICH coboară în bal, TUDOR urcă la nivelul superior, singur. Presupunem că vorbeşte cu ţarul ALEXANDRU I, însă răspunsurile acestuia sînt date cu o voce albă de Capodistria. Ambii stau cu faţa la public.)*

CAPODISTRIA *(vocea ţarului)*: Pentru ce ai primit ordinul Sfîntului Vladimir?

TUDOR: Pentru bătălia de pe Dunăre, majestate.

CAPODISTRIA *(vocea ţarului)*: Asta nu-i rău. *Ce n'est pas mal du tout...* Ce se aude acolo, la voi, în Valahia? Ce fac ostaşii voştri?

TUDOR: Pandurilor noştri întorşi la vatră li s-au făgăduit scutiri de bir şi plătesc birul întreit. Ţării creştine i s-a făgăduit că turcii nu se amestecă, dar ei taie şi spînzură ca mai înainte, iar domnii trimişi din Fanar ne iau şi cenuşa din vatră.

CAPODISTRIA *(cu vocea ţarului)*: Şi ce-aţi vrea voi?

TUDOR: Să ne-ajutaţi să cuprindem cetăţile turceşti de pe malul românesc al Dunării şi apoi să ne lăsaţi să ne cîrmuim, singuri după legile noastre...

CAPODISTRIA *(cu vocea ţarului)*: Am fost înştiinţaţi despre misiunea dumitale. Dar nu ştiu dacă s-ar putea avea încredere în...

www.dacoromanica.ro

CAPODISTRIA *(voce proprie)*: Brâncoveanu, majestate. *(Cu vocea ţarului.)* Da, da, Brâncoveanu al dumneavoastră.

TUDOR: Un semn să ne daţi, majestate, c-o să ne ajutaţi, şi numai cu pandurii ridicăm toată ţara ca un singur om.

CAPODISTRIA *(cu vocea ţarului)*: Ca un singur om. *(Rîde ironic.)* *Jeune présomptueux...* E bine c-ai venit la mine. E bine. O să vedem. *C'est à considerer...*

(În timp ce TUDOR coboară, urcă IPSILANTE. Jos METTERNICH stă de vorbă cu Prinţul OSMAN.)

METTERNICH: Prinţule Osman, mă interesează dacă speraţi să rezolvaţi diferendul dumneavoastră intern cu paşa din Ianina.

PRINŢUL OSMAN: Sultanul îl va nimici pe acel bei albanez trădător...

METTERNICH: A doua răscoală a sîrbilor, condusă de Miloş Obrenovici, v-a obligat, mi se pare, să restabiliţi vechiul statut al Serbiei, răpindu-i autonomia... A fost o imprudenţă.

PRINŢUL OSMAN: Autonomia dăruită la Bucureşti a fost prematură. Nici grecii nu se potolesc...

METTERNICH: Prea multă agitaţie în Balcani... Ţarul este îngrijorat... de soarta ortodoxiei sale; inima lui pravoslavnică bate în altarul patriarhiei din Constantinopol.

PRINŢUL OSMAN: Vom avea grijă să nu sufere de inimă. Iar dacă Anglia obţine Malta, flota britanică ne va ajuta să păzim Bosforul. Atunci se vor potoli şi grecii.

METTERNICH: Aveţi totdeauna idei interesante, *mon prince;* pe aceasta mi-a oferit-o azi, la dejun, lordul Castlereagh...

*

IPSILANTE *(urcînd)*: Am auzit că plecaţi în curînd acasă, în Dacia. Cred că drumurile noastre se vor mai întîlni.

www.dacoromanica.ro

TUDOR *(coborînd)*: Toate drumurile vremii acesteia duc spre libertate, zice poetul.

CAPODISTRIA: Te felicit din inimă, dragul meu. Acest *c'est à considérer* înseamnă foarte mult în limbajul diplomatic al ţarului. Este mai mult decît mă aşteptam. Transmiteţi asta şi prietenilor dumneavoastră.

MACEDONSKI: Cînd pleci, Tudore?

TUDOR: Precum am stabilit, îndată după audienţă. Timpul nu aşteaptă.

MACEDONSKI *(zîmbeşte, retrăgîndu-se)*: Dar vorniceasa?

TUDOR *(voios)*: Ea poate să mai aştepte. Aici se simte ca peştele în apă.

(TUDOR a coborît în bal, îndreptîndu-se spre MARIA SAMURCAŞ.)

MARIA: Ştiu tot. Felicitări.

TUDOR: În sfîrşit. Aici erai? Mîine plecăm.

MARIA: De ce mîine? Nu-ţi place aici? Amîndoi, singuri, în oraşul acesta de vis. Totdeauna am visat să fiu cu cineva drag, cu tine, departe de sălbăticia în care am trăit. În care n-am trăit cu adevărat. Nici tu n-ai trăit cu adevărat. Taberele militare, drumurile nesfîrşite, sînge şi moarte...

TUDOR: Pesemne că nu-i e dat oricui să trăiască-n tihnă la casa lui, cu familia lui...

MARIA: Nici chiar aşa de familist nu te vreau... Experienţa mea cu Samurcaş mi-ajunge. Mă iubeşti?

TUDOR: Dar tu?

MARIA: Depinde.

TUDOR: De cine?

MARIA: De tine... dacă nu mai plecăm mîine...

TUDOR: Nu mai plecăm mîine. *(Ea îi sare de gît.)* Plecăm poimîine.

MARIA: Ce te atrage acolo? Viaţa mizerabilă a sătenilor? Viclenia onctuoasă a boierilor fără ideal? Sau poftele

www.dacoromanica.ro

tale nemărturisite de mărire? Tu ai putea lesne sări treptele arhondologiei; ba chiar ai putea face un Domn frumos. Dar nu unul mare. Acolo nimic nu poate fi mare. Iar față de mărimile adevărate, tot un mic țăran de la Dunăre vei rămîne. Pe cînd aici...

TUDOR: Aici eu nu pot trăi. Nu simt ca ei. Nu sînt ca ei.

MARIA: Nici acolo nu vei putea trăi. Fiindcă nu ești nici ca ei, ca bărbatul meu de care mă despart, ca fanarioții, ca Brâncoveanu, nici ca robii de pe moșii, nu ești ca nimeni. *(Tușește.)* Simt ceva ca o presimțire. Parcă te-aș vedea pentru ultima oară. Mi s-a făcut frig...

TUDOR: Nu-i nimic. S-a deschis o fereastră spre Dunăre. *(O pală de vînt agită eșarfele doamnelor. METTERNICH, în capul scării, își flutură batista de dantelă și muzica încetează.)*

METTERNICH: Doamnelor și domnilor invitați, balul a luat sfîrșit. Bonaparte nu mai este în insula Elba, ci la Paris. Mîine reîncepe războiul.

(Pe melodia Marsiliezei, în scenă rămîne numai corespondentul austriac, care se adresează publicului.)

CORESPONDENTUL: A urmat bătălia de la Waterloo și azi Napoleon trage să moară sub pază britanică pe insula Sfînta Elena. Franța a fost redusă la granițele din timpul lui Robespierre; Austria obține Galiția, Tirolul, Triestul, Dalmația, Stiria, Lombardia și Veneția și dispune de Italia. Prusiei i se recunoaște stăpînirea asupra unora dintre teritoriile poloneze și obține cîteva noi ducate. Anglia ia în stăpînire Malta și Insulele Ionice și i se extinde imperiul colonial pînă-n Ceylon, Rusiei i se recunoaște stăpînirea asupra Finlandei și Basarabiei, primind și teritoriul fostului ducat al Varșoviei, Olanda primește Belgia, și așa mai departe. Cronica mondenă a înregistrat, între altele, că *Frau* Maria Samurcaș, temîndu-se de asprimea iernilor valahe, a murit de tuberculoză la Viena. Apoi la congresul următor al Sfintei

www.dacoromanica.ro

Alianțe, marile puteri semnatare consfințesc limitarea suveranității, proclamîndu-și dreptul la intervenție în orice țară în care vreo revoluție independentă de voința împăraților ar veni să tulbure echilibrul european... De-aici înainte lucrurile se complică atît de mult în Țările Române, unde întotdeauna legendele au adus cele mai bune servicii adevărului, încît constatările mele la fața locului n-au făcut decît să confirme zvonurile culese din gura lumii.

(Corespondentul austriac a rămas în scenă, într-o atmosferă de tabără militară-țărănească ce se pregătește de drum, în prezența lui TUDOR care își supraveghează ostașii cam jerpeliți. Scena se golește. Pe nivelul de sus apare o siluetă de femeie. La mijloc, o alta.)

MAMA *(sus)*: Acum cinci ani, parcă-l văd, într-o seară a descălecat, a intrat în casă și mi-a spus: „Maică, eu plec departe, în țara nemțească, căci vor să mă piardă turcii". Doar l-am sărutat pe frunte, a încălecat iar și dus a fost cu pistoalele-n brîu și cu sabia-mpărătească la oblînc... Mi-a scris de la Viena, ce oameni mari a văzut și cîte a aflat și a învățat. Pe urmă ne-au ars casa turcii, de ciudă că nu l-au aflat. M-a găsit tîrziu Ioniță haiducul și m-au îngropat în cimitir lîngă popa Bondoc, tatăl meu, Dumnezeu să-l ierte!

MARIA DE LA GORJ: A plecat la Viena ca să vîndă vitele stăpînului de la Craiova. Ca geambaș a plecat și banii i-a dat boieroaicei cu care s-a dat în dragoste, că de trup de țărancă se săturase. Cît a fost vătaf de plai la Cloșani tot așa a făcut. Pe nevasta lui Ghiță Răescu i-au adus-o pandurii la vătăjie mînînd-o înaintea cailor, ca turcii pe robi, și Tudor a ținut-o trei săptămîni în loc de muiere, cum e obiceiul lui. Zicea că se răzbună pe Ghiță, că l-a pîrît la boier. Ca să-și scoată nevasta, Răescu a răscumpărat-o, cu treizeci de galbeni. La

www.dacoromanica.ro

judecată n-au mai ajuns; l-a făcut scăpat logofătul Costache Samurcaş, că era omul lui de credinţă... Dar eu cu ce i-am greşit? Ioniţă din Urdari a lăsat haiducia şi a intrat la panduri de dragul meu, că i-am spus că Tudor e om bun... Poate că şi este, dar cine-l mai ştie? L-o fi înrăit şi pe el lumea asta fără lege şi fără stăpîn, cum ne-a înrăit pe toţi...

(Tudor şi mama lui vorbesc de pe două planuri diferite, fără să se vadă, cu faţa la public.)

TUDOR *(singur)*: Bună seara, mamă.

MAMA: Bună seara, Tudore.

TUDOR: Te văd îngîndurată. Ce te frămîntă?

MAMA: Visul de-azi noapte, muică.

TUDOR: Nu te lua după vise. Cine ştie de unde vin şi unde se duc.

MAMA: Bătrînii ştiu, ei au avut timp să viseze.

TUDOR: Am şi eu un vis al meu, s-o împlini vreodată? Cineva a zis că sînt visuri de mărire. Dar mă jur că nu-s decît de răzbunare pentru răutatea vrăjmaşilor noştri. Lacrimile şi sîngele, cu lacrimi şi sînge se spală!

MAMA: Tudore, vezi că am ştiut? Te-am văzut la drum lung şi parcă-ţi ruginise sabia dăruită de Ţarul, iar năframa de la gît şi cămaşa ţi-erau pline de sînge... Nu te am decît pe tine... Ai grijă...

TUDOR *(nespus de blînd)*: Mamă, d-apoi nu dumneata m-ai învăţat din copilărie că moartea se teme să-i iasă în cale voinicului, căci o înfruntă cu hangerul gol în mînă? Acum e vremea hangerului...

MAMA: Şi eu ziceam că te-ai potolit, de cînd ai slujba asta bună la domnie. Că o să-ţi iei de nevastă o fată a lui Dumnezeu, să-ţi faci şi tu casă, s-apuc să-mi văd nepoţii... Ai patruzeci de ani trecuţi. O să ni se stîrpească neamul, băiatule. Mai aşează-te, că tinereţea nu se mai întoarce...

www.dacoromanica.ro

TUDOR: Nu sînt, maică, făcut nici pentru şedere, nici pentru muiere.

(TUDOR, coborînd un plan, se află la Vladimiri, cu foştii săi panduri, GÎRBEA care a ajuns ţăran sărac şi IONIŢĂ care a luat drumul codrului.)

GÎRBEA: Apoi dacă slugerul ia în braţe pricina mea cu boier Glogoveanu, mi-am luat o grijă; că la jalbe, procese şi chichiţe de legi nimenea nu-l bate. I-a-nfundat el şi pe alţii mai mari...

IONIŢĂ: Degeaba te-au ales Glogovenii pîrcălab şi degeaba ăi fi fost pandur la vremea ta, Gîrbeo, jalba voastră o să fie prilej să aflaţi că a trecut vremea jalbelor...

GÎRBEA: Dar cu ce să ne batem, Ioniţă? Ne ajutăm cu legile, chiar dacă sînt rele; am fost oamenii stăpînirii şi dac-am ajuns la sapă de lemn din pricina celor după vremi trimişi Domni, e drept să nu ne lase fără căpătîi Divanul şi sfînta biserică? *(Se închină.)* Dreptatea şi pămîntul nostru. E mult?

IONIŢĂ: O să vă dumiriţi voi. Voi, plugarii, numai pămînt să aveţi şi răbdaţi. Auzi... jalbe, judecăţi, divan domnesc! Armele, oameni buni. E vremea cuţitului şi a pistolului. V-a ajuns funia la gît: şi turcii şi ciocoii... fanarioţi şi cei pămînteni, „ai noştri", au muls ţara, săraca, de i-au uscat ţîţele şi acuma îi vînd şi pielea. Şi dumneavoastră umblaţi tot cu jalba-n proţap şi cu rogojina aprinsă-n cap. E vremea hangerului şi a pîrjolului...

TUDOR: Nu e vremea hangerului, Ioniţă din Urdari. E vremea oştilor tocmite cu socoteală. Haiducia e frumoasă. Vara în codru şi-n tîrg la Rîureni. Iarna-n şura Mărioarii de la Gorj.

IONIŢĂ: Cu Maria m-am luat din dragoste şi ne-am cununat legiuit. Eu nu-mi las ouăle-n cuibare străine, cum face cucul... Am fost şi eu pandur.

www.dacoromanica.ro

GÎRBEA: Mai taci, mă... Ce spuneai, slugerule?

TUDOR: Spuneam că haiducia-i frumoasă, dar nouă nu ne poate ține de cald. Nouă ne trebuie o altă rînduială, care să ne garanteze dreptățile noastre.

GÎRBEA: Pentru asta da, sîntem toți gata să ne unim. Și să murim cu mîna pe jungher, cum spune Ioniță din Urdari.

IONIȚĂ *(rîde amar)*: Cînd ne-au pîrjolit satul adalîii lui Reșid pașa, au smuls copilul de la sînul Mariei și ni l-au aruncat în foc. După ce rînduială? Cînd mi-am vîndut calul, pușca și mundirul în tîrg la Craiova, ca să plătesc trei biruri la Bănie, după-a cui lege? Cînd a pus stăpînul poprire pe vitele satului și le-a vîndut la nemți ca ale sale, după ce fel de stăpînire a făcut-o? Țară fără lege, fără stăpîn! N-am vreme s-aștept o sută, o mie de ani, pîn' ce-o veni careva să ne aducă ocîrmuirea care-o să ne izbăvească de cel rău...

TUDOR: Acela, Ioniță din Urdari, tot dintre noi se va ridica... și-n mai puțin de o sută de ani. Tactica luptelor noastre este civilă și militară și pas cu pas. Oriunde-i o nedreptate, vom aduna cele de trebuință din alte părți și vom merge de gît cu hoțul pînă la Domnie, de zece ori, de-o sută de ori pe an, cu pîri și cu procese, dînd buzna cu larmă și tulburare pe uliți. Odată cu ele, gata oricînd, escadroane iuți și bine înarmate vor lovi de moarte poterele și pe funcționarii domnești acolo unde-au săvîrșit nedreptățile, dar ca ceasornicul, la porunca știută, nu haiducește, fără jaf și fără chefuri cu tălănițele. Hărțuiala asta, și păguboasă și sîngeroasă, o să-i facă tot mai de temut pe răzbunătorii poporului. Atunci altfel ne vom tocmi cu domnia fanarioților.

IONIȚĂ: Dar cu turcii?...

TUDOR: Cu ei, fără oaste multă și bună nu se poate. Și încă...

www.dacoromanica.ro

GÎRBEA: Ridicăm tot poporul într-o oaste cum n-a mai fost.

TUDOR: Asta n-ar fi oaste, Gîrbeo, ci o netrebnică adunătură. Gloata mai rău încurcă. Cînd i-am spus Ţarului că s-o ridica ţara, la un semn, ca un singur om, a zîmbit a rîde şi am ştiut abia atunci, acolo la Viena, pentru ce rîde Ţarul. Şi i-am dat dreptate să rîdă de mine, ţăranul prost de la Dunăre, şi mi-am muşcat limba că a luat-o înaintea cugetului.

GÎRBEA: Dumneata, slugerule, le ştii mai bine, că eşti ofiţer şi om umblat. Dar eu cunosc rumânu' nostru şi ştiu că, dacă e vorba să se bată pentru dreptul lui, nu-ţi va ieşi din cuvînt şi ţăranul o să-ţi fie cel mai disciplinat şi viteaz ostaş.

TUDOR: Nădăjduiesc din inimă, căci oastea izbăvirii va fi al doilea punct al planului nostru... Odată cu domnii pămînteni.:. Apoi, Constituţia... Îţi place, Ioniţă? Te legi cu noi?

IONIŢĂ: Mă leg. Să mai fie un lup mîncat de-o oaie!

(Lumina păleşte treptat. Se aude zarva oraşului. Clopote şi toacă. La planul mijlociu intră GÎRBEA. Îl întîmpină vlădica ILARION în haine de laic: manta lungă neagră şi pălărie cu boruri largi, barba şi părul „à la mousquetaire".)

GÎRBEA: E ceasul potrivit, părinte.

ILARION: Deci va veni?

GÎRBEA: Are mare încredere în sfinţia-ta. A şi venit. *(Ies e de strajă, la uşă.)*

ILARION: Bine-ai venit, iubite prietene.

TUDOR: Bine te-am găsit, părinte Ilarioane. Arăţi mai curînd a doftor, decît a vlădică.

ILARION: Da, mi s-a mai spus. Mi se spune şi „voltairian". Unii m-au şi pîrît lui Dionisie Lupul că slujesc un Dumnezeu şi cred într-altul, sau în nici unul. Zavistii, deşertăciune. Oamenii cu sufletul neliniştit, ca mine

www.dacoromanica.ro

și ca domnia-ta, cred întotdeauna în ceva, din toate puterile lor.

TUDOR: E bine cînd se unește credința cu fapta.

ILARION: Și cu puterea... Aici putem tăinui mai în tihnă decît la arhondaric. Gazda ne e prieten. Ce mai spui?

TUDOR: Crezi că-i vreo nădejde ca pandurii mei să cîștige judecata lor cu Glogoveanu la Divan? Aș vrea să facem un proces de pomină. O sută de oameni am s-aduc să ardă rogojinile la poarta Domniei.

ILARION: Cînd am scurtat termenul la procesul acesta, nimeni nu s-a gîndit cine are să-l cîștige, fiindcă asta acuma nu ne mai interesează.

TUDOR: Nu pricep.

ILARION: Aici se pregătește ceva de seamă. Și noi am socotit că e de trebuință să vii la București; nu numai eu, repet. Așa că domnul consul De Pini s-a dus la Divan și a cerut judecarea grabnică a procesului. Vodă Șuțu nu-l putea refuza pe consulul Țarului. Și iată-te prezent.

TUDOR: Cam suspectă această stratagemă cu voia fanariotului...

ILARION: Cu voia Eteriei! Și din porunca Înaltului ei protector.

TUDOR: Deci este adevărat zvonul că grecii din Rusia vor coborî cu război... Dar boierii? Cu ei ce faci?

ILARION: Ai să te poți încredința singur că nu te-am adus aici în interesul boierilor, nici al eteriștilor.

TUDOR: Ce le tot amesteci, părinte? Pune cărțile pe masă. Ce am eu de cîștigat aici?

ILARION: O alianță, Tudore, o alianță puternică. Fără ea orice mișcare revoluționară eșuează în fața coaliției ierarhiilor stăpînitoare. În Spania, în Italia, în Serbia; cîte pilde mai vrei?... Cu cine vrei să răstorni jocul jucat de cine știi, dacă n-ai și un rigă între cărțile tale?

www.dacoromanica.ro

GÎRBEA: Capul gărzii domneşti a pătruns în grădină şi vine către noi.

ILARION: E singur?

TUDOR: Ce-nseamnă asta? Trădare?

GÎRBEA: E singur...

ILARION: E căpitanul Iordache Olimpiotul, eterist de frunte. Această întîlnire vă va fi de folos amîndurora... Eu vă las.

TUDOR: Bine, doftore. Şi nu-l primesc fiindcă vine din partea Eteriei, ci fiindcă am fost camarazi de arme în războiul cu turcii şi am primit amîndoi în aceeaşi zi Crucea Sfîntului Vladimir.

(Ilarion iese, urmat de un călugăr care-l păzea din umbră, şi intră IORDACHE, supravegheat de Gîrbea care, văzînd că Tudor îl întîmpină pe Olimpiot, iese şi el).

IORDACHE: Bine-ai venit în Bucureşti, frate Tudore.

TUDOR: Mă bucur de revedere, căpitane Iordache. *(Ironic.)* Dacă un ostaş ca tine păzeşte viaţa lui Vodă, apoi Măria-sa nu şi-o putea încredinţa unei apărări mai bune.

IORDACHE: Viaţa lui Vodă e în mîinile lui Dumnezeu, fiindcă multe zile de trăit nu mai are. Iar dacă vrei să-mi reproşezi apărarea domniei lui Şuţu, tocmai ca să-ţi lămuresc pricina mă aflu acuma la tine.

TUDOR: E bine şi-aşa. Şi mai bine-ar fi dac-aş afla că drumurile pe care ni le-am hotărît fiecare, cu cugetul cinstit, ne mai îngăduie să ne mai socotim fraţi şi prieteni ca-n tinereţele noastre.

IORDACHE: Atunci să iau povestea de la început...

(Într-un plan superior, lateral, al scenei, asistăm la întîlnirea simultană a lui ALEXANDRU IPSILANTE cu CAPODISTRIA, în cabinetul acestuia din Petersburg.)

CAPODISTRIA: Domnule general, majestatea-sa imperială a luat cunoştinţă de cererea dumneavoastră de a fi eli-

www.dacoromanica.ro

berat din serviciul majestății-sale, pentru a conduce războiul sfînt în Ellada.

IPSILANTE *(citîndu-se)*: În fruntea nobilimii noului Bizanț, în jurul tronului preasfinților majestății-sale înaintași, rămînînd preasupus servitor...

ÇAPODISTRIA: Exact. Despre asta este vorba. Planul nostru *(se corijează, zîmbind complice)* adică al dumneavoastră, al Societății prietenilor greci din emigrație, care prevede uniunea armată a tuturor creștinilor din Peninsula balcanică pentru a face să triumfe crucea asupra semilunei, a găsit la Curte un ecou favorabil, fiindcă el reia „proiectul grec" al împărătesei Ecaterina a II-a, care a suscitat mari controverse la vremea lui. Cunoașteți butada împărătesei?

IPSILANTE: Dacă voi avea cinstea să mi-o relatați...

CAPODISTRIA: Ei bine, cînd lordul Withword i-a făcut cunoscut că dacă Rusia nu renunță la acest proiect eliberator, flota majestății-sale britanice va bloca portul St. Petersburg, Ecaterina cea Mare a răspuns textual: „De vreme ce domnul Pitt vrea să mă alunge din Petersburg, sper că-mi va permite să mă stabilesc la Constantinopol"... *(Rîde discret.)*

IPSILANTE: Aceasta este însăși măreția!

CAPODISTRIA: Să revenim deci, la Eterie, la Societatea prietenilor noștri, ale cărei eforii, precum ziceți, lucrează în clandestinitate în Turcia și bineînțeles în deplină libertate aici, la noi.

IPSILANTE *(măgulitor)*: Datorită și sprijinului personal al domniei-voastre, care sînteți născut în Corfu, dacă nu mă-nșel.

CAPODISTRIA: În interesul nostru comun, e preferabil să uiți acest detaliu biografic. Noi, rușii, deci, noi sîntem romanii de astăzi. Toate popoarele subjugate din Orient își vor redobîndi libertatea și vor înflori sub umbra măririi noastre.

www.dacoromanica.ro

IPSILANTE *(condescendent)*: Fără Rusia nici nu concepem o...

CAPODISTRIA *(sec)*: Fără Rusia, Eteria ar fi rămas ceea ce este, adică zero.

IPSILANTE *(sufocat)*: Această afirmație este aproape jignitoare și nu corespunde adevărului. La un singur semn al conducerii noastre, palicarii se vor ridica precum Herakles și nimeni nu...

CAPODISTRIA: Nimeni nu se va ridica, decît spre a nu se mai ridica niciodată, dacă *(schimbă tonul, mai puțin sec)*, dacă planurile insurecției grecești nu se vor include în strategia insurecției generale a națiunilor din imperiul otoman, care ar putea justifica intervenția noastră pentru restabilirea păcii și a echilibrului zdruncinat. *(Inspirat.)* Renașterea imperiului bizantin este un vis minunat, ce pîlpîie încă în ochii de smarald ai păunului de aur din tezaurul țarilor. Dar nu trebuie să uiți, *arhonda*, că distribuirea moștenirii Imperiului otoman, sau cum se spune în termenii noștri diplomatici „Chestiunea Orientului", nu ne preocupă numai pe noi. De aceea vă recomand o extremă prudență. Căci Metternich veghează.

IPSILANTE: Voi ține seama de această prețioasă indicație.

CAPODISTRIA: N-am terminat. Mai am cîteva. Care sînt eforii Eteriei pe care contați, în afara Rusiei?

IPSILANTE: La Iași, Galați și București, în patrie, bineînțeles, în Insule și la Constantinopol. Apoi, în Austria...

CAPODISTRIA: Am numărat cinci. Ambasadorul Stroganov ne comunică din Constantinopol că organizația de acolo e plină de zel dar foarte slabă și că celelalte din patrie se consumă în disensiuni teoretice care le fac practic inutilizabile. Grecii din Austria se mefiază de Eterie. Am acceptat să prezidez discret „Eteria filomusilor"

www.dacoromanica.ro

de la Viena, aşa că ştiu ce spun. Vezi bine, deci, că Herakles al nostru, adică al dumneavoastră...

IPSILANTE: Uitaţi că în Principatele Române domnesc hospodarii noştri.

CAPODISTRIA: Dimpotrivă, este tocmai ceea ce voiam să subliniez şi constituie a doua noastră recomandare.

IPSILANTE: Ascult, Excelenţă.

CAPODISTRIA: Românii din cele trei principate nutresc încă visul de veacuri al Daciei lor „rediviva". Latiniştii lor din Transilvania şi intelectualii moldoveni şi munteni o repetă cu prea multă insistenţă de la o vreme. Mama dumitale este născută Văcărescu, dacă nu mă-nşel.

IPSILANTE: Noi am domnit în principate, dar sîntem greci...

CAPODISTRIA: Poate că nu m-aţi înţeles, deşi raţionamentul îmi pare destul de limpede...

IPSILANTE: Voiam de fapt să spun că deşi sîntem greci, visul de aur al românilor nu ne este străin. Mărturisesc că eu însumi m-am gîndit că un regat al Daciei creştine ar putea constitui un bastion inexpugnabil în coasta expansiunii otomane...

CAPODISTRIA: Bineînţeles, bineînţeles.

IPSILANTE: Şi bănuiesc că acest regat pus sub oblăduirea majestăţii sale ar putea oferi o puternică garanţie realizării „planului grec" al marei sale înaintaşe şi ţelurilor noastre.

CAPODISTRIA: Acum înţeleg, iubite principe, pentru ce ai fost ales arhistrateg al Eteriei şi mă felicit pentru această alegere. În sfîrşit, o ultimă recomandare. Eşti informat probabil că în Oltenia, parucicul Tudor Vladimirescu fomentează o revoltă.

IPSILANTE: L-am cunoscut la Viena. E un om cam insignifiant. Un fel de ţăran-tîrgoveţ, simpatic în felul său.

CAPODISTRIA: Nu-i nici simpatic şi nici insignifiant. Consulul nostru la Bucureşti e de părere că el poate juca un

www.dacoromanica.ro

rol considerabil în realizarea planurilor Eteriei, în această etapă...

IPSILANTE: Eteria este o acțiune a claselor privilegiate, iar mujicul acesta este...

CAPODISTRIA: Este un dac, unul autentic, nu știu dacă înțelegeți.

IPSILANTE: Înțeleg, înțeleg. Prea bine. Voi da dispoziție eforiei din București, lui Iordache Olimpiotul, să ia legătura cu dînsul...

CAPODISTRIA: Vă informez că dispoziția dumneavoastră a și fost executată. La ceasul acesta, Iordache discută cu Tudor Vladimirescu termenii alianței.

IPSILANTE: Excelență, sînteți un geniu politic. O glorie a Elladei...

CAPODISTRIA: Nu sînt decît ministrul de externe al unui mare imperiu. À propos, dacă domnul Vladimirescu dorește un ostatec, sau un consilier, trimite-i-l pe Macedonski; am auzit că e sensibil la vechii săi camarazi de arme...

(Revenim la planul scenei unde TUDOR continuă conversația cu IORDACHE.)

IORDACHE: Îmi place că-mi vorbești astfel, Tudore, cu inima deschisă. Eu nu am de ce să stau în cumpănă. Sînt sigur că o să cădem la învoială. Ne-am născut noi pe alte meleaguri, eu în Olimp și tu la poalele Carpaților, dar văd că vorba și gîndul ne sînt aidoma fiindcă și unul și altul avem același țel: *elefteria* — libertatea.

TUDOR: Țelul meu, căpitane Iordache, e să scap nația română de împilările și jaful lepădăturilor Țarigradului, de „hospodarii" impuși de turci și de fărădelegile boierilor, ori de ce neam ar fi, care, călcînd în picioare făgăduielile lui Osman, își fac de cap în țară fără stăpîn.

www.dacoromanica.ro

IORDACHE: Nu te-ncrede în făgăduielile lui Osman. Noi, grecii din exil, ca şi cei de acasă, şi sîrbii şi bulgarii şi albanezii, ştim cîte parale fac ele. Eteria a ridicat steagul revoluţiei antiotomane pentru libertate, la care te poftim să ni te-alături, cu-ai tăi. Sîntem bogaţi. Îţi dăm bani şi arme să-ţi tocmeşti oastea,

TUDOR: Şi ce-mi cereţi în schimb?

IORDACHE: Eu nu cer altceva decît să lupt alături de tine pentru dreptăţile poporului tău, pînă ce mi se va deschide calea să pot trece Dunărea şi să alerg în Ellada, în ajutorul poporului meu. Sîntem pe deplin înţeleşi?

TUDOR: Dacă ăsta îţi este cu adevărat gîndul, de bună seamă că sîntem şi mă învoiesc din tot sufletul. Dar nici prietenia şi nici o încumetare oricît de grea nu mă va clinti din calea şi din dreapta mea judecată. Să-mi fie martori troiţa cea fără de prihană de pe steagul izbăvirii şi sabia aceasta.

IORDACHE: Aşa să fie. Amin! *(Îşi împreunează mîinile pe mînerul spadei lui Tudor, apoi se îmbrăţişează.)* Semnalul va fi moartea hospodarului Alecu Şuţu *(zîmbind batjocoritor)* pe care-l păzesc, pînă atunci, cu credinţă. *(Se privesc în ochi o clipă, apoi izbucnesc amîndoi într-un rîs cu hohote.)*

CORESPONDENTUL AUSTRIAC *(recitindu-şi corespondenţa)*: După informaţiile pe care le deţin din sursă serioasă, — fiindcă vornicul Samurcaş are depozite serioase în băncile vieneze deşi este un eterist de seamă — sarcina de a da semnalul insurecţiei generale împotriva dominaţiei otomane a fost încredinţată lui Tudor Vladimirescu, „la cererea sa". El trebuia să ridice populaţia Olteniei la arme şi să înlesnească lui Alexandru Ipsilante trecerea Dunării pentru a ajunge pe pămîntul Greciei. Dar pentru a nu compromite Rusia prin cali-

www.dacoromanica.ro

tatea sa de fost ofiţer rus, Tudor Vladimirescu avea să pretindă că răscoala a izbucnit spontan, din suferinţele care atinseseră limitele răbdării. „Norodul cel amărît şi osîndit al acestei ticăloase ţări — scria el Divanului, la 4 februarie 1821 — ştiindu-mă pe mine, dintr-alte vremi, că sînt un adevărat fiu al patriei mele, cu de-a sila m-au luat a le fi şi la această vreme diriguitor pentru binele şi folosul tuturor". Afirmaţia aceasta care a fost luată drept definitorie a rolului lui Tudor a fost o stratagemă. Tudor n-a fost luat „cu de-a sila de masele populare", ci el le-a ridicat cu arme după planurile Eteriei. Autorităţile bucureştene sînt greu de convins să spună adevărul. Le e frică de turci, le e frică de ruşi, de noi, de toţi, şi de umbra lor. De pildă, moartea Principelui: am priceput, *meine Damen und Herrn*, că Domnitorul a murit, din ziua în care s-a statornicit Căimăcămia. Oricît de suferind ar fi fost, Şuţu nu ar fi numit o locotenenţă domnească, din Samurcaş, Brâncoveanu şi ceilalţi, cît mai putea jefui ţara de unul singur. Acum putem conveni oficial cu formula propagandistică a rebeliunii ţăranilor olteni, că „ţara este fără stăpîn, fără lege"... Ce timpuri trăim! *(Îşi pune iarăşi cojocul pe umeri.)* Şi e un ger cumplit! Alerg la consulat, să predau curierul. *Auf Wiedersehen!...* Va urma.

www.dacoromanica.ro

PARTEA A DOUA

În sala de consiliu a Băniei Craiovei, boierii s-au adunat să ia primele hotărîri după moartea lui Alecu Şuţu, pînă la venirea altui fanariot cu firman de la Poartă.

Distribuirea locurilor în acest „mic Divan" este imaginară; pot fi deci plasate păpuşi în scaunele celor ce participă la şedinţă fără să ia cuvîntul. Singurii vorbitori sînt ILARION, episcop al Argeşului, în exil la Craiova, vornicul SAMURCAŞ, şeful miliţiei oltene, şi banul BRÂNCOVEANU.

BRÂNCOVEANU: Vlădică Ilarion, te-am poftit la Bănie, fiindcă noi considerăm că, odată cu moartea lui Şuţu, surghiunul dumitale aici ia sfîrşit.

ILARION: Treburile bisericeşti, mărite ban, nu intră în competenţa autorităţii laice, fără consimţămîntul mitropolitului Ungrovalahiei, Înalt prea-sfinţiei sale Dionisie Lupu...

BRÂNCOVEANU: La dracu' cu consimţămîntul mitropolitului, care se-ncurcă-n fustele văduvei lui Şuţu şi susţine cu mari făgăduieli candidatura bicisnicului de fiu-său la consulul De Pini.

SAMURCAŞ: Dacă se numeşte domn beizadè Şuţu, nu va mai domni un voievod în Ţara Românească, ci un consul rus într-o provincie rusească... cel puţin aşa zice consulul austriac. Eu nu mă pronunţ, pînă nu-l văd pe Ipsilante...

www.dacoromanica.ro

ILARION: Tot nu pricep cu ce vă pot fi eu de folos...

BRÂNCOVEANU: Eu, părinte, pe prietenul domniei-tale, slugerul Tudor, care-a fost şi prietenul meu...

SAMURCAŞ: Şi-al nostru, al meu şi al nevesti-mi.

BRÂNCOVEANU *(tuşeşte şi continuă)*: Aş ţine mult să-l convingi să ne spună în Divan cu ce l-am supărat noi, boierii pământeni, de vreme ce ridicarea sa se declară contra fanarioţilor. Plecarea lui la Viena s-a făcut cu ştirea şi pe cheltuiala noastră. *(Samurcaş încuviinţează.)* M-am bucurat de răspunsul adus atunci.

ILARION: Şi la ce i-a folosit de-atunci, lui şi pandurilor săi dezmoşteniţi, bucuria domniilor-boastre?...

SAMURCAŞ: Domnia lui Şuţu i-a fost potrivnică. Nu noi.

ILARION: Dar acuma, de ce s-au pus pe capul său cinci sute de piaştri?

BRÂNCOVEANU: Ca să adorm vigilenţa turcilor. I-am scris despre asta slugerului... Te-am rugat să-l chemi azi, aici.

ILARION: L-am chemat... E-aicea *(rumoare)* la Hanul Hurezului, cu statul său major, fiindcă pleacă la Tismana să pornească oştirea... Nu vă temeţi, aici a venit singur. *(Iese şi-l introduce pe Tudor.)* Ia loc, Tudore. Boierii vor să se sfătuiască cu Domnia-ta. Şezi.

TUDOR: Nu şed. Poate că mai intră pe uşă vreunul şi nu voi să mă scol. Vă ascult, veliţi boieri.

SAMURCAŞ: Banul Brâncoveanu va grăi în numele tuturor.

BRÂNCOVEANU: Arhon slugere, am aflat că te-ai hotărît să te întorni la dumneata, la Gorj. Şi ştim poporul că-i dornic de linişte...

TUDOR: Să avem iertare, arhon bane, dar poporul e mai întîi dornic de dreptate şi mai apoi de linişte. Dealtfel, fără dreptate, linişte nu mai poate fi pe pământul ţării acesteia...

www.dacoromanica.ro

SAMURCAŞ *(mieros)*: Nu fi nerăbdător, prietene. Aşteaptă să ne afli mai întîi tot gîndul. *(Rece.)* Noi ştim foarte bine că poporul e setos şi de dreptate. De aceea cu milostivire sîntem hotărîţi să i-o dăm. Şi chiar înainte de numirea unui nou domnitor...

BRÂNCOVEANU: Ca noul domnitor să se afle, cum s-ar spune, în faţa unui praxis împlinit.

TUDOR: Şi credeţi dumneavoastră că vodă cel nou se va socoti legat de rîndùielile domniilor voastre, care fără supărare, sînteţi doar nişte locţiitori ce-l parastisesc?

SAMURCAŞ: Dar noul vodă tot dintre noi va fi ales. Sau dintre rudele noastre, hm, dumnealor, de la Ţarigrad.

TUDOR: Să zicem. Şi atunci ce ar trebui să fac eu? Fiindcă de bună seamă, de vreme ce ajunseràţi la mine, înseamnă că aşteptaţi ceva?

SAMURCAŞ: Firește, frate.

TUDOR: Ce anume? *(O şovăială, boierii se uită unii la alţii.)*

BRÂNCOVEANU: Păi, să mai aştepţi.

SAMURCAŞ: Da, asta, tocmai asta aşteptăm: să mai aştepţi.

TUDOR: Ce să mai aştept?

BRÂNCOVEANU: Împlinirea noilor orînduieli care să facă dreptate norodului.

TUDOR: Aha!

SAMURCAŞ: Să vorbim negustoreşte, frate dragă. Noi cunoaştem gîndurile cu care pleci la Gorj. Dar dreptatea se poate face şi fără zurbà şi vărsare de sînge, că rezbelul ar veni neapărat, asta s-o ştii.

TUDOR: Vine numai dacă domniile voastre chemaţi oşti străine să vă apere averile, arhon vornice.

SAMURCAŞ: Să zicem că ar fi aşa. Dar de venit va veni negreşit. De ce atîta tulburare cînd toate se pot plini prin bună învoială? Lasă-ne răgaz să facem cele de trebuinţă. Întocmeşte la domnia-ta, la Vladimiri, un răboj de plîngeri şi noi om căta să ne călăuzim după ele.

www.dacoromanica.ro

TUDOR: Dar de două luni de zile vă tot cînt după acest război şi de-a surda.

BRÂNCOVEANU: Nu era vremea prielnică. Vodă Şuţu nici să audă de aşa ceva: scutiri de clacă, desfiinţarea privilegiilor, oaste naţională, prea multe deodată. Uite, ca de-nceput, noi am judecat pricina de pe moşia lui gineri-meu, Glogoveanu, şi i-am trimis vorbă să lase pămîntul obştii. Că-i dau eu în altă parte...

SAMURCAŞ: Ei, vezi, ce mai spui? Acum noi sîntem stăpîni. Mergi deci liniştit, frăţioare şi...

TUDOR: Arhon vornice, de ceilalţi boieri nu mă mir, dar domnia-ta, care mă cunoşti, cum poţi catadicsi că am să cred în astfel de basme? Mă socoteşti oare un copil? Ziceam că aţi fi venit cu niscai gînduri cinstite şi cu adevărat noi. Dar văd că dumneavoastră aţi vrea să cîştigaţi vreme, ştiindu-mă pustiit la mănăstiri, pînă ce vin în Bucureşti sau arapii lui Pazvantoglu, sau zavergiii lui Ipsilante. Sau poate chiar nemţii, căci nici pe ei n-aţi pregeta să-i chemaţi *(către Brâncoveanu)* ori corăbiile Engliterei...

BRÂNCOVEANU: Nu cîrti, slugerule! În faţa dumitale se află patrioţi de seamă, părinţii norodului!...

TUDOR: Nu sînteţi patrioţi şi părinţi ai norodului precum ziceţi... ci vrăjmaşi ai patriei, precum aţi fost!... Căci patria este norodul îndelung asuprit, boieri dumneavoastră, nu tagma jefuitorilor!

(Boierii se arată supăraţi, unii dau cu ciubucele de pămînt. Ilarion iese.)

BRÂNCOVEANU: Această vorbă te-a osîndit... Eşti un nesocotit, un pizmăreţ de cinstita noastră agoniseală. Te orbesc poftele de mărire!...

TUDOR: Domnia-ta cutezi să vorbeşti astfel, bane Brâncoveanu, domnia-ta, care, din nesăţioasă poftă de putere ai necinstit marele nume ce-l porţi şi uitînd că stră-

www.dacoromanica.ro

bunul dumitale s-a jertfit pentru credință și pentru cuvîntul dat, ți-ai călcat de două ori jurămîntul?

BRÂNCOVEANU *(se ridică și înaintează amenințător spre el)*: Ia seama, slugere! Ce vorbe cutezi să rostești? Despre ce jurăminte călcate spui?

TUDOR *(cumplit)*: Tăcere! Dacă este așa, apoi trebuie ca toți să aflați adevărul. Arhon vornice Samurcaș, care ești eterist și grec! Boierii Grigore Brâncoveanu, Grigore Ghica și Barbu Văcărescu au jurat mai întîi credință Eteriei. Așa este?

SAMURCAȘ: Așa este. Dar unde-i păcatul? Eteria nu luptă tocmai pentru credință?

TUDOR: Firește. Dar călcînd acest jurămînt, acești trei boieri mi-au jurat și mie credință, ca să mă ridic împotriva grecilor, să-i alung din țară, ca în locul domnilor fanarioți să se înscăuneze domnii domniilor lor. Și iată dovada! *(Scoate de la piept un sul de hîrtie și o altă scrisoare.)*

BRÂNCOVEANU *(printre dinți)*: Ticăloșie!

SAMURCAȘ *(scuipă spre Brâncoveanu)*: Carnaxi!

TUDOR: Și acum priviți și asta. Vedeți iscăliturile cinstiților Grigore Brâncoveanu, Grigore Ghica și Barbu Văcărescu? Este copia scrisorii pe care acești trei mari boieri pămînteni au trimis-o ieri sultanului printr-o ștafetă. O am prin arghirofilia unui calemgiu boieresc. Aci, eu sînt pîrît sultanului că m-am alăturat Eteriei ca să răsturnăm puterea turcească și Poarta este rugată să-și trimită de îndată oștile peste Dunăre. Acești trei boieri mai cer să se așeze de îndată în Țara Românească și în Moldova domni pămînteni dintre rudele lor și spre credință trimit zălog pe feciorul lui Ghica. Iată cum un Brâncoveanu își ține jurămintele în necugetata-i sete de domnie!... De asta ați căzut la învoială și ați venit să-mi cereți să mai zăbovesc cu ridi-

www.dacoromanica.ro

carea norodului. Dumnealor aşteaptă pe turci şi dumneata pe Ipsilante, ca să vă mîncaţi unii pe alţii. Aud?

(Se iscă zarvă mare. Boierii se ameninţă cu ciubucele, Tudor iese, după Ilarion. Plan paralel.)

ILARION: Fiule, Dumnezeu să te ţină.

TUDOR: Ai auzit?

ILARION: Totul şi fără vrere. Pereţii sînt ca o pojghiţă şi glasurile înfierbîntate se puteau auzi pînă în curte. Acum poţi fi liniştit. O vreme, cel puţin. Trebuie însă să te şi dojenesc. De ce mi-ai ascuns toate aceste lucruri pe care le aflaseşi de mai-nainte? De cînd m-au uns vlădică de Argeş, parcă şi mai puţin te-ncrezi în mine!

TUDOR: Prea stai toată ziua în cîrd cu boierii, cuvioase; eu ştiu că eşti curat şi drept la suflet, dar merele putrede strică şi pe cele bune. Nu mai ştiu ce să cred.

ILARION: Atunci de ce mă mai îngădui alături de tine, fiule?

TUDOR: Pentru că eu pot să mă păzesc şi, pe cît pot, încerc să te păzesc şi pe dumneata de propriile-ţi ispite. Mă tem însă de ce se va petrece după plecarea mea... Dealtminteri, nu voi lipsi mult, că precum se vede lucrul, făr-de arme nu o să putem izbăvi ţara din mîinile celor ce-au mîncat-o atîţia ani, pînă cînd au adus-o într-această stare ticăloasă şi-n deznădejdea cea de pe urmă.

ILARION: Turcii sînt tari. Naţia slabă. Va fi timpul oare?

TUDOR: Trebuie să fie şi va fi. Timpul ni-i mai prielnic decît cutezam să nădăjduiesc. Veştile aduse de lipcani de la căpitanii mei mă fac să cred că, în cîteva săptămîni numai, voi putea pune în mişcare o oaste de cinci-şase mii. Fără a mai socoti cele ce am izbutit să încheg în Bucureşti şi care mă fac să pornesc cu şi mai multă încredere. Dumneata credeai poate că venisem cu gîndul numai la boierii... cei buni?

ILARION: Da, da, cei buni... Şi asta mi-ai ascuns...

www.dacoromanica.ro

TUDOR: Nu. Nu ţi-am vorbit fiindcă... *(mustrător)* pe dumneata pare că te interesează numai să nu pată mişeii cine ştie ce, cînd s-o scula argăţimea... Ori, altminteri cum?

ILARION *(visător)*: Altminteri, da... Să putem înscăuna domnii pămînteni, sub oblăduirea înţelepciunii unui prinţ al bisericii...

TUDOR *(bănuitor)*: Ce-ţi mai năzări, părinte?

ILARION: Năluciri cărturăreşti, fiule... *(Ocolind.)* Şi... pe cînd plecarea?

TUDOR: Mîine, în zori.

ILARION: Dar viscolul e în toi, drumurile nesigure, bîntuite de haite de lupi. Şi de dezertori, mai sălbateci ca fiarele.

TUDOR: Am cu mine pe ăi doisprezece panduri ai mei, şi, ca o chezăşie de încredere şi prietenie, căpitanul Iordache mi-a dat şi treizeci de călăreţi din garda lui. Nu de lupi şi nici de tîlhari se teme căpitanul Iordache. Ci de vreo nelegiuire pusă la cale de acei cu care ai fi vrut să cad la învoială şi care ar da mult să mă trimită pe lumea cealaltă, ca pe vodă Şuţu!

ILARION: Fii cu multă băgare de seamă; pe calea pe care ai ales-o, moartea te poate pîndi la fiecare pas.

TUDOR: Ştiu, da-ţi spusei şi adineauri, că nu de moarte mă tem. Cămaşa morţii, eu am îmbrăcat-o din ceasul cînd am purces din Vladimiri. Biata mama, cu visul ei... Şi eu, cu-al meu! *(Cu o rece convingere.)* Cu visul de veacuri al norodului...

(Ilarion se retrage. Tudor se apropie de fereastră şi o deschide. O răbufneală de viscol şi zăpadă pătrunde în odaie, venită parcă să o purifice de răsuflarea boierilor. Viscolul se potoleşte, ninge încet în palida lumină a peisajului. De undeva, un zvon de clopot, pe care creşte un cîntec haiducesc de peste Olt. Tudor respiră adînc aerul tare, cu ochii pierduţi în zare.)

www.dacoromanica.ro

TUDOR: Miroase a codru verde şi-a primăvară, ca-n lunca Jiului... Vino, tinereţe a pămîntului, vino!

(O ultimă răbufnire albă a viscolului agită perdelele purpurii. Ilarion îşi acoperă faţa, ca dinaintea unui miracol, iar Tudor, cu obrajii aprinşi de vraja anotimpului presimţit, cheamă încă o dată spre depărtări, în timp ce orchestra atacă marşul pandurilor.)

TUDOR: Vine!...

*

VOCEA LUI TUDOR: Locuitori ai Ţării Româneşti, veri-din-ce neam aţi fi,— cu sănătate! Cunoaşteţi oare pravili boiereşti, să-i deie oropsitului dreptate, pe bietul om sărman să nu-l răpuie? Vreo pravilă cinstită, este?

MURMURUL MULŢIMII *(prelung, ameninţător, reluat de ecoul munţilor)*: Nu e,.. NU EEE!...

(Cînd lumina creşte, creşte şi freamătul mulţimii; pe platou se află căpitanul Gîrbea şi-un pandur buciumaş, să citească proclamaţia de la Padeş. Se aude bătînd clopotul satului. Trece un om încercînd o sabie c-un duşman nevăzut în zgomotul ciocanelor pe o nicovală.)

MULŢIMEA: Tăcere! S-auzim! S-auzim cuvîntul slugerului! Grăieşte, căpitane Gîrbea! Care sînt poruncile Patriei?

GÎRBEA: Fraţilor, slugerul Tudor din Vladimiri vă întreabă frăţeşte: dacă pe şarpele care-ţi iese vara în cale, dai de-l omori, să nu te primejduiască pe tine, ori pe alţii, dar pe balaurii care ne înghit de vii, căpeteniile noastre, atît cele politiceşti, cît şi cele bisericeşti, pînă cînd să le suferim a ne suge sîngele din noi? Ce să le facem, fraţilor?

MULŢIMEA: Moarte şi pîrjol!

GÎRBEA: Veniţi, dar fraţilor, cu toţii cu răul să pierdem pe cei răi, ca să ne fie nouă bine... Nu vă leneviţi, ci siliţi-vă în grabă, cu toţii, care aveţi arme, cu arme, care nu, faceţi furci din fier şi lănci şi veniţi unde veţi auzi

www.dacoromanica.ro

că se află adunarea cea orînduită pentru binele şi folosul a toată ţara. Că ne ajunge, fraţilor, atîta vreme de cînd lacrimile noastre nu s-au mai uscat! *(Darabana şi buciumul sună. Gîrbea trece mai departe, cu oamenii după el, care încotro.)*

UN ŢĂRAN *(cu o făclie aprinsă)*: Urraaa! A venit vremea judecăţii! Moarte şi pîrjol!

UN PANDUR *(cu sabia în mînă)*: Cu oastea, fraţilor, acolo-i izbăvirea!

(Darabana începe iar să bată; ţăranul stinge făclia şi grupul porneşte mai departe, mai organizat. TUDOR intră prin stînga, înconjurat de căpitani şi de panduri.)

IONIŢĂ *(aluzie la teoriile lui Tudor)*: Gloata cea blestemată de soartă poate mai mult decît o armată boierească leită-n fier: au răspuns şase sute de panduri şi peste şase mii de ţărani. Se scoală talpa ţării.

TUDOR *(care s-a dus spre fund)*: Ţara poate, căci s-a unit. Rostul oştirii şi-al nostru-i să-i ducem la izbîndă.

GÎRBEA: Încrederea i-a adus şi i-a unit. Încrederea se cîştigă cel mai greu şi se pierde cel mai repede. *(Către Ioniţă.)* Tu ce zici, Ioniţă?

IONIŢĂ: Dacă a făgăduit pandurilor înapoierea drepturilor răpite, iar clăcaşilor împărţirea averilor tiranilor boieri, slugerul Tudor a renăscut în toate inimile nădejdea izbăvirii!

TUDOR *(se aşază cu căpitanii)*: Să vă împărtăşesc mai întîi veştile aduse de lipcani. Cîrmuirea a şi ridicat o ceată de mercenari arnăuţi, sub căpetenia unuia Costi. Dar ceata în loc să apuce către noi la Tismana, s-a pus pe prădăciune prin sate, apoi s-a împrăştiat, de nu i s-a mai dat de urmă. Caimacamul Craiovei a trimis împotriva noastră pe ispravnicul Viişoreanu cu trei sute de poteraşi. Ioniţă, tu te-ai mai bătut cu poterele. Iei patru sute de oameni şi le ieşi înainte şi nu uita că nu

www.dacoromanica.ro

mai eşti căpitan de haiduci, ci locotenent în Oastea Izbăvirii.

IONIŢĂ: O sută mi-ajunge, ca să le-adun măselele-n basma la toţi „tiranii". Îmi place vorba asta.

TUDOR: Pe ispravnic să mi-l aduci viu-nevătămat.

IONIŢĂ: Îl şi bărbieresc, frumuşelul de el. Cu perdaf. Numai să nu se sperie, că eu... *(scoate hangerul său uriaş)* cu ăsta mă rad.

TUDOR: Au mai fost trimişi de către Divan, de la Bucureşti, cinci sute de arnăuţi, cu căpitanul Hagi-Prodan. Căpitanul Iodache mi-a scris însă că Bimbaşa Sava i-a dat poruncă lui Hagi-Prodan să ni se alăture nouă. Din Ardeal a coborît o centurie de luptători, ţărani de-un sînge şi de-o lege cu noi, nepoţii crăişorului Horia. *(Exclamaţii şi murmure aprobative.)* Alături de veştile acestea bune, am însă şi altele, supărătoare pentru mine. În multe locuri s-a pus foc, ori voind să slobozească pe cei ce putrezesc pe nedrept în beciuri, poporul a deschis de-a valma şi fără socoteală porţile temniţelor. Pe de altă parte, unii din oamenii noştri, luînd pilda mercenarilor fanariotului, s-au dat prădăciunii şi altor nesocotinţe. S-au strecurat printre ei iscoade boiereşti, care-i îndeamnă la rele. Fraţilor, vă spun aici, răspicat, *numai* averile cele rău agonisite ale tiranilor boieri să se jertfească! Şi mergeţi în grabă de spuneţi asta şi oamenilor voştri: noi nu pentru jaf şi hoţie ne-am sculat, ci pentru dreptate. Cei ce nu vor da ascultare vor plăti cu capul faptele lor. Şi chiar eu, cu mîna mea, voi doborî pe aceia care îi voi dovedi vinovaţi, de la căpitan pînă la suliţaş. Noi să dăm pildă de ceea ce trebuie să fie o adevărată oaste a poporului. Astăzi vom porni spre Ţînţăreni, de acolo la Craiova, apoi vom trece Oltul, spre tîrgul lui Vodă, la Bucureşti.

www.dacoromanica.ro

(Marcînd momentul printr-un cor de femei: „Au pornit olteni la coasă...", trecem la o scenă de pasaj care, spre a cuprinde mişcarea taberei, se desfăşoară pe toată deschiderea scenei, ocupînd ca un „ecran lat" tot nivelul inferior.

În mijlocul scenei MARIA de la Gorj spală rufe, lîngă o căruţă de vivandieră. Are mînecile suflecate şi fusta prinsă de un colţ în brîu, dezgolindu-i un genunchi. Trece Ioniţă cu un haiduc, urmat de alţii. Mai tîrziu trece şi Tudor.)

IONIŢĂ: Toate bune, dar eu nu pricep cum să se jertfească *numai* averile rău agonisite ale tiranilor. Dar se află la curţile lor şi altfel de averi? Eu zic că toate averile tiranilor sînt rău agonisite şi trebuie să şi le ia poporul îndărăt...

HAIDUCUL: Uite-o şi pe Măria, hangiţa noastră. Mărioară de la Gorj, mai lasă-ţi poalele-n jos, că ne-ai omorît pe toţi.

MARIA: Ia mai du-te, mă, dracului, că nu pentru tine le-am ridicat. *(Lasă în jos poala fustei şi-şi strînge ia la piept.)* Ioniţă, vezi că-ţi trimisei adineauri ciorba şi mămăliga jos, la căruţe. Luaţi, să nu se răcească.

IONIŢĂ: N-ai vreun ac la-ndemînă, să-mi prinzi mîneca colea, că s-a descusut...

MARIA: Diseară, că acu' nu-mi văd capul de treabă. *(El vrea s-o sărute pe obraz şi-i cuprinde talia, dar ea-l respinge uşor.)* Fugi, bărbate, că se uită lumea la noi, da' ce-ţi veni, doamne iartă-mă...

(După plecarea flăcăilor, Maria îşi prinde iarăşi poala-n brîu şi continuă să spele rufele, fluierînd încet, pentru ea, refrenul propriului ei cîntec: „Mărioară de la Gorj", apoi chiar cîntă un vers sau două, atunci cînd o surprinde Tudor.)

MARIA: „Nu-mi trebuie rubla ta,
Mie-mi place dragostea"...

TUDOR: Ai glas mîndru, Mărie, totdeauna ai avut glas mîndru...

www.dacoromanica.ro

MARIA *(încurcată, își lasă iarăși poala-n jos și-și strînge părul sub basma)*: Cînt și eu ca o proastă cum mă pricep... Și matale cîntai mîndru pe vremuri, domnule comandir, cînd treceai seara pe la han.

TUDOR: Pe vremuri îmi ziceai nea Tudore...

MARIA: Au murit vremurile-alea, acum ești domn mare și fălos.

TUDOR: Ba nu-s. Mi-a mai spus cineva odată, că domn mare eu nu pot fi...

MARIA: Boieroaica...

TUDOR: Prostii. *(Dă să plece, dar ea îl oprește.)* Stai, să-ți prind mîneca mundirului, că ți s-a descusut și nu face frumos; dai pildă rea la jerpeliții noștri de ostași.

(El se oprește, ea scoate acul cu ață, și-i prinde descusătura.)

TUDOR: Jerpeliții noștri de ostași sînt mai mîndri ca dragonii împărătești și-o să fie și mai tari ca ei.

MARIA *(înnoadă și taie ața cu dinții)*: O fi, dacă zici domnia-ta.

TUDOR: Cu bine, Mărie.

MARIA: Cu bine, Tudore... Măria-ta.

(Maria își pune albia în cotigă și se retrage. Atmosfera de tabără militară continuă. Intră ILARION și MACEDONSKI, apoi corespondentul austriac.)

ILARION: Prin urmare, domnule Macedonski, cînd Ipsilante a trecut Prutul n-avea nici soldați, nici arme și nici bani. Țările Române trebuiau să i le procure pe toate.

MACEDOSKI: Întocmai. Însă centrele eteriste din Moldova se bucură de sprijinul total al claselor privilegiate și însuși domnitorul și-a pus la dispoziția arhistrategului Ipsilante persoana și avutul său.

ILARION: Și al statului...

MACEDONSKI: Bineînțeles. Exemplul său a fost urmat de mulți boieri moldoveni, greci și români. Pesemne că sprijinul ce i s-a promis de la măria-sa nu întîrzie

www.dacoromanica.ro

decît din considerente diplomatice. Am adus o scrisoare a consului De Pini, care mi se pare că-l pofteşte pe Tudor la Bucureşti să pregătească primirea şi ce va urma. Este un mare entuziasm general. *(Tudor s-a despărţit de un grup de panduri şi s-a apropiat.)* Ce spui, Tudore?

TUDOR *(reţinut)*: Eu mă bucur din suflet că ai venit la noi, în Oastea Izbăvirii, să împarţi pîinea şi sarea cu mine. Duc lipsă de ofiţeri şi dacă te-nvoieşti, aş vrea să iei comanda organizării taberei de război de la Ţînţăreni şi ca să alcătuim coloanele de marş după şartul şi regulile militare. Aş vrea să nu ne deplasăm către Bucureşti mai încet decît gărzile lui Napoleon în campaniile lui.

MACEDONSKI: Glumeşti?

TUDOR: Nu-mi arde de glumă. Dacă pot franţujii şi nemţii, de ce să nu poată şi-ai noştri? De-asta te întreb, dacă te învoieşti. Ce plată ceri?

MACEDONSKI: Eu am venit să dau Revoluţiei totul. Şi pentru asta nu mai am pe nimeni şi nimic, decît viaţa şi onoarea. Tu cîte parale-mi dai pe ele? Cu ce plată mă plăteşti?

TUDOR *(mişcat, îl îmbrăţişează)*: Iartă-mă, frate... Nu te supăra pe mine. Am o fire-a dracului de abraşă. *(Sincer, grav, încrezător.)* Răsplata noastră va fi salvarea patriei.

MACEDONSKI: Niciodată nu mi-am dorit mai mult decît asta.

TUDOR: Căpitane Macedonski, vreau să fie limpede de la început că asta-i o oştire, a românilor, fie ei munteni, ardeleni sau moldoveni, şi că ce face Ipsilante e altceva şi e treaba lui, cîtă vreme o face în termenii alianţei noastre. Două săbii într-o teacă nu pot să-ncapă. Ţelul o fi acelaşi, nu zic ba. Dar fiecare cu mămăliga lui, bună, rea şi cum şi-o aşterne fiecare aşa va dormi.

ILARION: Aşa „va domni", aş zice eu.

www.dacoromanica.ro

TUDOR: Domnia s-o tocmească cine s-o pricepe; noi tocmim oastea... Nu mi-ai răspuns încă dacă te-nvoieşti.

MACEDONSKI: Domnule comandir, la ordinele domniei-voastre... Pot rămîne în uniforma asta de ofiţer al Ţarului, în noul război antiotoman?

TUDOR *(după o clipă)*: Nu ţi-am dat-o eu şi nici să-ţi poruncesc s-o scoţi n-am îndreptăţire.

ILARION: Dacă vor veni ajutoarele făgăduite, vor fi mai multe.

TUDOR *(rece)*: Dacă vor veni... *(Către Macedonski.)* Atunci, încălecarea şi să ne vedem cu bine în tabără la Ţînţăreni! Ai şase sute de panduri instruiţi. Începe cu ei! *(Macedonski salută milităreşte şi iese.)*

ILARION: Tudore, ai zis „dacă vor veni". Te-ndoieşti? Înaltul sprijin nu-i o minciună.

TUDOR: Viaţa mea de negustor de vite m-a învăţat că numai ce-i în mînă nu-i minciună... *(Gînditor.)* Şi am ca o presimţire, că noi cu cît vom fi mai mulţi, cu atît mai singuri vom fi.

ILARION: Ce-i răspunzi atunci domnului consul? El îţi vrea binele şi poate că ştie mai multe.

TUDOR: De-asta nu mă îndoiesc... Scrie! *(Ilarion scrie.)* „Am primit cu stimă porunca dumneavoastră din 17 martie. Îmi pare rău că de data asta nu pot să mă supun excelenţei-voastre. Ceea ce întreprind eu e numai de cinste, şi nici o ruşine n-o să aducă naţiei mele şi a domniei-voastre."

ILARION: Asta e tot?...

TUDOR: Nu, doftore; mă tem că de-abia de-acum înainte cancelaria dumitale de grămătici o să aibă de lucru la scriptologie. Mă gîndesc că e de trebuinţă să adresăm degrabă o scrisoare lămuritoare către Înalta Poartă. Tu ce părere ai, prea-sfinte? O facem amîndoi?

www.dacoromanica.ro

ILARION: Paza bună trece primejdia rea... În tabără a sosit un supus austriac, care trimite ştiri la gazetele şi curţile apusene. Ar fi un bun prilej să bată niţel toba prin Europa, dacă crezi de trebuinţă. Îl primim?

TUDOR: Mi se pare că pică tocmai bine.

(La un semn al lui Ilarion, pandurul de gardă îl introduce pe corespondentul austriac.)

CORESPONDENTUL: Mă prezint Odriţchi, de la consulatul austriac. Am un *Ausweiss* în regulă şi doresc să am o întrevedere cu şeful rebeliunii ţăranilor români.

TUDOR: Îmi pare bine de cunoştinţă. Ce vor să ştie cititorii dumitale europeni?

CORESPONDENTUL: Domnul Tudor a izbutit să mobilizeze într-un timp record o oaste de ţărani căreia nici o forţă armată locală nu i-a putut rezista. Care este secretul?

TUDOR: Dreptatea şi libertatea.

CORESPONDENTUL: Hmm... scurt şi cuprinzător. Ţara Românească se află încă sub suzeranitatea Înaltei Porţi Otomane. Care e poziţia dumneavoastră faţă de sultan?

TUDOR: Noi îi vom cere trimiterea unui om împărătesc care să ancheteze stările din ţară şi să constate necontenitele necazuri şi cumplitele patimi suferite de popor din pricina unirii pămîntenilor boieri cu cei după vremi trimişi domni cîrmuitori ai acestui neam şi vrem să se ştie că ridicarea noastră nu este pentru altceva în nici un chip decît pentru dreptăţile noastre, fiindcă plîngerile ţării n-au ajuns pînă la sultan, care altfel de mult ne-ar fi izbăvit de aceşti nemilostivi tîlhari ...

ILARION *(diplomat, îl completează)*: ...ca pe nişte credincioşi ce-am fost şi în veci, vom fi. E clar, domnule Odriţchi?

CORESPONDENTUL: Da, da. Pe cît de revoluţionară şi autentic carbonară e proclamaţia dumneavoastră de la Tismana,

www.dacoromanica.ro

pe atît de... de politicoasă, mi se pare, adresa către Poartă. Mă rog, dar asta pe mine nu mă priveşte. Eu pot în schimb să vă informez că domnul von Raab, consulul nostru de la Iaşi, a îndemnat pe boierii divaniţi să aducă la cunoştinţa Porţii dezordinele pricinuite de Eterie în Moldova şi trecerea domnitorului în tabăra rebelilor greci. *(Schimb de priviri între Tudor şi Ilarion în sensul că stratagema lor vine tocmai la timp.)*

TUDOR: Adresa noastră către Poartă va fi trimisă în copie la cancelaria Sfintei Alianţe.

ILARION *(abil)*: Desigur.

CORESPONDENTUL: Mai pot pune o întrebare?

ILARION: Voia dumitale.

CORESPONDENTUL: Domnul general Schustak, comandantul suprem al armatei imperiale din Transilvania şi contele Banfy, guvernatorul Ţării Zarandului, au raportat la Viena că ardelenii români sînt siguri că domnul Todoruţ, sau craiul Todoraş, cum vă numesc ei, veţi veni acolo, să aplicaţi programul lui Horia „rex Dacorum" şi că recrutaţi dezertori ardeleni în armata dumneavoastră. Ce trebuie să cred despre aceasta?

TUDOR: Horia a avut dreptate la vremea lui şi noi avem dreptate la vremea noastră. Românii din cele trei Principate sînt un neam, iar adevărul acesta nu va cunoaşte moarte. Dar noi cu Imperiul austriac n-avem treabă. Fiecare cu-ale sale. Şi fiecare la timpul său. Cu toate că o leacă de omenie n-ar strica, să-ndulcească viaţa fraţilor iobagi, ori de ce neam ar fi, dacă nu se supără contele Banfy.

CORESPONDENTUL: Daţi-mi voie să scriu asta: „fraţilor-iobagi, ori de ce neam ar fi, dacă nu se supără contele". Foarte bine şi frumos. *Dankeschön.* Vă rog să contaţi pe serviciile mele respectuoase. *(Pleacă, lipind călcîiele milităreşte şi întorcîndu-se mai salută o dată.)*

www.dacoromanica.ro

LARION: Vrei, într-adevăr, să trimiți Congresului de la Leybach „arz"-ul către Sultan?

TUDOR: Ai crezut că glumesc, prea-sfinte?

ILARION: Atunci, alianța cu Eteria?...

(Pe alt plan al scenei, conducerea Eteriei: Ipsilante, Iordache Olimpiotul, Bimbașa Sava ș.a., plus vornicul Samurcaș.)

IPSILANTE: Am intrat în cetatea de scaun a Moldovei, la o lună după ce Tudor Vladimirescu se ridicase în Oltenia și încă nu mi-a pregătit intrarea în București. Care e pricina, domnule vornic?

SAMURCAȘ: El știe de la noi că pornirea aceasta e din porunca țarului Alexandru și privește nu numai mîntuirea noastră, ci și a întregului neam grecesc, totuși...

IPSILANTE: Totuși, ce?

SAMURCAȘ: În același timp aud că Tudor face înrolări, spunînd că armata lui e constituită pe bază de firman.

BIMBAȘA SAVA: Eu de treaba asta n-am auzit, cu toate că am trimis în tabăra lui Hagi-Prodan, omul nostru care, la nevoie *(face semn la beregată)*, poate interveni.

IORDACHE: Tudor nu-și calcă jurămîntul.

SAMURCAȘ: N-am zis asta... Am auzit...

IORDACHE: Nu umbla cu vorbe. El așa mi-a spus: „Noi vom înlesni trecerea prințului Ipsilante peste Dunăre, ca să meargă spre mîntuirea patriei sale. Rușii ne vor ajuta ca să cuprindem cetățile turcești de pe Dunăre ce cad în partea noastră și apoi ne vor lăsa liberi și neatîrnați". Așa a spus, asta a făgăduit Eteriei.

IPSILANTE: Nu-i puțin, dar nu-i destul. La București, acționînd din autoritate superioară, îi vom dicta termenii mei.

BIMBAȘA SAVA: Asta se înțelege. Mai sînt și eu pe-acolo. E mai de seamă să aflați că Tudor a coborît de la Tismana cu peste o mie de iobagi dezertori din Transilvania.

IPSILANTE: Ca să i-o luăm înainte, va trebui să lansăm Proclamația către toate națiunile regatului Daciei, după

www.dacoromanica.ro

principiile Revoluției franceze. Vom desființa, mai întîi, toate privilegiile tuturor claselor.

SAMURCAȘ: Mă iartă, Măria-ta, dar ca efor general, trebuie să știi că de la prima clasă, a noastră, a boierilor, pînă la tîrgoveții orașelor, de la mitropolit pînă la ultimul călugăr, toți au privilegii. A le desființa înseamnă a ataca stările cele mai influente, ceea ce ar stîrni împotriva dumneavoastră un popor ignorant și incapabil să aprecieze intențiile voastre. Boierii moldoveni frații Sturdza, Rosetteștii, Iordache Balș, chiar Cantacuzenul, căpetenia batalionului sacru, nu vor îngădui.

IPSILANTE: Atunci nu le voi desființa. Dar în armata noastră s-au înrolat mulți oropsiți care așteaptă de la noi libertățile făgăduite de Tudor...

SAMURCAȘ: După război. Să mai aștepte. Tudor a greșit că s-a adresat țăranilor și a respins sprijinul boierilor făgăduit. Are să vadă el unde-or să-l ducă mojicii.

IORDACHE: Vladimirescu e un patriot român și poate că a avut motivele lui să procedeze astfel.

SAMURCAȘ: Un răzeș iubitor de șicane, asta e.

IPSILANTE: Căpitane Iordache, observ la dumneata *„un partipris qui ne saurait me plaire"*... Te rog să nu-i mai ții parte de față cu mine. Te-asigur că mi-e foarte simpatic și fără avocat. Avem și noi eroii noștri. Vasile Caravia a măcelărit ieri garnizoana turcească din Galați. El n-a pregetat să înfrunte așa-zisa autoritate legitimă a sultanului. Ieri am trimis scrisori eforilor noștri din Constantinopol să dea foc orașului și să tragă semnalul insurecției generale.

SAMURCAȘ: Aferim!... Am auzit o minciună. S-a răspîndit prin București zvonul că grecii din Galați au trimis la Petersburg un delegat ca să se încredințeze că Rusia va intra în război alături de voi, adică de noi, vreau să zic. Și că ar fi fost omorît...

www.dacoromanica.ro

IPSILANTE: Mavroforii mei l-au executat pe Camarinos, fiindcă n-avem nevoie de şovăielnici. Soldaţii n-au dreptul să pună la îndoială ordinele comandantului suprem.

BIMBAŞA SAVA *(jumătate serios)*: Chiar dacă el îi înşală conştient şi spre folosul lor...

IPSILANTE: Nu-i nici o înşelăciune... Exercitarea drepturilor de protecţie ale curţii imperiale asupra Principatelor se va produce la momentul oportun. Şi-acuma, înainte, la porţile Bizanţului! *Zito i Elefteria!*

(Pe un alt plan al scenei asistăm simultan la întrevederea dintre Brâncoveanu şi prinţul Osman.)

BRÂNCOVEANU: M-ai chemat, Reiss Effendi, şi iată mă înfăţişez smerit ochilor Luminăţiei-tale.

PRINŢUL OSMAN: Şezi, bane Brâncoveanu. Am ştiri de tulburări pe la voi. Ştiu, ştiu, nu protesta, ştiu mai multe şi decît tine. Noi te-am pus acolo, cu toate că ai trimis pe cineva la Viena, cîndva. Da, da, vă folosiţi de orice prilej ca să-i asmuţiţi pe muscali împotriva luminatei noastre împărăţii. Eşti unul dintre locţiitorii domnului care va veni cu firman.

BRÂNCOVEANU: Alt domnitor străin...

OSMAN: Nu te pripi. Tocmai acum, cînd eu voiam să-ţi aduc cea mai bună veste pe care poate s-o primească un boier pămîntean... dacă Divanul vostru va voi şi dacă Înalta Poartă va găsi de cuviinţă. Îl cunoşti bine pe Vladimirescu...

BRÂNCOVEANU: Îl cunosc...

OSMAN: Ai vrut să te apropii de domnie cu primejdia vieţii şi cu vărsare de sînge... Apoi l-ai trădat pe Vladimirescu şi poate că bine-ai făcut că mi l-ai pîrît... Acum domnia se apropie de tine... cu pace şi belşug. Dacă te-mpaci cu el.

BRÂNCOVEANU: Cum să?...

www.dacoromanica.ro

OSMAN: Ipsilante coboară cu două mii de oameni din Moldova, spre a se înscăuna la București și cu ajutorul lui Tudor să treacă Dunărea... Așteaptă, nu te pripi. Eu am interceptat la Adakaleh scrisorile sale către unii dintre supușii noștri. Iată-le! *(I le expune.)* Sînt ridicole. Omul ăsta e un mitoman, un general de comedie. Ia, poftim. Îi trimite lui Miloș Obrenovici un proiect de tratat de alianță, la care alătură toate planurile răscoalei sale din Balcani și Moreea. Cam imprudent, nu? Dar de asta ce mai spui? Cere „eforilor" din Constantinopol *(rîde)*, — o mînă de oameni, morți de frică, — auzi: „să dea foc orașului, să ocupe arsenalul; să scufunde flota otomană și să-l captureze de viu pe sultan cînd va ieși atras de incendiu". Nu-i ridicol? *(Rîde cu hohote, antrenîndu-l și pe Brâncoveanu.)* E comic, nu?

BRÂNCOVEANU: E comic.

OSMAN *(sec)*: Ar fi așa, dacă în scrisoarea lui n-ar adăuga că „acțiunea a fost pregătită în Rusia și încurajată de guvern". Asta complică lucrurile. Dar asta o să-l privească pe Metternich.

BRÂNCOVEANU: Balanța puterilor... Echilibrul european.

OSMAN: Exact. Se mai spune aici că semnalul insurecției a fost dat de răscoala lui Tudor Vladimirescu. Pe de-altă parte, Tudor ne asigură că răscoala lui nu este antiotomană, ci împotriva ilegalităților dumneavoastră.

BRÂNCOVEANU: Să nu-l crezi.

OSMAN: Sigur că nu-l cred; dar sînt obligat să iau act de declarațiile sale, trimise-n copie marilor puteri garante la Viena. Cancelaria lui Francisc I ne-a și confirmat primirea documentelor *„que les facetieux de Valachie ont osé lui adresser au nom du peuple valaque et à laquelle ils ont joint une copie de la lettre qu'ils venaient d'écrire au Grand Seigneur"*...

www.dacoromanica.ro

BRÂNCOVEANU: Tudor e mai tare decît mi-am închipuit.

OSMAN: Altfel nu te-aş fi chemat să-ţi cer să te împaci cu el, pentru binele nostru comun.

BRÂNCOVEANU: Dacă încep să înţeleg bine, vreţi să-l obligaţi pe Tudor să-şi ia declaraţia în serios. Şi sînteţi de acord cu războiul lui, războiul bordeielor contra palatelor?

OSMAN: Pricepi greu, bane Brâncoveanu, pentru un viitor domn al Ţării Româneşti... Noi am vrea să înţelegi că Tudor, ca supus al Porţii otomane, nu se va da în lături să-l combată pe Ipsilante, aflînd adevărul despre dînsul şi despre adevăratele lui intenţii în ceea ce-l priveşte. Noi sîntem dispuşi să dăm firman de domnie în Ţara Românească unui boier pămîntean. E clar? Doar dacă nu cumva Tudor nu vrea domnia pentru el însuşi.

BRÂNCOVEANU: Asta nu...

OSMAN: Sfătuieşte-l deci, împăcaţi-vă; recunosc, nu-i uşor. Dar împacă şi tu obrazul cu înţelepciunea... da, era să uit. Spre a mă asigura că nu vei urzi nimic cu răsculatul, împotriva noastră, este cineva în tabăra Eteriei care te va supraveghea. Drama lui seamănă puţin cu a lui Tudor. Şi el crede că noi credem că el crede...

www.dacoromanica.ro

PARTEA A TREIA

În tabăra de la Ţînţăreni, Tudor cu căpitanii săi Macedonski şi Gîrbea şi vlădica Ilarion stau de vorbă asupra planului coloanelor de marş.

MACEDONSKI: Am cucerit bănia Craiovei fără să tragem vreun foc de armă, deşi oraşul era ticsit de arnăuţi. Comandantul lor, polcovnicul Solomon, mi-a predat sabia de parcă totul s-ar fi pus la cale dinainte. Negustorii ne-au primit cu temenele, breslaşii au făgăduit să dea la oaste cîte calfe ne trebuie, numai zarafii au tras obloanele...

ILARION: Unde era banul Brâncoveanu?

MACEDONSKI: Lipsea, plecase nu se ştie unde, la Vidin, sau la Bucureşti.

ILARION: Nu-i lucru curat, Tudore. Ai ştiri de la cercetaşii avangărzii?

TUDOR: Căpitane Gîrbea, ce ţi-au raportat avangărzile?

GÎRBEA: Le comandă Ioniţă...

TUDOR *(corectează)*: Căpitanul Ioniţă Urdăreanu.

GÎRBEA: Căpitanul Ioniţă, da, îl aşteptăm să pice, să raporteze.

TUDOR: Aţi întărit străjile taberei?

MACEDONSKI: Ziua cîte unul, noaptea cîte doi la fiecare post de pază. Aşteptăm ordinul de plecare în ultima etapă. Pe cînd? Sîntem aici de-o lună!...

www.dacoromanica.ro

TUDOR *(se gîndeşte)*: Încă puţin. Se-apropie şi ultima etapă. În aşteptare, continuaţi instrucţia.

(Un pandur intră şi-i şopteşte ceva lui Gîrbea. Acesta rămîne o clipă uimit, apoi se uită ca hipnotizat la Tudor.)

GÎRBEA: Ioniţă din Urdari l-a capturat pe banul Brâncoveanu!

TUDOR: Căpitane Gîrbea, trimite poruncă oamenilor să se orînduiască la poartă, pentru primire.

GÎRBEA: Care primire, slugerule? Am pus gheara pe el! Porunceşte să-l spînzurăm!

TUDOR *(iritat)*: Prostule, crezi că Macedonski a luat bănia Craiovei fără să tragă un foc, cînd s-aştepta la cel puţin o mie de morţi, fiindcă este Ioniţă mai fricos decît el? N-avea cine să-l apere pe Brâncoveanu la Craiova? Aşa crezi tu?

ILARION: Execută porunca, fiule!

IONIŢĂ *(intră victorios)*: Am prins crăpceanu-ăl mare, slugerule! Îl tragem în ţeapă? *(Porunceşte spre-ai lui.)* La moarte cu el!

TUDOR *(sec)*: Căpitane Ioniţă, tu dă-ne raportul. Aici altcineva porunceşte.

IONIŢĂ: Porunceşte să-l spînzurăm!

GÎRBEA *(către el)*: Mai taci, mă, prostule. Aici e politichie mare, nu-i pentru mintea bieţilor plugari.

TUDOR *(rabdă ironia)*: Căpitane Macedonski, mergi şi execută ordinul. Banul Brâncoveanu, caimacamul Ţării Româneşti, doreşte să discute cu noi. Să fie primit ca un sol parlamentar, precum se cuvine.

(Iese Macedonski, urmat de Gîrbea şi Ioniţă care sînt vexaţi şi dezamăgiţi. A rămas Ilarion. Este introdus Brâncoveanu.)

BRÂNCOVEANU: Grea e vina mea faţă de tine.

TUDOR: Dac-ai venit aici pentru spovedanie *(arată spre Ilarion)*, e mai potrivit sfinţia-sa.

www.dacoromanica.ro

BRÂNCOVEANU.: Sînt în mîna ta. Omoară-mă, dacă așa îți poruncește cugetul.

TUDOR: Dacă așteptai să te omor nu veneai aici. Ce dorești? Pentru ce mi-ai predat Craiova fără luptă?

BRÂNCOVEANU: Ai înțeles sacrificiul meu... Bine, Tudore, să vorbim deschis. *(Se uită spre Ilarion și tace o clipă.)*

TUDOR *(simțind)*: Ilarion este cugetul și mîna mea dreaptă. N-am taine față de dînsul.

BRÂNCOVEANU: Mă bucur pentru amîndoi și pentru mine... Tudore, ai făurit o adevărată armată, o armată românească. De la Mihai-Bravul țara n-a mai avut putere armată...

TUDOR: Multe n-a mai avut. Dacă boierii cei mari s-ar fi învoit la slobozirea norodului din robie, cu-așa țară multe s-ar fi chivernisit.

BRÂNCOVEANU: Multe s-au greșit, multe greșit-am și eu. Dar de greșala cea mai mare tu trebuie acuma să te ferești. Ridicînd poporul în arme să te urmeze precum este povățuit, ferește-te să desparți talpa de fruntea țării acesteia. Asta ar fi doar spre folosul vrăjmașilor neamului nostru românesc... Și jur că dacă mă urc în scaunul țării, facem Constituția, facem să se stingă toate nedreptățile. Îți cer... te rog...

TUDOR *(iscoditor, cu un surîs anume)*: Să te ajut s-ajungi domn?

BRÂNCOVEANU: Oare țării nu-i trebuie un domn român? Îl preferi pe Ipsilante? Înțelege! Noi sîntem legați unul de altul, ca sufletul de trup. Eu te ajut să nu afli împotrivire din partea conducerii statului și a marilor puteri garante. Tu ajută-ne să scăpăm de Eterie, ale cărei pretenții ne pun rău și cu turcii și cu nemții, ca să nu mai zic că niciodată această vinovată revoltarisire nu va putea să cheme numele Rusiei în ajutor...

www.dacoromanica.ro

TUDOR: Deci, aceasta-i alternativa pe care ai venit să mi-o propui? *(Brâncoveanu încuviințează.)* Ce spui, doftore?

ILARION *(enigmatic)*: *C'est à considérer*... Eu aș zice să dai caimacamului răspunsul de Sfintele Paști, la București.

TUDOR: *C'est à considérer* mi-a spus și mie țarul la Viena. Acesta e răspunsul.

BRÂNCOVEANU: Bine, Tudore. Am încredere în tine. Jur, că...

TUDOR: Mai bine fără jurăminte...

ILARION *(către Brâncoveanu)*: Haidem, mărite bane, să te petrec pînă la poartă... *(Ies amîndoi.)*

TUDOR *(către căpitani)*: Mîine în zori plecarea spre București.

(Într-un scurt intermezzo audiovizual se va sugera trecerea Oltului de către oastea izbăvirii: marșul „Cine trece Oltul mare?" pe secvența respectivă din filmul „Tudor" etc. Personajele, a căror voce va răsuna în play-back, privesc nemișcate sala, ținînd în mîini lumînările de Paști aprinse. Apoi joacă și vorbesc cu glasurile lor.)

CORESPONDENTUL: Ajuns deci cu tabăra la București, după o călătorie pitorească, dar infernală, în alura marșurilor napoleoniene, nu putem intra în fondul relatărilor mele duminicale pentru jurnalul pe care-l deschideți cu atît de justificat interes la cafeaua cu lapte, mai înainte de a vă fi călăuzit puțin prin labirintul evenimentelor politice și diplomatice care ne-au adus pînă aici. Aici, la București, după o iarnă grea a venit o primăvară timpurie. Și Paștele a căzut mai devreme: Cristos a înviat! Am intrat în Zodia Taurului. A început frumos și cu pace, fiindcă în așteptarea întîlnirii sale cu Ipsilante, comandantul revoluției române a căzut de acord cu boierii „patrioți" asupra politicii sale interne

www.dacoromanica.ro

și externe. După ce a agitat chestia țărănească și entuziasmul clasei dezmoșteniților, Tudor le garantează acum boierilor bucureșteni că, de-aici înainte...

VOCEA LUI TUDOR: „...oricare va fi la un glas și într-o unire cu creștinescul norod, acela se va numi patriot"...

CORESPONDENTUL: În schimb...

VOCEA LUI BRÂNCOVEANU: „În numele preasfintei și nedespărțitei troițe, cei mai de jos iscăliți boieri și mari negustori, încredințăm cu acest înscris al nostru cum că am cunoscut că pornirea dumnealui, sluger Tudor Vladimirescu, nu este rea și vătămătoare, nici nouă fiecăruia, nici patriei, ci folositoare și izbăvitoare. Drept care ne jurăm că niciodată nimica nu vom făptui împotriva sa, ci-l primi-vom cu brațele deschise în această politie a Bucureștilor"...

VOCEA LUI IONIȚĂ: „Eu zic că toate averile tiranilor boieri sînt rău agonisite și trebuie să și le ia poporul îndărăt... patria e norodul, nu tagma jefuitorilor"...

VOCEA LUI GÎRBEA: „Încrederea ne-a adus și ne-a unit... încrederea se cîștigă cel mai greu și se pierde cel mai repede"...

TUDOR *(intră furios)*: Spre a se dovedi că reprimăm actele de violență și de pradă săvîrșite asupra boierilor patrioți, îl condamn pe fostul nostru prieten și tovarăș de arme, la ocnă pe viață, sau moarte în fața poporului... Cu mîna mea am să-i...

IONIȚĂ: Cu mîna tu ai omorît pînă acum, de dragul ăstora, pe căpitanul Enescu și pe alți viteji haiduci, răzbunători ai poporului... Pe cîți ai să ne mai omori?

MACEDONSKI: Raportez că de la intrarea în București, patru sute de ostași au dezertat și alții urmează.

GÎRBEA: Țăranii, care la început alergau orbește la Adunarea izbăvirii, nu-și mai ascund nemulțumirea, că

www.dacoromanica.ro

nimic din cîte li s-au făgăduit la Tismana nu s-a-ndeplinit.

MACEDONSKI: Nici o bătălie nu s-a dat, nici cu turcii, nici cu slugile lor de la cîrma țării... De aceea poate entuziasmul răzbunării le-a scăzut prea repede...

GÎRBEA: Încrederea se pierde repede...

TUDOR: Țăranii trebuie să înțeleagă că revendicările lor se vor legifera de noua orînduire și că e oprit să-și mai facă fiecare dreptate în legea lui... Vinovații vor fi lăsați pe seama polcovnicilor, căpitanilor și zapciilor; după pravilă...

IONIȚĂ: Care pravilă? Pravila boierească? Auzi: „țăranii trebuie să înțeleagă..." apoi țăranii înțeleg, domnule comandir, că soarta lor rămîne legată de a boierilor „ori de ce neam ar fi", români sau greci, căci toți sînt patri-hoți deopotrivă, după orînduirea matale cea nouă!

TUDOR *(vrea să-l lovească, dar Macedonski îi oprește mîna)*: Am adus opinca să calce pe covorul domnesc și-acuma mă obrăznicește și pe mine. Tîlharilor!

(Pe planul superior apar, unul cîte unul, miniștrii de externe ai Sfintei Alianțe, Capodistria, Metternich, Castlereagh și prințul Osman.)

CAPODISTRIA *(aparte)*: *Ma pauvre patrie... On a prétendu régénerer la Grèce et la faire revivre, par la rébellion, comme s'il était donné aux hommes de créer l'indépendance des nations par enchantement, ou comme si des actes perfides pouvaient jamais avoir d'autres résultats que les désastres engendrés par la perfidie. On s'est cruellement trompé...*

METTERNICH: Domnule ministru, mă tem că sesiunea din Leybach a Sfintei noastre Alianțe începe să fie încărcată. În virtutea dreptului de intervenție al marilor puteri garante și în calitate de cancelar, am și dat

www.dacoromanica.ro

ordin trupelor noastre să intervină în regatele Neapolului şi Sardiniei, contra răsculaţilor italieni, de fapt *contre une fausse direction donnée au patriotisme italien..* Este o epidemie. În Spania a început *une émeute* condusă de colonelul Riego. Vor trebui probabil să intervină trupele regelui Franţei... *Mais, passons...* La ordinea zilei avem azi reclamaţia prinţului Osman, din partea curţii suzerane *du Grand Seigneur*, susţinută de lordul Castlereagh. Curtea protectoare a majestăţii-sale imperiale are obiecţiuni?

CAPODISTRIA: Nu, deocamdată.

PRINŢUL OSMAN: Din documentele originale depuse de noi la cancelaria Congresului din Leybach reiese că pe teritoriul Principatelor Române şi în restul Peninsulei balcanice au apărut simptomele unei răscoale criminale împotriva ordinii stabilite prin tratate, care a culminat cu măcelărirea de către rebeli a garnizoanelor noastre din Iaşi şi Galaţi. Din declaraţiile şi scrisorile cneazului Ipsilante, şeful răscoalei greceşti, reiese că evenimentele iau aspectul unei conspiraţii internaţionale. Guvernul otoman se descoperă subminat printr-o acţiune îndelung pregătită de o putere străină.

METTERNICH: Vezi, domnule Capodistria, ţi-am spus cîndva că prinţul Ipsilante nu trebuie luat în serios... deşi lordul Castlereagh prezintă insurecţia eteristă ca un efect al instigaţiilor dumneavoastră...

CAPODISTRIA: Nici o unitate militară rusă n-a trecut pe vreunul din teritoriile supuse suzeranităţii Porţii. Iar ambasadorul nostru la Constantinopol, contele Stroganov, i-a declarat oficial prinţului Osman că nu-şi poate asuma responsabilitatea nebuniilor lui Ipsilante. Dacă Imperiul Otoman e confruntat cu greutăţi insurmontabile, ca: războiul civil cu Paşa din Ianina, revolta Muntenegrului, tulburările din Creta şi din Bosnia,

www.dacoromanica.ro

mişcarea de independenţă a sîrbilor şi bulgarilor, ca să ajungem, în sfîrşit, la insurecţia din Ţările Române, asta se cheamă, juridic vorbind, că incapacitatea sa de a asigura ordinea internă a imperiului primejduieşte echilibrul puterilor europene şi justifică dreptul de intervenţie al altei mari puteri.

PRINŢUL OSMAN: Oficiile diplomatice ruseşti au făcut diferite demersuri contradictorii pe lîngă agenţii guvernului în scopul de a nu permite intrarea trupelor Înaltei Porţi în Principate, pentru a-i alunga pe rebeli...

CAPODISTRIA: Hatişeriful din 1802 asigură Principatele împotriva oricărei călcări de hotare din partea trupelor străine, excepţie făcînd cazul de forţă majoră în care stăpînirea locală e incapabilă să asigure ordinea internă. Admiteţi aceasta în cazul dumneavoastră? Atunci evenimentele nu mai iau aspectul unei conspiraţii internaţionale şi vă contraziceţi.

PRINŢUL OSMAN: Nu mă contrazic decît în cazul în care scrisorile şi proclamaţiile cneazului general Ipsilante, care circulă cu un paşaport rusesc purtînd semnătura dumneavoastră, domnule Capodistria, este repudiat public, odată cu Eteria.

METTERNICH: Şi lui Tudor Vladimirescu, aliatul Eteriei, el însuşi cavaler al unui ordin rus, ce tratament îi rezervaţi?

PRINŢUL OSMAN: Acceptîndu-l cu bunăvoinţă la intrarea în Bucureşti, boierii români l-au pus într-o situaţie privilegiată... Vom vedea.

METTERNICH: Nu contest dreptul aristocraţiei române de a cocheta cu revoluţia, dacă aceasta n-ar influenţa negativ ordinea în teritoriile noastre din imediata vecinătate. Am primit rapoarte îngrijorătoare din partea consilierului aulic din Transilvania şi a contelui Teleki... Amintirea răscoalei lui Horia „rex Daco-

www.dacoromanica.ro

rum" oferă un teren extrem de favorabil dezordinii. *Décidément*, regatul Daciei e o marotă a tuturor rebelilor români...

CAPODISTRIA: Voi scrie consulului nostru la București că din ordinul Majestății sale imperiale îl autorizăm *à déclarer que le lieutenant Vladimiresco est dégradé de la qualité de chevalier d'un des ordres de Russie...*

METTERNICH: *Vous ajouterez qu'il ne possède plus aucun titre à la protection de Sa Majesté Impériale. (Către Osman.) Mon prince*, dacă înțeleg bine gestul de bunăvoință al domnului Capodistria, ambasadorul Rusiei la Înalta Poartă va declara oficial că cei doi răufăcători, Alexandru Ipsilante și Tudor Vladimirescu, au fost degradați și lipsiți de orice drepturi la protecția Majestății-sale imperiale. De acord?

CAPODISTRIA: De acord, și ceva mai mult: sîntem gata să intervenim cu trupe spre a sprijini restabilirea ordinii pînă la Dunăre și mai departe. Țarul a trimis o sută de mii de ruși să ajute la pacificarea Siciliei. Putem oferi și sultanului acest ajutor dezinteresat. Este important să se arate în toată strălucirea, puritatea solicitudinii și fermitatea principiilor conservatoare ale ordinii, care caracterizează drepturile de protecție ale curții noastre imperiale asupra Principatelor.

PRINȚUL OSMAN: Înregistrez cu recunoștință propunerea dumneavoastră dezinteresată, dar va fi suficient dacă începînd din acest moment țarul Alexandru reprobă evenimentele din Țara Românească și autorizează Divanul să recurgă la trupele turce pentru a reprima orice mișcare revoluționară...

METTERNICH: De-asta să nu vă îngrijiți; încă azi, la dejun, lordul Castlereagh și cu mine l-am anunțat pe țar că evenimentele din Imperiul Otoman au fost provocate de același spirit revoluționar pe care aliații l-au com-

www.dacoromanica.ro

bătut în Italia şi că trebuie lăsată autorităţii legitime, adică Porţii, sarcina de a restabili ordinea şi echilibrul, în conformitate cu menţinerea sistemului politic instituit prin tratatele dintre marile noastre puteri.

(Prinţul Osman face salutul oriental şi se retrage acompaniat de lordul Castlereagh.)

CAPODISTRIA *(meditează)*: *Pauvre prince, pauvre fou!*

METTERNICH *(rîde, consolîndu-l amical)*: O revoluţie cu paşaportul dumitale! *Allez*, voi da dispoziţie lui von Hackenau, la Bucureşti, să-i elibereze prinţului Ipsilante un paşaport austriac.

(Întîlnirea istorică dintre TUDOR şi IPSILANTE din palatul domnesc de la Bucureşti se desfăşoară astfel încît să se ştie care dintre ei e gazda şi cine e musafirul. Amîndoi vin însoţiţi de garda personală; apar prima oară în scenă „mavroforii" lui Ipsilante. Iordache, Bimbaşa Sava şi Samurcaş de-o parte, iar de alta Ilarion, Gîrbea şi Brâncoveanu. Între grupuri, Macedonski. Ipsilante intră, face doi paşi spre Tudor şi se opreşte, protocolar, aşteptînd să fie salutat. Tudor observă dar nu se formalizează; înaintează cu braţele deschise. Atunci Ipsilante salută milităreşte. Îşi strîng, puternic, mîna.)

IPSILANTE: La Viena parcă-ţi spusesem că drumurile noastre se vor mai întîlni... deoarece, precum bine-ai zis, toate drumurile duc spre libertate... Eşti un profet... aproape ca Mahomed... iar eu sînt ca muntele... care vine la Mahomed.

TUDOR *(o ia ca o glumă)*: Mi se pare că n-am zis că drumurile libertăţii trec prin legea turcească...

IPSILANTE *(cu adresă precisă)*: Dar se vede că trec prin Bucureşti.

TUDOR: Bucureştiul nostru e bucuros de oaspeţi luminaţi...

IPSILANTE: Sînteţi o gazdă perfectă... Armatele mele au mare nevoie de o asemenea gazdă... Şi de un ase-

www.dacoromanica.ro

menea aliat şi prieten... De ce trupe şi zaherele dispuneţi?

TUDOR *(atent)*: Destule, ca să ne ţinem făgăduielile... Dar domnia-ta?

IPSILANTE: Aşteptăm ca turcii să aibă pricină să treacă Dunărea. Şi atunci putem interveni împreună.

TUDOR: Unde?

IPSILANTE: Aici, auzi vorbă!?... *(Arătînd spre Samurcaş.)* Toţi boierii patrioţi atît aşteaptă. *(Spre Macedonski.)* Şi toţi pandurii. *(Amical, dojenitor.)* E drept că unii mi se plîng de domnia-ta că nu eşti prea filotim cu dînşii. *(Îl bate pe umăr, protector.)* Nu e bine. Patria este...

TUDOR *(scurt)*: Unde mi-este?...

IPSILANTE *(vexat, dar concesiv)*: Mă rog... a dumitale, aici. A mea *(se întrerupe)*, ...nu înţeleg ce vrei să spui, arhon slugere. Sau ai uitat cele făgăduite? Ţi-ai uitat legămîntul faţă de Eterie?

TUDOR: N-am uitat nimic. Dar eu te întreb pe domnia-ta: unde sînt cei şaizeci de mii de ruşi făgăduiţi cînd am fost îndemnat să mă ridic spre a mă uni cu generalul Ipsilante?

IPSILANTE: Se va vedea.

TUDOR: S-a şi văzut, încă de cînd ai trecut Prutul, fără oaste şi fără bani, numai cu decoraţiile de pe piept. M-am legat către Iordache să ajut grecilor şi celorlalţi eterişti să se gătească a trece Dunărea, întru slobozirea patriei lor. Cu toate puterile şi din sărăcia acestui norod, nu vom lipsi să ne ţinem făgăduiala, căci amară e pîinea robiei în orice ţară. Dar la Iaşi v-aţi umplut căruţele cu vistieria fraţilor moldoveni şi domnia-ta, uitînd de Elada, dai proclamaţii făcînd acum pe regele dacilor. Cum sună proclamaţia aia, de la Focşani, Ilarioane?

www.dacoromanica.ro

ILARION: „Dacilor, în trecerea mea prin scumpa voastră patrie, vă chem să alegeți strălucita cale a neatîrnării, drepturile voastre de veacuri" etc., etc....

TUDOR: Păi, ce să caute dacii la porțile Bizanțului, *psihimu?*...

IPSILANTE: Uiți că buna mea mamă e româncă, născută Văcărescu?

TUDOR: Muierile noastre-s iubărețe și nu se uită la neam, așa cum au făcut și cu romanii. *(Rîsete.)* Dar cum socoți, *arhi*-ule, că voi îngădui să duci războiul dumitale pe pămîntul meu?

IPSILANTE: E un război sfînt, e un război nobil!

TUDOR: Eu nu sînt nobil: eu am fost slugă la boier și slujbaș la stat; am fost cîrciumar și morar; am fost negustor de seu și de pește; am fost geambaș de cai și ofițer la ruși. Numai hoț n-am fost și nici n-oi fi, iar mincinos numai cîteodată. Eu nu sînt nobil, dar la războaie mă pricep mai bine ca alții. Iar domnieitale trebuie să-ți spun că prea multă gălăgie faci cu acest război, sfînt sau nobil, oricum ai vrea să-i spui!

IORDACHE: Și cearta asta mai mult rău o să vă facă la amîndoi... Prea multă vorbă strică.

(Brâncoveanu și Samurcaș stau într-un colț și șoptesc ceva împreună. Un călugăr a intrat și le-a dat o scrisoare, apoi a ieșit.)

BRÂNCOVEANU: Prea multă gălăgie pentru un război de la început pierdut, domnilor. Mitropolitul Dionisie Lupu îmi scrie că a primit știrea excomunicării domniilor-voastre de Patriarhia Constantinopolului și dezavuării de către puterile europene, care ordonă *(citește)*: „Să blameze tulburătorii liniștei publice și pe vinovații infractori ai tratatelor și să desmeticească spiritele rătăcite de doctrinele revoluționare ale lui Vladimirescu și tovarășilor lui"... Vin turcii! *(Către Tudor.)*

www.dacoromanica.ro

Tudore, de-acuma căile noastre se despart pentru totdeauna... Ţara asta n-a avut stăpîn şi-acuma are prea mulţi... Să scape cine poate! *(Iese repede, urmat de Samurcaş.)*

IPSILANTE: Te-am înţeles şi-ţi mulţumim pentru ajutor. *(Iese urmat de Iordache şi Macedonski.)*

TUDOR *(către Gîrbea şi Ilarion)*: Ridicaţi tabăra! Pentru ca să se întîmpine răul pornit asupra patriei noastre, meşterul inginer Gheorghe Lazăr şi Simion Ott vor avea o mie de oameni din oraşe şi din satele dimprejur, pentru metereze, cu topoare, sape şi lopeţi. Căpitanul Caleţeanu să pună tunul cel mare şi cinci tunuri mici pe metereze. Să se scoată armele aduse de la Horez Vîlcea şi să se împartă ostaşilor şi să li se adauge, pe socoteala visteriei, cinci mii de fişicuri de praf şi cinci mii de cremeni de puşcă, şi zece mii de cartace de fier. Totul în grabă, adică nu mai mult soroc de 24 de ceasuri! Timpul şi turcii nu aşteaptă. Pregătiţi proclamaţia către naţiunea română! Ţara are o lege şi-un stăpîn! *(Ies Gîrbea şi Ilarion. A rămas Sava.)*

TUDOR *(zărindu-l pe Sava într-un tîrziu)*: Sava Bimbaşa, ce mai cauţi aici, ori l-ai părăsit pe Ipsilante?

BIMBAŞA SAVA: Am rămas aici fiindcă destinele noastre seamănă Tudore. Ce-i mai ciudat e că asta o ştiu şi turcii şi chiar mai demult. Nu ţi-a spus Brâncoveanu?

TUDOR: Ce să-mi spună?

BIMBAŞA SAVA: Înseamnă că nu i-au spus nici lui. Eu voi deschide mîine dimineaţă porţile oraşului prinţului Osman.

TUDOR: Asta-i trădare.

BIMBAŞA SAVA: Nu te juca cu vorbele. Cauza Eteriei este definitiv pierdută; păcat de Iordache şi de ceilalţi, care vor pieri ca nişte mucenici. Eu trebuie să-mi

www.dacoromanica.ro

cruţ oştirea; fiindcă, o bătălie pierdută nu-i un război pierdut. Bulgaria mea poate să mai aştepte. Pe mine turcii mă vor ierta.

TUDOR: Cu ce preţ? Cu ce sacrificiu?

BIMBAŞA SAVA: Cu sacrificiul Eteriei... Mă voi preface că trec de partea turcilor, cu arme şi bagaje... Fă-te frate cu dracul pînă treci puntea... Cu tine e mai simplu. Pornirea ta nu s-a declarat antiotomană. Condiţiile vor fi mai uşoare. Depui armele şi te desolidarizezi de Ipsilante.

TUDOR: Mi-am dat cuvîntul, lui Iordache!

BIMBAŞA SAVA: Ce copil eşti! Află că, în spatele tău, mitropolitul Dionisie Lupu a convenit cu Ipsilante să plătească sprijinul Rusiei pentru eliberarea Greciei, cu sacrificarea Moldovei şi Ţării Româneşti „păstrate pentru ţar ca un bastion al întregii împărăţii"...

TUDOR: Nu pot, nu voi să cred...

BIMBAŞA SAVA: Aceasta era clauza secretă a Eteriei, pe care Iordache n-a cunoscut-o. Acuma ţarul l-a dezavuat şi pe prinţ ca şi pe tine. Fără Rusia, Eteria a rămas ceea ce este, adică zero...

TUDOR: Şi ţara fără oaste, tot zero va fi. Eu nu pot depune armele. Trebuie să existe o altă cale, ca să n-o luăm iarăşi şi iarăşi de la început... O altă alternativă decît: „Patria sau moartea"... O amînare, ca la judecată, un termen.

BIMBAŞA SAVA: Vezi, aşa m-am gîndit şi eu... Încearcă-ţi norocul. Scrie-i paşei din Silistra, sau celui din Giurgiu. Osman te cunoaşte. Dumnezeu să te lumineze. Adio.

(Se privesc adînc, şi cu bănuială şi durere, în ochi, se despart fără să-şi dea mîinile, apoi Sava iese. Intră Gîrbea şi mai tîrziu Ilarion.)

GÎRBEA *(intră rîzînd)*: Slugerule, ce-am mai rîs, în biserica grecească popa a citit din amvon anatema Patriar-

www.dacoromanica.ro

hului şi dezavuarea împăraţilor la adresa ta şi a lui Ipsilante, şi fratele Iordache Olimpiotul l-a scos pe popă de anteriu şi l-a dat afară din biserică cu picioare-n c... Rîdeau poporenii, ca la ţirc. Şi fug boierii din Bucureşti ca potîrnichile... A noastră-i lumea... Şi-acuma ce-i facem? De ce taci? Nu ţi-e bine, Tudore?

TUDOR *(schimbat)*: Mă simt... ostenit. Îmbătrînim prea repede, Gîrbeo. Ostaşii n-au drept să obosească... Iar eu parcă am obosit... Şi pentru întîia oară mă tem, nu ştiu bine de ce... Biata mama, cu visul ei... Şi eu, cu nici unul.

GÎRBEA: Te temi de sultan?

TUDOR: Nu am de ce. Mi-a fost duşman.

GÎRBEA: De neprietenia ţarului?

TUDOR: Nici atîta. Mă aşteptam.

GÎRBEA: De neprietenia lui Ipsilante?

TUDOR: La asta nu mă mai gîndesc... Mă tem de mine, de voi, de mucenicia acestui neam care crede în oştirea izbăvirii şi în izbînda ei şi care atît de şubredă se arată... Mă întrebaţi toţi: Şi-acum, încotro? Ce facem? Ce porunceşti? *(Supărat pe el însuşi.)* Dar eu de unde să ştiu ce-i bine să facem şi ce-i bine să poruncesc? Aş fi vrut să vă pot întreba eu pe voi şi să vă cer socoteală, pentru una şi pentru alta... pentru viaţă şi pentru moarte, pentru greşelile voastre şi pentru ale mele. *(Spre cer.)* Şi nu ne ierta, doamne, greşelile noastre, precum nici noi n-am iertat greşalele greşiţilor noştri!

GÎRBEA: Să ne-ntoarcem, Tudore, acasă, şi dac-am greşit-o, s-o luăm de la început, altădată, cînd i-o veni vremea. Întreabă-te bine mai întîi, şi apoi...

ILARION: Şi-apoi, întreabă-ne şi pe noi, şi-ţi vom răspunde cu înţelepciune, ca unuia pentru noi mai presus decît toţi cei după vremi trimişi domni cu firman de la Padi-

www.dacoromanica.ro

şahul şi unşi de un mitropolit trădător de neam. Aici am ajuns, aici sîntem. Singur la çîrma ţării, şi trebuie să dovedim poporului şi tuturora, cum ştie şi cum poate să guverneze un adevărat fiu al patriei. Trăiască Domnul Tudor!

(Scena s-a umplut, treptat, de ţărani şi tîrgoveţi, chipuri de panduri cunoscute şi necunoscute, printre care Ioniţă din Urdari şi Maria de la Gorj. Momentul aduce puţin cu o ceremonie de încoronare pe care o oficiază vlădica Ilarion în odăjdii de mitropolit. Poporul strigă urarea; „Trăiască Domnul Tudor! pe un fond muzical adecvat, amestec de surle şi tobe de sărbătoare şi de bătălie, de focuri de artificii şi de arme de război. Din această larmă se aud strigăte de mînie: „L-am prins pe ucigaş!", „Spînzuraţi-l!", „Lifta spurcată!", „La moarte cu el, la moarte!" Pandurii smulg din mîna poporului un turc legat, cu mîndră alură, care caută privirile lui Tudor.)

ILARION *(şoptit)*: Este Reşid-paşa! Ce-o fi căutat în oraş? Ce-i facem?

TUDOR *(şoptit)*: Nu trebuie să-i provocăm pe turci. O sută de mii aşteaptă semnalul să treacă Dunărea.

O VOCE: Ce-i face?

ALTĂ VOCE: Îl taie.

TUDOR: Dezlegaţi-l! *(Gîrbea execută porunca, aproape în scîrbă.)* Căpitane Gîrbea, îl duci pînă la bariera Giurgiului şi-l laşi în plata Domnului.

IONIŢĂ: În plata Domnului? Dar ăsta-i Reşid-paşa care-a ars Vladimirii şi mi-a aruncat copilul de viu în foc. *(Trage hangerul şi se năpusteşte asupra turcului.)* Asta-i plata lui!

TUDOR: Ioniţă, nu... *(Văzînd că strigătul său nu l-a oprit, scoate pistolul şi trage.)*

(Lîngă Reşid, fostul haiduc a rămas cu hangerul ridicat, se întoarce, cu plumbul în piept, spre Tudor şi rămîne cu ochii holbaţi la el, fără să mai priceapă nimic.)

www.dacoromanica.ro

IONIȚĂ *(căzînd)*: Da' de ce?

(Asupra trupului celui căzut se azvîrle disperată Maria, care urlă la Tudor, ca o furie dezlănțuită.)

MARIA: Da' de ceé!??... Da' de ce mi-l omorîși, Tudore măria-ta? Că ne-ai fost drag și mie și lui, ca lumina ochilor. Pentru cine mi-l omorîși, neică Tudore? Vreai să-ți spui eu pentru cine? Ăsta-i turcul care ți-a omorît maica, Tudore, care te-a făcut pe tine. Și copilul, și copilul acela al tău era, era copilul nostru, Tudore, dragule, și él ți l-a omorît și ți-a stîrpit neamul, Tudore din Vladimiri. El ți l-a stîrpit, da' cu Ioniță ce-ai avut, de ce mi l-ai omorît? Că era mai bun ca tine, Tudoreee, și mai drept și mai frumos, Tudore, și mai viteaz. *(Bocește.)* Oooh, moarte, moarte, nu mi-l lua... floare mîndră, Ioane, Ioane, cine ți-a frînt ție viețișoara?... Ce zile rele-s pe lume, bradule, bradule! Hai, scoală, dragă, și vezi și te bucură c-au înflorit florile...

(În timp ce bocetul se stinge, oamenii se grupează acoperind cuplul Ioniță-Maria care părăsesc scena într-un fel de cortegiu funerar condus de Ilarion, urmat de Gîrbea, în timp ce din fundul scenei se apropie garda „mavroforilor" în frunte cu Ipsilante, Iordache și Macedonski, ca un tribunal constituit.)

MACEDONSKI: Pînă la urmă, tot l-ai omorît...

IPSILANTE: Ai vrut să fii domnitor cu firman în regulă și ți-ai trădat jurămîntul. Patria, sau moartea; ai descoperit o altă alternativă? *(Ironic.)* O... amînare ca la judecată, un termen... Nu mai vrei?

IORDACHE: Bimbașa Sava ne-a spus tot... Explică-ne... Nu te mai înțeleg, frate... Contra cui ai ridicat tu sabia?

TUDOR: Mă aflu cu sabia mea, în patria mea. Și ce-am făcut și de ce-am făcut așa și nu altminteri, voi da socoteală cînd va trebui și cui va fi în drept să mi-o ceară.

(Cei trei comandanți eteriști îi întorc spatele și se îndepărtează cu pași egali, milităreși. Cei doisprezece „mavrofori" l-au

www.dacoromanica.ro

înconjurat pe Tudor şi-l împing spre fundul scenei, pas cu pas, ridicînd treptat tot mai sus braţul lor înarmat cu nişte săbii care seamănă cu acelea ale matadorilor. De fapt, toată mişcarea lor împrumută gesturile cu care într-o corrida toreadorul se pregăteşte să „dea moartea" taurului brav. Cînd lovesc, se face întuneric şi linişte, apoi răsună în tăcere un geamăt surd, ca un oftat supraomenesc de uşurare.

Cînd lumina se aprinde, pe scenă îşi face apariţia singur corespondentul austriac. Pe măsură ce vorbeşte, se aprinde şi lumina în sală iar el se demachiază treptat, la vedere, ca după spectacol.)

CORESPONDENTUL: A venit şi luna mai, şi odată cu rozele a trecut, iată, şi Zodia Taurului. După uciderea îngrozitoare a lui Tudor Vladimirescu, am aflat de la corespondentul nostru din Londra, că la 5 mai murise şi Napoleon Bonaparte, deci cu două săptămîni înainte. A fost o zodie nefastă adversarilor Sfintei Alianţe. La 13 mai, la apropierea turcilor, episcopul Ilarion a fugit la Braşov, unde s-a putut întîlni cu boierii români Brâncoveanu şi Samurcaş, refugiaţi politici. Alte ştiri despre eroii noştri din România am aflat după aceea. Bimbaşa Sava a fost lăsat de turci să-i taie pe eterişti, apoi a fost tăiat, la rîndul său, la porunca expresă a Sultanului. Iordache Olimpiotul a murit eroic apărînd o mănăstire, căpitanul Gîrbea s-a făcut haiduc, iar lui Macedonski i-am pierdut urma. Alexandru Ipsilante şi-a încheiat cariera la fel de fantast precum şi-a început-o. Ca să scape de resturile armatei sale care-l ameninţau cu moartea dacă nu le plăteşte leafa, el le-a arătat o scrisoare plastografiată, pe care pretindea că ar fi primit-o de la comandantul armatei austriece din Sibiu şi în care se spunea că Austria a declarat război Turciei şi că-i trimite şase regimente de husari să continue lupta. Profitînd de neatenţia camarazilor săi de arme, el a fugit în Transilvania, cu un paşaport

www.dacoromanica.ro

austriac apocrif, pe numele Paleologul, care se ştie că a fost, acum patru sute de ani, ultimul împărat al Bizanţului. Sinistră farsă a destinului, ori supremă ironie a unei înalte personalităţi europene. De acolo, el a dat o proclamaţie în care îi condamna pe toţi pentru trădare.

Aşa se scrie istoria. Urmaşii noştri vor avea toate motivele s-o scrie din nou. Cu aceasta, transmisiunea mea din Bucureşti a luat sfîrşit.

Doamnelor şi domnilor, noapte bună!

CORTINA

www.dacoromanica.ro

PIESA VĂZUTĂ DE

ION ZAMFIRESCU:

Între *Tudor din Vladimiri* și *Zodia Taurului*, autorul lor a pus o distanță de 10—15 ani. Ce anume l-a determinat să reia vechiul său subiect într-o formă dramatică profund modificată?

Putem presupune mai multe lucruri. Poate că autorul a reflectat la o formulă teatrală mai nouă, mai sintetică, mai în acord cu spiritul de esențializare din știința și practica regizorală modernă. Dovadă, în acest sens indicația de la început ca spațiul scenic al întregului spectacol să cuprindă trei planuri orizontale, și ca pe aceste planuri să se desfășoare simultan dialoguri și episoade petrecute în locuri și în momente diferite. Poate că autorul a ținut să aducă pe scenă o versiune cît mai aproape de înțelesul istoric al faptelor. Nu ar mai fi avut rost, deci, să reconstituie în stil realist și să povestească evenimente, să inventeze scene de pitoresc și culoare. Esențial, în consecință, era să pună în lumină fapte nodale, cu semnificațiile lor notorii. În sfîrșit, poate că autorul a ținut să redea, în afară de aspectele și manifestările pe care mișcarea lui Tudor le-a avut aici în țară, și ceva din raza lor europeană, din ecourile stîrnite în opinia și politica de pe continent a vremii.

(Drama istorică, în vol. *Teatrul românesc contemporan 1944—1974*, Ed. Meridiane, 1975, p. 79)

TRAIAN ȘELMARU:

Temperamentul de gazetar și comentator politic al lui Mihnea Gheorghiu nu se putea mulțumi cu simpla reînnoire a unor file de cronică din zbuciumata luptă a poporului pentru dreptate și libertate,

www.dacoromanica.ro

ci, întîlnindu-se cu acela al poetului și omului de teatru, a dat literaturii dramatice contemporane un text original care situează împrejurări istorice cunoscute, în cadrul complex al factorilor politici determinanți. În *Zodia taurului*, revoluția lui Tudor e privită în context european, împletind temeiurile naționale și sociale care au generat-o cu relațiile dintre marile puteri și evidențiind condiționarea evenimentelor. Piesa devine astfel un „tur de orizont" cu toate implicațiile sale diplomatice, ceea ce duce la o interpretare explicită a faptelor, iar pe plan spectacular, la o acțiune vie și antrenantă.

(Zodia Taurului de Mihnea Gheorghiu, în *Informația*, martie 13, 1973.)

RADU POPESCU:

Tudor ne este înfățișat [...] exclusiv ca patriot, revoluționar și conducător politic, și e de notat că în momentul în care un puternic curent al dramaturgiei noastre istorice duce spre „umanizarea" personalității, a eroilor, Mihnea Gheorghiu pășește „à contre — courant", realizînd un erou autentic, viu și atrăgător, cu mai toate accentele pe care le cere publicul, pe chipul istoric.

Zodia Taurului este o dramă bună, inteligentă, rafinată, bivalentă din punctul de vedere al temperaturii, de o incontestabilă valoare pentru îmbogățirea fondului istoric al dramaturgiei noastre, al literaturii noastre, în general.

(Teatrul Național Craiova: *Zodia Taurului* de Mihnea Gheorghiu în *România liberă*, an XXIX, nr. 8265, mai 21, 1971.)

Portretul lui Tudor este reușita principală a dramei, căreia îi dă un centru de gravitate și o coeziune care nu s-ar putea realiza, în plurivalența nenumăratelor tablouri care caută să înfățișeze momentele decisive și episoadele caracteristice ale răscoalei. Nu e o „dramă", desigur, dar este o excelentă narațiune dramatică, o animare în totul verosimilă a celui mai verificat material istoric, și în totul emoționantă.

(Teatrul Național „I. L. Caragiale", *Zodia Taurului* de Mihnea Gheorghiu în *România liberă*, martie 16, 1973.)

www.dacoromanica.ro

N. CARANDINO:

[...] piesa este departe de a avea caracterul pur ilustrativ pe care i l-ar putea reproșa ignoranții. Ea dovedește o adîncire a istoriilor diplomatice, a memoriilor și a corespondențelor de epocă; se simte în egală măsură, în studiul critic al izvoarelor și al legendelor locale, voința de a rupe cu tradițiile retorice, pentru a reda eroului dimensiuni omenești, adeseori prea omenești. Tudor este „demitizat" doar în măsura în care falsurile patriotice sînt date la o parte ca personalitatea lui veritabilă să capete așezarea istorică la care are dreptul. Nici o singură clipă nu se simte o închinare față de moda zilei [...] Mihnea Gheorghiu face un pas larg pentru a se apropia de adevăr, un pas care a cerut ceasuri de lectură, conștiință artistică și respectul adevărului istoric.

(Teatrul Național din Craiova *Zodia Taurului* de Mihnea Gheorghiu, în *Săptămîna*,] mai 7, 1971.)

www.dacoromanica.ro

SPECTACOLUL VĂZUT DE:

DINU SĂRARU:

Întregul spectacol a fost gîndit ca un permanent dialog între momentele de lumină și penumbrele hățișurilor istorice, apelîndu-se la un hieratism de o rafinată linie și culoare, trecerile cinematografice fiind realizate cu finețe și discreție savantă, într-un decupaj cu virtuți aproape muzicale. Personajele se desprind parcă din file de istorie, pentru a reintra în memoria ei, cu o culoare atît de aparte încît tot timpul ai sentimentul unei proiecții picturale, raporturile dintre nuanțe colaborînd la definirea portretelor, la sublinierea valorilor și sensurilor polemice ale replicii [...] spectacol pictural, slujit de scenografia surprinzătcare și ea distinsă cu premiul I, scenografie care etajează acțiunea, decupînd pe un fundal auster, de culoare închisă, acele ferestre prin care ochiul minții noastre privește în trecutul istoriei.

(Mihnea Gheorghiu *Zodia Taurului pe scena Teatrului Național din Craiova*, în *Scînteia*, iunie 8, 1971.)

ION COCORA:

[...] întîlnim și de astă dată constructivismul poetic al regizorului , preferința sa pentru mișcarea simetrică, urmărită cu o luciditate și răceală matematică.

(Virtuțile unui spectacol, în *Tribuna*, octombrie 7, 1971.)

www.dacoromanica.ro

VICTOR PARHON:

Construit pe trei nivele, închipuind în simetria desenului său geometric locuri de taină și de nevăzută primejdie, decorul insistent cenușiu al Floricăi Mălureanu se dovedește apt să slujească deopotrivă drama umană, ideea stratificării sociale și a culiselor epocii, care aveau să curme, dacă nu dorul de libertate și lupta pentru dreptate a poporului, cel puțin flacăra vieții eroului care le simboliza.

Regia lui Vlad Mugur, sprijinindu-se din nou și din plin pe luminile semnate de Vadim Levinschi, conduce labirintic jocul intereselor diplomatice, reliefează în prim-plan replici și momente istorice, amplifică dramele personajelor la dimensiunea fundalului istoric în care se desfășurau, imprimă mișcării maselor o dinamică intericară, conducîndu-le totodată, din punct de vedere spectacular, la excelente compoziții plastice străbătute de un puternic fior emoțional, care se transmite integral sălii.

(Zodia Taurului de Mihnea Gheorghiu, în *Ramuri*, an VIII, nr.3(81) martie 15, 1971.)

RADU POPESCU:

[...] finul și rafinatul Mihai Berechet, a dat acum dovadă și de multă îndrăzneală, dat fiind că, prin natura sa, prin experiența sa de pînă azi, el nu a manifestat afinități prea strînse cu dramele din categoria în care se plasează *Zodia Taurului*. Totuși, el a realizat un spectacol foarte interesant, de o nudă monumentalitate, de o dinamică permanentă și variată, stilizat și mustos totodată. Tripticul vertical al decorului, — datorat devotatei și talentatei preotese a penumbrei, umbrei, și chiar a negrului, care este Florica Mălureanu — îl va fi ajutat, dar îl va fi și stînjenit uneori, în urmărirea și redarea, totuși indispensabilă, a unei imagini de istorie vie.

(Teatrul Național „I. L. Caragiale" *Zodia Taurului* de Mihnea Gheorghiu în *România liberă*, martie 16, 1973.)

FLORIN TORNEA:

Cît despre interpretul lui Tudor, Florin Piersic, acesta construit, ca o copie vie a tabloului lui Aman, din simplitate și demnitate, din îndîrjire și îndurerată omenie, din visare și luciditate, din elan eroic, dar și din presimțiri prăbușitoare, ce-am putea spune, decît că

www.dacoromanica.ro

adaugă (chiar dacă uneori inhibat de măreția figurii interpretate), la palmaresul multiplelor sale dovezi de responsabilitate și de sîrguință profesională, încă una.

(Zodia Taurului de Mihnea Gheorghiu la Teatrul Național I. L. Caragiale în *Scînteia*, iunie 2, 1973.*)*

AL. POPOVICI:

Bine lucrat în amănunt și cu respirația amplă e rolul interpretat de Emanoil Petruț [...]. Traian Stănescu: simplu, firesc, convingător. Elena Sereda: desen tragic în cîteva linii discrete. Geo Barton a abordat cu matură tehnică profesională și echilibru emoțional rolul unui cleric [...] se reține distincția elegantă a lui Alexandru Demetriad. Convingător, înțelept, cu un umor reticent, pregnant și acid, astfel a fost Mihai Fotino în dificilul rol al reporterului comentator.

(Teatrul Național „I. L. Caragiale", *Zodia Taurului* de Mihnea Gheorghiu, în *Teatrul*, nr. 4, 1973.)

RADU ENESCU:

Recenta premieră a *Naționalului* Clujean s-a bucurat de bagheta regizorală a *Mariettei Sadova* care a știut să imprime succesiunii de episoade un ritm unitar, să sublinieze implicațiile politice și actuale ale piesei cu o discretă dar fermă virtute pedagogică, să evidențieze — printr-o grijă față de rostirea românească corectă — frumusețea neîndoioasă a textului literar, să elimine tendințele de metaforizare printr-o sobrietate și concizie clasice, să releve, în punctele culminante ale eposului dramatic, cînd apar zonele esențiale ale conștiinței românești, identificarea mitului cu realitatea.

[...] O surpriză plăcută a oferit dotatul tînăr Petre Moraru în rolul protagonistului care prin sericzitatea profesională, intuiție psihologică și capacitate de largă respirație ne-a oferit un Tudor, fizicește statuar, sufletește complex, contradictoriu cînd era nevoie, încununat spre final cu un tragic nimb, relevînd că legenda pornea din realitate, iar realitatea se proiecta în legendă. În orice caz, a dominat spectacolul nu numai prin prezență în scenă, ci, ceea ce e mai meritoriu, și în spiritul piesei, și prin absență.

(Zodia Taurului în *Familia*, ianuarie 1975.*)*

www.dacoromanica.ro

PATETICA'77

Piesă de teatru în două părți, după Duiliu Zamfirescu

www.dacoromanica.ro

PATETICA '77

Pentru scriitorul modern, teatrul istoric *începe să fie mai mult decît o* reconstituire *a evenimentelor; devine o* proiecție a spiritului, *și adesea, o* parabolă. *El caută în trecut semne (mituri) ale actualității.* Evocarea *colorată se transformă, pe nesimțite, într-o dezbatere morală sau politică, uneori și una și alta. Un filozof din secolul trecut spunea că viii sînt guvernați de morți. Istoria ar determina opțiunile prezentului. Scriitorul de la sfîrșitul secolului al XX-lea are tot mai limpede sentimentul că trecutul (istoria) este opera (proiecția) prezentului. Nu ne adresăm lumii de dinaintea noastră decît atunci cînd avem sentimentul că găsim ceea ce căutăm: o confirmare a opțiunilor și neliniștilor noastre.*

Iată, de ce, drama istorică *este azi tot mai puțin istorică și tot mai mult o reprezentare a existenței omului contemporan. Mihnea Gheorghiu înțelege bine această răsturnare de perspective și scrie o piesă politică pe o temă, într-adevăr, istorică: războiul de independență din* 1877, *pornind de la o scriere a lui Duiliu Zamfirescu. O prelucrare, o parafrază, ai crede, citind precizarea din titlul piesei. O* reconstituire, *în realitate, subiectivă a faptelor și o dezbatere despre patriotism, curaj, demnitate, despre iubire în niște vremuri eroice, despre conștiință de clasă și conștiință națională etc. Autorul nu vrea să scoată trama piesei din cadrul istoric real, dimpotrivă, este riguros exact în notarea datelor generale și nu ezită să aducă*

www.dacoromanica.ro

pe scenă actorii reali ai momentului: Mihail Kogălniceanu, I. Brătianu, Dobrogeanu-Gherea, Prințul Carol, Cneazul Sergiu etc. în niște situații, e drept, inventate.

Acestea, ca și personajele fictive (Alexa Damian — tip de femeie voluntară — dintr-o serie bogat ilustrată de literatura română, Ana Golescu, Natalia Ipsilanti — o Pena Corcodușa în faza maturității vampirice) trăiesc în sfera politicii și dramele lor sînt, în esență, de ordin politic. Procedînd astfel, dramaturgul evită o mare primejdie: convenționalizarea istoriei, mistificarea literaturii de ficțiune. În multe scrieri contemporane pe teme istorice, istoria împiedică desfășurarea normală a literaturii, literatura falsifică istoria. Mihnea Gheorghiu are talentul și inteligența să rămînă aproape de evenimentul istoric și să urmărească nu o dramă morală (posibilă în alte circumstanțe și cu alți actori), ci, repet, una de esență politică. Kogălniceanu, Brătianu sînt prezentați ca oameni politici, într-o mișcare dramatică verosimilă pentru că istoria este verosimilă. Evadînd în psihologie, *lucrurile s-ar fi complicat enorm.* Psihologia *lui Kogălniceanu nu poate fi dată, în esență, decît de opera lui. Biografia politică se poate dramatiza și poate interesa pe cititorul, spectatorul, de azi pentru că Kogălniceanu a participat la un mare eveniment, și demnitatea lui politică, strategia, inteligența diplomatică sînt însușiri ce se pot determina și exprima prin literatură.*

Autorul face efortul de a cuprinde toate forțele politice ale momentului, și, fără a complica prea mult lucrurile, să dea înainte de orice justificarea unui eveniment patetic. Această justă perspectivă asupra unei istorii complicate face posibilă literatura ce crește în marginea istoriei. Cînd un personaj politic din epocă răspunde unui cancelar străin care amenințase că noi, românii, vom fi striviți, striviți dar stimați, *propoziția demnă, reală sau fabricată de dramaturg, e de mare efect.*

Reconstituirea istorică a devenit în fapt o dezbatere politică tăioasă, pasionantă, ingenioasă, și asta pentru că, încă o dată, Mihnea Gheorghiu n-a literaturizat istoria.

EUGEN SIMION

www.dacoromanica.ro

AUTOGRAF

„Spre deosebire, poate, de alți confrați, eu am iubit și învățat teatrul prin lectură. Am citit conștiincios „opera" celor mai de seamă dramaturgi, începînd cu clasicii vechi, comentați de critici și filologi învățați. Revelația valorilor cuvîntului scris de autor, din punct de vedere lingvistic și artistic, adică stilistic și, desigur și neapărat, filozofic, mi-a creat un fel de repulsie față de spectacolul incult. Mai tîrziu, cînd m-am ocupat mai îndeaproape de teatrologie, de teoria spectacolului, am devenit mai... concesiv. Venise la rînd, în „ucenicia" mea, Gordon Craig, și Stanislavsky, și Brecht, apoi Lorca și „avantgarda" și am uitat de orice scolastică și chiar și de poezie și de artele plastice, pe care le adoram. Teoria nu putea să-și mai aibă izvorul decît în practică, așa cum susținea, în neodogmatismul său, și Erwin Piscator. Dar, vezi, nici practica fără tecrie nu duce prea departe. Duce la trivializarea ideii...

În definitiv, a dori să „comunici" ceva prin mijlocirea artei teatrale, adică prin propozițiuni vorbite și mimate, nu însemnează totuși o exprimare de pe un plan superior celei numai scrise? Și acceptînd riscul, nu cumva modalitatea expresiei acesteia, scrise și *spuse*, va fi pururi inferioară colosalului tezaur dramaturgic, deja scris și spus? În ce constă originalitatea? Iată întrebarea la care răspunzînd (în teza sa de doctorat despre: *Modurile de comunicare teatrală în secolul XX*) unul din studenții mei a putut să constate cît de puțini originali am ajuns, față de reala originalitate a civilizației contemporane. El vorbea chiar de „stagnare"...

De aceea, nu am scris teatru de la început. Dintr-un, hai să-i zicem, complex de inferioritate. De aceea și traducînd atît de mult din Shakespeare, n-am cutezat să traduc *Hamlet*, cum au făcut alții care nici nu știau destul de bine englezește. Așa am început să citesc Literatura ca Teatru„ .....

www.dacoromanica.ro

„A trăi în actualitate, a te informa, în toate privințele, ce este această actualitate social-politică, e prima condiție a științei și puterii de a servi. Iar teatrul e chemat să servească. Nu e ușor să știi și să poți face ceva util și frumos pentru patrie, pentru arta și cultura națională, la nivelul culturii universale, a actualității politice și culturale mondiale. Efortul meu, personal, s-a îndreptat în această direcție. Lupta pentru patrie, ca și lupta cu ignoranța, continuă și mi se pare că va fi de lungă durată, deși *ars longa vita brevis...*"

. . . . . .

Înțelesul etimologic al *politicului* trimite, încă din antichitate, la participarea cetățeanului, a întregii cetăți, la destinele colectivității umane din care face parte integrantă. A face politică înseamnă „a participa", cu drepturi egale, democratice, la acest destin încărcat de responsabilități individuale și colective. De aceea nu detest nimic mai mult decît indiferența politică. „Teatrul politic", luat ca simplă formulă, devine fastidios și conformist. Dacă nu merge la rădăcina lucrurilor, dacă nu e făcut cu pasiune și convingere, o convingere în același timp științifică și sentimentală, un asemenea teatru se definește exact doar prin replica hamletiană: „vorbe, vorbe, vorbe". [...] Problema nu este, prin urmare, numai de a privi și interpreta societatea, ci de a o schimba în mai bine. A spus-o, cel dintîi, Marx. Pentru că nici răul social și nici binele nu există *an sich* și în perpetuitate. Sînt efectele mecificării sau ale alienării, sau ale progresului moral [...] Teatrul politic este un teatru umanist, un teatru al speranței, care nu trebuie, — doamne ferește — privat de poezie.

. . . . . .

Nu există „politic" sau „politică" în afara perscanei umane. E adevărat că teatrul poate să pună în „joc" abstracțiuni, mituri, simboluri, „semne", etc. Sintaxa și semantica lor e diversă și ondulatorie, ca „trestia" lui Pascal. Există și o funcție a „semnelor" de a reprezenta ceva, independent de ele. Omul modern înțelege și folosește semnele în chip programatic. Semnul de recuncaștere (grecește = *symbolon*) se bazează în general pe o convenție care trebuie cunoscută pentru a-l înțelege, pentru a fi un simbol util comunicării, limbajului. Limbajul teatral are, ca și natura, oroare de vid. Eliminarea personalității libere a omului, în complexul însușirilor sale definitorii, iese din perimetrul teatrului politic și din al teatrului în general. Raționamentul se aplică, cu egală rigoare, la excluderea omului din societate, dintre oameni. În concepția lui Camil, Bălcescu

www.dacoromanica.ro

„era un om între oameni". Aceasta mi se pare definiția prezenței omului în Teatrul politic. [...] Teatrul modern, politic prin excelență, are natura și limitele sale proprii care nu pot fi nici externe și nici universale. Colectivul lor este istoria și cultura națională. În acest spațiu se dezvoltă relația individ-societate, contradicțiile și conflictele ei. Iar teoria contradicțiilor în socialism — asupra căreia sîntem chemați să meditățm activ — impune, în consecință, și convenției teatrale moștenite, o serie de modificări. La care, firește, asistăm, numindu-le, cu un termen, cam impropriu, „inovații". Să nu ne temem, prin urmare, pentru teatrul viitorului; el va găsi pururi varianta mutațiilor sale care să-i reconcilieze destinul, cu destinul spectatorului. Tinerețea fără bătrînețe, este atributul omenirii; noi, cei de azi, sîntem copiii veacului ce vine. Federico Garcia Lorca, dramaturgul-poet, scria undeva: „mi vida? es que yo tengo vida? estosmis anos me parecen ninos"... („viața mea? am eu o viață a mea? acești ani ai mei mi-apar ca niște copii.")

(Mihnea Gheorghiu despre cunoaștere și comunicare, poezie și viață. Dialog de atelier cu Florin Tornea, în *Teatrul*, aprilie, 1974.),

www.dacoromanica.ro

PREMIERA ABSOLUTĂ A PIESEI:
TEATRUL MAGHIAR DE STAT DIN CLUJ-NAPOCA
9 Mai 1977

În cadrul Festivalului Cîntarea României spectacolului i s-a decernat premiul II, iar regizorului György Harag, premiul I.

DISTRIBUȚIA:

Mihai — HÉJJA SÁNDOR; Natalia — SEBÖK KLÁRA; Nicolae Poienaru — CZIKÉLI LÁSZLÓ; Mihail Kogălniceanu — LÁSZLÓ GERŐ; I. Brătianu — SENKÁLSZKY ENDRE; C. A. Rosetti — HORVÁTH BÉLA, KÖNTÉS BÉLA; Alexa — BISZTRAI MÁRIA; Matei — VADÁSZ ZOLTÁN; Vicky — KRASZNAI PAULA; Rizescu — BÍRÓ LEVENTE; Mary — BORBÁTH JÚLIA; Dudescu — DEHEL GÁBOR; Moise — SATA ÁRPÁD; V. Rosetti — LÁSZLÓ ZOLTÁN; M. Rosetti — JANCSÓ MIKLÓS; Ana Golescu — VÁLI ZITA; V. Mărăcineanu — TAMÁS SIMON; Elena Poienaru — KAKUTS ÁGNES; Dinu Cernat — PÁSZTOR JÁNOS; Primul negustor — GNAND JÁNOS; Al doilea negustor — BOTA GYULA; N. Grigorescu — KÖLLŐ BÉLA; Carol Popp Szathmáry — MÁRTON JÁNOS; Un student — SZABÓ GYÖRGY; D. Stuart — ANDRÁSY GÁBOR; Colonelul Cerchez — MIHÁLY PÁL; Floarea — LÁZÁR ERZSÉBET; Miss Sharp — ALBERT JÚLIA; Tafiă — BALOGH GYÖRGY; Ion Ion — BARKÓ GYÖRGY; Lefter — JAKAB LAJOS; Învățătorul — TODUCZ GYULA; Firan — ILLE FERENC; Codreanu — KOZMA LAJOS; Dobrogeanu-Gherea — SCHAASER RICHÁRD; Tipograful — VERESS ZOLTÁN; Fleva — KATONA KÁROLY; Aghiotantul lui Carol I — PÉTERFFY GYULA; Elisabeta — Á. TOSZTÓ ILONA; Davila — SZEIBERT ISTVÁN; Fialla Lajos — HIGYED IMRE; Ing. Veress — KONTZ GÁBOR; Kós — GYÖRGY LÁSZLÓ; Consulul

www.dacoromanica.ro

francez — GÁLFFY ATTILA; Consulul austriac — SZÉKELY ISTVÁN; Şonţu — NAGY DEZSÖ; Prinţul rus — MARIN D. AURELIAN; Telegrafistul — DRAGOŞ VILHELM; Cernea — KOVÁCS ATTILA; Arion — AMBRUS VILMOS; Zamfir — BORBÁTH ANDRÁS; Marele duce rus — MESTER ANDRÁS; Imeritinszky — SZÁNTÓ ANDRÁS; Skobelev — NAGY FERENC; Zotov — KACSUR GYÖRGY; Krüdner — BÓDI FERENC; Hangiul — LEITNER EMIL; Hangiţa — BAKI ZSUZSA; Florăreasa — IRIMIEŞ DANIELA; Neamţul — BODA ÁRPÁD; Sanitarul — AJTAY ANDOR; Ucenicul — KÁNTOR LÁSZLÓ; Alexandru — VAGHA ZOLTÁN; Plutonierul — SIMON GYULA.

Decoruri şi costume: CONSTANTIN RUSSU
Versiunea maghiară: VERESS ZOLTÁN.

Număr de spectacole: 14.
Numărul spectatorilor: 4 025

■

TEATRUL NAŢIONAL DIN CRAIOVA

24 mai 1977

Spectacolul Teatrului Naţional din Craiova a obţinut la aceeaşi competiţie, premiul II.

DISTRIBUŢIA:

Mihai Cernătescu — VALERIU DOGARU; Dr. Dinu Cernat — PETRE GHEORGHIU DOLJ; Dr. Matei Damian — REMUS MĂRGINEANU; Alexa Damian — VIORICA POPESCU MIHAIL; Miss Sharp — ANCA LEDUNCA; Amza Rizescu — NAE GH. MAZILU

www.dacoromanica.ro

Vicky — GEORGETA LUCHIAN; Căpitanul Dudescu — LUCIAN ALBANEZU; Mary — MIHAELA ARSENESCU; Natalia Ipsilanti — LENI PINȚEA—HOMEAG; Ana Golescu — ILEANA SANDU; Nicolae Pcienaru — ILIE GHEORGHE; Elena Pcienaru — SMARAGDA OLTEANU; Mihail Kogălniceanu — VLADIMIR JURAVLE; I. Brătianu — IANCU GOANȚĂ; C. A Rosetti, Colonelul Arion — MIHAI CONSTANTINESCU; Lefter — DOREL STOIA; Firan — PETRE ILIESCU ANATIN; Ion Ion — MIRCEA HADÎRCĂ; Floarea — ELENA GHEORGHIU; Dobrogeanu Gherea — VALER DELLAKEZA; Zubcu Codreanu — RADU NEGOESCU; Vintilă Rosetti — DAMIAN OANCEA; Mircea Rosetti — CONSTANTIN FUGAȘIN; Învățătorul — EMIL BOZDOGESCU; Moise Titus, Moise Valerian — EMIL BOROGHINĂ; Nicolae Grigorescu — ANGHEL POPESCU; Carol Popp de Szathmáry — MIHAI ISTRATE; Colonelul Cerchez — D. AURELIU; Valter Mărăcineanu — DAN WERNER; Maiorul Șonțu — TUDOR GHEORGHE; Generalul Cernea — VIRGIL BĂDESCU; Deputatul Fleva — BARBU MORCOVESCU; Prințul Carol — CONSTANTIN SASSU; Principesa Elisabeta — MARINA BAȘTA; Cneazul Sergiu — MARIAN FIRA; Marele duce Nicolae — VASILE COSMA; Generalul Krüdner — AUREL RODEANU; Generalul Zotov — PAVEL CÎSU; Doamna Ghica — CONSTANȚA NICOLAU; Domnișoara Alecsandri — IONELA STIVATIS; Consulul Franței — GEORGE BULANDRA; Consulul Austriac — ȘTEFAN IONESCU; Studentul miop — CORNEL DOGARU.

Regia: GEORGETA TOMESCU
Decorul: V. PENIȘOARĂ STEGARU
Costume: IULIANA PREDUȚ

Număr de spectacole: 23.
Număr de spectatori: 8 685.

www.dacoromanica.ro

PERSONAJELE:

MIHAI CERNĂTESCU,
şeful de cabinet al Primului-ministru
Dr. DINU CERNAT,
redactor-şef al unui ziar socialist
Dr. MATEI DAMIAN
şeful Eforiei spitalelor
ALEXA DAMIAN,
(născută Cernătescu), soţia lui
ALEXANDRU, copilul lor
MISS SHARP, guvernanta acestuia
AMZA RIZESCU, mare proprietar
VICKY (născută Cernătescu), soţia lui
CĂPITANUL DUDESCU
MARY (născută Cernătescu), soţia lui
NATALIA IPSILANTI
ANA GOLESCU, studentă
NICOLAE POIENARU
ELENA POIENARU
(născută Golescu), soţia lui
MIHAIL KOGĂLNICEANU,
Ministru de Externe
I. BRĂTIANU,
Prim-ministru
C. A. ROSETTI,
Preşedintele Camerei deputaţilor
LEFTER, primarul satului Cernăteşti
FIRAN, potcovarul satului
TAFTĂ, vătaful
ION ION, ţăran
FLOAREA, soţia lui
UCENICUL, fiul lor
DOBROGEANU-GHEREA
ZUBCU CODREANU
VINTILĂ ROSETTI, student
MIRCEA ROSETTI, student
MOISE TITUS, student ardelean
MOISE VALERIAN, fratele lui, ofiţer
NICOLAE GRIGORESCU
CAROL POPP DE SZATHMÁRY
COLONELUL CERCHEZ
VALTER MĂRĂCINEANU
MAIORUL ŞONŢU
DEPUTATUL FLEVA
PRINŢUL CAROL
PRINCIPESA ELISABETA
CNEAZUL SERGIU
MARELE DUCE NICOLAE
BARONUL STUART, consulul rus
CONSULUL FRANŢEI
CONSULUL AUSTRIAC
ZEŢARUL
DOI NEGUSTORI

Muzicanţi şi ţărani, studenţi, diplomaţi străini, ofiţeri, ostaşi, servitori şi alţi figuranţi.
Unele roluri pot fi interpretate de acelaşi actor.

www.dacoromanica.ro

PARTEA ÎNTÎIA

Pentru întregul spectacol, spațiul scenic va fi utilizat, spre a sugera simultaneitatea, sau succesiunea evenimentelor prin localizarea lor specifică (elemente realiste de decor, cu atenție deosebită la detalii) la un moment dat, folosind turnantele și glisantele (eventual „fețe de cortină") și diferențele de nivel, acolo unde este cazul.

Efortul creator al scenografului trebuie să susțină rapiditatea transformării spațiului de joc.

Acțiunea începe la București, în primăvara anului 1877.

Un colț de stradă centrală sub un felinar, în fața hotelului Capșa. Un mic vînzător de ziare, copil de țăran oltean, cu halat de ucenic de tipografie, își face bine negustoria.

UCENICUL: Ziaree, luați *Românul*, ediție specială!... „Eșuarea Conferinței"! *(Citește tare titlurile mari de pe manșeta ziarului silabisind.)* „Războiul ruso-turc, inevitabil!" „Consiliu de coroană!"... Ziareee!...

(Cîțiva trecători iau ziarul și-l deschid din mers, cu vădit interes, comentînd știrile. Doi domni salută o doamnă cu umbreluță. Se aud trecînd trăsurile pe Podul Mogoșoaiei. Un fel de „gentleman-farmer" pitoresc cumpără ziarul și se oprește-n colțul uliței, atras de ultimele știri, strigate de micul ziarist". Apoi, lumina scenei descoperă interiorul unei elegante odăi

www.dacoromanica.ro

din hotelul de vis-à-vis, cu fața la strada unde se petrec cele de mai sus.)

MIHAI *(privind strada)*: Ia te uită, trece *maman*! De ce-o fi ieșit la ora asta?

NATALIA *(reținîndu-și un căscat)*: Sora ta e matinală. A rămas așa, de la moșie... *(Se ridică lenevos și vine lîngă el, ajutîndu-l să-și lege cravata, cu un gest tandru.)* Unde e?

MIHAI *(întorcîndu-se spre ea)*: A trecut. Ce faci? Mă grăbesc; azi e Consiliu...

(Mihai pare nițel agasat de cochetăria femeii și se desprinde politicos din brațele ei, poate cu un gest prea precipitat. Natalia îl privește scurt, aproape rece, apoi zîmbește iarăși stăpînindu-și resentimentul.)

NATALIA: Ne vedem astă-seară?

MIHAI: Nu știu.

NATALIA: Unde mănînci la prînz?

MIHAI: Nu știu. La club.

(Natalia îl ia de mînă și-l așează pe un scaun, cu un gest molatec, dar imperativ. Mihai e gata să repete: „mă grăbesc", dar cedează, vizibil plictisit de o insistență pe care i-o cunoaște. ca să evite o scenă „de menaj" de asemenea cunoscută.)

NATALIA: Mihai, poți răspunde sincer la o întrebare directă?

MIHAI: Nu știu. Situația e clară, nu-i așa?

NATALIA *(ca și cum nu l-ar fi auzit)*: Pentru ce vrei să ne separăm? E o altă femeie?

MIHAI: Nu.

NATALIA: Știam, aș fi bănuit imediat. Dar, atunci? Am înțeles că sora ta, Alexa, n-are nimic împotrivă, ba chiar *cela lui serait agréable, d'avoir une belle-soeur rangée...*

MIHAI: Alexa m-a dădăcit destul; e vorba de mine. O legătură pe care...

www.dacoromanica.ro

NATALIA: O legătură pe care o putem legaliza aici, sau la Paris oricînd... Te gîndeşti la cariera ta?

MIHAI: Poate...

NATALIA *(rîzînd provocator)*: Domnul Brătianu ar fi flatat ca şeful său de cabinet să se căsătorească cu o Ipsilanti. Ar fi o excelentă investiţie şi pentru politica voastră. Rudele noastre au poziţii influente la Paris, la Constantinopol şi chiar la Saint-Petersburg. Ai putea face un ambasador *très efficace* în orice capitală. *En plus, tu en auras les moyens...*

MIHAI *(încurcat)*: *Il ne s'agit pas de ça...* Am mai vorbit despre asta, Natty.

NATALIA *(reţinută)*: Te deranjează diferenţa de vîrstă? *Tu n'es plus un gamin, voyons!...*

MIHAI: Eşti teribil de posesivă...

NATALIA *(rănită, gata să plîngă)*: Pentru că eu te iubesc, Mihai, şi iubirea e posesivă... Iartă-mă, nu par o sentimentală, ştiu, dar e purul adevăr!... Lasă, eşti grăbit, vorbim altă dată...

MIHAI *(agasat, urîcios)*: Ai mereu iniţiativa, te tîrguieşti, foloseşti orice prilej... Nu înţelegi?...

NATALIA: Înţeleg, dragul meu. *(Plînge.)* Am înţeles din prima clipă; nu trebuie să mi-o spui brutal, ca să „înţeleg"... O femeie acceptă greu să fie abandonată... Înţelegi? *(Îşi şterge lacrimile, se stăpîneşte şi pe chipul ei reapare zîmbetul feminin, stereotip, al frumoasei aristocrate care face mîndria saloanelor bucureştene. Schimbă tonul.)* Vii la ceai, la Alexa?

MIHAI *(uşurat)*: Poate. *(Îi sărută mîna.) Au revoir. (Iese.) (După ieşirea lui Mihai din cameră, Natalia se reaşază la masa de toaletă şi se priveşte lung în oglindă, descoperindu-şi ridurile incipiente, apoi îşi recapătă încet toată stăpînirea de sine şi, parcă de acord cu imaginea ei, ridică fruntea, încrezătoare şi mîndră de feminitatea şi de frumuseţea ei.)*

www.dacoromanica.ro

(Ieşind pe trotuar, salutat respectuos de Portarul galonat al hotelului, Mihai e atras de aglomeraţia din jurul vînzătorului de ziare şi trece strada să-şi cumpere unul. Pe trotuarul celălalt se izbeşte de un alt cumpărător grăbit. E un bărbat cam de vîrsta lui, ceva mai trecut, îmbrăcat ca un gentleman-farmer, *care întorcîndu-se îi vorbeşte, cu ziarul deschis în mînă, deşi nu-l zărise pe Mihai. Este Nicolae POIENARU.)*

MIHAI: Pardon.

POIENARU: Oh, pardon. Nu v-am zărit. *(Vorbind parcă singur.)* Ce zici, domnule? Vine războiul! *(Se uită mai lung la Mihai.)* Stai, nene. Nu eşti Cernătescu? Cernătescu Mihai! Ba pe dracu! Ce stau să mai întreb? Eşti Cernătescu Mihai în persoană! Presupun că dumitale ţi-e mai greu să mă recunoşti în acest acutrament de „gentleman-farmer". Vin direct de la Poiana, de la ţară şi n-apucai să mă schimb de azi-dimineaţă...

MIHAI *(recunoscîndu-l)*: Poienaru Nicolas, *prince valaque* şi studinte-n drept!

POIENARU: În persoană! *(Îşi strîng mîna, apoi se îmbrăţişează şi schiţează împreună doi paşi de menuet, probabil o glumă studenţească de-a lor, spre mirarea unor trecători.)* Pe unde te-ai ascuns, nenişorule, de cînd te-ai întors de la Paris! Cinci ani!... Te-ai însurat?

MIHAI: Nu... prea.

POIENARU: Eşti omul meu! Te grăbeşti? Mergi la Consiliu? Ştiu tot! Fac pe distratul, dar ştiu tot. Cum te-mpaci cu Brătianu? E tare! Bravos. Ce faci diseară? Eşti prins?

MIHAI: Nu... ştiu.

POIENARU: Perfect. *(Scoate ceasul din buzunarul vestei.)* Îţi acord o învoire de zece ore. Cinezi cu mine. Vino să ne plictisim împreună, în familie. Dar se mănîncă bine. Avem de vorbit. Eşti grăbit?! Vorbim diseară! *À ce soir! (Poienaru se înfundă cu nasul în ziar şi face*

www.dacoromanica.ro

stînga-mprejur; dar își aduce aminte că a uitat ceva.)
Mihai!

MIHAI *(își cumpără ziarul și se întoarce brusc)*: Ce mai e?

POIENARU: Adresa!

MIHAI: Ce adresă?

POIENARU: Adresa mea. Cercului 10. Ții minte? *(Descrie cu mîna un cerc în aer și arată cele zece degete.) Au revoir!*

(Mihai dă din cap că a înțeles și pleacă grăbit în direcția opusă, rîzînd. Își aruncă ochii, din mers, pe pagina întîia a ziarului ROMÂNUL, cu titlul pe cinci coloane: „Eșuarea Conferinței! Războiul ruso-turc este inevitabil. Consiliul de coroană". Grăbește pasul printr-un grup de studenți gălăgioși și aproape că-i cade-n brațe o studentă. Schimb de scuze. Studenta intră în grupul colegilor ei și se pierde în mulțimea tinerilor, dintre care unii poartă uniforma altor facultăți. Ea este ANA GOLESCU, tînăra cumnată a lui Poienaru.)

(Scena rulantă ne descoperă o sală de curs de la Universitate, plină de tineri veniți să audieze cursul special al lui Kogălniceanu, care se vede în fund. În aulă nu mai sînt locuri. Ultimul grup, în care se află și Ana, e oprit la ușă de un servitor, care le face semn să păstreze liniște fiindcă vorbitorul și-a început conferința. Ana se strecoară, profitînd de o clipă de neatenție a cerberului și pătrunde în ultimul rînd de bănci al amfiteatrului, adică cel mai apropiat de rampă. Un student, galant, îi cedează locul și se așază alături de alți băieți, jos pe trepte. E o liniște respectuoasă.)

KOGĂLNICEANU: Pentru că orice conflagrație, oricît de avantajoasă ar fi ea uneia sau alteia dintre puterile mari, sau tuturora, nu poate decît să dăuneze țărilor mici îndeobște supuse bunului plac al surorilor lor mai mari. Experiența Principatelor Române furnizează numeroase

www.dacoromanica.ro

asemenea exemple istoriei Europei, domnilor, pentru că, luați aminte... *(Vorbitorul scrie cifre și trage linii și acolade, cu creta, pe tablă, ca să fie mai explicit.)* În timp de un secol și jumătate de la începutul luptelor între Rusia și Turcia, opt mari războaie, 22 de invaziuni armate, turcești, ruși și austriece, au sîngerat și pustiit această încercată țară și cu fiecare război, cu fiecare invaziune, guvern, instituțiuni, drepturi naționale, totul a fost călcat în picioare de năvălitori și cotropitori. Da, domnilor studenți și domnișoare studinte,— căci remarc printre domniile voastre și cîteva reprezentante ale sexului grațios,— de o pildă, va să zică... *(Privirile studenților s-au îndreptat automat spre persoanele indicate de complimentul profesorului, și Ana, care nu scapă acestor priviri admirative, roșește de timiditate și de plăcere, grăbindu-se să noteze în caietul ei cîteva din datele pe care Kogălniceanu le scrie pe tablă.)* Să recapitulăm: 1711, război între Petru cel Mare și Sultanul Ahmet al III-lea; urmează trecerea trupelor țariste, peste Nistru, și invaziunea turcească sub vizirul Baltagi de peste Dunăre. În 1716 — 1718, între Carol al VI-lea, al Germaniei și același Sultan Ahmet al III-lea, cu invaziunea imperialilor sub Stainville și invaziunea turcească și tătărească...

(Moise, studentul care i-a cedat locul Anei, i-a urmărit privirea tot timpul și surprinzînd-o o întreabă ceva.)

STUDENTUL: Sînteți studentă la noi?

ANA: Nu. Sînt la Medicină.

STUDENTUL: Vă place istoria?

ANA: Da. O boală ereditară. Sst!...

MOISE TITUS *(în șoaptă)*: Cum te cheamă?

ANA: Golescu Ana.

STUDENTUL: Rudă cu eroul de la...

www.dacoromanica.ro

ANA: Da. *(Îi face iarăşi semn, că a venit să-l asculte pe Kogălniceanu.)*

KOGĂLNICEANU *(urmează)*: Al cincilea război ruso-turc, între Caterina a II-a a Rusiei, Iosif al II-lea al Germaniei şi sultanul Abdul Hamid, a fost urmat de invaziunea imperialilor sub prinţul Coburg, a lui Suvorov şi a lui Selim. Al şaselea război, de la 1806—1812, între Ţarul Alexandru I şi Sultanii Selim al III-lea, Mustafa al IV-lea şi Mahmud al II-lea, a dus la încorporarea Basarabiei în Imperiul ţarist, iar mai tîrziu, învingătorii lui Napoleon, reîmpărţindu-şi Europa, pe noi ne-au uitat în fîntîna părăsită unde a putrezit trupul sfîrtecat al lui Tudor Vladimirescu... *(Vocea slăbeşte. Sună de ieşire.)*

(La ieşire, cei doi tineri discută cu o politeţă tipică generaţiei acelui sfîrşit de veac.)

ANA: Mă interesează prietenii dumitale; dar deocamdată nici dumneata nu mi-ai fost prezentat.

MOISE TITUS: Neavînd cine, mă prezint singur. Sînt ardelean, mă numesc Moise Titus şi urmez Literele şi Juridicul. Părintele meu este preot, iar fratele, ofiţer, dincolo.

ANA: Dincolo? Adică, unde?

MOISE: Dincolo de Carpaţi, mîndră domnişoară Ana. În regimentul de grăniceri români; e o politică a lui Franz Iosef, cu naţiunile supuse Imperiului austro-ungar, să le dividă şi să le asmută una către alta, după „Divide et impera". Nu ştii? Atunci, te iau la o bere, să-ţi explic.

(Pe aceste cuvinte se trece printr-o nouă rotire a scenei, în interiorul casei Primului-ministru I. Brătianu, unde-l regăsim pe Mihai, în biroul şefului său, de vorbă cu acesta, care se pregăteşte să se ducă la Palat. Pe masă e ziarul cumpărat de Mihai, pe care Primul-ministru tocmai îl lasă din mînă).

www.dacoromanica.ro

BRĂTIANU: Citeşte dumneata. Nu-mi mai scot ochelarii din toc... cunosc depeşa, de-aseară.

MIHAI *(citeşte)*: „Ieri, în 12 aprilie 1877, a eşuat ultima încercare de a evita războiul ruso-turc. Protocolul de la Londra prin care se recomandau cerutele reforme pentru emanciparea naţiunilor creştine din Imperiul otoman a fost respins de Înalta Poartă. Protocolul, făcut la intervenţia diplomaţiei Majestăţii-Sale britanice şi acceptat de cele şase mari puteri europene, n-a rezistat pretenţiilor turceşti susţinute în secret de altă mare putere. Rusia, căutînd a lăsa impresia că acţionează ca mandatară a Europei, va declara război Porţii Otomane"... Redacţia mai adaogă, în încheiere: „...pace nu poate fi în Orient, pînă ce populaţiile subjugate nu vor constitui state autonome conform cererii lor"...

BRĂTIANU: Aluziile liberalilor noştri radicali sînt destul de clare. Presa e imprudentă.

MIHAI: Este, dacă nu mă-nşel, o indicaţie permanentă pe care aţi dat-o presei partidului... Prinţul Serbiei şi şefii Comitetului revoluţionar bulgar v-o recunosc cu gratitudine.

BRĂTIANU: O ştiu şi turcii... În aceste condiţii trebuie să fim mai prudenţi.

MIHAI: Da. Turcia vă consideră „sufletul mişcării bulgăreşti"... Dar Europa întreagă a înţeles că...

BRĂTIANU *(pe gînduri)*: Domnule Cernătescu, faci parte dintr-o familie ce mi-a fost scumpă, fiindcă am servit aceeaşi cauză, cu părintele şi unchii dumitale. Şi ei credeau în Europa... Am să-ţi spun un secret. După răscoalele din Balcani, şi Franţa dumitale şi Austro-Ungaria l-au sfătuit pe Prinţul Carol să-l îndepărteze din guvern pe „sufletul mişcării bulgăreşti".

www.dacoromanica.ro

MIHAI: Prinţul s-a adresat domnului cancelar al Prusiei, pe cîte ştiu.

BRĂTIANU: Care l-a sfătuit, de asemenea, să-i scoată pe liberali din guvern, pentru a apeza agitaţiile din Transilvania. Ai uitat?... Încorporarea acelei provincii româneşti la Ungaria, acum zece ani, nu se poate uita. Nici de către noi, nici de către amicii inamicilor noştri. *(Oftează.)* Aşa-i cu Europa... Eşti gata? Să mergem! *(Sună valetul trăgînd şnurul gros al soneriei. Valetul intră.)* Trăsura! Am uitat de cafele. *(Valetului.)* Ia-le, s-au răcit. *(Către Mihai.)* O să bem la Palat. *(Valetul se retrage, luînd şi ceştile de cafea de pe masă.)*

MIHAI *(bucuros)*: Vin cu dumneavoastră la Palat?

BRĂTIANU: Desigur. Face parte din şcoala dumitale de viitor demnitar român.

MIHAI: Vă mulţumesc cu recunoştinţă.

(Valetul a adus pălăria şi bastonul.)

VALETUL: Trăsura e la scară.

BRĂTIANU *(către Mihai)*: Haidem. *(Către valet.)* Azi prînzim la club. *(Către Mihai.)* Ce mai face Alexa? Aud că a luat apucături conservatoare... Dar tot mi-e dragă.

(Ies împreună.)

(Aceeaşi modificare a scenei sau alta. Acasă la ea, într-un salon Biedermayer, ALEXA serveşte ceaiul. Cu excepţia NATALIEI IPSILANTI, sînt numai membrii familiei: surorile ei, VICKY cu bărbatul său AMZA RIZESCU, mare moşier şi industriaş cu relaţii şi MARY cu soţul ei, căpitanul de roşiori DUDESCU. Stăpîna casei este încă maman *pentru surorile ei mai mici şi oficiază ceremonia ceaiului ca atare.)*

ALEXA *(către cumnatul ei Amza)*: Lapte, sau lămîie?

AMZA: Eu aş îndrăzni o picătură de Jamaică...

ALEXA *(către Vicky)*: Vicky, dă-i soţului tău romul.

MARY *(o „pîrăşte")*: Maman, Victoria dă exemple proaste-n familie.

www.dacoromanica.ro

DUDESCU: Eu, drept să spun, nici nu l-aş mai boteza cu ceai... *(Cînd Alexa îi întinde ceaşca, se resemnează totuşi respectuos.)* Cu lămîie.

ALEXA: Fetele mele au învăţat de la Miss Sharp, să-l bea cu lapte... *(O serveşte pe Mary.)*

MARY *(o imită pe Miss Sharp)*: *Girls, just a drop of milk...*

NATALIA *(primeşte ceaşca)*: Simplu şi fără zahăr. *(Gustă.)* Are o aromă divină... *Écoute*, Alexa, de ce zici „fetele mele"? Îţi place să te-mbătrîneşti?

AMZA: Ori să le-ntinerească pe cele două orfeline. *(Rîde singur.)*

ALEXA *(calm)*: Îmi face plăcere...

VICKY *(cu tandreţe, încercînd să-şi scuze soţul)*: Alexa e minunată. *Maman* e cea mai frumoasă şi cea mai tînără dintre fetele Cernătescu.

DUDESCU: Şi domnul Cernătescu, adică Mihai, vă spune tot *maman*, ca-n copilărie?

ALEXA: Mihai s-a emancipat... *(Cu o privire fugară spre Natalia.)* E ultimul bărbat din neamul nostru.

NATALIA: Cu excepţia fiului tău.

ALEXA: Alexandru poartă numele lui Matei, e un Damian; pe cînd Mihai...

NATALIA *(atentă)*: Nu vine la ceai?

MARY *(mîndră)*: Nu. L-a reţinut primul-ministru. *(Alexa o priveşte scurt.)* Pardon, *maman*.

ALEXA: Dar văd că întîrzie şi Matei. A ieşit devreme azi.

NATALIA: Şi tu ai ieşit azi devreme, sau mi s-a părut?

ALEXA *(nu-i place să fie iscodită)*: L-am condus pe Matei.

MARY: Am fost şi eu. Nenea Matei a fost convocat de profesorul Davila la Minister.

DUDESCU: Nu mi-ai spus nimic...

MARY *(răsplătită cu un zîmbet de Alexa)*: Secrete de familie...

AMZA: Ce secrete, *mon cher?* Urlă tîrgul! Vine războiul. *(Către Dudescu.)* Cînd lansaţi, căpitane, ordinele de

www.dacoromanica.ro

mobilizare? *(Dudescu tace încurcat și aruncă o privire spre Alexa, așteptînd parcă o dezlegare.)* Ce te uiți la doamna Damian? Ăsta nu mai e un secret de familie! E cel mult un secret de stat. Iar în casa asta, între stat și familie, să știi, cumnate, că familia primează.

ALEXA *(către Dudescu)*: E adevărat? Ce se-ntîmplă?

DUDESCU: Are să vă spună nenea Matei.

AMZA: Eu sînt pregătit pentru orice eventualitate. Războiul poate aduce multe surprize. *(Către Natalia.)* Dumnea-voastră, prințesă, ce planuri aveți?

NATALIA: Sînt în dubiu. Dacă vine războiul, să mă retrag la vie, sau să vînd și să plec la Paris.

AMZA: Pentru Viile Ipsilanti, în vremuri normale, iai o juma' de milion, dar cu incertitudinea asta, riști să le dai în pagubă. Mai bine-ți iai o pereche bună de case la București...

NATALIA: Nu vreau să mă fixez...

ALEXA: Preferi apartament cu anul la Hotel? Mai bine o casă...

NATALIA: Am mai multe... *(Cu intenție.)* Englezii au marcat această diferență între *o casă* și *acasă*... *Home, sweet home*...

ALEXA: Nu ar depinde decît de tine...

NATALIA *(replica directă)*: Mă tem că nu mai depinde de noi... femeile. *(O privește fix.)*

ALEXA *(a înțeles și explică)*: Capricii. Mai vorbim noi!... *(Ceaiul e pe sfîrșite. Intră valetul.)* Ce e?

VALETUL: A venit conașul.

(Natalia crede că e vorba de Mihai și are emoții. Dar Alexa o calmează.)

ALEXA *(către ea)*: A venit Matei. *(Către valet.)* Spune-i să poftească în salon. *(Cu un zîmbet anticipativ pentru Natalia.)* E numai familia.

www.dacoromanica.ro

(Dr. MATEI DAMIAN, soţul ALEXEI, e un bărbat trecut de 40 de ani, serios şi timid. Afecţiunea soţiei sale faţă de el împrumută de aceea uneori un aer matern. Dragostea lor se întemeiază pe o profundă stimă reciprocă. MATEI e înconjurat de cele două tinere cumnate pe care le sărută pe frunte, părinteşte. Alexei îi sărută obrazul. Iar cumnaţilor le strînge mîna, nuanţat, lui Amza politicos şi cordial, lui Dudescu cu simpatie. Acesta îl salută, milităreşte, respectuos şi fericit.)

DUDESCU: Să trăiţi, domnule maior!

ALEXA: Ce va să zică şi-asta?

MATEI *(o cuprinde, protector, pe după umeri)*: E adevărat... *(Către Dudescu.)* De unde ştii?

DUDESCU *(tot în poziţie de drepţi)*: Azi, la prînz, domnul colonel Cerchez Christodor, la Statul-Major. Vă transmite cele mai calde felicitări. *(Salută iarăşi.)*

AMZA: Bravos, cumnate, pentru o dată un secret de stat a luat-o înaintea secretelor de familie!? *(Către Matei.)* Pot să te felicit? Să ne trăieşti şi la mai mare! Dar de ce-ai intrat la cătănie? După mine, profesorul dr. Matei Damian de la Facultatea de Medicină suna mai frumos decît maiorul Damian din Secţia Sanitară a oştirii.

VICKY: Amza, dragă, exagerezi!... Am impresia că Alexa aşteaptă nişte explicaţii.

(Într-adevăr, ALEXA aşteaptă calmă, dar vizibil preocupată, răspunsul la întrebarea ei către MATEI. Se lasă un moment de tăcere, toţi privindu-l pe doctorul Damian.)

MATEI: Situaţia este destul de serioasă. Se pregăteşte mobilizarea generală. Doctorul Carol Davilla a fost numit Inspector general al serviciului sanitar al armatei, iar eu, medic principal clasa I, adjunctul său, cu grad de maior. Ordinul a fost iscălit de Comandantul Suprem, Măria-Sa.

ALEXA: Ai primit?

www.dacoromanica.ro

MATEI *(contrariat)*: Am fost foarte onorat.

ALEXA: Prin urmare războiul e o chestiune de zile... Ce prostie!

MATEI: Războiul ruso-turc a început azi dimineaţă.

ALEXA: Şi ce-avem noi de cîştigat din războiul acesta?

DUDESCU: Independenţa naţională.

AMZA: Sloganuri de gazete, *mon cher;* noi trebuie să respectăm cea mai strictă neutralitate. Află de la mine, în războaie, neutralitatea rentează. Toţi au nevoie de tine. Iei, ca popa, şi de la vii şi de la morţi.

DUDESCU: Domnule Rizescu, treci zilnic pe dinaintea statuii lui Mihai Viteazul... Vecinătatea ei nu-ţi insuflă nici un sentiment?

AMZA: Eu sînt un om practic, domnule Dudescu şi iubite cumnat. Am văzut multe.

(NATALIA se ridică, cu un gest graţios, trecînd printre cei doi cumnaţi mînioşi şi o ia de braţ pe Alexa.)

NATALIA: Eram cu prinţul, *feu mon mari* în Anglia, în chiar anul cînd s-a prăpădit,— acum patru, sau cinci ani, nu? În voiaj de nuntă... Toată protipendada londoneză dădea atunci recepţii în onoarea unui... cîine, Master M'Grath, un „Irish black", care cîştigase *Waterloo Cup*. Cupa asta e pentru cursele de cîini ce e Derby-ul la cursele de cai... A fost primit şi de regina Victoria, la Windsor, şi de prinţul de Wales, la Marlborough House... L-am văzut şi eu acolo; era mic şi negru, ca un pui de ţigan. *(Rîde.)* Naţionaliştii irlandezi i-au scris o odă, desigur antibritanică, şi după moarte i-au ridicat o statuie. Pentru că era un cîine irlandez. Aşa se înalţă statuile şi se făuresc „eroii independenţei naţionale"... E nostim, nu?

MARY *(ironic)*: *Very funny!...*

(DUDESCU o fulgeră pe prinţesă cu privirea. AMZA izbucneşte în rîsul său vulgar şi suficient. Surorile ALEXEI

www.dacoromanica.ro

se ridică şi-şi iau locul lîngă soţii lor. ALEXA tace ostentativ. Musafirii vor să plece. MATEI rupe scurta tăcere jenantă.)

MATEI *(către Alexa)*: Unde-i Alexandru?

ALEXA: În odaia lui. Îşi face lecţiile cu Miss Sharp...

NATALIA *(ca să schimbe vorba)*: Mai trăieşte Miss Sharp? De cînd e la voi în familie?

ALEXA: De douăzeci de ani... *Oui, ma chère, nous voilà vingt ans après...*

NATALIA *(se pregăteşte de plecare)*: *Ah, ça non, parle pour toi, ma chère!... Bon.* S-a făcut tîrziu. Gata. Eu ridic ancora... Alexa, ce faci mîine?

ALEXA: Mîine plecăm la ţară...

MATEI *(surprins)*: De ce?

ALEXA *(asertoric)*: E mai bine. Conacul e izolat de căile de comunicaţie. Capitala va deveni nesigură. *(Zîmbind.)* Trebuie să ne organizăm rezervele. Nu? Strămoşii noştri se retrăgeau la munte... Vin şi hunii, vin şi goţii...

MATEI: Glumeşti?

ALEXA: Mai puţin ca oricînd... Plec cu Alexandru şi cu Miss Sharp.

(NATALIA dă tonul plecării musafirilor, urmată de toţi ceilalţi care-şi iau rămas bun pe rînd de la gazde.)

NATALIA *(către Matei)*: Doctore, mi se pare că soţia dumitale are flerul lupoaicii romane, care-şi apără ginta... Cernăteştii au moştenit instinctul sacrificiului de sine... Vă invidiez. *Adieu.*

(Localul unde se adună, discută şi se amuză studenţii este o berărie-salon de bal, al cărei decor poate să împrumute ceva din localul „Vilcek", din pasajul Villacros, sau al lui „Ianoşi" din Cişmigiu, cum coborai dinspre Schitu Măgureanu, primul mai de soi, al doilea mai „popular", aducînd cu „Carul cu bere" de mai tîrziu... Fără multă etichetă, cu lume amestecată, studenţi, amploaiaţi, negustori de pe Podul Mogoşoaiei,

www.dacoromanica.ro

modiste, cîțiva străini, mai ales germani. Unul dintre aceștia, gînditor și bonom, cu pipa și berea dinainte — pe care o termină la fiecare sfert de ceas și se reînnoiește la porunca „Halbe Bier!",— bate ritmul muzicii susținută de opt cîntăreți oacheși, în haine nemțești, care-i dau zor cu „O, du lieber Augustin". NEAMȚUL bea și închină în sănătatea unei grizete *de la o masă străină, pe care o „tratează" un frizer căzut parcă din* D'ale Carnavalului. *Acesta nu se supără, ba chiar îl invită pe „bibicul" german la masă, desigur în scopul de a-l lăsa să plătească la urmă toată consumația. Masa studenților, cea mai lungă din local, e ocupată de un tineret pitoresc și zgomotos, ca-n* Heidelbergul de-altădată. *Spre deosebire de ceilalți consumatori, ei beau în halbe cu capac, respectînd tradiția. La o măsuță alăturată, un pictor ia schițe în cărbune, în timp ce colegul său trage din lulea impasibil, luîndu-și privirea de pe caietul amicului său numai cînd o jună chelneriță „bavareză" trece prin preajmă cu tava cu cîrnați pe varză, sau cu halbe gulerate de bere „Luther", strecurîndu-se printre studenți care o tachinează voioși cu cîte un gest sau o glumă îndrăzneață. Printre mese șerpuiește și fusta creață a unei florărese cu nuri, urmărită cu gelozie de un tînăr lăutar din orchestră. Florăreasa desculță s-a oprit la masa pictorului și, după un schimb de vorbe, stă și-i pozează maestrului. Cochetă, și-a scos din fundul coșului papucii și așa, încălțată, e mîndră ca o prințesă. Un tînăr ofițer intră și caută pe cineva prin norii de fum de tutun, apoi se așază la masa unor camarazi. Cînd MOISE Titus intră la braț cu ANA, e întîmpinat de uralele colegilor săi care se grăbesc să o conducă la masa lor, despărțindu-l pe ardelean de dînsa.)*

MOISE TITUS *(protestează)*: Stați, frații lor, nu vă precipitați, că nu-i ce credeți... *(E prea tîrziu. Unul din studenți o prinde pe Ana de mijloc și face cîteva piruete de vals cu ea, apoi o depune, ca pe „regina balului", în capul mesei, dîndu-l la o parte pe un coleg care-și citea*

www.dacoromanica.ro

ziarul acolo, imperturbabil, cu ochelarii pe nas. Acesta din urmă se ridică şi după ce realizează pentru cine a fost deposedat de scaunul lui, salută intimidat şi vrea să se aşeze alături. Colegul care a adus-o îl „pasează" însă celui de-alături, iar acesta mai departe, tot aşa pînă ce studentul miop se trezeşte în celălalt capăt al mesei. Cînd colegul cel intrepid vrea să ia loc lîngă Ana, Moise Titus îi trage scaunul şi îl prinde în braţe, să nu cadă, pasîndu-l şi pe el mai departe, după acelaşi sistem, ca să-i ia locul lîngă fată, în rîsetele celorlalţi.) Ăsta-i cusurul vostru, nu respectaţi proprietatea.

ANA *(amuzată)*: În schimb, observ că dumneata te declari proprietar, fără titlu de proprietate...

(Studentul miop, din capătul celălalt al mesei, salută replica fetei.)

STUDENTUL MIOP: Ura! Jos proprietatea!...

(Replica sa a enervat nişte negustori de la o masă; aceştia mormăie ceva şi-l fulgeră din ochi. Sînt, desigur, nişte „apropitari" aşezaţi. Se cunoaşte şi după lănţişoarele groase de ceasornic de pe burtă.)

PRIMUL NEGUSTOR: Auzi, marţafoiul, coate-goale, maţe-fripte!...

AL DOILEA NEGUSTOR: Nu-s toţi coate goale, bre! Uite, colo; lîngă domnişoara aceea, se află chiar băieţii domnului Rosetti, prezidentul Camerei, ăia care-au învăţat la Paris...

PRIMUL NEGUSTOR: Aicea nu-i Parisul, dom'le!... Se duce de rîpă naţiunea!... Ne-a trebuit guvern liberal. Poftim!...

(În colţul mesei pictorilor, GRIGORESCU a terminat schiţa de portret a florăresei şi îşi odihneşte ochii obosiţi, uitîndu-se prin sală.)*

* Vezi: *Ţăranca vcioasă* sau *Portrait de jeune-fille.*

www.dacoromanica.ro

GRIGORESCU: L-ai citit pe Darwin, dragă Carol?... Dintre toate speciile vii, omul e singura pe chipul căreia îi citeşti originea multimilenară. Seamănă cu toţi şi cu toate... *(În timp ce proiectorul se plimbă prin local, spectatorul descoperă asemănarea tipurilor cu animalele invocate de artist.)* ...Cu lupul, cu vulpea, cu mîţa, cu cocoşul...

(Carol zîmbeşte sceptic arătînd spre florăreasă.)

CAROL: Dar ea, cu cine seamănă?

GRIGORESCU *(îi întinde schiţa viitorului său tablou celebru)*: Ea seamănă cu prima mea iubire...

CAROL: Te credeam mai evoluat... cum ar fi spus Darwin al dumitale... Sisley, Degas, Manet!...

GRIGORESCU: În ciuda aparenţelor, eu sînt şi voi rămîne un rural, dragul meu...

STUDENTUL MIOP *(frapat de o notă din gazeta pe care o citeşte, ziarul conservator* Timpul*)*: Atenţiune, domnilor, fiţi atenţi. Ziarul *Timpul*. Fiţuica „albilor" îi onorează din nou pe colegii noştri cu grija patriotică a conservatorilor. Mircea, Vintilă!

(Cei doi fraţi, MIRCEA şi VINTILĂ ROSETTI, iau aminte, în timp ce MOISE Titus îi explică ANEI, în şoaptă, cine sînt. Unul dintre ei se duce la STUDENTUL MIOP şi împrumută o clipă gazeta, apoi i-o restituie indignat.)

M. ROSETTI: Infamii. Conservatorii nu-i iartă tatii simpatiile lui antiprusace.

(Atraşi de această mişcare, cîţiva studenţi vor să ştie despre ce e vorba: „S-auzim, s-ascultăm, dreepţi, sfînta evanghelie!"... Se scoală toţi, în batjocură, iar STUDENTUL MIOP citeşte.)

STUDENTUL MIOP *(citeşte, dramatizînd)*: Pînă cînd? Da, şi-l vom mai întreba pe domnul Prezident al Camerei, dacă educaţia politică ce a dat fiilor săi *(îi arată cu degetul pe cei doi fraţi)*... şi în virtutea căreia aceşti fii se numesc cu ostentaţie publică „revoluţionari socialişti",

www.dacoromanica.ro

este totodată educaţiunea ce vrea să o dea fiilor României!... Am zis!

V. ROSETTI *(flegmatic)*: *Timpul* domnului Maiorescu e pe ducă. Ziarul dă faliment... *(Studenţii iau gazeta şi o întind pe masă, apoi fiecare varsă un strop de bere peste ea, prohodind popeşte: „Dumnezeu să-l ierte!"...)* Gata, domnilor, trecem la ordine. Raportul zilei de azi! Cine e la rînd?

STUDENTUL MIOP: Moise Titus!

MOISE TITUS *(strigă la chelner)*: Să vină un rînd!

CHELNERUL: Vinee!

MOISE TITUS *(ceremonios)*: Raportul zilei de azi. Astăzi domnul Kogălniceanu a ţinut un curs de zile mari la Facultate. Propun un triplu vivat pentru conu' Mihai! Pentru Ministrul de Externe al României!

(Studenţii se ridică, cu halbele în mînă, bătînd cu ele de trei ori în masă şi strigînd: „Vivat, crescat, floreat!".

Negustorii, bosumflaţi, întorc spatele. De la masa militarilor s-a ridicat tînărul ofiţer, adresîndu-se cu paharul în mînă, studenţilor. Este Valter MĂRĂCINEANU.)

VALTER MĂRĂCINEANU *(către chelner)*: Herr Ober! Un rînd pe contul meu! *(Către studenţi.)* Domnilor, un rînd pentru studenţimea patriotică română!

(Studenţii repetă ceremonialul strigînd: „Vivat, crescat, floreat!" şi intonează prima strofă din „Gaudeamus igitur".

Negustorii s-au încălzit şi ei. Al doilea negustor pune un ban de argint pe masă şi se ridică-n picioare.)

AL DOILEA NEGUSTOR: Herr Ober! Un rînd pi contul meu! Pentru armata română! Ura!

(Mai mulţi consumatori participă la urale. Pictorul GRIGORESCU l-a desenat, din cîteva trăsături, pe ofiţer şi i-a trimis schiţa, la masă, prin florăreasă. Acesta mulţumeşte salutîndu-l milităreşte.)

www.dacoromanica.ro

VALTER MĂRĂCINEANU: Pentru marele nostru artist-pictor, domnul Nicolae Grigorescu! Vivat!

GRIGORESCU *(același, jos)*: Doamnelor și domnilor, pentru România! Trăiască România independentă!

(Întregul local este parcă electrizat și din toate piepturile izbucnesc urale.)

MOISE Titus dă tonul la Deșteaptă-te române *și toată sala îl intonează în cor, acompaniată de întreaga orchestră. ANA, emoționată la culme, cîntă ștergîndu-și lacrimile de fericire.)*

NEAMȚUL *(neînțelegînd nimic)*: Prosit!

(Într-un elan aproape comic, la acest toast participă și frizerul cu grizeta. Văzînd că și Neamțul intră în corul lor, grizeta îl sărută pe obraz.)

GRIZETA: Bravo, Neamțule!

(La fața de cortină, lampagiul de-altădată aprinde, unul cîte unul, felinarele cu gaz aerian de pe Strada Cercului, în timp, ce, din spate, se aude apropiindu-se la trap o birjă.

În casa Poienaru, interiorul și atmosfera caldă și destinsă a dineului în familie anunțat de stăpînul casei. Un interior tipic de casă boierească bucureșteană de la sfîrșitul veacului, ca model avînd celebra casă Melik. Perechea de servitori, de asemenea tipică,— el fecior și ea cameristă și sufragioaică,— pune la punct ultimele detalii, sub supravegherea ELENEI POIENARU, ce poartă o rochie frumoasă dar sobră, gen „doamnă de onoare". Pentru că și este, într-adevăr, una dintre doamnele de onoare ale Principesei Elisabeta, soția Domnitorului Carol. O scară interioară urcă din hall la apartamentele de locuit, de unde va coborî sora ei ANA GOLESCU. Poienaru fumează și citește ceva, într-un fotoliu.)

ELENA: Nicule, cîte ceasuri sînt?

POIENARU: N-avea grijă, Mihai vine la punct. Poate ca doctorul Cernat să mai întîrzie, pe la gazetă.

ELENA: Mă tem să nu-mi cadă sufleul. Ana ce face?

POIENARU: E sus, se gătește!... N-ai zis să-i aduc pețitori?

www.dacoromanica.ro

ELENA: Nu poţi fi serios o dată?... Domnul Cernătescu vine prima oară în casa noastră. *(Se aude trăsura oprindu-se la scară.)* Iaca, a şi venit. Ce faci? Du-te de primeşte-l!

(ELENA se retrage cu slujnica în sufragerie, în timp ce feciorul rămas în preajma lui POIENARU se duce să deschidă. În faţa casei, sub felinarul de gaz, s-a oprit MIHAI, şi în acelaşi minut a venit celălalt invitat, Doctorul CERNAT. Doctorul poartă ochelari „pince-nez" şi barbişon; seamănă cu Cehov. Birjele au plecat, iar cei doi se salută politicos, fără să se recunoască, urcînd împreună treptele de la intrarea casei POIENARU. Cei doi tineri bărbaţi se mai privesc o dată, apoi izbucnesc într-un rîs fericit şi se îmbrăţişează.

MIHAI: Ce-i cu tine, Dinule? Cînd ai venit la Bucureşti? Ce faci? Unde stai?

CERNAT: Mihai, nu m-aşteptam să te văd aici. Sînt de puţină vreme la Bucureşti. Am stat în provincie. Acum am treabă aici. Ce fac ai tăi? Ce cauţi aici?

MIHAI: Am fost coleg cu Poienaru, la Paris. Nu ţii minte? Cred că tu l-ai cunoscut la mine, nu?

CERNAT: Nu. Eu l-am cunoscut abia aici. Doamna Poienaru e pacienta mea...

(În clipa cînd doctorul Cernat rosteşte ultima propoziţiune, apare Poienaru şi-i poftеşte să intre, debarasîndu-i, pe rînd, de pălării şi bastoane pe care le preia feciorul, apoi uşa se închide.)

POIENARU: Da, dragă Cernătescule, dumnealui este doctorul casei. Să vă fac prezentările. Domnul este...

MIHAI *(către Cernat)*: Dr. Stanley, presupun!

CERNAT *(către Mihai)*: Dr. Livingstone?

(La stupoarea gazdei, ambii izbucnesc în rîs şi se precipită să-i explice.)

MIHAI: Dragă Nicolas, îţi prezint pe vărul meu, Dinu Cernat...

www.dacoromanica.ro

POIENARU: Cum veri, vericule?

MIHAI: Dinu Cernat...escu!

CERNAT: Părinţii noştri erau fraţi. Tata şi-a schimbat numele, cînd a emigrat, în 1848, ca să scape de o condamnare-n lipsă.

POIENARU: Taci, că mor. Ei, asta-i bună! *(Strigă.)* Eleno! Eleno! Nemaipomenit!

ELENA *(intrînd)*: Vai, Nicule, domol, că ne sperii oaspeţii... Bună seara, doctore. *(Către Mihai.)* Dumneata eşti domnul Cernătescu?

POIENARU *(îi taie răspunsul lui Mihai)*: Păi, asta-i drăcia, că amîndoi sînt „domnul Cernătescu".

ELENA: Nu pricep...

CERNAT: Mihai şi cu mine sîntem veri primari, stimată Doamnă şi descoperirea aceasta i-a ridicat brusc „tonus-ul vital" domnului Poienaru.

POIENARU *(desmeticit)*: Ei, chiar aşa-i şi ca să nu uit, deschidem balul cu o ţuică de Băileşti. *(Către fecior.)* Costică, adu ţuicile şi gustările! Cine lipseşte! *(Către Elena.)* Lipseşte cineva. A, soră-ta! *(Strigă-n sus pe scară.)* Ana!

ELENA: Lasă că o chem eu. Ocupă-te de ţuica ta de Băileşti. Domnule... adică domnilor Cernătescu, vă rog să vă simţiţi ca acasă. La Poienaru, altfel nici nu se poate.

(Bărbaţii s-au aşezat în salonaşul dintre scară şi bufet, pe fotolii, avînd dinainte o măsuţă rotundă încărcată cu gustările aduse de fecior, iar Elena a urcat sus.)

POIENARU *(gustă ţuica şi pare nemulţumit)*: Costică, ce-i. poşirca asta? Vreau ţuica aia de 30 de ani, măi băiete. Ori nu ţi-am spus? Mă duc eu s-o scot. *(Către oaspeţi.)* Mă întorc imediat. *(Iese, cu feciorul.)*

CERNAT: E un om inimos, admirabil. Tu ce mai spui? Ştiu că faci o carieră frumoasă. O meriţi. Cînd ne-am despăr-

www.dacoromanica.ro

ţit, mi se pare că trăiai un moment personal greu... *Le grand amour?*

MIHAI: Tincuţa... A murit. Apoi soţul ei a fost linşat de ţărani. Era un tiran.

CERNAT: N-au avut o fată?

MIHAI: Da, Sofica. I-am pierdut urma. Şi tu? De ce te-ai dat la fund? Cu ce te ocupi?

CERNAT: După evenimentele Comunei din Paris, mulţi dintre camarazii români au pribegit. Am stat un timp în Transilvania, am lucrat cu Pavel Vasici-Ungureanu la *Higiena şi şcoala*. Prima revistă românească de medicină.

MIHAI: Nu te-a atras Capitala?

CERNAT: Am fost de două ori, pentru constituirea cercului internaţional, un cerc secret de socialişti români, ruşi bulgari şi polonezi. S-a risipit. Clandestinitatea este un mare impediment. Avem alte planuri. O să scoatem o gazetă aici. Acum profesez la Bucureşti, cu acte-n regulă. *(Zîmbeşte.)* O să mă-nburghezesc.

MIHAI: Teoria ondulaţiei universale. Ai devenit un adept al lui Vasile Conta?

CERNAT: Nu chiar. Deşi concepţia evoluţionistă despre natură şi societate a domnului Conta este o contribuţie românească foarte meritorie la ontologia şi gnoseologia materialistă.

(POIENARU a venit cu butelia lui miraculoasă şi începe să-şi servească musafirii.)

POIENARU: Luaţi şi binecuvîntaţi-o. Adevărata ţuică bătrînă. Asta este prima şi cea mai importantă contribuţie românească la filosofia universală.

(Pe scară şi-a făcut apariţia ELENA, acompaniind-o pe ANA, pe care rochia superbă de dantelă albă şi coafura „jeune fille" o prind de minune. Domnii se ridică în picioare.)

ELENA: Sora mea, Ana Golescu.

www.dacoromanica.ro

(MIHAI o recunoaşte şi se simte inexplicabil stingherit, ca un june timid. După o clipă de ezitare, se apropie şi se prezintă.)

MIHAI: Mihai Cernătescu.

CERNAT *(observîndu-l)*: Vă cunoaşteţi?

MIHAI *(către Ana)*: Cred că v-am zărit azi, la Universitate.

ANA: Aţi fost şi dumneavoastră acolo?

MIHAI: Da, adică nu. Treceam tocmai, cînd...

POIENARU: Aneto, ai fost remarcată. *Un point gagné.* Pînă la desert, are să-ţi ceară mîna, craiul.

ELENA: Nicule, iar spui prostii. *(Către Cernat.)* Doctore, potoleşte-l, că altfel nu vă mai tihneşte masa.

CERNAT *(către Mihai)*: Domnişoara Golescu a fost eleva mea. Am pregătit-o pentru admitere la medicină. Este o lucidă... fermecătoare.

POIENARU: În traducere masculină, va să spună că dacă el n-a avut succes, dumneata n-ai nici o speranţă...

FECIORUL *(intrînd, primeşte din ochii stăpînii porunca aşteptată)*: Masa e servită.

POIENARU *(dictînd protocolul)*: Doctore, oferă braţul Elenei. Îmi place să văd un comunard la braţ cu doamna de onoare a principesei. *(Către Ana.)* Iar tu, arată-i domnului Cernătescu drumul fericiri universale.

(În această formaţie se intră alături, în sufragerie, unde-i aştepta masa cu lumînările aprinse. O cortină de întuneric va marca sfîrşitul cinei. În interior, după cină, la cafea şi liqueur, domnii fumează, în fotolii, în timp ce ANA cîntă acompaniindu-se la pian.)

ANA: ...*Nu e păcat,*
Ca să se lepede
Clipa cea repede
Ce ni s-a dat?...

(Sfîrşitul romanţei e salutat cu aplauze afectuoase, de întreaga asistenţă. Feciorul aduce tablaua cu alte cafele şi cutia cu

www.dacoromanica.ro

ţigări de foi. ANA revine pe sofa, alături de ELENA, căreia camerista i-a adus o infuzie.)

MIHAI: O romanţă foarte frumoasă, domnişoară Ana. De cine sînt versurile?

ANA: De un tînăr poet ieşean, domnul Mihai Eminescu. Aud că domnul Maiorescu vrea să-l aducă la Bucureşti.

CERNAT: Probabil *pour rajeunir son écurie* de la *Timpul*. *(Observînd că Elena nu bea cafea, Mihai ar vrea să mai întrebe ceva, din politeţe, dar dînsa i-o ia înainte, explicînd.)*

ELENA: O infuzie de tei. Mi-a prescris-o doctorul Cernat, pentru nervi. Iar eu i-am recomandat-o Doamnei şi închipuiţi-vă că acum a adoptat-o şi Prinţul Carol, în locul prafurilor berlineze... I-a cerut-o şi Bismarck.

POIENARU: *À propos*, Mihai. Ia povesteşte-ne dragă, tu care eşti în secretele zeilor, cum a fost, de fapt, astă toamnă la Livadia, chestia aia cu şeful tău şi cu Ţarul? E-adevărat?

MIHAI: Adevărat. Domnul Brătianu le-a propus o Convenţie politică privind trecerea trupelor ruse prin România, cu garanţiile de rigoare, în cazul unui război cu turcii.

POIENARU: Păi cum? Şi ţarul ce-a zis?

MIHAI: Ţarul l-a întrebat: „Şi dacă n-am voi să iscălim o asemenea convenţie"? La care şeful, surprins, a răspuns fără ezitare: „Atunci ne vom opune la trecerea armatei ruse"! Cancelarul Gorceakov i-a replicat atunci foarte tăios: „Veţi fi striviţi!"...

POIENARU: Restul îl ştiu: „Striviţi, dar stimaţi!" Cu vorba asta „vizirul" tău va intra în istorie. Bravos!

CERNAT: Şi pînă la urmă, ce veţi face?

MIHAI: Mîine se va semna Convenţia. Au cedat. *(Dar gîndul i-a fugit în altă parte.)* Îmi place aici. E ca un ultim popas...

(Lumina scenei se voalează peste acest sfîrşit de cină în familie, alegînd un moment de destindere, poate cu Mihai invitînd-o

www.dacoromanica.ro

pe Ana să mai cînte ceva şi sărutîndu-i mîna, fără dialog, eventual pe o reluare discretă a melodiei nostalgice pe versurile lui Eminescu atît de potrivite cu starea de spirit a lui Mihai:

...Nu e păcat,
Ca să se lepede
Clipa cea repede
Ce ni s-a dat?...

*

(În jurul enormei mese de stejar din vastul birou al Primului-ministru se pregăteşte semnarea Convenţiei despre care s-a vorbit, în prezenţa membrilor guvernului român şi a unei delegaţii politice ruse, în frunte cu Baronul Dimitri Stuart. Momentul solemn nu e lipsit de oarecare tensiune nervoasă, căci hotărîrea n-a fost luată decît cu majoritate de voturi, sub imperiul necesităţii, ceea ce se poate lesne citi pe chipul unora dintre miniştrii prezenţi. În timp ce Kogălniceanu şi Consulul rus schimbă cîteva amabilităţi, în aşteptarea ceremoniei ce se va desfăşura în faţa guvernului român, Primul-ministru zăboveşte, de vorbă cu C. A. ROSETTI, eventual alături, într-un cabinet particular.)

BRĂTIANU: La ce garanţii mai putem spera în situaţia noastră, dragă Rosetti? Toate silinţele făcute pe lîngă Puteri spre a ne recunoaşte şi garanta neutralitatea, au eşuat glorios. Sîntem mereu singuri la nevoie, parcă-i un făcut, de o mie de ani... Trebuie să răzbim prin noi înşine.

C. A. ROSETTI: Care „noi înşine", Ioane dragă? Toţi demnitarii noştri fug de această teribilă răspundere. Ştii bine; Epureanu şi Bozianu s-au pronunţat pentru a lăsa libera trecere *ambelor* armate beligerante, cerînd în prealabil Austro-Ungariei să ocupe ţara, cu aprobarea Europei, auzi, ca să ne „păzească" de ruşi şi de turci; cheamă lupul să te păzească de urs şi de leu! Şi

www.dacoromanica.ro

Golescu crede că Austro-Ungaria e o garanție, deși se știe că domnul Andrassy a și împărțit cu Gorceakov Peninsula balcanică, încă de anul trecut... Convenția e bună!

BRĂTIANU: Dar dacă Țarul nu o ratifică?

C. A. ROSETTI: O condiționăm și noi de ratificarea corpurilor noastre legiuitoare. Pînă atunci încheiem și mobilizarea armatei... cu ajutorul lui Dumnezeu...

(Intrarea în cabinet a Primului-ministru și a președintelui Adunării Deputaților oprește rumoarea conversațiilor. KOGĂLNICEANU îl prezintă pe Baronul STUART șefului guvernului român, apoi lui C. A. ROSETTI.)

KOGĂLNICEANU: Domnule Prim-ministru, vă prezint pe domnul Baron Dimitri Stuart, consilier de stat, consul general, plenipotențiar din partea Majestății-Sale Împăratului tuturor Rusiilor la semnarea Convenției în bună formă.

(BRĂTIANU îi strînge mîna și-i invită să-și ocupe locurile în jurul mesei, strîngînd, în trecere, și mîna altor persoane prezente.)

BRĂTIANU: Domnilor, lucrînd de acord cu celelalte Puteri garante, pentru a ameliora condițiile de existență ale creștinilor supuși dominației Sultanului, guvernul imperial a notificat eventualitatea unei intervenții militare din afară, asumîndu-și această sarcină cu armata sa în partea Turciei din Europa. De aceea, guvernul imperial, dorind a respecta inviolabilitatea teritorială a statului român, a convenit a încheia cu guvernul Alteței-Sale Carol I o convenție specială relativă la trecerea trupelor ruse prin România. O cunoașteți. Domnii plenipotențiari respectivi, domnii Baron Dimitri Stuart și Mihail Kogălniceanu vor pune pe Convențiunea de față semnăturile lor și sigiliul armelor lor.

www.dacoromanica.ro

(KOGĂLNICEANU şi Baronul Stuart primesc de la secretarii respectivi mapa cu documentele, pana pentru semnătură şi serviciul de ceară roşie pentru parafe.)

KOGĂLNICEANU *(citeşte)*: „Guvernul Alteţei-Sale Domnului României Carol I asigură armatei ruse, care va fi chemată a merge în Turcia, libera trecere prin teritoriul României şi tratamentul rezervat armatelor amice".

BARONUL STUART *(citeşte)*: „Pentru ca nici un inconvenient sau pericol să nu rezulte pentru România din faptul trecerii trupelor ruse pe teritoriul său, Guvernul Majestăţii-Sale Împăratului tuturor Ruşilor se obligă a menţine şi apăra integritatea actuală a României, a menţine şi a face să se respecte drepturile politice ale statului român. Convenţia va fi ratificată de ambele guverne în acelaşi timp şi va intra în lucrare deodată".

BRĂTIANU: Vă mulţumesc şi vă asigur că Guvernul Alteţei-Sale Domnului României va obţine ratificarea cerută de legile române, de la Cameră şi Senat, în cea mai scurtă vreme, spre a face executorii stipulaţiile cuprinse în acest document. Poftiţi.

(Actul este semnat şi parafat. Se schimbă mapele între plenipotenţiari. Se serveşte şampanie. Atunci MIHAI se apropie de Brătianu şi-i şopteşte ceva. Acesta priveşte spre C. A. ROSETTI, care se apropie de dînsul, urmîndu-l apoi spre cabinetul său particular de-adineaori. Acolo îi aşteaptă colonelul CERCHEZ care salută şi le înmînează o depeşă. BRĂTIANU o citeşte şi rămîne consternat.)

ROSETTI: Ce s-a-ntîmplat?

BRĂTIANU: Trupele ruseşti au şi intrat în ţară. Iar navele turceşti au deschis focul de peste Dunăre, contra noastră... *(Către Mihai.)* Cheamă-l pe domnul Kogălniceanu.

www.dacoromanica.ro

ROSETTI: Am intrat în horă... Ce e de făcut? Acest război nu trebuie purtat pe teritoriul nostru. Ar fi un dezastru.

(Intră Ministrul de Externe, condus de Mihai, care se vede că l-a pus la curent cu situaţia.)

BRĂTIANU *(către Cerchez)*: Cum stăm cu mobilizarea armatei?

CERCHEZ: Ne mai trebuie o lună... Nu e puţin, dar nu e mult. Va fi un război de durată.

BRĂTIANU *(îi face semn că poate pleca)*: Bine. Continuaţi. Veţi primi ordinele de la Măria-Sa, *(Cerchez salută şi iese.)* Ce spui, Mihai? Mai ratificăm?

KOGĂLNICEANU: Ratificăm şi explicăm din nou, tuturora, că o facem în termenii neutralităţii şi suveranităţii noastre. Turcii s-au grăbit. Şi au greşit. Acţiunea lor ne oferă posibilitatea să dăm neutralităţii noastre o interpretare mai nuanţată.

ROSETTI: Adică? Nu uita că Poarta are nişte drepturi consemnate în tratate. Au dreptul să se apere de ruşi, nu? Iar noi nu putem fi indiferenţi, fiindcă independenţa noastră nu e stipulată nicăieri în aceste tratate. Englezii ne-au avertizat.

KOGĂLNICEANU: Ruşii n-au tras încă nici un foc, în vreme ce turcii au tras. Şi au tras în noi. De-asta au greşit. Avem, prin urmare, dreptul sacru de a ne apăra. În limitele frontierelor noastre. Şi contra oricărui agresor!...

(Cei trei mari bărbaţi de stat se privesc în ochi, cu o solemnă emoţie, apoi îşi strîng mîinile şi se îmbrăţişează, sub lumina primăverii anului 1877.)

*

(În odaia de oaspeţi a conacului de la Cernăteşti, proaspăt veniţi de pe drum, MIHAI şi MATEI au luat loc, în aşteptarea Alexei. O ţărancă desculţă aduce tablaua cu cafele. Floarea a muncit la ei mai demult, îi cunoaşte.)

www.dacoromanica.ro

FLOAREA: Coniţa mai zăboveşte oleacă, e cu copilul şi cu englezoaica. Vă roagă să luaţi cafeaua, pînă vine.

MIHAI: Ce mai faci, Floareo?

FLOAREA: Mulţumesc de întrebare... Mă chinuiesc cu copilul, că zace demult...

MATEI: Ce are?

FLOAREA: D-apoi, ce au toţi, lungoare, de sărăcie. Pe mine să mă iertaţi. *(Iese.)*

MATEI: Problema ţărănească, Mihai, nu e deloc simplă la noi. Reforma agrară a lui Cuza a rămas neisprăvită, fiindcă după desfiinţarea clăcii, aristocraţia noastră rurală de tip vechi, feudal, nu s-a putut adapta contractului, poreclit „liber", cu ţăranii. Asta cere spirit de organizare, muncă. Da, da, ruşinea de a munci, a claselor noastre privilegiate, le va duce la ruină...

MIHAI *(zîmbind)*: Vorbeşti întocmai ca Alexa.

MATEI: Da, ea mi-a dat primele lecţii de agricultură, cînd m-am întors din străinătate...

MIHAI: Nene Matei, *à propos*, ştii că a mai apărut un Cernătescu?

MATEI: Cine?

MIHAI: Îl cunoşti pe doctorul Dinu Cernat?

MATEI: Nu personal. După nume şi din lucrări. E autorul unui tratat „Asupra metodei antiseptice de tratament în chirurgie". E o personalitate. Cred că l-am întîlnit, la înfiinţarea Societăţii Ştiinţelor Medicale; nu e ardelean?

MIHAI: S-a refugiat în Transilvania, după evenimentele Comunei din Paris... E Dinu Cernătescu, vărul nostru.

MATEI: Nu mai spune. Alexa mi-a vorbit despre el... Ia te uită ce *cachotier!*... De ce nu mi s-a prezentat?

MIHAI *(rîzînd)*: Pesemne ca să nu te compromită; nici aici nu-i prea bine cu autorităţile!... Am să ţi-l prezint.

MATEI: De ce rîzi?

www.dacoromanica.ro

MIHAI: Mi-o închipui pe Alexa, primind în salonul ei un „anarhist"...

(Rîd amîndoi. Apoi intră Alexa de mînă cu copilul ei, Alexandru Damian. Ei se ridică în picioare. Ea îi sărută pe amîndoi, aproape ceremonios, iar copilul sare în brațele tatălui său, apoi îl salută politicos, copilărește, pe Mihai, care îl îmbrățișează. Deasupra căminului este portretul tatălui lor, căpitanul Alexandru Cernătescu din vechea gardă a anului 1848. ALEXANDRU se uită-n ochii mamei sale, cerînd permisiunea să se servească și el, de pe tablaua cu cafele și dulcețuri.)

ALEXA: Dulceață, da. Cafeaua nu-i pentru copii.

MIHAI: Decît cu lapte. *(Făcîndu-i cu ochiul, complice, băiatului.) Just a drop of milk... (Toți rîd, înțelegînd aluzia la „școala lui Miss".)* Și-apoi Alexandru nu mai e un copil. *(Către băiat.)* Ce vrei să te faci, domnule Damian junior?

ALEXANDRU: Ofițer, ca bunicul Alexandru Cernătescu. Vreau să mor pentru patrie, ca și el.

(Familia trăiește un moment sufletesc în care amuzamentul firesc provocat de un răspuns copilăresc se amestecă cu spaimele de azi ale războiului. MIHAI ar vrea să rîdă, dar ALEXA are un chip de gheață.)

MIHAI: Sîngele aprig al neamului.

ALEXA: Alexandru Damian va fi doctor și profesor, ca tatăl său.

ALEXANDRU: Dar și tata e ofițer acum. Nu, papa?

(Miss SHARP a intrat, depunînd pe o măsuță trusa medicală a doctorului.)

MISS SHARP: Ați uitat trusa în trăsură, *sir.*

(La un semn al guvernantei, copilul vine lîngă dînsa.)

MATEI: Mulțumesc, miss Sharp.

ALEXA *(către Matei)*: Miss Sharp ne părăsește. Se-ntoarce în Anglia.

MISS SHARP: *I am really sorry...* Consulul a scris doamnei.

www.dacoromanica.ro

ALEXA: Din cauza războiului... *it's all right Miss...* Ia-l şi pe Alexandru! *(Miss Sharp şi băiatul părăsesc încăperea la invitaţia lapidară a Alexei, a cărei lipsă de bunădispoziţie e vizibilă.)* Totul a şi început să meargă anapoda la Cernăteşti. Războiul ăsta are să-ntoarcă totul pe dos.

MATEI: S-a întîmplat ceva deosebit?

ALEXA: La noi, deocamdată, nimic. Dar pe moşia de zestre a fetelor, pe care Rizescu a vîndut-o, sînt turburări.

MIHAI: De ce? Nu s-a înţeles cu obştea?

ALEXA: Amza a vîndut-o arendaşului, nu obştii.

MIHAI: Dar, conform legii agrare, era obligat. Ţăranii aveau dreptul de preempţiune!...

ALEXA: Îl cunoşti pe Rizescu. Avea nevoie de *cash*, pentru acţiunile de la Comarnic şi... gata. Acum ţăranii vin la mine. Că nu-i frumos, tocmai din partea noastră... *a noastră*, înţelegi?! Noi sîntem responsabili pentru afacerile domnului Rizescu!?

MATEI: E foarte regretabil... Multă lume vinde acum, din cauza războiului; preferă acţiunile companiilor străine.

ALEXA: Da, desigur. Viaţa la ţară nu mai e huzurul de-altădată. Acum vor începe şi rechiziţiile, obligaţiile, lipsa mîinii de lucru, poate şi mai rău.

MIHAI: Şi-atunci? Dezertăm? Vindem şi plecăm în apus? Atunci, ce să mai pretindem de la ţăranul care rămîne? Să ne şi respecte şi să ducă singur greul războiului?

ALEXA: Mihai, şi eu rămîn! Nu asta e problema noastră. Ai noştri au fost şi rămîn corecţi cu ţăranii. E vorba de viitorul familiei noastre.

MIHAI *(încercînd un zîmbet concesiv)*: Deocamdată se prezintă bine, nu?

ALEXA: E vorba de tine şi de Alexandru. Ştiu că ţi s-a propus să iei oficiul diplomatic de la Londra şi că putem conta pe agrementul britanic, mai ales dacă te

www.dacoromanica.ro

hotărăşti la această excelentă partidă care este prinţesa Ipsilanti. *(Mihai e brusc agasat.)* Natalia este *une femme de tête,* dar te iubeşte, te iubeşte cu-adevărat.

MATEI *(încearcă o concesie)*: Alexa, dar asta-i priveşte pe ei doi...

ALEXA *(sec)*: Priveşte întreaga familie şi, în special, pe noi doi, Matei. Pentru că ţin ca Alexandru să-l însoţească pe Mihai la Londra... Războiul acesta mă-ngrozeşte.

MATEI: Să lăsăm copilul, singur, departe de noi?...

ALEXA: Am vorbit cu Miss Sharp. Ea va sta cu ei, acolo, ca şi aici. Dacă Mihai va fi de acord...

(E un moment de grea cumpănă pentru Mihai, iar Matei îl priveşte cu oarecare anxietate fiindcă ştie ceva anume şi aşteaptă ca el să ia o hotărîre. În acel moment însă intră TAFTĂ, vătaful. Bătuse la uşă, dar nimeni nu-l auzise.

TAFTĂ *(tuşeşte, ca să se anunţe)*: Don' doctcr, veniţi repede, păcatele mele, că-i moare copilul Floarei.

(MATEI se ridică, îşi ia trusa medicală de pe măsuţă şi se ia după TAFTĂ, a cărui intrare providenţială îl scutise de o confruntare furtunoasă în familie.)

MATEI *(către Alexa)*: Mă întorc imediat *(Iese.)*

(Rămaşi singuri, ALEXA şi MIHAI se simt puţin stingheriţi, fiindcă emanciparea fratelui ei faţă de fosta maman *nu era la prima confirmare. MIHAI căuta din ochi o ţigară. ALEXA îl înţelege şi îi întinde serviciul de fumat, apoi gustă din paharul cu apă rece, ca să facă ceva.)*

MIHAI *(spune tot dintr-o dată)*: *Maman,* eu am cerut domnului Brătianu să-mi permită să plec voluntar pe front.

ALEXA *(scapă paharul)*: Ce spui?!... Nu sînt de acord. Nu se poate. E imposibil. Mihai, ascultă-mă, fi rezonabil.

(Vocile se depărtează şi dialogul lor nu se mai aude. Alexa suferă vizibil şi plînge reţinîndu-şi lacrimile, în timp ce locul scenic se schimbă, către interiorul unui bordei.

www.dacoromanica.ro

MATEI intră în casa Floarei, unde doi-trei țărani îl așteptau pe doctor. La sosirea acestuia, ei îl salută respectuos, iar ION ION, bărbatul femeii, îl conduce pe ușa scundă, spre lavița unde zace copilul.)

ION ION: Să trăiți și vă mulțumesc c-ați venit, don' doctor; pe-aci, luați seama la ușă! Nu v-aș fi supărat; da' a zis muierea că veniră în sat, și-am zis că...

(Casa este un bordei mai arătos, cu două încăperi — ca bordeiul de la Muzeul Satului —, în prima e vatra și o masă scundă, rotundă, cu trei scăunașe-mprejur, în cealaltă e patul, lavița, lada de zestre și restul mobilierului cunoscut. E un semiîntuneric permanent, deși e ziuă. Copilul doarme agitat într-o albie ridicată pe laviță. Ar putea avea trei ani, dar pare un prunc. E slab și plin de un fel de lepră roșcată pe față și pe tot corpul. Matei îl trage sub lumina ferestrei și îl examinează atent. Gemetele copilului slăbesc treptat, iar respirația e tot mai grea. Părinții se uită cînd la copil, cînd la Doctor, așteptînd parcă o minune.)

MATEI: De cînd zace-așa?

FLOAREA: De-astă iarnă.

MATEI: Mai aveți copii?

ION ION: Ăl mare. E ocinic la tipografie, la București... Ce are, boierule?

MATEI: Pelagră.

ION ION: Scapă?

(MATEI nu răspunde. Se întoarce să-și pregătească seringa. Atunci femeia, aplecată asupra copilului, strigă.)

FLOAREA: Ioane, sări, că nu mai suflă copilul. A dat ochii peste cap!...

(Își ia copilul în brațe și-l leagănă și-l scutură. MATEI, ajutat de ION ION, pune copilul la loc. Medicul își dă seama că trupul copilului s-a răcit și renunță la injecție. Cu o mîngîiere pe chipul lui ars de boală, MATEI îi închide ochii,

www.dacoromanica.ro

apoi îi întinde brațele. Bordeiul s-a umplut de săteni. O femeie aprinde o lumînare.)

MATEI: Am venit prea tîrziu...

(Încep bocetele. Ieșind în uliță, MATEI este întîmpinat de primarul LEFTER cu ÎNVĂȚĂTORUL și alți doi săteni — unul fiind FIRAN, fierarul — aflați la ușa lui Ion de cînd a sosit. MATEI îi strînge mîna primarului și învățătorului, apoi se adresează lui Taftă.)

MATEI: Rămîi cu Floarea și vezi ce le este de trebuință, să le dea de la curte.

(TAFTĂ reintră în bordei, în timp ce MATEI, avînd în dreapta pe Primar și la stînga pe Învățător, pornește spre casă, încet, urmați, ca de un dulău blajin, de FIRAN.)

MATEI: Cum e, domnule învățător, ați mai avut și alte cazuri mortale?

ÎNVĂȚĂTORUL: Mai puțin decît în alte sate, dar sînt; țăranul e fatalist, s-a deprins... Mai greu cu războiul!... Dar Ghiță Lefter le știe mai bine, ca primar...

MATEI: Ghiță Lefter... Te-au ales primar!... Îți minte ce mi-ai spus cînd te-am scos din furcile jandarmilor?...

LEFTER: Țin minte; pe-atunci nu deosebeam boierul de ciocoi.

MATEI: Și-acum?

LEFTER: Acum, domnule doctor? *(Rîde trist.)* Nici acum! Acum deosebesc omul de ne-om!... *(Mai prietenos.)* Nu vreți să trecem pe la primărie, să vă spunem cum e cu mobilizarea? E bine să știți, ca... consătean.

(Cortină de întuneric. Grupul a intrat în „biroul" primarului, cu o masă, trei scaune, un cuier și o sobă de tuci. Pe masă, un teanc de liste și un registru. Lefter îl poftește să ia loc, dar Matei refuză spunînd că se grăbește, apoi cedează.)

LEFTER: Aici e listele de ofrande și de subscripții și aici e registrul de rechiziții pentru armată. Dau toți, că e pentru țară! Care ce-a putut și ce-a avut, din sărăcia

www.dacoromanica.ro

lui: bucate, pînză nălbită, nutreț, păsări, oi, unii și cîte-o vită.

FIRAN: Și bani, din fundul lăzii și din capătul de basma; cine-a avut leafă, parte din leafă pe cît o ține războiul, ca domn' învățător... Primaru-a dat tot; că s-a-nscris volintir la roșiori, cu calul lui. M-am înscris și eu, la antilerie, tot cu calu' meu. Sîntem zece din Cernățești și Ion a' lui Ion, bărbatu' Floarei, e la dorobanți, plecăm odată toți pe frunt...

LEFTER: Rămîne domnu-nvățător singur și cu școala și cu primăria...

ÎNVĂȚĂTORUL: Dumneavoastră ce faceți? Conița Alexa?...

MATEI: Alexa rămîne la moșie.

LEFTER: Pe-aici conacele s-au cam pustiit. Arendașii au închis hambarele și coșarele și zic că au ordin de la boieri să nu dea nimic.

FIRAN: Călărașii au spus că ăstora, după război, le ia statul pămîntul și-l împarte la care se duc pe frunt... ca noi.

ÎNVĂȚĂTORUL: Așa ar fi drept.

FIRAN: Alții zice că boierii sînt scutiți și de dare și de rechiziție... Cine știe?

MATEI *(jenat)*: Nu e nimeni scutit!... Plec și eu pe front, cu secția sanitară. *(Tușește mîndru.)* Am gradul de maior.

FIRAN *(ia poziția)*: Să trăiți, don'maiur!

*

(O tipografie din Pasajul Român cu culegători, presă de mînă și cu tot tacîmul meseriei, din veacul trecut. Se prinde-n rame zațul paginat al gazetei Socialistul. *ZEȚARUL, ajutat de ucenicul său, trage o „perie" pentru prima corectură-n pagină și i-o dă ucenicului, care o duce în „redacție", adică într-o odaie de-alături, de la etaj. Îmbrăcat țărănește, dar cu un șorț de lucrător, UCENICUL e „ziaristul" de la începutul piesei. Bate la ușă și, cînd aude „Intră!", apasă pe clanță,*

www.dacoromanica.ro

pătrunzînd în încăpere, cu grijă să nu agaţe de scaune coala încă udă.)

UCENICUL: Am venit cu corectura, don'doctor.

(CERNAT se scoală de pe scaun şi o ia, cu aceeaşi grijă. În încăpere sînt, afară de doctorul CERNAT, alte trei persoane, antrenate într-o discuţie înflăcărată. Vintilă ROSETTI perorează.)

VINTILĂ ROSETTI: Cînd e vorba de apărarea teritoriului naţional, de a apăra patria de o năvălire străină, sau de a o scăpa dacă este ocupată, atunci orăşenimea, oricît de bravă să fie, este fără putere; atunci corpurile armate, soldaţii, nu ajung, atunci trebuie ceva mai mult decît toate acestea, trebuie o populaţie întreagă armată, ţăranii pătrunşi de sacrul foc al amorului de patrie; trebuie să intre-n foc ţărănimea, apărîndu-şi pămîntul cu armele în mînă. Iar ţăranii, domnilor, n-au acest pămînt!...

CERNAT *(întrerupîndu-i)*: Domnilor, vă prezint prima pagină din primul număr al ziarului *Socialistul*. *(Ceilalţi aplaudă şi îşi smulg pagina parcurgînd, fiecare rînd, plini de o afectuoasă curiozitate.)* E un minut istoric. *(Către ucenic.)* Cum te cheamă, tinere lucrător?

UCENICUL: Ion a lu' Ion.

CERNAT: Simplu şi frumos. Şi de unde eşti de fel?

UCENICUL: Din Cernăteşti...

CERNAT *(surprins)*: Zău? Păi ar fi că sîntem niţel consăteni. Mai ai fraţi?

UCENICUL: Unul.

CERNAT: Şi el ce face?

UCENICUL: E mic.

CERNAT: Atunci să ştii, de-acum încolo, că mai ai unul. Un frate mai mare. *(Ucenicul se uită mirat, fiindcă Cernat arată către sine; apoi doctorul scoate un bănuţ din buzunarul vestei.)* Ştii rişca, Ioane?

www.dacoromanica.ro

UCENICUL: Dă.

CERNAT: Capul sau pajura?

UCENICUL: Capul.

(Cernat pune leul pe unghia degetului mare şi-l zvîrle cu o zvîrnitură-n sus. Apoi îl prinde-n palmă şi se face că citeşte ce-a ieşit.)

CERNAT: Capul. Ai cîştigat. Ce-ai să-ţi cumperi cu leul ăsta?

UCENICUL: Îl strîng, pentru pămînt.

(Ucenicul ia banul, salută şi iese. Dr. Zubcu CODREANU a auzit ultima replică şi, odată cu el, Dobrogeanu GHEREA, un tînăr revoluţionar brăilean, cu barbişon, în timp ce V. ROSETTI, citeşte corectura.)

CODREANU: Ai auzit, cetăţene Gherea? Tînărul nostru muncitor adună banii ca să devină mic proprietar de pămînt...

GHEREA: Ca să scape de noua iobăgie, cetăţene Codreanu!... El are o familie acolo-n sat, care şi-a vîndut moşierului forţa de muncă, pe trei-patru ani înainte; ca majoritatea celor împroprietăriţi formal la 2 Mai.

CERNAT: Trebuie să recunoşti, Zubcule, că nici un proletar din Europa nu-şi are munca vîndută pe ani înainte... În România, problema revoluţiei socialiste va depinde de alianţa dintre proletarul agricol şi cel industrial... dintre muncitori şi ţărani...

CODREANU: Ţăranilor li s-a promis pămînt dacă luptă pe front, în război.

GHEREA: O nouă stratagemă a burghezo-moşierimii!

(Intră MIRCEA ROSETTI, fratele lui Vintilă, cu ştirea senzaţională a zilei.)

MIRCEA: Domnilor, se pregăteşte cel mai cutezător moment din istoria modernă a României: Declaraţia de Independenţă. E gata! Tata mi-a spus că se va citi, peste o oră, la Cameră!

CERNAT: *Alea jacta est! (Îl opreşte pe zetar.)* Repaginează gazeta! Deschidem cu Declaraţia de Independenţă.

www.dacoromanica.ro

VINTILĂ ŞI MIRCEA: Admirabil. Ura!

ZEŢARUL: Aşa mai zic şi eu. O să fie o bombă.

(Codreanu smulge şpaltul din mîna zeţarului şi împreună cu Gherea vor să protesteze.)

CODREANU: Şi cum rămîne cu lupta de clasă?

CERNAT: Acest război nu e unul de clasă. E un război naţional. Celălalt va urma. Mai devreme, sau mai tîrziu, într-o formă sau alta. Istoria nu e bătută-n cuie...

GHEREA: Deci, sînteţi pentru participarea la acest război imperialist dintre Ţar şi Sultan? Aşa vezi dumneata dezrobirea naţiunii române?

CODREANU *(arată şpaltul proaspăt)*: Dar, cetăţene Doctor, aici combaţi pentru neutralitate!... Şi bine faci. Pentru că e vorba de conflictul dintre călăul naţiunilor balcanice şi temnicerul popoarelor, ţarismul! E jocul lor obişnuit. Presa muncitorească nu trebuie să uite că, în politica pe care o duc, guvernele dispun după bunul plac de viaţa şi banii popoarelor! Proletarul n-are patrie!...

CERNAT: Căderea ţarismului, nimicirea acestui vis rău care apasă Europa întreagă, iată, după noi, cea dintîi condiţie pentru dezrobirea naţiilor din mijlocul şi din răsăritul Europei. Aşa e?

GHEREA: Aşa e. Dacă mîine despotismul din Petersburg ar cădea, poimîine, n-ar mai fi în Europa nici o Austro-Ungarie. *(Continuîndu-şi, inspirat raţionamentul.)* Polonia ar învia din nou; marele popor rus va putea să-şi lege în libertate legăturile sale politice; românii, maghiarii, slavii de la miazăzi, liberi de orice amestec străin, îşi vor putea regulariza între dînşii treburile şi hotarele lor.

CERNAT: Da. Dar pînă atunci, şi mai cu seamă în clipa de faţă, patria este poporul, clasa muncitoare, şi nu clasele exploatatoare. Deci, Proletarul are patrie!

www.dacoromanica.ro

VINTILĂ: *Quod erat demonstrandum!...*

CODREANU: E clar! Deci, mie nu-mi rămîne decît să-mi dau demisia din nobila funcţie de medic de plasă la Curtea de Argeş şi să intru la Crucea Roşie. *Haraşo* şi *aferim!*

GHEREA: Şi ce facem cu gazeta?

CERNAT *(rupe şpaltul)*: Refacem doar pagina întîi. De-azi, *Socialistul* combate pentru Independenţă, ca tot poporul. Şi deschidem lista de subscripţie a muncitorilor români, pentru apărarea patriei. *(Ecou: o măsură din* Internaţionala.*)*

*

(Această scenă se distribuie pe trei planuri. În primul, la rampă, e publicul de la Cameră. Ne aflăm în sala Parlamentului de pe Dealul Mitropoliei. Tribunele rezervate publicului sînt pline de lume de tot felul. Remarcăm prezenţa doctorului Cernat, cu Ana şi Poienaru, pe cei doi Negustori şi alte personagii cunoscute. Planul secund, mai jos, de unde apar deputaţii ce urcă la tribună, e mascat de publicul din primul plan. Al treilea plan, mai înalt, e ocupat de tribuna unde se vorbeşte, cu faţa la public ca şi în scena cursului de la Universitate, poate şi cu elemente ale acelui decor. La faţa de cortină, apar manifestanţii, cu pancarte şi steaguri, de-o parte şi de alta a spaţiului scenic; se presupune că stau în jurul clădirii; răsună cîntece patriotice. Atmosfera este de încordată aşteptare, favorabilă gestului final, al declarării independenţei.)

C. A. ROSETTI: Doamnelor şi domnilor, am permisiunea de a recapitula concluziile la care au ajuns corpurile legiuitoare române. Adunarea Deputaţilor a adoptat, cu majoritate absolută de voturi, moţiunea prin care se declară stare de război cu Imperiul otoman, urmare a bombardării porturilor române Brăila, Calafat, Bechet, Oltenița şi Călăraşi. Senatul a votat o moţiune similară. Ca urmare, trupele noastre au ocupat poziţii defensive pe malul românesc al Dunării. *(Îşi pune*

www.dacoromanica.ro

ochelarii și citește lista vorbitorilor.) S-a înscris la interpelare domnul deputat Fleva. Vă rog.

POIENARU *(către Ana)*: Ce-o mai vrea și-ăsta? Să pună capăt și gata. La arme!

ANA *(în șoaptă)*: Democrație, nene.

(Președintele Camerei ciocănește, cerînd liniște. Urcă la tribună deputatul înscris la cuvînt.)

FLEVA: Cunoaștem aceste rezultate și națiunea, de asemenea, va ține minte numele celor ce au votat pentru, ca și pe-al celor care au votat contra. Abținerile au să se uite. *(Rîsete.)* Interpelarea mea se adresează domnului Ministru al Treburilor Dinafară, domnului Kogălniceanu și sună astfel: Adus-a oare Guvernul la cunoștința tuturor Puterilor, ruperea legăturilor de dependență ale țării față de Poartă și independența absolută a României, în urma stării de război provocate de Turcia? Cer Guvernului să-și precizeze atitudinea, fiindcă pentru noi aceasta e o chestiune vitală: Viața și robia nu pot sta-mpreună.

(Deputatul se retrage în banca sa, în ropotul nesfîrșit de aplauze al întregii asistențe, inclusiv POIENARU. Prezidentul face eforturi să păstreze liniște.)

C. A. ROSETTI: Domnul Ministru de Externe dorește a răspunde acestei interpelări?

(Toate privirile se îndreaptă spre M. KOGĂLNICEANU. Se așterne o tăcere absolută, în care pașii săi răsună pe parchet, urcînd la tribună.)

KOGĂLNICEANU: Domnilor, situația internațională a României a evoluat mult mai bine, fără a fi decisiv schimbată. Sînt întrebat dacă o Românie independentă de obligațiile samavolnice impuse din exterior poate fi azi realizată prin noi înșine, așa cum generația noastră a făcut Unirea, punînd Europa în fața faptului împli-

www.dacoromanica.ro

nit? *(Proiectorul panoramează în sală, urmărind reacţia sufletească a fiecărui grup din asistenţă: nelinişte, hotărîre, frică, elan. Este un moment istoric, decisiv.)* Mai întîi de toate, domnilor, să ne facem întrebarea: ce am fost înainte de declararea războiului? Fost-am noi independenţi către Turcia? Fost-am noi provincie turcească? Fost-am noi vasali ai Turciei? Avut-am noi pe sultanul ca suzeran? Străinii au zis aceasta; noi nu am zis-o niciodată. Noi nu am fost vasali. Sultanul nu a fost suzeranul nostru! *(Pe chipurile celor din sală se citeşte interesul crescînd. Aplauze.)* Însă era ceva. Erau nişte legături *sui-generis*, nişte legături care erau slabe cînd românii erau tari, nişte legături care erau tari cînd românii erau slabi. Noi n-am dorit acest război cu turcii. Noi cerem de douăzeci de ani Turciei să intre în înţelegere cu noi spre a preface acele legături *sui-generis*, — care nu mai sînt ale secolului actual şi care, dacă nu mai erau de folos pentru noi, nu mai erau de folos nici pentru Turcia, — în relaţii normale şi civilizate, de la egal la egal. *(În publicul de sus remarcăm pe cei doi Negustori care-şi dau coate şi vor să spună ceva, dar Zeţarul le face semn să tacă.)* Noi trebuie să dovedim, că dacă voim să fim naţiune liberă şi independentă, nu este pentru ca să neliniştim pe vecinii noştri, nu este pentru ca să fim un prilej de îngrijiri pentru dînşii; din contra, şi încă mai mult decît pînă acum, să arătăm că sîntem o naţiune hotărîtă să ne ocupăm de dezvoltarea ei, de dezvoltarea bunei-stări morale şi materiale, iar nicidecum ca să îngrijim, ca să neliniştim pe cineva. Noi voim să fim bine cu toate puterile, şi cu Rusia, şi cu Austria, şi chiar cu Turcia; şi cu Turcia vom face legături nouă..., iar nu să rămînem în acele legături ca pînă astăzi, care nu mai au raţiunea lor de a fi.

www.dacoromanica.ro

(Reacţia celor ce ascultă e mai curînd ostilă, la această parte a discursului.)

PRIMUL NEGUSTOR: Ce-o scaldă, domnule? Joacă la toate horele, cu muscalii şi cu turcii?

AL DOILEA NEGUSTOR: Kogălniceanu? Nu-l cunoşti. Taci şi-ascultă!

KOGĂLNICEANU *(la tribună)*: Aşadar, domnilor deputaţi, nu am nici cea mai mică îndoială şi frică de a declara în faţa reprezentanţilor naţiunii că noi sîntem o naţiune liberă şi independentă. Noi trebuie să dovedim că sîntem o naţiune vie, trebuie să dovedim că avem conştiinţa misiunii noastre, trebuie să dovedim că sîntem în stare să facem şi noi sacrificii pentru ca să păstrăm această ţară şi drepturile ei pentru copiii noştri, şi această misiune în momentul de faţă este încredinţată fraţilor şi fiilor noştri care mor la hotare. Mă rezum, domnilor: voim să fim independenţi, pentru că voim să trăim cu viaţa noastră proprie! *(Urale.)* ...Iar pentru a concretiza, vă fac cunoscut că guvernul român anulează tributul de un milion lei aur către Turcia şi-l pune la dipoziţia Ministerului de Război, pentru apărarea patriei. Trăiască România liberă, unită şi independentă!

(Urale nesfîrşite întîmpină proclamarea Independenţei de Stat a României. Mulţimea care asistase de afară umple treptat scena. Zeci de studenţi şi elevi de şcoală militară, împreună cu negustorii şi muncitorii bucureşteni, arborează drapele tricolore şi manifestează cu torţe cîntînd „Deşteaptă-te Române". Printre manifestanţi apar şi grupuri compacte, purtînd pancarte care-i identifică: „Asociaţia generală a lucrătorilor din România", în frunte cu ZEŢARUL şi tipografii socialişti, sau „Societatea centrală de binefacere", a revoluţionarilor bulgari, precum şi „Societatea studenţilor medicinişti din Bucureşti", în care o remarcăm şi pe ANA, alături de doctorul CERNAT.)

www.dacoromanica.ro

ANA: Ştiţi că domnul Poienaru s-a înrolat în armată?... Dumneavoastră, domnule doctor, ce faceţi?...

CERNAT *(se hotărăşte brusc)*: La Crucea Roşie... am nişte prieteni acolo.

ANA: Nu asta. Vă întrebam, ce faceţi diseară?

CERNAT: A, spitalul, gazeta... nimic deosebit.

ANA *(îi oferă braţul)*: Atunci vă invit la Balul Oştirii. *(Ies cu toţi, amestecaţi în mulţimea entuziastă.)*

*

(În timp ce scena se goleşte de manifestanţii care ies prin faţa cortinei, sau printre glisante, ce dau impresia trecerii lor pe uliţele Capitalei, întregul spaţiu scenic se redistribuie pentru Balul Oştirii. De data aceasta spaţiul se împarte, simbolic, în trei planuri la acelaşi nivel pe care luminile le vor evidenţia pe rînd, după necesitate. Propun un fundal, cu două jilţuri, în jurul cărora are loc balul propriu-zis, dansul etc., o aripă dreaptă unde se fac şi se desfac scurte întîlniri şi conversaţii politice şi o aripă stîngă, unde se presupune că este bufetul. Centrul scenei şi al atenţiei publicului e variabil, conform concepţiei regizorale a spectacolului.

Balul de la Casa Oştirii este evenimentul anului, dedicat aniversării urcării pe tron a Prinţului Carol. Spaţiul destinat balului e compus din cele trei încăperi deschise. Una e sala de dans, cu o nişă somptuoasă în fund, unde sînt instalate cele două fotolii de onoare, pentru perechea princiară. Cealaltă sală e destinată bufetului, care e servit în picioare, la măsuţe pentru cîte o duzină de persoane, pline de bunătăţi. Chelnerii aduc mereu şampanie şi răcoritoare, ca la balurile vieneze. Muzica cîntă din balconul ei, sub conducerea dirijorului atent la porunca maestrului de ceremonii din sala de dans. Pe marginea sălii acesteia, în care perechile alunecă graţios, sau conversează în timpul pauzelor, se află şirul de fotolii şi sofale rezervate persoanelor mai în vîrstă sau fetelor care „fac tapiserie" în aşteptarea cavalerilor.

www.dacoromanica.ro

Un proiector va urmări deci aceste trei locuri ale acțiunii, în care grupurile se adună și se risipesc, după necesitățile regiei. Alteţele Lor, principesa ELISABETA și prințul CAROL, ocupă locurile indicate mai înainte, avînd în preajmă suita și respectiv doamnele de onoare. Între cele două doamne de onoare o remarcăm pe ELENA POIENARU, cu care Principesa schimbă, la răstimpuri, cîteva cuvinte, pesemne primind informații despre vreuna din persoanele de pe parchetul de dans. Cealaltă doamnă, mai în vîrstă, e prințesa AGLAIA GHICA. În jurul Domnitorului remarcăm pe colonelul CERCHEZ și pe generalul Dr. DAVILLA, avînd în imediata apropiere pe BRĂTIANU, ROSETTI și KOGĂLNICEANU. În jurul grupului acestuia se învîrtesc agenții diplomatici, consulul Franței, consulul austriac și Baronul STUART, consulul Rusiei. Acesta din urmă e înconjurat de cîțiva ofițeri superiori ruși, printre care CNEAZUL Sergiu de Leuchtemberg-Beauharnais, tînăr general de cazaci din garda țarului. Personajele noastre se dirijează cam pretutindeni în cele trei săli.

MATEI, în uniformă nouă de maior, vorbește cu generalul dr. DAVILLA; MIHAI, în frumoasa lui uniformă de ofițer-adjutant, vorbește cu BRĂTIANU, ROSETTI preferă conversația cu prințesa GHICA, o prietenă din tinerețe. KOGĂLNICEANU discută cu consulul austriac, de față cu ceilalți diplomați, dar acest grup se risipește destul de repede, pe conversații bilaterale. Consulul britanic lipsește, avînd o „indispoziție diplomatică", date fiind relațiile anglo-turce, de interes reciproc.)

CONSULUL AUSTRIAC: Domnule Ministru, sîntem informați că unii ofițeri români din Transilvania s-au înscris voluntar în armata dumneavoastră. Guvernul nostru, contele Andrassy, protestează...

KOGĂLNICEANU: Noi n-am recunoscut niciodată alipirea Transilvaniei la Ungaria; iar românii din armata

www.dacoromanica.ro

austriacă, procedînd astfel, nu fac decît să confirme alianţele domnului Andrassy. Alianţa celor trei imperii, nu?

(Grupul diplomatic este interesat şi de atitudinea conservatorilor români, retraşi ostentativ la Bufet, spre care se şi îndreaptă, atunci cînd KOGĂLNICEANU îl părăseşte, spre a se alătura lui ROSETTI.

Sala de dans e un buchet de splendide toalete de seară, după toate modele apusului, fracuri şi uniforme de ceremonie cu decoraţii. Perechile valsează în sunetele ultimei creaţii româneşti „Valurile Dunării", de căpitanul Ivanovici.

Printre perechile de dansatori, o remarcăm pe MARY cu soţul ei căpitanul DUDESCU şi pe VICKY cu AMZA RIZESCU.)

AMZA: Alexa n-a venit?

VICKY: A rămas la moşie.

AMZA: S-a supărat ca văcarul pe sat... dar o admir, domnule.

(Îndată după aceea, convins că şi-a făcut datoria de etichetă, AMZA se retrage la Bufet, în grupul conservator, lăsîndu-şi soţia să facă „tapiserie".

Dr. CERNAT stă de vorbă, undeva, cu ANA. Conversaţia lor e întreruptă de apariţia unui tînăr ofiţer care o invită pe ANA la dans. Ea ezită, dar, la încuviinţarea doctorului, se avîntă, graţios, pe parchetul de dans. Ofiţerul este Valter MĂRĂCINEANU pe care-l remarcase la berăria studenţilor. CERNAT se duce la bufet. Figura centrală, cea mai seducătoare, a balului e prinţesa NATALIA IPSILANTI care dansează cu Maiorul ŞONŢU. Ea însă îl caută din ochi pe Mihai.)

BRĂTIANU *(către Mihai)*: Îţi stă bine uniforma. Ştii că semeni cu căpitanul, tatăl dumitale?

MIHAI: Vă mulţumesc.

BRĂTIANU: Ce-a spus Alexa?

www.dacoromanica.ro

MIHAI *(ezită, zîmbind)*: Mi-a dat consimţămîntul... în cele din urmă.

BRĂTIANU: Îmi pare bine...

MIHAI: Sînt indiscret dacă vă întreb cînd e plecarea?

BRĂTIANU: Mîine dimineaţă!... Măria-Sa a ţinut să onoreze ultimul Bal al Oştirii!

(Privirile lor se îndreaptă spre Domnitor ce stă de vorbă cu CERCHEZ şi căruia îi dă ultimele instrucţiuni. MIHAI a văzut-o pe ANA în bal şi se îndreaptă spre ea.)

CERCHEZ: Noile regimente de dorobanţi şi artilerie au ocupat poziţiile stabilite la Dunăre.

PRINŢUL CAROL: Veţi evita orice joncţiune cu trupele aliate, pînă cînd nu mi se va cere acest sprijin în mod expres. Unde aţi ales Cartierul General?

CERCHEZ: Lîngă Băileşti, la Poiana, Măria-Ta, la conacul familiei Poienaru. *(Prinţul zîmbeşte cu simpatie către doamna de onoare a Principesei.)* Proprietarul a şi plecat acolo, pentru cele de trebuinţă.

(În acest moment, doamna GHICA îi prezintă Principesei o pereche de tineri. Fata face „marea reverenţă".)

AGLAIA GHICA *(o prezintă)*: Este domnişoara Alecsandri, fiica marelui nostru poet.

PRINCIPESA ELISABETA: Semeni întocmai cu imaginea muzei sale. Ce face bardul de la Mircești?

FATA: Nimică. Scrie.

PRINCIPESA ELISABETA: Îi dorim multă sănătate...

(Aglaia Ghica îi face semn fetei că prezentarea s-a terminat. Ea se înclină încă o dată şi se retrage, urmată de cavalerul ei. Privirea Doamnei se opreşte asupra unei perechi apropiate de dansatori, urmărind privirea tandră şi atentă a Elenei POIENARU.)

ELENA *(o surprindere, şi explică)*: E sora mea, Ana Golescu. *(Principesa surîde, apoi o priveşte iarăşi, întrebător.)* Cu domnul Mihai Cernătescu.

www.dacoromanica.ro

(La gestul discret, dar imperativ, pe care ELENA îl adresează surorii sale, aceasta-i şopteşte ceva lui MIHAI, care se opreşte din dans şi o conduce la Prinţesă, rămînînd la o distanţă respectuoasă. În timp ce ANA e prezentată de sora ei, cu acelaşi protocol de-adineaori, lîngă MIHAI se opreşte, cu un pahar de şampanie în mînă, NATALIA.)

MIHAI: Scuză-mă, nu te-am observat.

NATALIA: Aşa începe, dragul meu... *(Gustă din pahar şi pe urmă i-l oferă lui.)* Nu ţi-e sete?...

(Gestul Nataliei, niţel ameţită, este evident provocator şi nu scapă privirilor doamnelor de pe canapele, care şi încep să şuşotească cu Vicky. Mihai e jenat.)

VICKY: Văduva veselă!...

MIHAI: Natty!...

(Trece un chelner cu tava şi el vrea să-i dea paharul; dar Natalia i-l ia înapoi.)

NATALIA *(îl bea pînă la fund)*: *Voyons!* Un lucru început trebuie dus pînă la sfîrşit!... O iubeşti? *(Mihai nu a înţeles întrebarea, dar a văzut că e vorba de Ana care revine, după prezentare, către dînsul. Natalia îi ia braţul lui Mihai şi-l predă Anei, cu un zîmbet insinuant, care vrea să fie triumfător, dar e trist.)* *Mademoiselle, je vous le rends sain et sauf!*

MIHAI *(face şi mai jenat prezentările)*: Prinţesa Ipsilanti, domnişoara Ana Golescu... *(Cu un zîmbet cam stupid.)* E primul său bal...

NATALIA *(cu intenţie)*: A, da? Vă felicit, domnişoară. Pentru debut, nu puteaţi face o alegere mai bună... *(Ca să atenueze această remarcă nedelicată, Mihai ia braţul Anei şi Natalia rămîne o clipă singură, cu paharul gol în mînă. Atunci, un bărbat se apropie şi i-l ia din mînă, depunîndu-l pe o consolă. E Cneazul rus, care urmărise cu admiraţie mişcările.)* *L'armée russe est*

www.dacoromanica.ro

déja passée à l'attaque, mon Prince? (L-a recunoscut.) Avec la beau Serge!...

CNEAZUL *(idem)*: Natașa!...

(El îi oferă brațul, pe care Natalia îl ia, seducătoare, și pleacă împreună, rîzînd, spre bufet, în timp ce MIHAI o invită pe ANA la vals.)

ANA: Ea e „văduva veselă"? Pare foarte nefericită...

MIHAI *(ironic-gelos)*: *Avec le beau Serge?* E nepotul Țarului! *(La Bufet, Baronul STUART se află în centrul atenției generale. E foarte bine dispus și a împrumutat un aer condescendent cu colegii săi. Doi români, foști miniștri în guvernul precedent, cărora li se alătura Amza RIZESCU și deputatul FLEVA, îi ține hangul, sau îl provoacă la declarații. De la o altă masă se apropie doctorul CERNAT și Consulul FRANȚEI. Se consumă, cu eleganță dar copios, felurite băuturi, începînd cu vodka și sfîrșind cu șampania franțuzească.)*

FLEVA *(către Stuart)*: Interpretați acest război ca un război religios creștino-musulman? Un război sfînt?

BARONUL STUART: *Este* un război sfînt. Pentru eliberarea popoarelor creștine.

CERNAT: Convenția ruso-austriacă de la Budapesta nu mai e un secret pentru nimeni. În schimbul neutralității lui Franz Iosef, ați consimțit ca trupele *creștine* austro-ungare să „elibereze", — adică să ocupe, — Bosnia și Herțegovina, la fel de *creștine*...

BARONUL STUART *(agasat)*: Alianța celor trei împărați este o garanție de izbîndă.

FLEVA: Ce-o să faceți, dacă ocupați Constantinopolul? În ipoteza victoriei, bineînțeles!

BARONUL STUART *(fudul)*: Cancelarul Gorceakov îl va declara oraș liber, redînd Sfintei Sofia destinația de sanctuar al ortodoxiei...

CERNAT: În ipoteza înfrîngerii, ce soartă ați rezervat României?

www.dacoromanica.ro

CONSULUL FRANȚEI *(intervine ironic)*: Cînd domnul Bismarck i-a îndemnat pe ruși să înceapă războiul împotriva Porții, le-a recomandat să nu aibă prea multe scrupule față de România.

(Dar Baronul STUART se face că n-aude și văzîndu-l pe CNEAZ cu Natalia, se îndreaptă, cu grupul său, spre dînșii, plin de atenții. Replica o dă deputatul FLEVA, nițel demagogic, în timp ce grupul CNEAZULUI sparge un rînd de pahare în onoarea „NATAȘEI".)

FLEVA: Dumneavoastră, franțujii nu puteți uita că Măria-Sa Kaiserul Wilhelm s-a încoronat împărat al Germaniei în sala oglinzilor de la Versailles.

AMZA *(patriotard)*: Iar noi nu uităm că Domnitorul nostru este un Hohenzollern! Noi nu sîntem republicani, *Monsieur...*

CONSULUL FRANȚEI: Afară de acestea, dumneavoastră românii ar mai trebui să nu uitați țarismul; este cunoscută politica de dominație a altor popoare, asemănătoare cu a tuturor imperiilor.

FLEVA: Și-acum?

AMZA *(agresiv)*: Acum, avem război, domnule. Nu ne plăcea neutralitatea! Să facă războiul cui îi place!...

CERNAT *(cu o ironie reținută)*: Dar dumitale ce-ți place să faci?

AMZA: Avere, domnule, bani, cu oricine și de la oricine: nemți, englezi, austrieci. *(Arătînd spre grupul vesel din jurul Nataliei.)* Poftim, rusul bea, turcul plătește. Banul n-are patrie. *(Poetic.)* E ca valsul vienez!... *(Ritmează refrenul.)* Te-n-vîr-tești, te-n-vîr-tești, tra-la-la, tra-la-la, tra-la-la...

Amza se retrage spre sala de dans, spre grupul familial unde Vicky și Mary cu Dudescu s-au strîns în jurul lui MATEI și MIHAI.

www.dacoromanica.ro

În sala de bal, orchestra încetează brusc să cînte. La un semnal de trompetă, dansatorii se aliniază pe două şiruri, lăsînd în mijloc un coridor viu, prin care vor trece Suveranii ce se retrag. Se dă onorul. Orchestra cîntă Imnul Hübsch. Balul Oştirii s-a terminat; pentru mulţi dintre cei de faţă acesta va fi cel din urmă.

Apoi, brusc, se opreşte orice sunet şi orice mişcare, într-un stop-cadru, ca o fotografie de epocă, peste care se lasă încet CORTINA.

www.dacoromanica.ro

PARTEA A DOUA

E noapte, pe frontul de sud. Se aud vagi bubuituri de tun şi trosnete răzleţe de puşcă, într-un ecou îndepărtat. Ne aflăm la Cartierul general al oştirii române, de la Poiana. Într-o parte a scenei se sting cîteva focuri de tabără, în jurul cărora agitaţia s-a potolit. Sîntem în Zodia leului, la începutul lui August 1877. Dorobanţii stau în jurul focului şi coc porumb, ca acasă. Comandantul de companie, căpitanul MĂRĂCINEANU, trece de la un pluton la altul să le dea sfaturi, să-i încurajeze înainte de luptă. Ajuns la grupa gornistului, se opreşte şi gustă şi el dintr-un porumb; gornistul mai cîntă puţin şi se opreşte. Este ION ION din Cernăteşti de pe moşia de zestre a fetelor, acum vîndută de Rizescu.

VALTER MĂRĂCINEANU: De unde ştii să cînţi din goarnă aşa frumos, ostaş?

ION ION: Dacă ştiam din cobuz, cînd mi-a dat don'majur goarna, am prins şi meşteşugul ăsta...

VALTER MĂRĂCINEANU: De unde eşti?

ION ION: Eu, din Cernăteşti, da' flăcăii ăştia-s din Focşani, iaca, orăşeni şi nu ştiu carte.

VALTER MĂRĂCINEANU: Dar tu ştii?

ION ION: Nici eu, că nu mi-a trebuit. Ştie copilul, e tipograf. Da'acum îmi trebuie să citesc scrisoarea şi nu

www.dacoromanica.ro

are cine. *(Scoate scrisoarea.)* De la Floarea, muierea mea.

VALTER MĂRĂCINEANU *(mirat)*: Ea ştie carte?

ION ION: Nici ea nu ştie. La noi în sat le scrie învăţătorul.

VALTER MĂRĂCINEANU *(o ia şi-i citeşte)*: „...scumpul meu soţ, vei cunoaşte că a născut soţia ta un băiat în ziua de Sîn'Petru şi poartă numele de Pavel şi este sănătos. Se află acasă la dumneata"...

ION ION: I-auzi, neică. *(Explică.)* Mi-a făcut muierea un flăcău, că ăl-lalt ne-a murit...

VALTER MĂRĂCINEANU *(continuă)*: „...iar cauza de nu ţi-am trimis ce mi-ai spus a fost că n-am avut parale-n mînă, că poamele nu se caută; s-a căutat numai fînul şi fînul ni-l ia arendaşul de pe cîmp şi am reclamat la primari şi nu ne-au dat nici un drept"...

ION ION: Las'că, după rezbel, le-mparte statu' pămîntul la ţărani, care-au fost aici, cu noi, bineînţeles. Nu, don' căpitan?

VALTER MĂRĂCINEANU: O să fie pămînt pentru toţi, Ioane!... Ia, mai odihniţi-vă şi voi, c-acu se crapă de ziuă!

(Ceţurile nopţii s-au risipit. Forfota Cartierului general îşi reia cursul obişnuit. Se aud tropotul cailor de artilerie şi paşii companiilor de dorobanţi, pe fondul bubuiturilor de tun. La faţa de cortină, un dorobanţ voinic şi mustăcios stă de sentinelă la poarta conacului Poienaru. Seamănă leit cu „Sentinela" lui Grigorescu. În curtea largă şi nu prea îngrijită a conacului, e un du-te-vino de ofiţeri de toate gradele, printre chesoane, trăsuri sanitare şi bucătării de campanie. Doi bărbaţi, îmbrăcaţi cam ciudat pentru locul şi timpul acesta; coboară spre poarta cu dorobanţul de caraulă. Unul seamănă leit cu „Portretul lui Andreescu la Barbizon"; e un pictor cu şevaletul în spinare, ducînd însă o umbrelă închisă. Celălalt poartă pe umăr un enorm aparat de fotografiat cu trepied de

www.dacoromanica.ro

lemn, model Niepce-Daguerre. Îl vom recunoaşte pe Nicolae GRIGORESCU însoţit de amicul său CAROL Popp de Szathmáry.

La ieşirea pe poartă, se întîlnesc cu plutonul de dorobanţi, al cărui comandant îl recunoaşte şi predînd căprarului ION ION comanda, se opreşte o clipă să-i salute. Este căpitanul Valter MĂRĂCINEANU.)

VALTER MĂRĂCINEANU: Domnul pictor Grigorescu? Ce surpriză!...

GRIGORESCU: Ia te uită! Ce bine-mi pare. *(Îi strînge mîna şi face prezentările.)* Căpitanul Valter Mărăcineanu, şi domnul Carol Popp de Szathmáry, artist-pictor şi fotograf.

CAROL: Cred că ne-am mai văzut, la „Heidelbergul de-altădată", cînd aţi închinat pentru domnul Grigorescu!

VALTER MĂRĂCINEANU: Exact. Mi-aduc aminte, eraţi cu dînsul. Dar ce căutaţi aici?

GRIGORESCU: Eu sînt „voluntar" pe front, cu... *(arată şevaletul)* armele mele. Iar amicul meu Carol trimite fotografii la gazete, despre isprăvile dumneavoastră. Căutăm subiecte.

VALTER MĂRĂCINEANU: Atunci, domnule Popp, cred că vă pot furniza ce doriţi, dacă-mi permiteţi să vă acompaniez la redută.

CAROL: Mai întrebi?

VALTER MĂRĂCINEANU *(către Grigorescu)*: Veniţi şi dumneavoastră?

GRIGORESCU *(îşi continuă drumul)*: Nu. Eu îmi aleg singur subiectele... La revedere!

(Grigorescu se îndreaptă agale, la deal, spre dîmbul de pe creasta căruia un roşior străjuieşte atent, pe calul său, privind mişcările inamicului de pe malul opus al Dunării, netulburat de şuierul obuzelor — eventual o proiecţie a celebrului său tablou.

www.dacoromanica.ro

Către fundul scenei, e bateria de artilerie a locotenentului MOISE VALERIAN. Precum ne vom da seama, e fratele studentului ardelean, şi fiindcă seamănă, rolul va fi interpretat de acelaşi actor, ofiţerul avînd însă inevitabila mustaţă austro-ungară. *Bateria a fost avariată uşor de schimbul de obuze cu inamicul, dar nu cedează. Un tunar răceşte şi curăţă ţeava piesei sale. A fost rănit la cap şi la braţ şi e oblojit cum s-a putut, însă îşi vede harnic de treabă, fără mundir, ca un fierar conştiincios la forjă. Este chiar fierarul FIRAN. În baterie intră un ofiţer de roşiori. E maiorul ŞONŢU. Locotenentul ordonă onorul şi raportează.)*

MOISE VALERIAN: Pe locuri, tunari, drepţi!... Domnule maior, sînt locotenentul Moise Valerian, comandantul bateriei de tragere. Totul e-n ordine. Efectivul, minus un tunar la ambulanţa divizionară.

ŞONŢU: Maï văd un rănit... *(Către Firan.)* Cum te cheamă?

FIRAN *(îşi pune repede mundirul)*: Să trăiţi don'maiur! Sînt tunarul Firan şi... şi n-am nimic. M-a pişcat o leacă purceaua cînd a fătat...

ŞONŢU *(mirat)*: Care purcea?

(FIRAN imită cu mîna şi din gură şrapnelul care, cînd cade, mai întîi se-nvîrte-n loc scormonind pămîntul şi guiţînd, apoi cînd explodează „fată" bucăţi de schijă.)

MOISE VALERIAN: Aşa-i zice el la ghiulea...

ŞONŢU *(rîde)*: Se aprobă! *(Salută.)* Vă felicit pentru preciziunea tirului. Unde-aţi studiat tragerile de artilerie?

MOISE VALERIAN: În Austria; sînt ofiţer activ. Vin din Transilvania!

ŞONŢU *(îi strînge mîna)*: Vă admir şi vă mulţumesc!... Continuaţi! *(Iese.)*

(Bateria reia poziţia de tragere, Maiorul dă colţul şi coboară dealul spre Cartierul general. Atunci îl observă pe GRIGORESCU sub umbrela-i albă deschisă şi cu şevaletul instalat,

www.dacoromanica.ro

lucrînd în tihnă. Maiorul aude şuierul cunoscut, şi-l avertizează, dar cam tardiv, pe pictor.)

MAIORUL: Hei! Vine purceaua! Culcat!

(Explozia se produce în secunda următoare, zburîndu-i umbrela pictorului, dar din fericire fără alte consecinţe. Roşiorul îşi continuă cursa. Cele de mai înainte sînt simple detalii scenice, pregătitoare pentru scena care urmează.

În odaia-n care s-a improvizat biroul de operaţiuni al Cartierului general, pe masă e-ntinsă harta caroiată a regiunii, marcată cu steguleţe. Asupra ei discută ofiţerii de stat major în frunte cu CERCHEZ. Intră maiorul ŞONŢU. În colţul odăii, un telegrafist lucrează la telegraful de campanie. Ofiţerii adjutanţi şi ofiţerii de ordonanţă, trimişi din partea Corpurilor de armată, stau aliniaţi de-o parte şi de alta a intrării în micul „cabinet" al Domnitorului, fostul birou al lui Poienaru cu mobilierul de rigoare. Printre dînşii îl remarcăm şi pe MIHAI CERNĂTESCU. Generalul Al. CERNEA, Ministrul de Război, colonelul ARION, şeful secţiei artilerie, genistul maior GHEORGHIU Zamfir şi colonelul CERCHEZ, locţiitor al comandamentului Corpului I de Armată, ascultă raportul maiorului ŞONŢU, care indică pe hartă ce a văzut şi ce crede.)

ŞONŢU: Trupele inamice dintre Vidin şi Lom Palanka fac manevre de repliere spre sud-est, către Plevna, sporind tirul de artilerie, probabil ca să-şi acopere mişcarea.

GENERALUL: E foarte ciudată această mişcare neprevăzută. Ce crezi, colonel Cerchez?

CERCHEZ: Sînt două ipoteze: ori ruşii i-au bătut acolo, la Plevna, şi turcii se retrag spre Balcani, ori atacul rusesc a eşuat, şi atunci Osman Paşa concentrează în grabă trupe ca să-i azvîrle pe ruşi îndărăt, peste Dunăre.

GENERALUL: Adică peste noi... Ar însemna că de ce ne-a fost teamă n-am scăpat: războiul strămutat pe teritoriul nostru...

www.dacoromanica.ro

ARION: În această ipoteză, ce fac eu cu artileria? Risipesc aşa-n vînt, muniţia? Era vorba că reţinem astfel *aici* rezervele turceşti, ca să-i ajutăm pe ruşi să bată Plevna. Acţiunea devine în cazul ăsta inoperantă.

CERCHEZ: Nu-i inoperantă, fiindcă în această situaţie prevenim un atac turcesc direct, contra noastră peste Dunăre.

GHEORGHIU: Turcii nu vor face asta. Cunosc terenul. N-au poduri, iar flóta le-am cam scufundat-o. Mai curînd putem noi debarca peste ei, la o adică... dacă ruşii au intrat la ananghie.

GENERALUL: Marele Duce Nicolae n-a catadixit încă a considera necesar să ne comunice şi nouă situaţia...

ŞONŢU: Poate că, totuşi, turcii se retrag.

(În acest moment a început să ţăcăne telegraful. Telegrafistul şi-a pus căştile şi începe să citească banda subţire de hîrtie care se desfăşoară sacadat de pe ruloul aparatului.)

TELEGRAFISTUL: „F. F. URGENT .DE LA CARTIERUL GENERAL TÎRNOVO AL MARELUI DUCE NICOLAE"...

GENERALUL: Acum vom afla dezlegarea enigmei...

(Telegraful ţăcăne în continuare; Colonelul CERCHEZ preia ruloul de hîrtie cuprinzînd telegrama.)

CERCHEZ *(citeşte adresa)*: „Alteţei-Sale Domnului Carol, la Poiana"... trebuie să-i fie înmînată personal.

(În biroul său, Prinţul CAROL scrie o scrisoare. Uşa se deschide, intră MIHAI, salută şi anunţă.)

MIHAI: O comunicare urgentă... Pot intra şi domnii ofiţeri superiori?

PRINŢUL CAROL *(fără grabă)*: Da, desigur. *(Mihai îi întinde telegrama, lipită pe o coală de hîrtie. Cu el a intrat Cerchez şi Generalul care se mişcă greu, din cauza vîrstei şi a volumului său, apoi Arion şi Gheorghiu. Prinţul Carol citeşte, tare...)*: „TURCII, ÎNGRĂMĂDIND CELE MAI MARI MASSE LA PLEVNA, NE PRĂPĂDESC. ROG A FACE

www.dacoromanica.ro

FUZIUNE, DEMONSTRAȚIE ȘI DACĂ E POSIBIL TRECEREA DUNĂRII PE CARE TU DOREȘTI SĂ O FACI. INDISPENSABILĂ PENTRU A FACILITA MIȘCĂRILE MELE. SEMNAT: NICOLAE". *(Se oprește o clipă, cugetînd, apoi ia hotărîrea așteptată.)* Domnilor ofițeri, pregătiți înaltul ordin de zi pentru ofensiva armatei române. Ofițerii de ordonanță să cheme comandanții de mari unități la Cartierul general pentru noi ordine. Colonel Cerchez, preluați comanda Infanteriei; domnule Arion, continuați bombardamentele ca și mai înainte, dar pe tot frontul între Calafat și Corabia; maior Gheorghiu, geniștii dumitale și pontonierii să pregătească debarcarea peste Dunăre. Raportați de executare. Mulțumesc. *(Ies toți ofițerii afară de Mihai.)* Domnule Cernătescu! Mîine vom părăsi acest loc. Doresc să mulțumesc stăpînului casei, domnului Poienaru. *(Îi face semn că poate dispune și Mihai salută și iese.)*

(Cînd iese-n cerdacul scării, MIHAI o zărește pe ANA, cu care schimbă o privire, răspunzîndu-i la o întrebare mută și se îndreaptă spre dînsa. ANA poartă uniforma surorilor de caritate. Ies împreună, la plimbare. A trecut ziua. În acest amurg, cîntatul trist al goarnei revine; se pot auzi greierii.

Atenția spectatorului se îndreaptă acum spre celălalt colț al scenei, unde, într-o debara, în care și-a organizat colțișorul său de odihnă, proprietarul casei, POIENARU, cu vestonul militar atîrnat de marginea scaunului, joacă șah, cu niște superbe piese de fildeș, cu doctorul CERNAT, la lumina unui sfeșnic de argint cu trei lumînări ajunse aproape de sfîrșit și cu o sticlă de „Băilești" dinainte, de asemenea golită. O pendulă bate sfertul dinainte de miezul nopții. Se aude o goarnă solitară cîntînd o doină țărănească undeva pe malul Dunării.)

POIENARU *(generos)*: Vezi că intri-n șah, doctore. *(Cernat retrage.)*

www.dacoromanica.ro

CERNAT: *Merçi.* Ce ţi-a spus Prinţul, domnule Poienaru? Cum ţi-a mulţumit?

POIENARU: *Danke schön! (Rîd amîndoi.)*

CERNAT: Şah! *(Aceeaşi mişcare.)* Asta a fost tot? *(Mai trage din pipă.)*

POIENARU: *Merçi.* A zis că vrea să-mi dea o scrisoare pentru Principesă. Adică, mă-nţelegi, să mă învoiască la Bucureşti, s-o văd pe Elena... Păi,— zic eu,— d-aia venirăm aici, Măria-Ta, ca să plec eu acolo? *Danke schön!...* Şi m-a iertat. Trec şi eu Dunărea, cu Şonţu, ca tot neamul. *(Ceasul bate de miezul nopţii.)* Hai, să trăim! *(Ciocneşte.)* E aia de treizeci de ani; ultima sticlă.

CERNAT *(citeşte eticheta)*: „Băileşti, recolta 1848"...

POIENARU: Ultimul vestigiu al Revoluţiei părinţilor noştri, doctore! *Adieu...*

CERNAT: Revoluţia trăieşte, e permanentă...

POIENARU: Dar noi? *(Îngînă refrenul unui cîntec studenţesc.)*

Post jucundam juventutem
Post molestam senectutem
Nos habebit humus...

Să bem pentru „humus", doctore, pentru pămîntul ce ne va înghiţi...

CERNAT: Pentru viaţă, pentru victorie!...

POIENARU: *Post-mortem.* Să bem ultimul strop pentru *post-mortem. (Jovial.)* Hai, să trăim!

CERNAT: Să trăim! *(Se ridică în picioare, amîndoi, şi golesc ultimul pahar, pînă la fund.)*

(Aşezaţi pe o bancă, lîngă un stog de fîn din curtea conacului, cu o largă vedere spre Dunăre sub lună plină, MIHAI stă de vorbă cu ANA, umăr lîngă umăr.)

ANA: Mihai, e primejdie?

MIHAI: Cum e scris fiecăruia. Fiecare, cu steaua lui. *(Se uită pe cer.)*

ANA: A căzut o stea.

www.dacoromanica.ro

MIHAI: Nu-i a noastră. *(Vrea s-o încurajeze.)* A noastră e ca Luceafărul. Eternă.

ANA *(se strînge lîngă el)*: Aşa crezi tu? *(Simplu.)* Mihai, aş vrea să-ţi spun ceva.

MIHAI *(înţelege)*: Nu cred că am dreptul... Taci.

ANA *(bănuitoare)*: O iubeşti încă?

MIHAI *(rîde stînjenit)*: Pe cine?!

ANA *(îi pune degetul pe buze)*: Eu cred că ea te-a iubit. *(Mihai tace şi o priveşte cum se uită la cer.)* Dar eu te iubesc mai mult... La ce te gîndeşti?

MIHAI: La steaua mea... a noastră:

Nu e păcat, ca să se lepede
Clipa cea repede ce ni s-a dat?...

ANA: În seara aceea, numai Elena a înţeles că eu cîntam pentru tine... *(Este brusc îngrijorată.)* Să fii prudent, Mihai! Îmi promiţi?... Mi-e sufletul atît de greu...

MIHAI *(o asigură, ca pe un copil)*: Îţi promit... *maman.* *(Rîd amîndoi.)*

ANA: Crezi că Alexa are să m-accepte? ce-ar face ea în locul meu?

MIHAI: Ar aştepta... să vadă dacă te merit, cu adevărat.

ANA: Noi n-avem timp, Mihai. Războiul a ucis timpul... *(Se aude o goarnă-n depărtare, apoi alta îi răspunde.)*

MIHAI *(se ridică)*: Se-apropie ora. *(O ia pe după umeri şi o sărută calm, aproape grav.)* Să mergem, Ana.

(Pe ciclorama scenei, sau pe ecran, sînt proiectate, într-un ritm de salve de tun, instantanee grafice de Grigorescu şi fotografii ale lui Carol Popp de Szathmári, primele intrate în albumul armatei române: „Podul de la Siliştioara" [Corabia], „Infanteria română în marş" sau altele. În timp ce se proiectează aceste diapozitive, se aude, de undeva de departe, „hora curcanilor":

Frunză verde ş-o lalea
Trec voinicii Dunărea,
Cîte patru alăturea.

www.dacoromanica.ro

Voinici nalţi şi subţirei,
Nu trece plumbul prin ei.
Şi calcă din piatră-n piatră
Parcă sînt făcuţi d-un tată;
Şi calcă din urmă-n urmă,
Parcă sînt făcuţi de-o mumă.

Acesteia îi răspunde, ca un ecou contrapunctic din partea opusă, o muzică orientală şi un glas cîntînd:

Neder, neder, bacalîm,
Evet, evet, hoş ghioldum...

Pe scenă, în timp ce banda sonoră nu se opreşte, se perindă personagii diverse, cunoscute şi necunoscute: Gherea, un ofiţer invalid, negustori etc., pentru că ne aflăm pe podul Mogoşoaiei în acelaşi colţ de la începutul piesei, unde un vînzător de ziare anunţă ştirile din „marfa" sa. Este vocea lui ION al lui ION, care, odată cu asta, distribuie şi ziarul Socialistul.*)*

UCENICUL *(voce)*: Luaţi *Românul, Socialistul,* luaţi *România liberă,* cu fotografia trecerii Dunării! Luaţi *Socialistul,* luaţi trecerea Dunării!...

(Trece ALEXA, de mînă cu fiul ei, ieşind din culise. Copilul ALEXANDRU are ziarul în mînă şi-l citeşte, din mers, mamei sale. Are o nedumerire.)

ALEXANDRU: Mamă, ce-nseamnă „căpitan P.M."...?

ALEXA: Căpitan post-mortem. Unde ai văzut asta?

ALEXANDRU: Aici. „Morţi pentru Patrie". E o listă-ntreagă. Căpitan P.M. Poienaru Nicolae; locotenent Lemnea...

(ALEXA smulge ziarul din mîinile copilului şi citeşte dintr-o suflare lista, cu spaima-n suflet. Apoi, răsuflă uşurată, închinîndu-se discret şi strîngîndu-şi copilul la piept.)

ALEXA: Nu e... Au scăpat... de data asta.

ALEXANDRU: Cine, mamă?

ALEXA: Ai noştri. *(Ies, odată cu ceilalţi, pe rînd.)*

www.dacoromanica.ro

(Ritmul muzical al secvenţei precedente se stinge treptat, în timp ce partea centrală a scenei oferă acum privirii spectatorului un mare şi splendid cort alb, deschis, cu colonete de lemn aurit, cu blazonul familiei imperiale ruse. E o frumoasă zi de august şi vîntul agită uşor lambrocherul cortului şi steagurile albe cu vulturul bicefal. În centrul spaţiului, din cortul deschis, o masă empire *rotundă, pe care se află harta operaţiilor Plevnei. Ne aflăm la Marele Consiliu de Război aliat de la Radeniţa, unde se află Cartierul Marelui Duce NICOLAE, comandant al armatei imperiale de operaţiuni. E de faţă Prinţul CAROL cu cîţiva dintre ofiţerii săi superiori şi cu ofiţerii superiori ruşi ce vor intra de-acum sub ordinele sale. Se remarcă CERCHEZ şi alţii, inclusiv MIHAI, ofiţer de ordonanţă. Printre ofiţerii ruşi, MIHAI recunoaşte brusc pe generalul CNEAZ Serghei,* le beau Serge *al Nataliei.)*

CNEAZUL: *Bon jour, cher collègue...*

MIHAI: *Bonjour, mon général...*

CNEAZUL: Am zis *cher collègue,* deci îmi permit să vă rog să ne spunem pe nume... *(Cinic.)* Sîntem „colegi", mi s-a spus, la graţiile prinţesei Ipsilanti...

MIHAI: Nu... vă..., nu te înţeleg, *mon prince...*

CNEAZUL: Ba da, ba da, *mais passons. „Aimer est le grand point, qu'importe la maîtresse?"...* Alfred de Musset.

MIHAI *(jenat)*: Aţi... ai... mai văzut-o pe Natalia, de-atunci de la Balul Oştirii?...

CNEAZUL *(rîzînd)*: Pe Nataşa?... Napoleon a spus că în amor, vitejia bărbatului se dovedeşte atunci cînd ştie să fugă la timp!... *(Rîd amîndoi, tinereşte.)* Dacă Napoleon fugea la timp şi din Rusia, istoria războiului ruso-turc ar fi fost alta...

MIHAI: Cine ştie? Poate că, de era altfel, nu ne-am fi întîlnit nici noi aici, în războiul acesta... sub acelaşi steag.

CNEAZUL: Ţi-ar fi părut mai bine?

MIHAI: Nu ştiu. Nu cred. Nu.

www.dacoromanica.ro

CNEAZUL *(sincer)*: Îmi placi... Dacă toţi militarii români sînt ca tine, Mihai, mă bucur că vom lupta împreună, sub steagul creştinităţii.

MIHAI: Sub steagul libertăţii, *mon prince. (Îi face semn că nu mai pot continua conversaţia.)*

MARELE DUCE *(către Prinţul Carol)*: *Lieber Vetter Carol*, te felicit şi mă felicit, că Ţarul ţi-a încredinţat conducerea Frontului de vest. Sînt convins că, sub comanda ta, armata aliată ruso-română va cuceri Plevna de la primul asalt. *(Către ofiţerii ruşi, în limba rusă.)* „Domnilor, Majestatea-Sa, Împăratul, a încredinţat Prinţului Carol comanda Armatei aliate de Vest. Să trăiască!"

(Ofiţerii răspund într-un glas: „Să trăiască Înălţimea-Sa". Apoi MARELE DUCE îi prezintă pe rînd, cu numele şi titlurile fiecăruia. Sînt prezentaţi: generalul Cneaz IMERITINSKY, Cneazul SERGHEI, comandantul brigăzii cazacilor din Caucaz, generalul-baron KRÜDNER, generalii SKOBELEV şi ZOTOV, oprindu-se asupra acestuia din urmă.)

MARELE DUCE *(către Prinţul Carol)*: Generalul Zotov a fost desemnat de noi pentru a vă servi ca şef al statelor majore reunite ale armatei ce cu onoare conduceţi. *(Îl invită la masa rotundă.)* Cunoşti planul nostru de atac? Ce părere ai?

PRINŢUL CAROL: Generalul Zotov ni l-a înfăţişat ieri, la Cartierul nostru domnesc, la Poradim. I-am comunicat obiecţiunile noastre.

MARELE DUCE: Ai obiecţiuni la planul nostru? Turcii au fost reduşi la tăcere la Şipka şi pe restul fronturilor.

PRINŢUL CAROL: Contraofensiva lor a fost oprită, cu preţul jertfelor eroice ale ofiţerilor şi ostaşilor ruşi şi al unor pierderi materiale ce nu se mai pot recupera curînd, din cauza distanţei prea mari dintre operaţiuni şi aprovizionare.

www.dacoromanica.ro

(Prinţul CAROL se uită la ZOTOV, iar acesta lasă capul în jos, aprobator, înfruntînd privirea mustrătoare a Marelui Duce.)

MARELE DUCE: Plevna este un ghimpe de oţel în coasta întregului nostru plan strategic. E Narva, e Malakov-ul turcesc! Trebuie luată cu asalt fără întîrziere, cu orice preţ!

ZOTOV *(se explică)*: Alteţa-Sa, Comandantul Frontului de Vest, are următoarele obiecţiuni: Plevna este o fortăreaţă extrem de bine situată din punctul de vedere al terenului, bine înarmată şi aprovizionată...

MARELE DUCE *(îl întrerupe, adresîndu-se Prinţului Carol)*: Ar trebui să contezi pe bravura trupelor noastre... Avem superioritate numerică.

PRINŢUL CAROL: Calculele preliminare mi se par neconcludente. Informaţiile noastre înclină mai curînd spre o cifră de paritate numerică. Osman Paşa este un comandant foarte capabil care ştie să-şi economisească şi să-şi disimuleze forţele; să se apere fără pierderi şi să lovească cu efect. Bravura trupelor nu-i de-ajuns, cu un asemenea adversar... A demonstrat-o!... Şi tu mi-ai confirmat-o, telegrafic!...

MARELE DUCE *(ofensat)*: Alte obiecţiuni?

PRINŢUL CAROL: Statul nostru major consideră că planul fortificaţiilor Plevnei, furnizat de Zotov, apare incomplet şi susceptibil de surprize pentru trupele noastre. E nevoie de operaţiuni preliminare mai serioase spre a decide tactica noastră. Înţelegi?

MARELE DUCE: Tactica germană, Carol! Operaţiuni preliminare, calcule, combinaţii precugetate!... Cînd vrei să luăm Plevna?

KRÜDNER: Ordonaţi, şi Plevna va cădea!

(Marele Duce e încîntat de acest elan al generalului rus şi-l dă exemplu, Prinţului Carol.)

www.dacoromanica.ro

MARELE DUCE: Mulţumesc, baron Krüdner! Iată ce ofiţeri vă dăm!... *(Insinuant.)* Poate că nu te încrezi în calităţile ofensive ale oştirii tale? În definitiv, românii nu s-au mai bătut în războaie din veacul trecut... Dacă te temi...

PRINŢUL CAROL *(dur)*: Nu mă tem. Plevna va cădea. *(Cu încăpăţînare.)* Vom face un plan adecvat situaţiei, cucerind, pas cu pas, terenul pînă ce vom afla şi ocupa poziţiunile atacului decisiv. Osman dispune virtualmente de întreaga Bulgarie vestică. Trebuie, mai întîi, izolat de baze... Va trebui să contăm şi pe voluntarii bulgari...

MARELE DUCE: Sînt convins că vei face totul foarte bine... Aceasta e şi credinţa augustului meu frate, care ţi-a încredinţat comanda superioară. Sînt sigur că îi va fi nespus de plăcut ca atacul decisiv să aibe loc la 30 august, de Sfîntul Alexandru, de ziua numelui său!...

PRINŢUL CAROL *(dezolat)*: Dar azi sîntem în 26 august!...

MARELE DUCE: Exact!... E timp destul!... *Sturm!...*

(Pe o cortină audio-vizuală adecvată, exprimînd graba, nerăbdarea şi primejdia, scena rulantă ne transpune în căsuţa de la Poradim, unde în vuietul artileriei ce nu mai conteneşte zi şi noapte, la lumina a două opaiţe, generalii CERCHEZ şi ZOTOV, împreună cu un alt ofiţer rus [KRÜDNER] şi doi români [ARION şi ŞONŢU] fac planul operativ.)

CERCHEZ: Divizia a III-a va ataca frontal reduta Griviţa, urmînd instrucţiunile date în ordinul de bătaie. *(Cu prietenie, către Şonţu.)* Primul intră-n foc, regimentul zece, batalionul I, al dumitale! Noroc! *(Îi înmînează plicul.)*

ŞONŢU *(ia ordinul şi salută)*: Pînă nu deschide ordinul la Divizie, pot ştii, cine mai intră cu noi odată?

CERCHEZ: Batalionul I din al optulea de linie.

ŞONŢU: Valter Mărăcineanu!... Perfect! *(Iese.)*

www.dacoromanica.ro

ZOTOV *(către Krüdner)*: Brigada dumneavoastră va ataca, în acelaşi timp cu armata română, dar din partea de sud-vest, spre a-i proteja aripa stîngă de vreo încercare a rezervelor lui Osman.

KRÜDNER *(şovăind)*: Se lasă ceaţa...

ZOTOV: Orientaţi-vă din timp, să nu întîrziaţi la Griviţa. Cavaleria generalui Cneaz Serghei, vă va acoperi dinspre şoseaua Plevna-Sofia şi apoi va face joncţiunea cu românii.

ARION *(informează)*: Cu brigada de călăraşi a colonelului Roznovanu care va urma a proteja flancul drept al corpului român.

ZOTOV: Cam asta ar fi tot. *(Toţi ofiţerii au ieşit, cu excepţia lui Zotov şi Cerchez. Mihai intră, salută şi aşteaptă ceva: ora H a generalilor. Zotov îi înmînează raportul.)* Atacul, mîine la orele cincisprezece!... Pînă atunci, cîntă numai artileria, din trei sute nouăzeci de guri de foc...

(Tunurile bubuie, într-adevăr, necontenit, asurzitor.)

CERCHEZ: Ce spune Măria-Sa?

MIHAI *(citează)*: A spus: „Asta-i muzica ce-mi place"!...

(Scena ce urmează, prin fum şi ceaţă, va transpune plastic, în mic, marea bătălie rămasă în legendă. Propun să se desfăşoare doar pe zgomotele bătăliei şi pe imagini sugestive, cu acompaniamentul textului şi melodiei unei balade *cîntate pe-atunci:*

Foaie verde foi de nuc,
Am simţit un dor de turc;
Mi-aduc bine-aminte măi,
Unde-a fost bătaia-ntîi.
S-aud tobele bătînd
Şi goarnele răsunînd.
Iar dincolo de pîrîu
Creşte iarbă şi cu grîu;

www.dacoromanica.ro

Nici nu-i iarbă, nici nu-i grîu,
Numai sînge pîn' la brîu.
Sîngele soldatului
Bate pieptul calului.

Se pot folosi şi efecte cinematografice, secvenţe din clasicul „RĂZBOIUL DE INDEPENDENŢĂ" [1912]. Pătrunzînd după primul asalt victorios în Valea Sîngelui, *oamenii maiorului Şonţu intră în panică. Acelaşi lucru se întîmplă cu batalionul Mărăcineanu. Turcii sînt, deocamdată, departe şi nu trag încă. Îi aşteaptă pe dorobanţi să se apropie, singuri, ca mieii la tăiere. Două rînduri de şanţuri păzesc peretele, înalt de trei metri, al Griviţei 2, cu toate gurile de foc îndreptate spre atacanţi.*

ION ION, într-o mînă cu arma şi într-alta cu goarna, priveşte acest loc pustiu în care au intrat ca într-o cursă de şoareci, numai cu cerul senin deasupra. MĂRĂCINEANU se apropie de ŞONŢU.)

VALTER MĂRĂCINEANU: Domnule maior, ce-nseamnă asta? Ni s-a spus că dincolo de reduta Griviţa facem joncţiunea cu brigada rusă. Ce facem?

ŞONŢU: Înseamnă că Statul Major general a fost prost informat de maiorul Lahovary. Pentru că, iată, sînt două Griviţe. Krüdner o fi ajuns abia dincolo de cealaltă. Trimite un curier să dea de ştire la Comandament, şi noi continuăm atacul, pînă intră-n luptă cavaleria noastră şi Cneazul Serghei. *(Şonţu se ridică în picioare strigînd: „'Nainte!", într-o mînă cu sabia scoasă şi într-alta cu revolverul, dar tot batalionul e „culcat" la pămînt, cu armele îndreptate spre inamic. Către ostaşi.)* Ce faceţi fraţilor, mă lăsaţi singur, să mă bat cu Osman? *(Vîră sabia-n teacă şi smulge steagul din mîna tînărului stegar înfricoşat.)* Gornist! Atacul! *(Aleargă, primul, spre redută.)* 'Naintee!

www.dacoromanica.ro

(ION ION sună atacul și tot batalionul, într-un „uraa!" prelung, pornește-n fugă la vale. În acel moment, apărătorii tranșeelor de pe muchia versantului opus încep focul asupra atacanților, secerîndu-i cu zecile. Cade ȘONȚU, lovit de moarte. E clipa cînd soldații săi gonesc pe vrăjmași din primele șanțuri, ca-n tabloul lui Grigorescu „Atacul de la Smîrdan". Mărit la proporții de simbol, tabloul lui Grigorescu acoperă întreg ecranul care ocupă fundalul scenei.

Din tropotul cailor se desprinde galopul unuia singur, ce se oprește brusc, în partea scenei unde se presupune a se afla cavaleria rusă. Este MIHAI, pe lîngă care explodează, pe-alocuri, cîte-un obuz. Ajunge, la locul indicat, unde într-adevăr CNEAZUL așteaptă, cu ochii pe ceas, în fruntea oamenilor săi. Se aude un cor căzăcesc.)

MIHAI: Domnule general, comandantul armatei ordonă să atacați imediat.

CNEAZUL: *Mais, cher ami,* mai am o jumătate de oră, conform planului. Ce a intervenit?

MIHAI: Se pare că baronul Krüdner a pierdut undeva această jumătate de oră, din cauza cetei.

CNEAZUL: *Entendu!...* Mă bucur că vom lupta alături, dar unul dintre noi trebuie să scape *pour l'amour de l'amour.* *(Către ai săi, comanda de atac.)* Sotnia, vperiood!

(Împreună cu Mihai, în tropotul cailor, Regimentul de cavalerie al cazacilor din Caucaz pornește la atac în linia sa tradițională, spectaculoasă, cu săbiile scoase și cu strigătul ei de luptă: „Taiee!"...

La dreapta, sub un șopron acoperit cu stuf de paie, se-ntinde un șir de paturi de campanie al ambulanței divizionare. Prea puține au rămas goale. Ambulanța e servită de doi sanitari, de o soră șefă și de un singur medic chirurg, care fac ce pot. A sosit căruța sanitară și răniții sînt cărați pe targă. Doctorul CERNAT îi ia în primire, pentru primul ajutor și-i predă sanitarilor, indicîndu-i.)

www.dacoromanica.ro

CERNAT: Aceia la paturi. Acesta la cort. Întîi el, binişor!...
(Rănitul grav e purtat la cortul *care ţine loc de sală de operaţii. Sora de caritate, cu crucea roşie pe băsmăluţa albă, pregăteşte cele necesare. Este Ana. Se vede că lucrează mai demult, fiindcă vorbesc simplu şi scurt, ca nişte colegi de meserie. Cernat se spală pe mîini. Operează cu mănuşi. Rănitul e pus pe masa de operaţie.)*
Antisepticul!... Eterul!...

ANA: Iarăşi amputaţie?

CERNAT: În condiţiile în care lucrăm... altfel nu vom putea evita gangrena.

(În timp ce pregătesc rănitul, iar sanitarul îi leagă mîinile şi picioarele de masă, acesta trage cu ochiul la mănuşile doctorului.)

SANITARUL: La ce puneţi mănuşile? Nu vă-ncurcă la lucru?...

ANA *(zîmbeşte)*: Aşa e moda acum la Paris!... Gata? *(Către Cernat.)* Cred că puteţi începe.

(Ana îi pune rănitului tamponul cu eter.)

CERNAT: Războiul e absurd... toate războaiele sînt absurde. *(Către ostaş.)* De unde eşti, tunarule?

TUNARUL: Din bateria lu' don'tenent Moise...

CERNAT: De unde eşti de fel?

TUNARUL *(adormind)*: De la Vaslui... O să mor, don'doctor?

CERNAT *(blînd)*: O să fie bine...

(Slăbit peste măsură de rănile primite, MIHAI e adus în spinare de un roşior român, care îl predă sanitarului Acesta îl întinde pe o targă, cu ajutorul roşiorului. Atunci MIHAI deschide ochii şi-l recunoaşte.)

MIHAI: Lefter! Ce faci tu aici?

LEFTER: Nimic. La Griviţa, cu-ai noştri!... *(Către sanitar.)* Aveţi grijă de dînsul!

SANITARUL: Cine e?

www.dacoromanica.ro

LEFTER: Don'locotenent Cernătescu, un consătean de-al meu... E un erou.

(MIHAI a leşinat. Sanitarul o vede pe Sora şefă şi o strigă, spunîndu-i ceva. LEFTER se-avîntă din nou în luptă, cu sabia scoasă. Ana a venit şi aproape că s-a prăbuşit asupra trupului însîngerat al rănitului. Pe vale, LEFTER îşi continuă acţiunea de urmărire a grupului de călăreţi turci în retragere. Regizorul e rugat să ştie că scena este aidoma aceleia imortalizate de GRIGORESCU în pînza Spionul *şi să folosească proiecţia ca atare. Se repetă scena rănitului adus în* cort *pentru operaţie, dar acesta e acum Mihai. ANA îngrozită la ideea mutilării lui, cînd dr. Cernat se pregăteşte să amputeze piciorul lui Mihai, îl apără din toată fiinţa ei.)*

ANA: Mă opun. Nu-l poţi mutila pe Mihai. Trebuie să încercăm altceva, totul, orice.

CERNAT *(dezolat)*: Nu are nici măcar o şansă dintr-o mie. Oh, nu ştiu. Dac-aş fi într-un spital civilizat... Nu înţelegi, Ana, că în condiţiile date, nu-ţi poţi lua această teribilă răspundere? E-n joc viaţa lui Mihai... Eşti medic, Ana!...

ANA *(aproape strigînd)*: Nu-nţelegi că Mihai nu ar putea supravieţui ideii de a rămîne un mutilat pe viaţă, un compătimit, o epavă?... Îl cunosc! *(Plîngînd.)* Îl iubesc!

CERNAT *(cedează)*: Fie voia ta. Pregăteşte-l pentru evacuare. *(Scoate mănuşile şi iese.)* Telegrafiez imediat generalului Davilla să ataşeze un vagon-sanitar la trenul de muniţii.

(ANA îl pansează şi-l mîngîie în acelaşi timp pe Mihai, încă sub narcoză, El o zăreşte ca prin vis.)

ANA: Mihai, dragul meu. Nu te mişca. Ai pierdut mult sînge. Ai să scapi. Ai să pleci.

MIHAI: Ana..., N-am vrut... Nu vreau. *(Din ochii lui picură o lacrimă.)* Nu e păcat?... *Le beau Serge* a

www.dacoromanica.ro

murit... şi el... Nu e păcat, ca să se lepede, clipa, clipa?...

(MIHAI recade-n leşin şi imaginea Anei devine confuză. Aşa cum e îmbrăcată în alb, i se pare că pluteşte, undeva, între cer şi pămînt, valsînd în rochie de mireasă, în timp ce imagini din filmul de război se-nvolburează pe ecranul lat al scenei în alb-negru şi roşu de sînge.

Balada ostăşească de la 1877 izbucneşte pe asaltul Griviţei din film:

Frunză verde, crinişor,
Fost-ai, bade, roşior?
Frunză verde, toporaş,
Fost-ai, bade, călăraş?
Leleo, fost-am căciular,
Cu căciulă mocănească,
Cu glonţu-n puşcă domnească...
Frunză verde ş-o lalea,
Ş-am trecut şi Dunărea,
Ne-o sunat şi trîmbiţa
Pe cîmpul din Griviţa.
Cînd trîmbiţa răsuna
Osman Paşa tremura!
Cînd sunat-a doua oară
Osman-paşa sta să moară!
Bate puşca, tunul bate,
Bate Plevna de departe,
Şi-ţi mai spun, lele,-o poveste:
Că Plevna, azi, nu mai este!

Scena turnantă, cu trei decoruri, se va roti acum, în sens invers. Primul decor: ne aflăm, imediat după victorie, în sala de expoziţii din Pasajul Român, de fapt la o „retrospectivă Grigorescu" dedicată războiului terminat, către sfîrşitul vernisajului, fiindcă au rămas numai puţini vizitatori. Pe pereţii

www.dacoromanica.ro

albi, atîrnă lucrările evocate, ca un impresionant jurnal de campanie; dar și alte tablouri, de pildă Portrait de jeune-fille, *de la începutul piesei noastre. Și* Sentinela *și* Roșiorul, Alarma *și* Spionul, *ca și toate celelalte, culminînd cu* Atacul de la Smîrdan, *care acoperă fundalul scenei.*

Pe dușumeaua albă, lăcuită, o vedem, din spate, pe ALEXA îmbrăcată încă în negru, însoțită de fiul ei ALEXANDRU. Ei se opresc, astfel văzuți din spate, la tablourile care vor reaminti spectatorului printr-un artificiu scenografic etapele parcurse de eroii piesei. Apoi apare, din sens opus, NATALIA IPSILANTI, elegantă și încă frumoasă, care se desparte de un domn distins, în vîrstă, CONSULUL FRANȚEI, spre a o saluta pe ALEXA. Atunci o vedem pe ALEXA din față, alături de fiul ei, proiectați pe Atacul de la Smîrdan, *aproape ca la fotograf. Cele două femei își dau mîna, cu un zîmbet abia schițat. Din conversația lor scurtă reținem numai trei replici.)*

ALEXA: Tu ai secretul frumuseții eterne...

NATALIA *(înțelege și se explică, ca pentru o dublă consolare)*: Secretul unei îmbătrîniri frumoase nu-i altceva decît încheierea unui pact onorabil cu singurătatea... *(Acum o informează, simplu, grăbită să se întoarcă lîngă domnul acela.)* Plec la Paris... Voi, ce faceți?

(ALEXA își ia copilul de după umeri, iar ALEXANDRU se uită-n sus la ea, răspunzîndu-i cu aceeași afecțiune infinită.)

ALEXA: Aici, în eternitate.

(Mama și fiul au rămas acolo, singuri, cu tabloul care sugerează eroismul și permanența luptelor poporului român pentru independență, și stop-cadrul final va marca sensul acestui sfîrșit, care este un alt început. Pentru că scena turnantă ne readuce, au relenti, *alte două aspecte, mute și imobile ca o poză de fotograf de-altădată: FLOAREA, la țară, cu pruncul cel nou în brațe, dinaintea bordeiului ei, sub o pală de vînt, o sărmană văduvă de război, pe același fundal al* „Asaltului de la Smîrdan", *asaltul-simbol în care au murit bărbații acelor*

www.dacoromanica.ro

văduve; urmează apoi, în tipografie, în ţăcănitul maşinilor, Dr. CERNAT cu ANA şi UCENICUL, pe acelaşi fundal, drapat însă cu un steag roşu; în sfîrşit, ultimul stop-cadru ce revine la cel dintîi; dar ALEXA iese din acel cadru şi părăseşte expoziţia singură, *cu paşi rari, sonori, în tăcerea absolută a finalului, părăsind şi scena. Se aprinde lumina în sală. După un moment, ca de reculegere, o urmează, în monom, cele cinci personagii din instantaneele precedente; apoi, într-un ritm alert, restul interpreţilor piesei, defilînd, la rampă, în aplauzele sfîrşitului de spectacol.)*

www.dacoromanica.ro

PIESA VĂZUTĂ DE:

MARIAN POPESCU

[...] *Patetica '77* se înfățișează ca un ansamblu uman construit dintr-o bogăție sufletească nespus de diversă, fiecare personaj fiind mișcat de un dramatism propriu, revelator.

[...] piesa lui Mihnea Gheorghiu ne introduce în chiar lumea agitată a Bucureștiului din primăvara anului 1877. Societatea bucureșteană este frămîntată de inevitabilul război ruso-turc. În același timp, însă, și de poziția pe care o va adopta guvernul român. Prima parte a piesei descrie dramatic lupta parlamentară pentru afirmarea independenței statului român în fața puterilor europene, luptă în care se produce, la cîteva personaje, importantul proces de conștientizare a *sensului istoric* al acestei afirmări (Mihai Cernătescu, Matei Damian, Dinu Cernat). Sînt, de asemenea, surprinse panoramic diversele niveluri la care se mobilizează toate forțele pentru afirmarea independenței: țăranii, presa, studențimea.

Ceea ce este foarte important în această primă parte este creerea senzației de curs *decisiv* și necesar al întîmplărilor. De aici, febrilitatea personajelor, semnificativele apariții la tribună ale lui Kogălniceanu, afirmarea poziției materialiste a lui Gherea, confruntarea diplomatică, bine dozată, din punct de vedere retoric etc. Întreaga primă parte a piesei stă sub semnul lui *trebuie*. Aceasta conferă acțiunii acel caracter istoric-unic-irepetabil. [...]

Momentele caracteristice ale epocii configurează, astfel, modelul dramatic de tip istoric propus de Mihnea Gheorghiu. Personajele, conturate din linii precise, își revelează, fiecare esența poziției sale ideologice.

Partea întîi — elaborare agitată, din punct de vedere teoretic, a conceptului de Independență — intră într-o strînsă legătură dramatică cu partea a doua. În această parte, istoria se scrie cu sînge: Plevna, Grivița. Privirea atotcuprinzătoare a autorului surprinde secvențe de pe cîmpul

www.dacoromanica.ro

de luptă — statul major al trupelor române, faptele personajelor apărute în prima parte a piesei și, mai ales, eroismul cunoscut (Valter Mărăcineanu, Maiorul Șonțu) sau necunoscut.

Substanțialele indicații de regie au un farmec aparte, pentru că dau senzația unui timp eroic (mai ales, în partea a doua), în care un popor se ridică, în întregime, la înțelegerea sensului propriei evoluții.

Aspectul documentar, perfect încadrat în sinteza de ficțiune a evenimentului, devine, în *Patetica '77*, element cu funcționalitate dramatică. Personajele devin mai reprezentative, pe măsură ce pătrunderea în conștiință a forței evenimentului este mai evidentă, pe măsură ce sensul istoriei intră mai clar în chiar modul de a acționa al fiecăruia și al tuturor. Construcție dramatică sobră, lipsită de retorica parazitară care a făcut să eșueze multe drame istorice, fericit echilibrată, sub raportul sintezei, piesa lui Mihnea Gheorghiu acționează, astfel, revelator și direct asupra spiritelor, impregnînd emoția artistică de sentimentul actual al unei plenitudini cetățenești.

(Teatru și eveniment. Dramaturgia '77 în *Teatrul*, aprilie, *1977.)*

ION CAZABAN:

„Odată cu mișcarea dinamică, ireversibilă, a evementelor care acompaniază, absorb și dau un alt ritm comportării personajelor, multiplicarea planurilor scenografice materializează cadrul-context istoric necesar. Strada, interiorul (de intimitate, de conversație familială), aula de conferințe, biroul de meditație și decizie, localul zgomotos și pestriț, sala de bal ș.a. sînt, înainte de orice, spații de umanitate, spații expresive pentru revelarea unor relații umane interferînd, fuzionînd — sub imperativul momentului istoric — destinul individual cu cel general, al țării. [...] Evocarea evenimentelor istorice conține —, totodată, însuși comentariul lor lucid, prin replica celor care au participat la ele și au servit împlinirea lor, fie personaje de ficțiune, reprezentative pînă la detaliu, fie personalități ale epocii — Kogălniceanu, Brătianu, Dobrogeanu-Gherea, Zubcu Codreanu, tinerii frați Rosetti, pe poziții politice deosebite dar unindu-se în interesul suprem al țării. [...]

Ca și în alte piese istorice ale lui Mihnea Gheorghiu, și în aceasta trimiterile la cultura artistică a epocii au o pondere specială; este vorba de o autenticitate distinctă, argumentată cultural, dar aici instantaneele grafice și picturile lui Grigorescu, fotografiile lui Szathmary, marșurile, cînte-

www.dacoromanica.ro

cele populare sînt semne, *sînt dovezi perene ale participării* fiecăruia și a tuturor. În sinteza actului dramatic sînt semne ale înălțimii morale, ale spiritului patriotic de sacrificiu, ale calităților sufletești ale unui popor care — după cum spunea M. Kogălniceanu — avea dreptul să-și trăiască „viața proprie" de „națiune liberă și independentă".

(Lucrări dramatice actuale dedicate luptei pentru independența patriei, în *Studii și cercetări de istoria artei,* Tomul 24, 1977, p. 25, 26.)

OVIDIU CONSTANTINESCU:

"Patetica '77 dă impresia unui edificiu îndelung chibzuit și încheiat temeinic, dar care se clădește de la sine, scenă cu scenă, moment cu moment, fără cofraje rigide și fără canoane restrictive, lăsînd să se topească episoadele unul într-altul, cu fluența unei desfășurări filmice captivante, pe care o urmărești cu un neslăbit interes, în variatele ei schimbări de registru, de ambianță, de situații, de colorit afectiv.

Împrumutînd lampa fermecată a lui Aladin, ale cărei virtuți evocatoare amintesc de poveștile Șeherezadei, autorul proiectează *spot*-uri de lumină asupra unei complexe structuri sociale, pentru a scoate în vileag, înd pe rînd, împrejurările specifice, liniile de forță și de demarcație, elementele semnificative, pulsațiile sentimentului public, întreținerea firelor diplomatice, adică tot ceea ce poate circumstanția exhaustiv un eveniment istoric de însemnătate crucială a războiului purtat de români pentru independența pămîntului strămoșesc. Cu disciplina studioasă a omului de carte, Mihnea Gheorghiu a prospectat un considerabil material documentar, din care a reținut motivele fundamentale ale operei, dispunîndu-le ca pe niște puncte iradiante într-o amplă constelație: restul a rămas în seama artistului și a imaginației sale creatoare".

(Cărți — Oameni — Fapte. Patetica 77, în *Viața Românească,* anul XXX, august, 1977, p. 67.)

www.dacoromanica.ro

SPECTACOLUL VĂZUT DE:

FLORIAN POTRA:

Ceea ce se ştia mai puţin în legătură cu Harag şi ceea ce, la data aceasta, s-a relevat din plin este rigoarea studiului plastic, rodnicia unei culturi picturale severe: nu doar în sensul compoziţiei în cadru (admirată de atîtea ori în regiile acute ale lui Harag), ci, mai cu seamă, în sensul strictei recompuneri a atmosferei de epocă, în sensul restituirii fidele, documentate, dar depăşind documentul, a „aerului" şi a spiritului „vremii" (Zeitgeist), din: culori, gesturi, mişcări, modelări statuare, pe linii de fugă inspirate, şi bineînţeles, din cuvinte, muzică şi zgomote adecvate. [...] Harag György demonstrează o dezinvoltă familiaritate cu stampele, gravurile, pînzele şi — de ce nu? — cu reproducerile fotografice din secolul al XIX-lea românesc. Beneficiind de contribuţia scenografului Constantin Russu, cu cele peste două sute de costume ale sale, concepute şi realizate, ca şi sugestiile de decor, sub semnul unui preţios echilibru sceno-cromatic şi al bunului-gust, Harag a sunat mobilizarea generală — termenul se impune de la sine — a colectivului Teatrului Maghiar de Stat din Cluj-Napoca şi a obţinut, datorită muncii solidare, devotate, a actorilor, dar şi propriei capacităţi de organizare estetică a spaţiului de joc, un spectacol — un genuin *spectaculum*, în accepţia originară, romană — perfect, fără greş, fără fisuri, de nici un fel.

(Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca, în *Teatrul* nr. 6, 1977.)

AL. COVACI:

Faptul că fresca istorică de amploare a lui Mihnea Gheorghiu vede lumina rampei pentru prima oară la Teatrul Maghiar de

www.dacoromanica.ro

Stat din Cluj-Napoca, este de o aleasă semnificație pentru activitatea teatrului, spectacolul fiind una din cele mai importante realizări artistice ale actualei stagiuni [...].

György Harag (secondat de Julia Bereczky, Vilmos Ambrus și Zoltan Vargha) a coordonat spectacolul în mod exemplar. Morfologia filmică a piesei a sugerat regizorului soluții proprii cinematografului. Nimic mai edificator pentru această concepție de spectacol, decît faptul că reprezentația debutează cu un stop-cadru (care mai intervine de cîteva ori în textura spectacolului cu o funcție dramatică precisă), că alternanța secvențelor este rezolvată cu un *fondu enchaîné* sui generis, că există în viziunea regizorală a lui Harag prim planuri și second planuri, toate corelate în scopul realizării unor efecte monumentale.

Dacă partea tehnică a travaliului regizoral este rezolvată cu eficiență maximă, cu atît mai meritoriu este faptul că elementele fundamentale ale spectacolului: atmosfera, neverosimilul psihologic al relațiilor dintre personaje, ideația scenariului, ideea-pilon, aceea a elanului patriotic, sînt toate restituite într-o formă artistică de mare combustie spirituală.

(Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca. Patetica' 77 de Mihnea Gheorghiu, în *Steaua,* an *XXVIII,* nr. 6 (361), iunie 1977.)

FLORIN TORNEA:

Harag György, bucurîndu-se și de binevoitorul concurs al ansamblului maghiar de operă și balet din *Cluj-Napoca,* și-a desfășurat cunoscutele lui virtuții creatoare (rafinament, ingeniozitate a soluțiilor, rigoare și acurateție profesională), pentru a realiza mai ales imaginea globală, climatul de epocă — și de istorie în acțiune — al dramei. Așa fiind, accentele spectacolului său și valorile lui sînt de găsit îndeosebi în efectele și dinamica de ansamblu. Ajutat de scenograful Constantin Russu și de meșterul de balet Fodor Tibor, regizorul a ajuns să ofere, fără exagerare, o continuă surpriză și sărbătcare a ochilor. „Epoca" e înfățișată, cu precizie și cu mare eleganță stilistică, în tot ce e pitoresc definitoriu în ea — costume, tipuri, atitudini, moravuri. Solicitările viziunii regizorale au pus mai mult preț pe expresivitatea imediată și pe forța de sugestie a compoziției decît pe ceea ce s-ar numi valorile de caracter ale interpretării. Covîrșitoarea atenție acordată — cinematografic — panoramei e, în același timp, de natură să subordoneze prezența și evoluția actorilor.

(Viziuni regizorale moderne în teatrul de evocare istorică, Scînteia, iunie 9, 1977.)

www.dacoromanica.ro

BERNÁD ÁGOSTON:

Bisztrai Maria în partea a doua a spectacolului aproape că ea însăşi creează atmosfera veritabilă a unui salon boieresc cu o cultură de tip occidental, apoi în bucuria victoriei şi în durerea de văduvă jocul ei se întregeşte cu accente sincer umane. În rolul lui Mihai Cernătescu este remarcabil Héjja Sandor: în posesia unui bagaj de mijloace actoriceşti care poate fi socotit complet, prin folosirea cu virtuozitate a vocii şi a mişcărilor, a mimicii deschise şi semnalate, a gesturilor şi cu ajutorul inteligenţei actoriceşti neobişnuite acesta a oferit o realizare remarcabilă.

(La hotarul dintre epică şi dramă) *(Epika és dráma határán)* în *A Hét*, nr. 21, mai 27, 1977.)

VIRGIL MUNTEANU:

Regizoarea Georgeta Tomescu şi scenograful V. Penişoară-Stegaru au realizat un spectacol amplu, cu largă desfăşurare, cu o participare numeroasă, spectacol pe deplin izbutit în momentele sale esenţiale, ritmat, cursiv, patetic, astfel încît substanţa piesei ni se transmite nealterată.

(Patetica '77 de Mihnea Gheorghiu la Teatrul Naţional din Craiova, în *Teatrul* nr, 6, 1977.)

ROMULUS DIACONESCU:

Există multe tablouri cu o bună dozare dramatică, mai ales cele în care apare Mihail Kogălniceanu, cînd documentul de arhivă este inspirat integrat atmosferei artistice; acestuia, Georgeta Tomescu i-a confecţionat o mască adecvată, îmbinînd subtil senectutea cu inteligenţa şi subtilitatea unei cariere politice şi diplomatice bogate, iar Vladimir Juravle (cu excepţia unor excese de retorism) a figurat un personaj echilibrat şi decis, cu o intuiţie ascuţită, pătruns adînc de patriotism [...]. Aşezînd în chenar pe fiecare din cele aprcape cincizeci de personaje, spectacolul craiovean închipuie onorabil şi scenele de luptă unde, printr-un ingenios joc de lumini, ni se oferă crîmpeie din dinamismul şi vitejia intrate în legendă.

(Două interpretări ale evenimentului. „Patetica '77" de Mihnea Gheorghiu, în *Ramuri*, nr. 155, mai 15, 1977.)

www.dacoromanica.ro

Pe scena teatrului craiovean, regizoarea Georgeta Tomescu a conturat un spectacol de vaste proporții, dar sigur supravegheat. Ea a atribuit, cu ingeniozitate, o funcționalitate sporită luminilor (al căror joc descoperă, surprinzător uneori, grupuri foarte expresive) iar absența decorurilor a suplinit-o profitabil prin proiecții sugestive. Succesiunea multitudinii de tablouri se convertește printr-o scrutare geometrizantă, în adevărate stampe de epocă [...] Valeriu Dogaru (l-a conturat cu exactitate pe tînărul Mihai Cernătescu), Viorica Popescu-Mihail (dramatizează fără sentimentalism în rolul Alexei Damian), Vladimir Juravle (un Kogălniceanu ferm, care face politică într-un cuceritor stil intelectual), Ileni Pinţea-Homeag (o Natalia Ipsilanti uşuratecă şi cosmopolită).

(Teatrele dramatice în Festivalul național „Cîntarea României" — Craiova: Patetica '77 de Mihnea Gheorghiu în *România literară*, an X, nr. 20, mai 19, 1977.)

www.dacoromanica.ro

BIOBIBLIOGRAFIE

Născut la București (5 mai, 1919), fiul unui mic meseriaș aparținînd vechii mișcări socialiste, Mihnea Gheorghiu a învățat la Craiova, unde a absolvit școala primară „Madona Dudu" și liceul „Frații Buzești" și a urmat apoi cursurile Facultății de Litere și Filozofie din București, unde și-a luat Licența și Doctoratul.

A activat în cercurile studențești democratice, antifasciste, intrînd în 1939 în mișcarea revoluționară condusă de P.C.R. Membru al Uniunii Scriitorilor de la înființarea ei, membru fondator al Asociației Cineaștilor, Mihnea Gheorghiu a lucrat în presă și în învățămîntul superior, ocupînd în ultimul deceniu unele funcții de conducere în domeniul culturii și relațiilor culturale cu străinătate.

Membru corespondent al Academiei R. S. România și Președintele Academiei de Științe Sociale și Politice a R. S. România, Mihnea Gheorghiu, în prezent, este o personalitate culturală binecunoscută, în țară și peste hotare, autor al unui considerabil număr de lucrări, în toate genurile literare, preferințele sale îndreptîndu-se în ultima vreme spre științele sociale literatura și artele spectacolului.

Pentru valoarea operei sale i-au fost decernate numeroase premii și dinstincții, românești și străine. Printre acestea menționăm titlul de Laurent al Premiului de Stat pentru filmul *Tudor*, care a fost distins și cu două premii internaționale: „Premiul special al Juriului Internațional" de la Mar del Plata, în 1964, și „Statueta de Argint a Festivalului Internațional al Filmului de la Cork, Irlanda. Pentru *Zodia fecioarei* i s-a decernat „Premiul special al Juriului Internațional" și Statueta „Doamna cu umbrela" cu prilejul Festivalului Filmului Color de la Barcelona, 1969.

Dintre lucrările tipărite în acest volum, piesa *Capul* primește Premiul pentru dramaturgie al Uniunii Scriitorilor, 1975; scenariul de film *Cantemir* a fost distins cu premiul ACIN (Asociația cineaștilor) pe 1975; piesa *Zodia Taurului* obține; premiul revistei „Teatrul" (1970), premiul

www.dacoromanica.ro

Consiliului Culturii și Educației Socialiste (1971), iar în 1972, premiul pentru dramaturgie al Academiei R. S. România; iar pentru *Patetica'77* autorul primește diploma de laureat al Festivalului Național „Cîntarea României" ediția 1977.

POEZIE :

Ann Mad, Editura Cadran, București, 1941.
Ultimul peisaj al Orașului Cenușiu, Editura Cadran, București, 1946.
Primăvara în Valea Jiului, Editura pentru Literatură și Artă, București, 1949.
Întîmplări din Marea Răscoală, E.S.P.L.A., București, 1953.
Balade, Editura Tineretului, București, 1956.
Ultimul peisaj, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1974.

PROZA :

A venit un om din răsărit, roman, Editura Tineretului, București, 1969. (Editat în limba polonă după traducerea Janinei Wrzoskowa la „Ludowa Spoldzielnia Wydawonicza", Varșovia, 1976).

TEATRU :

Tudor din Vladimiri, E.P.L., București, 1957.
Zodia Taurului, Editura Militară, București, 1972.
Unul în doi, Editura Eminescu, București, 1975.
Istorii dramatice, Editura Eminescu, București, 1977.
Pathetica '77 (traducere în limba maghiară Veress Zoltán), Editura Kriterion, București, 1977.
Se adaugă un mare număr de adaptări radiofonice pentru Teatrul la microfon.

STUDII :

Modalitatea conformistă a dramei, Editura Românească, Buc., 1948.
Culisele diplomației, Editura Cartea Românească, București, 1948.
Walt Whitman, E.S.P.L.A., București, 1955.
Scene din viața lui Shakespeare, Editura Tineretului, Buc. 1958, Ediția a II-a 1962; Ediția a III-a, 1964; Ediția a IV-a (adăugită), Biblioteca pentru toți, 1968. Lucrarea a fost tradusă în limba spaniolă (Clara Janes), Editura Nacional Madrid, 1971 și Editorial de Arte y Literatura, Havana, 1973.
Orientări în literatura străină, E.S.P.L.A., București, 1958.

www.dacoromanica.ro

Dionysos, Editura pentru literatură, București, 1969.
Scrisori din imediata apropiere, Editura Albatros, București, 1971.
Scene din viața publică, Editura Scrisul Românesc, 1972. Craiova,

FILM :

Scenariile filmelor: *Porto-Franco*, *Tudor*, *Zodia Fecioarei*, *Păduroa pierdută*, *Mușchetarul român* și *Cantemir*, *Hyperion*, *Tănase Scatiu*, *Fierul și Aurul*. Se adaugă un număr de dramatizări pentru Teatrul TV.

TRADUCERI :

L. Z. Hobson, *Pe cuvînt de onoare*, Editura Forum, București, 1948.
Stefan Heym, *Cruciații*, Editura Forum, București, 1948 și E.S.P.L.A., Buc. 1952.
Victor Hugo, *Versuri* (antologie) E.S.P.L.A., București, 1952.
Charles Dickens, *Note din America*, E.S.P.L.A., Buc. 1953 și Editura Tineretului, București, 1963. *Martin Chuzzlewit* (2 vol.) E.S.P.L.A. Buc. 1955 și Editura pentru literatură universală, Buc. 1965.
H. Beecher Stowe, *Coliba unchiului Tom*, Editura Tineretului, Buc. 1954; Editura Tineretului, Buc. 1965; Editura pentru literatură, Buc. 1967; Editura „Ion Creangă" (2 vol.), București, 1978.
K. S. Prichard, *Țara Aurului*, E.S.P.L.A., Buc. 1955.
Ben Jonson, *Vulpone*, E.S.P.L.A., Buc. 1955, și în vol. „Teatrul Renașterii Engleze", vol. II, Editura pentru Literatură Universală, 1964.
Walt Whitman, *Fire de iarbă*, Editura Tineretului, București, 1955 (ediția a II-a adăugită), 1958. *Opere alese*, E.S.P.L.A., București 1956 (592 p.). *Poeme*, E.S.P.L.A., București, 1960. *Cîntec despre mine*, Editura Univers, Buc., 1973 și ed. a II-a 1976.
Robert Burns, *Poeme* E.S.P.L.A., București, 1959; ediția a II-a, Editura Tineretului, București 1960.
Fenimore Cooper, *Ultimul Mohican*, Editura Tineretului Buc. 1965; Editura Minerva (B.P.T.) Buc. 1970; Editura „Ion Creangă", Buc. 1975 (3 vol.).
R. Kipling, *Cărțile Junglei*, (2 vol.), Editura Tineretului Buc. 1966 și Editura pentru literatură, București, 1969.

www.dacoromanica.ro

Teatrul american. Trei sute de ani în trei piese de teatru (*Cazanul* de Arthur Miller; *Joe Hill* de Barrie Stavis, *Orfeu în infern* de Tennesee Williams), Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1973.

Shakespeare, *Opere, Richard II* (vol. II) E.S.P.L.A., Buc. 1955; *Cei doi tineri din Verona* (vol. III) E.S.P.L.A., Buc. 1956; *A douăsprezecea noapte sau ce doriți* (vol. VII), E.S.P.L.A., Buc. 1959; *Regele Lear*, (vol. X), E.S.P.L.A. București, 1962.

Gabriel Garcia Marquez, *Un veac de singurătate*, Editura Univers, Buc. 1971, Editura Minerva (B.P.T.), București 1974.

www.dacoromanica.ro

SUMAR

Un cuvînt înainte, 5

FIERUL ȘI AURUL (BUREBISTA), 9

Platon Pardău — Fierul și aurul 11

Filmul văzut de: *Ecaterina Oproiu*, 99; *Călin Căliman*, 99; *Natalia Stancu*, 100; *D. I. Suchianu*, 100

CAPUL, 101

Natalia Stancu — Capul, 103

Autograf, 109

Piesa văzută de: *Alexandru Balaci*, 173; *Aureliu Goci*, 173; *Monica Săvulescu*, 174; *Dinu Săraru*, 175

Spectacolul văzut de: *Florin Tornea*, 176; *Petre Dragu*, 177 *Valentin Silvestru*, 178

CANTEMIR ȘI MUȘCHETARUL ROMÂN, 179

Marin Bucur — Cantemir 181

Filmul văzut de: *Dumitru Almaș*, 298; *Florian Potra*, 298; *Valerian Sava*, 299; *Magda Mihăilescu*, 299; *Alice Mănoiu*, 300;

www.dacoromanica.ro

Călin Căliman, 301; *Mircea Alexandrescu*, 301; *D.I. Suchianu*, 301; *M. Ungheanu*, 302

ZODIA TAURULUI, 305

Medeea Ionescu — Zodia Taurului, 307

Autograf, 319

Piesa văzută de: *Ion Zamfirescu*, 386; *Traian Șelmaru*, 386; *Radu Popescu*, 387; *N. Carandino*, 388

Spectacolul văzut de: *Dinu Săraru*, 389; *Ion Cocora*, 389; *Victor Parhon*, 390; *Radu Popescu*, 390; *Florin Tornea*, 390; *Al. Popovici*, 391; *Radu Enescu*, 391

PATETICA '77, 393

Eugen Simion — Patetica '77, 395

Autograf, 397

Piesa văzută de: *Marian Popescu*, 477; *Ion Cazaban*, 478; *Ovidiu Constantinescu*, 479

Spectacolul văzut de: *Florian Potra*, 480; *Al. Covaci*, 480; *Florin Tornea*, 481; *Bernád Ágoston*, 482; *Virgil Munteanu*, 482; *Romulus Diaconescu*, 482

Biobibliografie, 485

www.dacoromanica.ro

Lector: VIOLA VANCEA
Tehnoredactor: ELENA PREDA

Apărut 1980. Bun de tipar 7.11.1980. Coli tipar 30,75.

Tiparul executat sub comanda
nr. 551 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918",
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
București,
Republica Socialistă România

www.dacoromanica.ro

1 FIERUL ȘI AURUL

„Burebista se mișcă într-o epocă *istoricește* adevărată, *uman* adevărată, ca *specificitate etnică, locală* adevărată. Pornind de la cîteva sugestii, Mihnea Gheorghiu își asumă sarcina reconstituirii unei lumi în datele ei omenești..."

PLATON PARDĂU

2 CAPUL

„*Capul* este o iluminare contemporană a unei vaste fresce a istoriei, dramatizînd într-o transfigurare scenică modernă momente esențiale, fulgerări de lumină și umbre din existența intensă a eroului român."

ALEXANDRU BALACI

3 MUȘCHETARUL ROMÂN

„*Cantemir* este o frescă murală în două dimensiuni, ca la Voroneț sau la Sucevița, cu portretul în haut-relief al Principelui Cantemir, înconjurat de o bogată galerie de profiluri, întregul ansamblu fiind prins într-o mișcare menită să indice anumite constante de fire și gîndire politică din istoria românilor."

FLORIAN POTRA

4 ZODIA TAURULUI

„... Autorul a ținut să redea, în afară de aspectele și manifestările pe care mișcarea lui Tudor le-a avut aici în țară și ceva din raza lor europeană, din ecourile stîrnite în opinia și politica de pe continent a vremii..."

ION ZAMFIRESCU

5 PATETICA '77

„... O piesă politică pe o temă, într-adevăr, istorică: Războiul de Independență din 1877. Pornind de la o scriere a lui Duiliu Zamfirescu autorul face efortul de a cuprinde toate forțele politice ale momentului, și, fără a complica prea mult lucrurile, să dea înainte de orice, o explicație unui eveniment politic."

EUGEN SIMION

Lei 13,50

www.dacoromanica.ro